

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

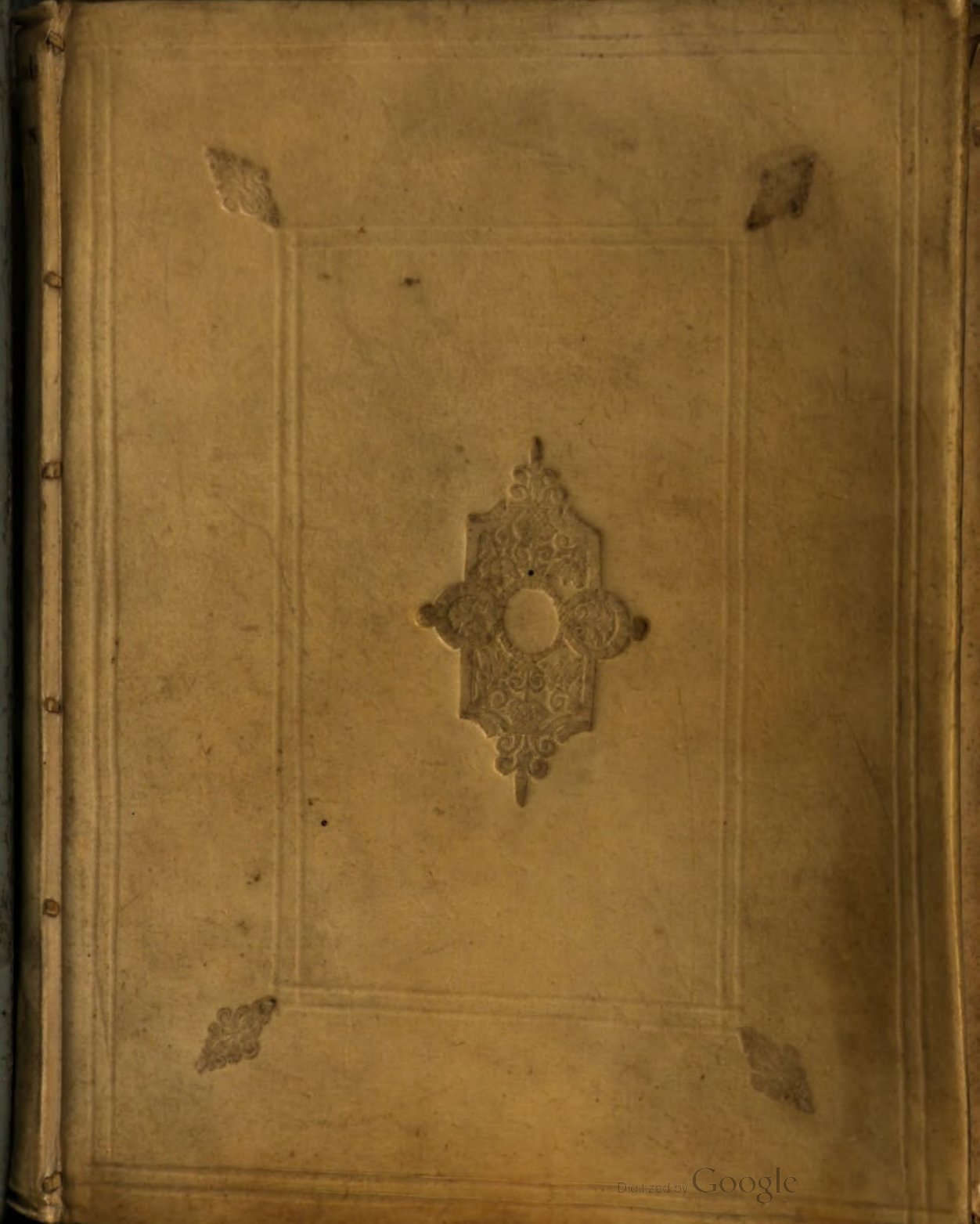
Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

No. R.
342.

NEDERLANDS
SEE-RECHTEN;
AVARYEN;
EN
BODEMERYEN:

Begrepen in

De Gemeene COSTUIMEN VANDER SEE; de
Placcaten van KEISER KAREL den Vijfden. 1551;
en KONING FILIPS den II. 1563; 't Tractaet
van M^r. QUINTYN WEITSEN
van de Nederlantsche AVARYEN:

Ende daerenboven in

-Eene VERHANDELINGE *nopende het Recht der*
HOLLANTSCHER BODEMERYEN.

*Verklaert met Aenteekeningen, ook met keurige Bijlagen,
en 't Laetste nieuw-gemaekt, door*

ADRIAEN VERWER,
Koopman tot AMSTERDAM.

Tot AMSTERDAM,

By JAN BOOM, Boekverkooper op de Cingel by
de Jan Roonpoorts toren. 1711.

O P D R A G H T

A E N D E

EDELE GROOT-ACHTBARE

H E E R E N

MR. QUIRYN VAN STRYEN

MR. GERBRANT PANCRAS

ALEXANDER VELTERS

MR. J A N T R I P,

regerende B O R G E R M E E S T E R E N *en*
R A D E N *der Stadt* A M S T E R D A M.

EDELE GROOT-AGTBARE HEEREN.

't EEN in dese bladeren voor de werrelt
opkomt, is ietwes het gesichte eener
Overigheit met reden waerdig. 't Sijn
DE BURGERLYKE SEE-RECHTEN VAN NE-

* 2

DER-

O P D R A G H T.

DERLANT; eene stof gewisslijk , aen welke uit meer dan eenerlei hoofd toekomt bijzonder aen *Uwe Edele Groot-Achtbaerheden* opgedragen te worden : aen geenen minderen ; want saken van Wet en van Keure passen enkel ter beschermenisse toegeigent te sijn der sulken , die met eigen mogentheit en gesagh bekleet sijn om self te gebieden : aen geenen anderen ; terwijl geene onser Steden , onder alle die van de Seevaert , soo veel eigens heeft aen dit bladwerk , dan de U W E.

Eerst ; om dat we hier in sijnen dagh brengen een Gedenkstuk van Outheit , dat U W E Stadt ook bijzonder geraekt hebbende , en meer dan twee hondert jaren in uitlandigheid verduistert en ondergestoken , nu , bij lant-winninge , voor U W E aensienelijken dorpel weder t' huis komt ; ende 't welk ook , ongeacht soo lang een afwesentheit , sich selven soo weinig is ontmunt , dat'er tot U W E wel gevonden mogen worden , die het ter eerster opdaging bij 't antijke wesen noch sullen kennen : sonder dat het sig evenwel ook nu tertijt sijner *laegheit* in tael en voordoening schame ; als dewelke strekt om den tegenwoordigen nasaet in herdenken te brengen , uit hoe *lage* beginselen d'Almogentheit

O P D R A G H T

heit dingen vijselt tot soo opsigtelijk een verheffing, waer in men die thans, binnen Uwe pael- en muer-werken, met verbijstering aenschouwt. In gewijde boeken en in ongewijde worden ons, van Handel en Scheepvaert, hoog uitgemeten d'aeloude plaetsen van *Tyrus*, van *Sidon* en van *Rhodus*; en dat warelijk ook met verdienste: maer als we eens indenken, hoe de heele Seevaert, voor de vinding des Kom-
pas, maer kinderwerk was bij de volwasschenheit der hedendaegsche; soo roept van selfs, wat de werrelt nu ten dage heeft aen Uwe Stad *Amsterdam*. Immers, soo verre de aerdbodem openstaet voor handel; soo verre de see is vrij, ja onvrij; geen kust hoe oneindig verre en agteraf, daer maer te halen of te brengen sij, oft kielen van *Hare* befaemde Vlagge komen'er ter reede. En d'uitmunting UWER Städt boven alle d'Aeloutheit te gader en is dese alleene niet: een wonderstuk is'er, waer in sij uitsteekt boven de gantsche Hedendaegsheit. Ider' middag valt tot *Harent*, en bijna nergens alsoo onder den heelen hemel, te aenschouwen, door vriend en vreemden, dat plegtelijk op- end' af-trekken, als t'eener beschrevene dagvaerte, van soo vele duisenden

* 3

man-

O P D R A G H T.

* Circus
maximus.

mannen , vol handel en seevarend bedrijf , uit alle lantgeboorten en volkeren en tongen , naer UWE Beurs; elk , om 's eersts , swanger van opmerking : waer , in die * *Groote Renbane* , dan de prijs geveilt en gefloten wort en van den oegst en van den arbeit van alle de vier gedeelten der werrelt: geen tael uit eenigen handelbaren oorde , offe is daer ider dagh te hooren : en alles soo fedig en soo vreedsaem en koel , in vrijheit van 't Gewisse , dat uitlanders van de verdfte palen der aerden , t'onfen bijwefen , verrukt staen toe te sien. In plechtiger optellinge van UWER Stede voordeelen en trede ik niet vorder; als , behalven datse dagelijx onder 't geficht vallen , eene pen vereiffchende , doorlugtiger versneden dan mijne is : terwijlen vast in 't midden der selver voordeelen het ophalen dier beroemde Steden der outheit ('t sij *Tyrus* , *Sidon* , of *Rhodus*) ons stillekens de Onbestendigheid van al wat aerdsch is , voor leering inluiftert: dienvolgens , datwe onse heule nocht sekerheit hier beneden in sulx geenflins en grontvelten ; maer ons ooge , ten voorname , gekeert houden tot dien Hoogsten en Eenigen , in Welken geene veranderingheit en is , noch schaduw van ommekeering. Ten

O P D R A G T.

Ten anderen; *Edele Groot-achtbare Heeren*; des *rechts* belangende; de heele Scheepvaert en is geener gevallen ontfankelijk, of sij komen voor, in die van UWE Stadt; en voot UWE Banken worden se gebracht ter ontleding en ter besliffinge: ook komt in de placcaten van Keiser *Karel* den Vijfden en, deffelfs soon, Koning *Filips* van Spanjen, inder tijt onse Graven, niet weinig, waer in Sij der costuimen van UWE Stadt sigtbaer aen de hand gingen: een wijze van Staet onser Graven was die geworden, sedert dat ruimte van middelen tot *Uwent* aenwiesch: want bij nootwendigheit, een artikel niet ongemeensaem onder die Hoo-ge personaedjen, moesten altoos die Steden voorhouden, die 't breetst bij vermogen stonden: aldaer quam men dan sijne begroetingen afleggen; ook, bij dringend voorval, wel self in persone. Des soo en was men niet schaers om het met Hantvesten van parkement en van segel weêr effen te meten; welker sommige wel elders niets meer om 't lijf hebben dan slegts Belofte van geen hinder te plegen. Om van Hertog Aelbregt van Beijeren, nocht Vrouw Marie van Borgonje niets aente roeren; wat heeft men te gevoelen, dat's Keisers Ma-
ximi-

O P D R A G H T.

ximiliaens bootſchap waer', wanneer Hij, ontrent 1488, UWE Stadt met ſijn hoogſtatelyk beſoek vereerde? geenſins, om 't geſchenk eenes wapens: andere noodwendigheid ſtak Hem; hebbende oorlogen gaen omhalen binnen den lande; onder ander regens Vlaenderen, onſer mede-provintien de allermagtigſte; en welke, bij den bloei des ſeevaerdigen handels doenmaels te vermogend in 't ooge, Hij onder ſijne inſichten wilde brengen. Ende van deſen aerdt waer' wel wijder te verſlaen uit de Geſchiedeniſſen.

't Geringe, nu, dat ik'er over te weegh gebracht heb, verſoek' ik dat men in verſchooning opneme. 't Was eensdeels een plicht, wilde ik en UWE Stadt en 't heele Vaderlant niet te kort doen, dat ik gemeen maekte een ontdekking, mij, (ſoo ik nu jaren na den anderen al had ſtaen aſtemikken), alleen verſchenen nopende de ware herkomſte onſer *Oude Coſtuimen vander See*, bij verwarringen ten onrecht *Wisbuiſche* geheten. Dit antijke, als gewis de fontein daer al ons opgevolgde ſedert van afvloot, plaetſe ik dan voor op; voormaels, inde onwetenheit wat het was en bij ſlordig verval des exemplaers, onwaardig
maer

O P D R A G H T.

maer aen een fijd' versmeten ; edoch nu op-
gesuivert en in al sijn duistere bij mij verklaerd:
soo dat men 'er voortaan niets meer onver-
staenlijx in bejegene : eenen steen , te voren
bij de bouwluiden verworpen , maer nu ware-
lijk een hoofd des hoeks. Welke ondertusschen
de waerachtige *Wisbuische* Seerechten sijn ,
wort met eenen bij inklampinge ontvouwt uit
gelijke toevallige ontdekking : alles met soo
veel bescheidts , dat het ider' ten eersten op-
slage overtuigelijk voorkome. (De uitge-
vers der Roomsche borger-wetten gingen ons
toit hier inne voor ; boven aen plantende de
outheitjes der Keuren en van Romulus , en der
Borgermeesteren , der Wijkmeesteren , ende
eindelijk , daer al 't antijk sich in eenen kring
besloot , der XII. Tafelen.) Dan volgen hier
Onse nader gemaekte en bevolene See-rechten
niet alleen deser Vereende , maer met eenen
der Spaensche , Nederlanden ; uitgegaen op
Onser Graven namen , Keiser Karel den Vijf-
den en Koning Filips van Spanje ; de Provin-
tien staets-gewijse hier inne gekent wesende.
De text , in menigte fouten bedoven , komt
hier nu suiver. En , om 't hier bij niet te
laten ; vermits de *Bodemerije* een hoofdstuk
* * * * *
der

A D.
AMPLISSIMOS REIP. AMSTELAEDAMENSIS
CONSULES;

quum
HADRIANUS VERWER
Rotterædamensis

Iis librum suum de Jure Maritimo dedicasset.

Magnanimi Proceres, terrae decora alta Batavae,
Per quos legiferae stant sua templa Deae,
Magnanimi Proceres, navo adspirate labori,
Et doctos facili combibite aure sonos.
Ille meus civis, quem mecum Rottera fovit
Ducentem vitae tempora prima suae,
Ille meus civis, quem post Urbs Amstela mecum
Moenibus excepit officiosa suis,
Nunc memor & gratus tutatur jura profundi,
Prospera qua vestras provehit aura rates.
Propria quae Vobis, quae non sint propria Vobis
Narrat, & hic nodis non sinit esse locum.
Sic aperit tenebris quod condidit alta Vetustas,
Admissaque facit luce nitere diem.
Sic Vester quoque civis adest: sic commoda Vestra,
Sic Vestras curae res cupit esse suae.
Nec sola agnoscit solertis munera dextrae
Belgica, sed fructus quaelibet ora feret.
Proderit hic, qua se pontus protendit & aether,
Conscriptus vigili sedulitate liber;
Proderit: & pulsa tenebrarum nube patebunt
Plurima, de terris eruta deque mari.
Te quoque ne pigeat versare, Batavia mater,
Hoc seu sit studii, seu pietatis opus.
Hic quoque tu regnas victuris credita chartis:
Ilic tua jura vigent, hic tua lingua viget.

DAVID HOOGSTRATANUS.

NEDERLANDS SEE-RECHTEN:

ende eerst

DIE GEMEENE COSTUMEN VANDER SEE;

meest doorgaents genoemdt

WISBUISCHE SEE-RECHTEN;

doch nu, naer hunne waerheidt, in drien
afgedeelt.

I. EIGENTLIJK WISBUISCH SEE-RECHT.

A R T. I.

Waer een Schipper huret eenen Stuerman
ofte Bootsman; daer sijn sij schuldig sij-
ne reise te voldoen, alsoo sij hem be-
lovet hebben. Waert dat sij des niet en
hielden, soo sal hij den Schipper sijnen
gantschen loon wedergeven, dat hij op-
gebeuret heeft: Daer toe sal hij geven van sijn selfs geldt
half soo vele als hem gelovet was. Ook en sal geen
Schipper des anderen Peilloot of Schipman onderwinnen
of onderhuren: Waer't dat 't eenig man dede, soo sal
hem weder van hem aenvaerden die gene die hem ge-
wonnen hadt: Ende die gewonnen ofte gehuret was,
sal sijnen eersten Schipper die reise volgen: ende om sij-
ne misdaed dat hij hem tween Heeren verhurede, soo
ligt

Hier toe
behoort
Art. 72.

A

ligt dat aen den Schipper wat hij hem geven sal of niet van sijnen loon : want hij 't met recht verloren heeft daer mede.

A R T. 2.

Item. Daer is iemand , 't sij Stuerman , Peijl-loot, of Schipman , die hem bestedigt ende sijn ampt niet en kennet ; ende om dat te betuigen , met hem twee ofte drie binnen Schips-boord sijn : hij sal den Schipper sijn geld wedergeven , ende daer toe half soo vele als hij hem gelovet hadde te loone ofte hure.

A R T. 3.

Item. Binnen der havene mag een Schipper sijnes Schipmans los werden met halven loone ; ende buiten der havene met heelen loone : soo verre hij hem geener breuke bewijsen en kan.

A R T. 4.

Item. Ook en sal niemand opden lande slapen bij nachte sonder des Schippers oirlof : bij twee grooten tournois. Ook sal dat Boot of Pink niemand voeren vanden Schepe bij nachte ; bij twee groote tournois : sunders het en sij den Schipper sijnen willen.

A R T. 5.

Item. Ook sal men geven , te Schoonen , voor elken last swaerte vier deniers uit ; ende van het last lediger tonnen drie deniers uit ; daeromme dat de Schipman arbeider uit ende in : voor haer windegeld.

A R T. 6.

Item. Ook en sal niemand den Schipper , wanneer hij

COSTUMEN VANDER SEE.

hij reede is, tot der Heringwyk of Travemunde, te feilen, fijnen Stuerman, Schipper of Peijlloodt uit den boorde nemen om fchuld dat hij fchuldig is: maer waer daer wat van fijnen goede inden Schepe, dat fal men daer aentaften bij gefworen eede, om fijne fchuld daermede te betalen. Ende die gene, daer gewonnen is, fal fijne reife houden als hij gelovet heeft. Dies fal de Schipper een Regter fijn.

A R T. 7.

Item. Huert een man een Schip om der Somerdagen te gebruiken; de Somer neemt einde St. Martynsdage: komt hij dan inde haven daer hij dat Schip wan, foo is die gene ontslagen daer hij het af gehuert heeft: is hij langer dan tot St. Martijns-dage anderswaer, 't fij inder see, of in eender haven, dat hij des niet keeren en kan; foo is hij aen die forge, hent foo lange dat hy kome daer hij dat Schip gehuert heeft.

A R T. 8.

Item. Wie eens anders Prame nemet ende inde Trave daer mede varet fonder fijn weten; wil die dat vorderen des die prame is, foo fal die ander hem hure geven: ende des werd hy los vier fchellingen te betalen, fonder het komen van vijer, ofte andere noodfaken.

A R T. 9.

Item. Wie om fchuld te vorderen, of om een ander fake, komet aen een Schip; ende fijn klage doct voor den Schipper, ende de Schipluiden, ende 't volk die in den Schepe fijn: ende regten dan die Schipper des Scheeps ende Schipluiden en volk dien klager om fchuld of om ander fake: Die gene die defe fake offchuld vor-

deret, die en is niet schuldig van fultk regt eenige tuige anders bij te brengen, dan der bijgeseten getuigen die hij inden Schepe vindt ende hebben mag. Gelijkerwijs, is'er ook om tuige bij te brengen buiten 's lands; soo sal men doen als hier voor geseid is.

A R T. 10.

Item. Welke Man een Schip huret tot eenen bescheidenen tijd; dat en mag hy niet versetten of verkoopen iemande daer mede te seilen, nog iets anders daer mede te doen: sundern alleen, dat hij dat wel verhuuren mag wien hy wil, hent tot den bescheidenen tijd.

A R T. 11.

Item. Daer een Man sijn Schip uit doet ettelijke luiden om dat Schip te verschepen verre of hende bij, na der luiden wille waer': werdet dat Schip gebroken inder reise, die vragtluiden fullen hem geven halve schade.

A R T. 12.

Item. Verlieset men eenen mast of seil, inder seilinge, van ongeluk: des en durven sij hem niet en betalen: Maer werdet daer en boven door noode gehouwen of geworpen, soo sal dat Schip ende dat goed betalen naer markt-tale; alle die Koopluiden, en die Schipper mede.

II. DIT SIJN DIE VONNISSEN VANDEN WATER- RECHTE TEN DAMME IN VLAENDEREN.

A R T. 13. I.

Item. Men maket eenen Man tot Schipper; ende dat Schip hooret toe harer twee, drie of meer; dat Schip seilt vandaer, ende is bevragtet te seilen in vreemde landen, ende komet ter Sluise, te Bordeeus, te Rochelle, te Lissebon of anderswaer: die Schipper en mag dat Schip niet verkoopen, hij en hebbe oirlof vanden genen dien dat Schip toekomet: maer heeft hij te done van Victualie, soo mag hij de touwen wel versetten met rade sijner Schipluiden.

Nader
art. 12. tit.
van Sch.
en Koopk.
1563.

A R T. 14. II.

Item. Een Schip ligt in eener haven, ende is verbeidende getijde ende wind: eer hij te seil gaet, is de Schipper schuldig raed te nemen met sijne Schipluiden, ende te seggen; gij Heeren, wij hebben wind te seilen: warèn daer sommige vande Schipluiden, die seiden, De wind en is niet goed; ende sommige seggen weêr, Die wind is schoon ende goed: die Schipper is schuldig ende pligtig over een te dragen met de meeste part vanden volke: waer 't dat die Schipper anders dede, ende eenige schade daer af quame aen dat Schip of des Koopmans goed, die Schipper sal de schade hebben ende betalen; is 't dat hij anders soo veel goed heeft. Dit is dat regt daer af.

Nader
Art. 11.
tit. van
Schipbr.
1563.

A R T. 15. III.

Item. Breekt een Schip in eenigen lande, (het sij waer
A 3 dat

Nader
art. 12. tit.
cod. 1563.

dat het sij) de Schipluiden sijn schuldig dat goed te bewaren ende te bergen alsoo sij meest ende best kunnen : ende is 't dat sy den Schipper ende dat goedt na haer beste vermogen helpen, soo is de Schipper schuldig hen loon te geven : ende is 't sake dat hij geen geld en heeft, daer mede hij se loonen kan, soo moet hij se te lande brengen. Ende en helpen sij hem niet, hij en is hen niets schuldig. Ende sij sullen haren loon verliezen / als een Schip verloren is : ende een Schipper en mag de toutwen niet verkoopen / hij en hebbe eerst oirlof van den genen dien 't torbehoort ; ende sal die doen in goeder bewaringe tot der gener beste dien dat Schip toehoort ; ende is schuldig hier bij te doen alsoo troutwelijk als hij kan : Ende waer 't dat die Schipper anders dede / soo ware hij schuldig dat te beteren.

A R T. 16. IV.

Art. 37.
infra. Na-
der Art. 3.
tit. eod.

Item. Een Schip seilt vander Sluise, oft van anderswaer, daer 't dan geladen heeft : het gebeurt dat het Schip breekt : soo sijn die Schipluiden schuldig te bergen vanden Wijne of andere Goederen, soo sij meest ende best kunnen. De Koopluiden ende die Schipper werden met malkanderen on-eens ; alsoo dat de Koopluiden willen hebben haer goed ; de Schipper is schuldig hen dat te laten volgen indien datse den Schipper de vragt geven ende betalen dat hem genoaget. Maer wil de Schipper, soo mag hij dat Schip wel weder laten maken (by foodanigen bescheide dat men dat in korten tijde weder maken kan) ende den Koopman sijn goed brengen daer hij hem dat gelovet heeft : is 't alsoo dat men dat Schip in korten tijd niet weder maken en kan, soo mag hij wel een ander Schip huren ende den Koopman sijn goed brengen : ende die Schipper sal al sijn volle vracht hebben van alle dat goed dat daer gebergd is.

A R T.

A R T. 17. V.

Item. Een Schip feilt van eeniger haven, het sij geladen of ledig; ende is gekomen in een ander haven: soo mogen die Schipluiden niet uit den Schepe varen sonder oirlof des Schippers. Want werde dat Schip ende goed eenigerlei-wijse verargerde, of dat eenige schade daer aen quame, soo sijnschuldige die schade te betalen ende te beteren. Maer ligt dat Schip tot eeniger stede gemeert met vier touwen, soo mogen sij wel uit den Schepe gaen ende haestig weder te Schepe komen.

Nader
art. 4. tit.
van Schipl.
1563.

A R T. 18. VI.

Item. Het gebeurt dat de Schipluiden haer eenen tijd lang bij eenen Schipper verhuren; ende ymand van haer gaet uitten Schepe sonder oirlof des Schippers, ende drinken sig dronken, alsoo dat'er yemand van hem gewond werd: die Schipper en is niet schuldig haer te laten heelen op des Scheeps kosten; maer hij vermag se uit den Schepe te laten gaen ende huren eenen ander in sijn stede: Ende is 't sake dat dese meer wil hebben dan de gewonde hebben soude, soo sal dat betalen die daer gewond is, ende sal ook den Schipper weder geven dat hy ontfangen heeft. Maer waer 't sake dat de Schipper haer uitsonde tot eenigen dienst des Scheeps ofte nooddruft; ende sij worden daer over geslagen oft gewond/ soo is die Schipper schuldig haer te heelen laten op des Scheeps kosten.

Art. 43.
infra. Na-
der art. 16.
tit. eod.

A R T. 19. VII.

Item. Het gebeurt dat des Schippers-kinderen eenige krankheid aenkomt; ende sijn in des Scheeps dienst; ende sijn alsoo krank datse van grooter siekte in den Schepe niet blijven en mogen: soo is die Schipper schuldig

d. art. 16.
17. tit. eod.

dig haer oirlof te geven datse uitten Schepe mogen gaen, ende latense leggen in eene herberge; ende is ook schuldig haer ligt te geven daer sij bij sien mogen; ende senden hen eenen vande Schipluiden om inder krankheid te bewaren, of huren eenen anderen persoon die de kranken plagt te bewaren: ook is de Schipper schuldig den kranken foodanige spijsse te geven, als men gewoon is in 't Schip te eten; ende men sal hem geven van fulker spijsse als men hem gaf doen hij gesond ende wel te passe was; ende anders niet; het en sij des Schippers goede wille: want hij en is hen anders niet schuldig te geven: ende is 't dat hij beter spijsse hebben wil, die mag hij voor sijn eigen geld koopen laten. Ende is 't fake, dat men wind ende weder krijgt sal men dan t' seile gaen; want men is niet schuldig de kranken te verbeiden: ende is 't fake dat hij te passe ende gesond werd, soo sal hij sijne volle hure ende loon hebben: maer is 't fake dat hij sterft, soo sal sijn Vrouw ofte Erfgenaem sijnen loon ende hure hebben.

A R T. 20. VIII.

Nader art.
4. 6. tit.
van Schipbr.
1563.

Item. Een Schip vaert vander Sluise ofte van andere steden: het gevalt dat hem torment toecomt vander Zee; ende en mag niet liden sonder scade vanden goed te werpen: sij sijn 't schuldig den Coopluiden te tooghen: ende is 't fake dat se haren wille daer toe geven, dan mag men wel werpen. Ende is 't fake de Koopluiden dat niet hebben en willen dat men werpen sal, soo en sal de Schipper daerom niet laten te werpen, soo verre als hem anders goed dunkt; ende selfs 't derde van sijne gefellen sweren ende met waeragtigen eede verklaren wil, wanneer sij te lande gekomen sijn, dat sij 't gedaen hebben om te behouden Schip, Lijf ende Goed: ende het goed

goed dat daer geworpen word, sal werden geprijst van ponde tot ponde, en ghedeeld onder den Coopluiden op 't goed dat'er behouden word. Ende die meester is schuldig daer af te ghelden als van sijnen Scepe en van sijne vracht in verserlinge van dese scaden. Een ygelijk Schijpman sal dan een vat vry hebben; ende hebben sij meer goeds/ soo moeten sij ook toeleggen in de verbeteringe der schade/ na dat'er een ygelijk in heeft. En is 't sake / dat se makenderen niet wel en helpen / (als goeden gesellen toebehoort; als men in sulken nood is.) soo sullen sij ook geen ding vry hebben. Ende dit sal den Schipper bij sijnen eede bevolen werden.

A R T. 21. IX.

Item. Het gebeurt dat een Schipper sijnen mast afhoutwet in grooten noode als het wacit ende stormt ende groot onweder is; hij is schuldig te roepen sijne Koopluiden, ofte den Stierman ende het meerderdeel van 't Scheeps volk, indien daer geene Koopluiden en sijn; ende wijzen hen die nood, ende seggen dat het geschiet om te behouden Schip, Lijf en Goed. Somtjids gebeurt het wel dat hij sijne kabelen houwet, ende moet anker en touwen laten varen om te behouden Schip, Lijf, ende Goed: Hij is alle beide mast ende anker schuldig te prijseren van pond tot pond als geworpen goed. Ende die Koopluiden sullen daer mede toe betalen eer sij haer goed uit den Schepe krijgen. Waer 't sake dat een Schip droog te sitten quam aen den grond / ende die Schipper bedde om geschil van hemluiden; ende in 't Schip reinge goeden lekkende worden / daer sal de Schipper geen schade van lijden / en sijn volle vracht daer van hebben / gelijk als hij heeft van het ander goed dat in den Schepe is.

Art. 39.
infra.
dd. art.
1563.

Art. 46.
57. infra.
art. 19. tit.
van Sch. en
Koopl.
1563.
l. 2. ff. de
L. Rhod.
Consolat.
del mar. c.
96.

A R T. 22. X.

Item. Het gevalt dat een Schipper komt tot sijnder
B ont-

Nader art.
7. tit. van

Sch. en
Koop.
1563

ontlaed-stede daer hij lossen sal, hij is schuldig den Koopluiden te wijzen die touwen ende koorden daer hij mede winden sal : ende is daer yet aen gebroken dat moet hij maken laten ; want worden daer vaten of pypen , of yet anders wat , by gebreke der touwen , verloren ; die Schipper en Schipluiden sijn schuldig den Koopman die schade te beteren en te betalen . Ende de Schippersgefellen fullen aen die schade deilen , overmits dat se nemen windegeld : ende men is schuldig dat windegeld te leggen tot verbeteringe der schaden : wat dan daer af overblijft , dat fullen se deelen onder haerluiden . Ende waer 't fake dat de touwen braken eer dat sij se den Koopluiden toonden , soo waerense schuldig de schade al te mael te betalen . Maer waer 't fake , dat de Koopluiden seiden dat de touwen sterk ende goed genoeg waren , ende braken sij dan , alsoo dat daer vaten of pijpen verloren werden ; soo is een ygelijk van haer schuldig te betalen aen die schade , dat is te weten van den genen die haer goed in den Schepen hebben , elk sijn deel even vele .

A R T . 23 . XI .

Art. 6. tit.
cod.

Item. Een Schip dat is ter Sluise oft anders-waer om wijn te laden , ende seilt alsoo van daer geladen ; ende die Schipper ende sijne Schipluiden verskeren nochte verwaren die stellinge of flote niet soo als behoort : Ende het gevalt dat daer storm ofte onweder opkomt dat die stellinge breekt , ende de bodem vliegt uit den vate ; ende dat Schip komt daer behouden ; daer dat losschen sal : ende de Koopluiden beklagen haer , dat , bij den gebreke der stellinge ende der flote , hare wijn verloren is ; die Schipper seit weer , dat het niet van den gebreke der stellinge ende der flote toegekomen is . Maer is 't dat de Schipper dat sweren wil met drie of vier

vier van sijne Schipmannen die de Koopluiden daer uit kiesen, dat die wijn niet verloren en is by den gebreke der stellinge ende der slote, soo sal die Schipper quijt ende vrij daer van wesen: Ende is 't fake, dat sij dat niet en willen sweren, soo sal men den Koopman sijne schade opregten: want sij sijn schuldig die stellinge ende slote te verfekeren eer sij vandaer scheiden of seilen daer se geladen hebben.

A R T. 24. XII.

Item. Een Schipper hurer sijne Schipluiden; hij is schuldig die te behouden in goede vrede, soo dat harer een den anderen niet en mildoe; ende sal haer middelaer wesen, alsoo lange hij se met eten ende drinken besorgt. Ende die den anderen liegen heet, die heeft verbeurd vier deniers. Ende heet yemand den Schipper liegen, die sal verbeurd hebben agt deniers. Waer 't fake dat die Schipper eenen vanden Schipmannen sloege metter hande of metter vuiste; die Schipman is hem schuldig eenen slag te verdragen: ende sloege hij hem meer, soo mocht hij hem wel weren: maer sloege een Schipman sijnen Schipper, die heeft verbeurd hondert schellingen ofte sijne vuiste.

Nader tit.
van Schips-
keuren.
1563.
Zeesack.
Amst. art.
37. 38.

A R T. 25. XIII.

Een Scip is verbragt naer Bordeaux te varen of anders-wair; ende 't comt dair 't oncladen sel. Die Scipper en die Coopluden maken/ onder haren/ paertije-onden Coch-age: Die scaden sijn opter Coopluden/ die se nemen an der coste van Bertaengien vandat men lidet i' Isle de Bas; en sijn cleine scaden. desgelijc an der coste van Noordmandien/ dat men lidet Habel; van Ingeland en Scotland/ dat men lidet Jeremuden; ende van Vlaanderen/ dat men passet Caleis.

A R T. 26. XIV.

44. Citat.

Item. Het gevalt dat daer tweedragt werde tusschen den Schipper ende sijne Schipmannen: de Schipper sal bevelen dat tafellaken weg te nemen voor den genen daer hij kijf ende tweedragt aen gehad heeft, ende waerschouwen den Schipman te voren eer hij hem uitten Schepe heet gaen: is 't sake dat de Schipman den twist ende misdaed bied te beteren tot der Schipmannen seggen van der tafele; is dan de Schipper soo hoogmoedig dat hij het daer niet bij blijven laet, ende heet den Schipman egter uit den Schepe gaen; soo mag die Schipman den Schepe navolgen daer dat lossen sal: daer sal de selve soo goede hure ontfangen gelijk of hij in des Scheeps stede geweest had soo verre hij ook dat gebrek gebeterd hadde. Waer 't ook sake dat de Schipper alsoo goeden Schipman niet en huerde in sijne stede als hij was, ende in eenigerlei wijze den Schepe of den goeden schade aenquame, soo waer' de Schipper schuldig alle die schade op te regten: heeft hij anders soo vele daer hij mede betalen kan.

A R T. 27. XV.

Hier toe behoort art. 68. infra. Nader art. 2. tit. van Schepen die el. kand. be. schad. 1563.

Item. Het gebeurt dat een Schip leit in eender haven gemeert met touwen, ende een ander Schip komt met den getijde ende slaet aen dat Schip dat daer gemeert leit: soo dat van die slaghe schade heeft, en de Wijn dair in den boëm uitvliget: die schade is schuldig te sijn gedeeld bij prijse onder beide die Schepen. ende die Wijn ofte goed dat in beide Schepen is, is schuldig te deilen gemeenlijke die schade onder hemlieden. De Schipper die de schade gedaen heeft is schuldig te sveren met sijnen Schipmannen, dat hij het niet met willen gedaen heeft.

heeft, ook dat hij daer niet om doen en konde : soo is hij schuldig, ende en verliest die schade niet meer dan, half te betalen : ende en derft hij dat met sijne Schipluiden niet sweren, soo moet hij de schade gantsch ende geheel betalen. Dat is 't Recht daer van.

Dit is die reden, waerom 't vonnisse alsoo gemaekt ende gevonden is. Het gevalt dat men geerne een oud Schip legt inden weg van andere goede Schepen, op dat het vanden anderen alle de schade mochte hebben indien dat het vanden anderen Schepe gebroken word. maer als men weet dat de schade half en half gewijst word, soo legt men 't geerne uitten wege.

A R T. 28. ¶ III.

Een Schip of twee of meer leggen in een haven daer klein water is / ende plagt drooge te sijn ; alsoo dat dat eene Schip hard by den anderen te sitten komt : soo is de Schipper van den Schepe / die eerst aen den grond komt te sitten / schuldig te seggen tot den anderen Schipluiden die hem te na geset hebben / alsoo : Gij Heeren ligtet uw anker / want het ligt ons te nae ende mogt daer schade van kzyffen : Ende is 't datse dat anker niet willen ligten / die Schipper vanden Schepe die eerst aenden grond komt te sitten die sal met sijn gesellen dat anker ligten : willen sij hem dat niet toelaten / en behinderen en verbieden hem dat / ende daer ober schade quame by gebrek van den ankere ; de Schipper die hem te na heeft geset is schuldig die schade op te regten.

Ligt een anker sonder boeije ende doet schade ; de gene dien dat anker toekomt die is schuldig de schade te betalen : want insulke haben salmen boeijen op sijn anker hebben op dat een sijgelyk hem daer voo? wagte ende geen schade daer van en llyde : ende ist 't dat men ligt in eene drooge haven / soo is men schuldig te leggen boeg-lynen en ander toutwen.

Art. 5.
tit. cod.

Art. 50.
infra. art. 4.
tit. cod.

A R T. 29. XVII.

Art. 10.
tit. van
Schipl.
1563.

Item. Den Schipluiden an de kust van Bertaengien behoort des daegs eene maeltijd; om des wille dat de Schipper hen geeft Wijn te drinken, varende ende komende. Ende van Noormacndijen behoort twee maeltijden des daegs; om deswille dat sij anders niet dan water en drinken; maer wanneer dat Schip komt in Wijnlanden, soo is de Schipper schuldig hen Wijn voor haren drank te geven. Dit moet ook gedaen worden.

A R T. 30. XVIII.

Art. 15.
tit. eod.

Item. Het gevalt dat een Schip gekomen is daer 't laden sal, als te Bordeus of anders-waer, soo is de Schipper schuldig te vragen sijnen Schipluiden: gij Heeren, legget gij uwe voeringe ofte voervragten in? of latet gij die inde vragt vanden Schepe? soo sijn de Schipluiden schuldig te seggen wat sij doen of laten willen. Ende is 't sake datse kiesen foodanige vragt als dat Schip heeft; sij sullense hebben: Ende willen sij ook bevragt sijn bij hen selven; soo sullen sij haer gaen bevragten in alfoodaniger wijze dat het Schip niet naer hen en toeve: Ende is 't datse op 't leste geen vragt en krijgen, de Schipper en sal geen schade daer van hebben: maer hij is schuldig te wijzen sijner lieden ruimte en stede, daer een ygelijk Schipman legge de wigte sijner voeringe. Ende willen de Schipluiden/ soo mogen sij ook wel daer in leggen een vat waters; ende wordet water dan over boord geworpen in see/ het soude voor Wijn of voor ander goed gerekend werden van pond tot pond. Item. Werd de Koopluiden haer goed over boord geworpen in de see, alsulke vrijheid als de Schipman heeft, sal de Koopman ook hebben.

A R T.

A R T. 31. XIX.

Item Een Schip komt geladen ende behouden tot sijnder regter ontlaedstede, die Schipluiden willen hare hure hebben, ende daer sijnder haerder sommigen die nog kiste noch matte in 't Schip hebben : de Schipper mag haer wel soolang de hure onthouden tot dattet Schip geloffet is : ende om 't Schip weder te brengen vandaer sij quamen, sullen sij verskeren die vaert te volbrengen.

art. 8. tit. cod.

A R T. 32. XX.

Item. Een Schipper huret sijne Schipluiden een deel om eene vrugt, ende een deel met gelde; sij sien dat het Schip geen vrugt en krijgt tot sijnen lande te komen, maer dattet moet voorder bevragtet sijn : de gene die daer mede varen om bevragtinge, die moeten dat Schip volgen. Maer die gene die mede vaert om geld, die Schipper moet hen die hure verbeteren, eenen ygelijke daer na dat hij gehuerd is : ware het dan dat hij se besproken had tot eenen bescheidenen tijd; laden sij naerder dan sij bescheiden sijn; sij sijn schuldig te hebben hare gantsche hure. Maer sij moeten dat Schip helpen brengen daer sij 't nemen, indien dat het de Schipper hebben wil.

art. 5. tit. cod.

A R T. 33. XXI.

Item. Het gevalt dat een Schip legt te Bordeus of of anderswaer; soo mogen twee Schipluiden uitten Schepe gaen, ende nemen een geregte met haer, uitten Schepe te eten, ende soo vele broods als sij tot eener maeltijde operen mogen : maer sij en mogen geen drank uitten Schepe dragen; Ende moeten haest weder te Schepe gaen, soo dat het Scheepswerk door haer niet

art. 4. tit. cod.

niet verfuimet en werde. Want quame den Schipper schade aen den Schepe ofte aen des Koopmans goed bij gebreke van haren werke; sij sijn schuldig dat te beteren: Ende dat een of meer van den gesellen des Schips haer seer deden bij gebreke van hulpe, soo sijnse schuldig den genen die hem wee gedaen heeft, te laten gesond maken; tor des Schippers ende des Stuurmans ende der anderer Scheepsgesellen seggen.

A R T. 34. XXII.

art. 5. tit.
van Sch. en
Koopl.
1563.

Item. Het gevalt dat een Schipper bevragtet sijn Schip eenen Koopman, ende is met hem overeengekomen tot eenen bescheijdenen termijn dat Schip te laden. Die Koopman ladet dat niet; hij houd dat Schip vijftien dagen lang, of langer, of dan eenigen tijd; die Schipper verloos sijn vragt bij gebrek des Koopmans: soo is die Koopman schuldig den Schipper alsoodanigen schade, soo daer op geset is, op te regten: Ende daer van sulden hebben die Schipluiden dat vierde deel, ende de Schipper de andere drie deelen; om des willen dat hij hen den kost geeft ende die meeste sorge dragen moet.

A R T. 35. XXXIII.

art. 41.
infra.
Nader art.
19. tit. van
assurant.
1563.

Item. Een Schipper bevragtet sijn Schip ende ladet dat om sijne reise te doen / ende dat Schip blijft hier binnen alsoo lange liggen dat den Schipper geld gebreekt; soo mag hij wel te huis senden om geld / maer hij moet geen den wind verliggen: want verlage hij den wind / hij ware schuldig den Koopman sijne schade te betalen: maer hij mag wel nemen vander Koopluiden Wijn ende verkoopen dien / ende nemen sijne noodrust daer van. Als nu dat Schip gekomen is tot sijne rechte ontladestede; de Wijn / dien de Meester genomen heeft / is sculdig te sijn gerekend alsoo als men den anderen Wijn verkoopen sal. Ende alsdan sal die

Schipper sijn volle vracht hebben van den Wijn dien hy ver-
kocht heeft tot sijnner noodduft als van den anderen Wijn
dien hij ter stede gebrucht heeft.

A R T. 36. XXIV.

Item. Een Knapc is læds-age van eenen Schepe ende
is gehuerd dat Schip te brengen daer dat losschen sal :
het gevalt wel dat in de Haven sijn ketenen ende sloten
daer binnen men de Schepen ontladet : die Schipper is
schuldig den Schipluiden te versien die stede daer men
dat Schip in ligt ; ende hij sal sijnne touwen alsoo setten
dat die Koopman geen schade daer by en hebbe : want
krece die Koopman schade bij gebreke der touwen , soo
ware die Schipper schuldig die schade op te regten ende
te betalen.

Siet de Keu-
ren van de
Lootslui-
den.

Item. Die læds-age sal sijnne vaerte gedaen , ende sijn-
nen loon verdient hebben , wanneer hij dat Schip heeft
gebragt inde Haven tot der ketenen voor of in sekerhe-
de ; ende is ook niet schuldig dat voorder te brengen :
ende daar na sal die Schipper , ende die Schipluiden ,
tot den Schepe sien.

III. DIT IS DIE ORDINANCIE, DIE DE SCIPPERS EN
DE COOPLUDEN MET MALKANDEREN BEGHEREN
VAN SCIP-RECHT, (TOT AMSTERDAM.)

A R T. 37. I.

Art. 16.
supra.
Nader
art. 3. tit.
van Schipbr.
1563.

Eerst. Waer 't dat een Schip brake of dat men 't doorseilde ende quame aen den grond ; waer 't sake dat den Koopluiden ende den Schipper ende den Schipman goed dochte dat men dat konde in korten tijd weder reede maken ; soo soude men dat weder laten maken, ende brengen den Koopman sijn goed daer hij dat gelovet had ; is 't dat hem God spaere voor ongeval. Ende waer 't sake dat men dat Schip niet wel weder maken en konde , soo sal die Schipper sijne volle vragt hebben van alle den goede ende merken ; dat daer gebergt word ende die Schipper den Koopman levert boven maelvloede , ende den Koopman in sijn proffijt komt. Waer 't sake dat de Koopluiden geen geld en hadden dat sij de vragt den Schipper niet en konden geven / ende die Schipper den Koopman niet gelooven wil / soo mag de Schipper nemen van des Koopmans goeden / alsoo vele als sijne vragt beloopt / hooz alsoo veel gelds als dat ander goed inde markt gegeven word.

A R T. 38. II.

Art. 20.
supra.
Nader
art. 4. 6.
tit. eod.

Item. Waer 't dat een Schip nood hadde , soo dat de Schipper begeerde dat men goed werpen soude , hij en sal niet werpen , sonder hij sal hem eerst bespreken met den Koopmannen in 't Schip , wat haer goeddunken daer toe is : wil de Koopman dat niet toelaten dat men werpen sal , ende dochtet den Schipper goed ende van

van den Schipluiden twee of drie dat het soude beter ge-
daen wesen dat men 't goed worpe eer dat men soude
verliesen Schip , Lijf ende Goed; soo mag de Schipper
wel werpen ende des niet laten. Ende woude die Koop-
man als men te lande quame , soo souden die twee of
drie , die in den Schepe ende goede Knapen waren ,
fweren dat het noodfake was. Waer 't fake dat daer geen
Koopman in 't Schip en ware ende men hadde nood te
werpen; soo sal die Schipper overeendragen met die
meeste partije in 't Schip; wat hen goed dunkt, dat sal
men doen mogen.

S. 1. Item. Wat dan geworpen word , dat goed sal
men betalen ende gelden na merktalen alsoo dat ander
goed , dat in 't Schip is , inde merkt gegeven werd;
penning pennings-weerde als de vragt daer van betaeld is.

S. 2. Item. De Schipper sal van sijn Schip ofte vragt
geven / gelijk die koopman geeft van sijnen goede / wat de
koopman daer af kieser wert. Ende alsoo die Schipper sijn
Schip settet / daer mogen 't die kooplieden vooz nemen op
een getijde.

S. 3. Item. Waer daer eenig man in den Schepe daer
men goed werpt / ende hij hadde geld ofte ander goed in sijn-
ne kisten; dat soude hij openbaren eer men worpe; Ende
als hij dat geopenbaert heeft / soo sal hij gelden te werpgeelde
van sijn voorsz. Geldt; te rekenen twee penningen vooz een:
maer ware daer ander goed inde kisten / dat sal men rekenen
na sijne waerde als dat waerd is. art. 5. tit.
cod.

S. 4. Item. Heeft daer ook yemand geld in sijnder
kisten, ende name dat daer vint ende name dat om sijne
sijde, hij en soude daer van niet gelden. Nader
art. 7. tit.
cod.

S. 5. Item. Hadde daer yemand geld of ander goed
in sijner kisten ende openbaerde dat niet eer men werpt;
ende die kist (daer 't geld in is) worde dan overgewor-
pen in See; men salse niet hooger rekenen als drie schil-
den. art. 5. tit.
cod.

den alfoo verre als sij beslagen is ; waerse onbeslagen ;
 foo salmen se hem betalen na harer waerde datse waerd is.

§. 6. Item. Waer 't sake dat daer geworpen werde een
 matte met een bedde ofte eenen hoppesak , dat sal men
 rekenen voor drie schilden.

Grot. Inleid.
 lib. 3 .c. 22.
 Item plac.
 van Am-
 staetschap.

§. 7. Item. Waer 't behoef ; dat men loten soude tot
 eener reijse te houden ; men sal dat eerste beraed vragen met
 den koopman in 't Schip wat sijn goeddunken daer toe is :
 ende doget den koopman niet goed / wat dan den Schipper
 met den meesten hoop goed dunkt te wesen / dat sal men doen.
 Ende waer daer geen koopman in 't Schip ; wat den Schip-
 per ende den meesten hoop des Volk goed dochte / dat soude
 men doen ; ende die soo volgen.

Item. Van Loten-gelde sal men nemen soo vele als men
 daer op settet ende redelijk is / ofte als het gewoonlijk is :
 ende dat Loten-geld te rekenen en te betalen gelijk den
 Werp-gelde.

A R T. 39. III.

Art. 27.
 supra.
 art. 4. 6.
 tit. van
 schipbr.
 2562.

Item. Een Schip seilt van Amsterdam ofte van ande-
 ren steden waer dat het sij ; het gevalt dat hij sijnen
 mast of kabel houwet ofte anders wat , bij onweder
 binnen of buiten , op dat men dat Schip ende goed ber-
 gen mag : de Schipper is schuldig de Koopluijden eerst
 te vragen ende hen dien mood te klagen en seggen , dat
 het sij om te behouden Schip , Lijf , en Goed : dat sul-
 len sij rekenen over dat goed als van werpen. En waer 't
 dat de Koopman seijde , ik geve daer geen ja-woord
 toe ; daerom sal 't de Schipper niet laten : maet wan-
 neer hij te lande gekomen is , sal hij self , met sijn der-
 de , sweren dat hij dat van nood-wegen gedaen heeft.

A R T. 40. IV

Adde art. 19.
 tit. van
 assure.
 1593.

Item. Een Schip seilt van Amsterdam of van anderen
 steden waer dat het is ; een Schipper is ten agteren ende ver-
 koopt

koopt goed op den bodem; hij is schuldig soo bezre die bodem soo veel te lande bzeugt / dat te betalen aen de eerste markt daer hij aenkomt / binnen veertien dagen daer na; ende dat sal hij betalen tusschen den minsten en den meesten. Ende waer 't dat de Schipper den koopman niet vernoege/ ende hij dat Schip verkochtte / ende eenen anderen Schipper in 't Schip settede; soo mocht die koopman dat Schip binnen jaer en dag aenspreken en sijn geld daer aen soeken / gelijkertwijs of hij daer tegentwoordig waere. Ende dat sal hij betoogen met des Schippers segel; soo mag hij daer niet te seggen.

Nader
placc. xi.
pen. art. 36.

A R T. 41. D.

Item. Een Schipper bebragt sijn Schip ende ladet omt sijn reyse te doen; ende hier en binnen blyft dat Schip soo lange liggen dat hem geld ontbreekt; hij mag wel senden tot sijnen lande om geld; maer hij moet geenen goeden wind verleggen: want verlage hij den wind / hij ware schuldig den koopman sijn schade te beteren en te betalen. Maer hij mag wel vander koopluysden goed tot sijn nooddruft nemen / ende wanneer hij komt daer hij lossen sal / daer sal hij dat goed betalen tusschen den minsten en den meesten / als dat goed inde markt geldt dat in 't selve Schip is: ende de Schipper sal sijn volle bragt daer van hebben.

Art. 35.
suprà. Na-
der art. 19.
van alleu-
1563.

A R T. 42. D.

Item. Een Schip seilt van eeniger stede waer dattet is / ende heeft geladen sijnen vollen last: soo en mag de Schipper geen goed meer innemen / sonder het en sij met willen ende orlof van den koopman. Waer 't sake dat hij eenig goed inneme tegen des koopmans weten / soo heeft hij verbeurt soo vele goeds als hij heeft ingenomen: het en ware / dat die Schipper seide; Gij / Heeren / ik sal daer alsoo vele goeds innemen.

A R T. 43. VII.

Item. Het gevalt dat de Schipluysden haer eenen Schipper verhuren; ende eenige van haer gaen uijtten Scheper son-

Art. 26.
suprà art.
26. tit. van
Schipl.
1563.

sonder oirlof , ende drinken haer vol ; sij kijven ende slaen sik ; alsoo dat daer eener gewond werd : de Schipper is niet schuldig hem te heelen laten op des Scheeps-kost ; maer hy mag hem uijtten Schepe heten gaen ende huren eenen ander in die stede : moet hij dan meer geven , sij fullen dat betalen ende den Schipper wedergeven dat se van hem ontfangen hebben : maer send hij se uijt in Scheepsdienste oft arbeid , ende worden dan gewond ; soo fullen sij geheeld worden op des Scheeps-kosten.

A R T. 44. VIII.

Art. 19. tit.
van Schipl.
1763.

Item. Een Schipper winnet sijne Schipluiden ; dat komt soo , dat hij met eenen van hen te kijven komt ; hij heet den Schipman uijt den Schepe gaen ende geeft hem oirlof ende weet hem geene openbare schuld te geven : de Schipman heeft sijnen halven loon verdiend. Ende believer den Schipman van den Schipper te scheijden , soo sal hij den Schipper desgelijken weder doen. Ende ware hij buiten der Haven gefeild inder See , of in eene andere Haven buijten dat Vlie of Marsdiep , ende weder op seilde ende opleijde , soo heeft hij sijnen vollen loon verdiend. Woude dan ook die Schipman van den Schipper scheijden soo sal hij hem geven dat hij daer bij gebeurd heeft , ende daer nog soo vele toe.

A R T. 45. IX.

Art. 19.
tit. cod.

Item. Soo een Schipman hem besteed tot eenen Schipper , met hem te seijlen : soo is hij schuldig des Koopmans goed te havenen , soo den Schipper , Stuerman ende Vragtman goeddunkt.

A R T. 46. X.

Item. Men sal geven te koelgelde van't last Rogge
een

een groot ; alsoo vake als sij se koelen. Ende is 't fake dat sij de Rogge nocte Weite niet koelen oft havenen, ende wilden verderven laten ; sij sijn schuldig dat tebeteren tot des Schippers ende Stuermans seggen. Ende van uijtteschieten een groot. Ende soo sal sij geene Mattinge hebben van geen Koren. Van twee hondert Wagenfchot , een groot. Van een hondert Knaerhouts, een groot. Van een vat Assche , eenen Brabantschen - - - - : Van een last Haring , een groot : Van een last Teer of Pek, die de Schipper voert , een groot. Dit voirsz. goed mag de Schipper aen boord houden tot dat hij van den koopman sijnen wille heeft.

Art. 21. sup
pra. art. 57.
infra. d. art.
19.

Item. Voortan welk goed daer men een paleij ombrengt op den mast, als van een vat Flasses, twee grooten ; van een half vat Flasses , een groot : van een pak Wandes, twee grooten ; van een teerlink Wandes, een groot : van een stuk Wijns , twee grooten ; van eene piipe Wijns , een groot.

A R T. 47. XI.

Item. Waer 't fake dat sij der Koopluiden goed verfuimeden ; alle die aen den Wind-gelde eenen groot gelde deelden , die souden dan ook de schade beteren.

art. 7. tit.
van Sch. en
koopl.
1563.

Item. Is 't dat die Koopman den Schipper of Stuerman vragde of de touwen , daerse mede trijssen , souden sterk genoeg wesen : seggen sij , ja , sij sijn sterk genoeg ; ende die touwen braken dan ; soo ware die Schipper schuldig de schade, die daer van komen mogt, te betalen. Maer en vragde 's die Koopman niet , soo soudet wesen als voor geseid is.

Hier toe
behoort
art. 71. in-
fra.
art. 1. tit.
van Sche-
pen die
malkand.
beschad.

A R T. 48. XII.

Item. Een Schip seilt van Amstelredam of van anderen steden ; ende dat een dat ander aensejlt / ende en geschied niet

niet met willen : een pgeelyk sal de schade half gelden ende hebben. Maer geschiedet met willen / soo soude die / die dat ander Schip aenseilde / die schade alleen gelden ende beteren.

A R T. 49. XIII.

Nader art.
3. tit. cod.

Item. Een Schip lage in eender Haven , t'Amstelredam of anders-waer , ende worde drijvende op een ander Schip : indien 't schade dede , soudon sij de schade half en half betalen.

A R T. 50. XIV.

Nader art.
4. tit. cod.

Item. Een Schip komt in een Haven , tot Amstelredam of anders-waer ; dat sal eenen dobber op sijn anker hebben : is dat niet , ende daer schade van komt , soo sal hy die half beteren.

A R T. 51. XV.

Item. Een Schip komt omden Schagen of uit Noortwegen ; dat sal men lossen binnen veertien dagen ende die vragt geven : desgelijken alle see-schepen.

A R T. 52. XVI.

Item. Een Schip komt van Hamborg of van anders-waer / men sal dat losschen binnen agt dagen ; ende geven hem sijne vragt.

A R T. 53. XVII.

Item. Een Schip dat ladet op Schoonen of anders-waer ; 't is bebragtet naer Vlaenderen of anders-waer inde markt ; dat komt van noodsake t'Amstelredam : is 't dat de Schipper dat sweren wil met sijnen Stierman ende twee sijnere Schipmannen / dat het nood dede : ware dat dan soo dat hij dat Schip niet konde reede maken buiten om te seijlen ; soo sal die Schipper dat goed inde markt seinden op des Schippers vragt / ende des kroopmans tollen.

A R T.

A R T. 54. XVIII.

Item. Een Schipman komt inde markt met zijnen Schipper ; hij sal bij zijnen Schipper blijven soo lange dat hij geloffet heeft ende weder geballaft is , dat het Schip liggen mag.

Art. 1.
tit. van
Schipl.
1563.

A R T. 55. XIX.

Item. Waer 't dat een Schip met goederen seilde aen den grond , ende in forse stonde om te vergaen , ende most men licht-schepen hebben om dat goed daer uijt te ligten : wat dat kost , sal betalen Schip ende goed , gelijk werpgeld. Ende waer daer geen Koopman inne , als men aen den grond seilt , soo sal de Schipper svereren met twee zijner Schipmannen dat dat Schip in grooter vare was aen den grond , ende dat hij in forse was dat goed te verliefen : is 't dat men 's hem niet en wil verdragen.

Nader art.
10. tit. van
Schipbr.
1563.

A R T. 56. XX.

Item. Waer 't dat een Schip in 't Mars-diep of in 't Vlie quame , en ginge soo diep dat het hier met voller ladinge niet opkomen en konde ; ende kreeg men dan ligtschepen om dat Schip te lossen : wat die kosten , sal dat Schip betalen twee deelen ende dat goed het derde deel : maer komt dat Schip hier niet op , soo sal dat Schip die ligtschepen alleen betalen ende loonen.

Nader d. art.

A R T. 57. XXI.

Item. Soo een Schipper dat goed uijten Schepse geset heeft / soo mag hij dat wel houden bij sijn boord / soo lange dat die Koopman hem die bragt ende ander ongeld ver-
noeget heeft / dat men daer op schuldig mochte wesen ; in-
dien dat de Schipper den Koopman niet gelooven en wil.

Art. 21. 46.
suprà.
Art. 13.
tit. van Sch.
en Koopl.
1563.

D

A R T.

A R T. 58. XXX.

Item. Waer 't dat hier ligtschepen quamen die goed geligter hadden uijt Schepen die vander Zee quamen : die sal men lossen binnen vyf werke-dagen na den dage datse hier quamen.

A R T. 59. XXXI.

Art. 9.
tit. van
schipbr.
1563.

Item. Dat 'er een Scip quame voir een Doerland / mit noode van weder / beneden een Meente-havene ; en te reede quame an sijn anker ; ende onbekend wair. En wonne men eenen lads-age dat Scip en goed te habenen ; wes die lads-age dair van hebben soude / dat souden betalen Scip ende Goed / gelijk werpgheld.

A R T. 60. XXIV.

Siet de keu-
ren van de
Lootslui-
den.

Item. Als Schepen komen in 't Vlie oft Matsdiep van Ameland , ende hier op willen wesen : is 't dat men daer eenen Lootsman winnet dat Schip ende Goed daer op te brengen ; dan sal de Schipper dien Lootsman den kost geven , ende die Koopluiden fullen hem loonen van haer goed,

A R T. 61. XXV.

Keure van
de Sec-fa-
ken Amst.
art. 29.

Een Schipman die sijnen Schipper ontloopt met sijnen gelde dat hij hem gedaen heeft ; ende die Schipper kan dat met twee van sijnen Schipmannen betuijgen ; die heeft verbeurt die Galge.

A R T. 62. XXVI.

art. 16. tit.
van Schipl.
1563.

Item. Bevoer een Schipper eenen Scipman mit quaden seiten ; ende die Schipper dat betuijgen mochte met twee van sijne Schipluiden : dien soude hij oirlof mogen geven aen dat eerste land daer hij aenkomt ; ende en sal niet hebben verbeurd tegen den Schipman ; ende en sal hem ook geen loon geven.

A R T.

A R T. 63. XXVII.

Item. Waer 't dat een Stuerman oft een Schipman hem bestedet met eenen Schipper; ende die Stuerman ofte Schipman kochte een Schip dat hij selve voeren woude: soo sal hij quijt wesen van den Schipper: maer heeft hij loon opgebeurd dat sal hij wederom geven.

Art. 14.
tit. cod.

A R T. 64. XXVIII.

Item. Een Stuerman, of een Schipman bestedet hem met eenen Schipper; het gevalt dat die Stuerman of die Schipman een egte vrouwe neemt, ende wil aen land blijven; hij sal quijt wesen van den Schipper: maer heeft hij geld ontfangen, dat sal hij wedergeven.

d. art.

A R T. 65. XXX.

Item. Waer 't dat een Reeder oneens ware met sijnen Schipper / ende hij sijn deel niet reeden en woude van den Schep: de Schipper sal dat selfde Schip voeren op alsulke hure als den bromen knapen goed dogte dat bescheydelijk ware:

A R T. 66. XXXI.

Item. Waer 't sake dat hij wat aen 't Schip vertimmerde / of tot des Scheeps behoef wat kogte: dat souden sij betalen penning pennings-broeder:

A R T. 67. XXXII.

Item. Waer 't sake dat de Schipper soude borge setten voor dat Schip; soo ware de Reeder schuldig borge te setten voor des Schippers lijf.

A R T. 68. XXXIII.

Item. Het gevalt dat het eene Schip het ander aenfeilt met ongevalle, soo dat dat eene Schip met sijne

Behoort tot
art. 27. su-
pra.

Hiet nader
tit. van Sch.
die malk.
bescha.
1563.
en onse
Aenteike-
ningen.

goederen verloren blijft : soo sal men dat goed dat in beide Schepen is (eer dat eenig Schip verloren sij) op geld setten of waerden. Dan sal de waerde van de goeden van beide Schepen (te samen gesommet) betalen dat verloren goed , ponde ponde-gelijk ; mark mark-gelijk. Alsoo salmen ook prijsen de waerde van beide Schepen , eer die schade geschiedde : soo sal die prijs van beide Schepen (te samen gesommet) betalen dat verloren Schip , pond ponde-gelijk ; mark mark-gelijk.

ART. 69. **¶¶¶¶¶**

Weitsen.
avar. §. 22.

Item. Het sij dan sake dat die Schipper aen gener halver see nood heeft te werpen van des koopmans goed tot des Scheeps behoef : soo sal men den koopman betalen dat goed vooz soodanig geld als dat kostede daer t die Schipper geladen heeft : ende daer en sal hij geene vracht van hebben :

ART. 70. **¶¶¶¶¶**

d. 5. Item. Het gebalt aen deser halver see / men sal het den koopman betalen / soo die wedergadinge aen der markt geldet / tusschen den minsten ende den meesten ; ende daer sal de Schipper sijne volle vracht van hebben :

Hier eindigden onse Manuscripten.

ART. 71.

Behoort tot
art. 48. su-
pra. Nader
tit. van Sch.
die malk.
besch. 1563.

Item. Soo eenig man , met sijnen Schepe , schade dede eenen anderen met seilinge ; werd hij beklaget die de schade gedaen heeft , wil hij dat sweren ende met sijnen eede betuigen dat het hem leed is ende dat hij die schade niet beteren en mogte ; soo sal hij die schade half betalen : Ende wil hij des niet met sijnen eede betuigen en sweren , soo sal hij die schade gantsch ende geheel betalen.

ART.

A R T. 72.

Item. Een Schipper die huret eenen Stuerman, ofte Bootsman; die sijn schuldig den Schipper sijne reise te houden als sij hem gelovet hebben. Waer 't fake dat sij des niet houden en wouden; soo sal hy den Schipper wedergeven, als wij voren geseid ende geordonneerd hebben.

Behoort tot
art. 1. supra.

AENTEIKENINGEN

OP DE OUDE NEDERLANTSCHER GEMEEN- NE COSTUIMEN VANDER SEE.

De Bereghinghe der Saken vande See ging in voortyden, binnen dit ons Vaderlant, niet soo feer naer Wetten ende Keuren vande Overigheit, als wel naer bijzondere Costuimen en Insettingen vande See-varende Schippers en vande Koopluiden. Waer af de naeste oirfaek moet geweest sijn; dat de gevallen, daer in te voren komende, in hunne omstandigheden soo weinig gemeens hebben met die van den binnenlantfchen Burgerftaet: dat het zelfs eenen grondig-geoeffenden Wetgever vrij befwaerlijk is om fulke Keuren te kunnen uitdenken, bij dewelke het oirbaer van de See-faken te recht getroffen werde. Daer quam bij, dat in die oude eeuwen de dauw van *Eenvoudigheit* soo fuiver lag op de herten onfer Voorouderen; dat foodanige enkele Gewoontens' ende Insettingen hun voor genoegfamen band verftrekten: ook sonder dat de felve eens behoefden gesterkt te wesen met de ontfaagghelijckheit van 't Gerecht. Dit bleef soo eenige eeuwen fijnen gang behouden: tot dat, Onse Graeffelijke Bedieninge vervallen sijnde op de huifen van Borgondien ende van Oostenrijk, ende de uiterlijke gedaente onfer Republijcke daer door vrij wat veranderinge aengetrokken hebbende, men nut ende noodig vond te keeren het algemeen verloop dat 'er vervolgens in die *Eenvoudigheit* ontftond; ende mitsdien die oude Costuimen vander See, welke meer en meer begonden te swerven en op het wilde te raken, uit den name vande Oppermogentheit des Lands te brengen onder Gerechtelijke Wetten en Ordonnantien. Sulx geviel dan eerst in de Jaren 1549 en 1551 onder Keifer Karel den Vijfden; en andermael in breeder volkomenheit op het jaer 1563 onder Koning Filips van Spanje; beide doenmaels onse Graven, dat was, (gelijk sonder gefchil bekent is) onse Opperfte Dienaers van den Staet. Ende hebben onse Hooge Overheden, eigentlijk altoos de Staten van de

Pro-

Provincie , dit stuk , sedert , al meest hier bij gelaten . Dese Ordonnantien dan vervolgens alomme door den druk gemeen wordende , soo hadden onse ouders die eerbiedigheid en liefhebberije voor de Aeloutheid , datse daer voorop drukten die oude stukjes van Gemeene Costumen ende Herkomen , met welke onse Provincien sig tot dien tijd toe , in 't bereghen van Seefaken , hadden beholpen : en dese schikte men op met eenen titel van *Wisbuische See-rechten* : maer vermits sij sulx geenstins en sijn , ende dat ons voornemen is der selver ware wesen hier voor onse Landsaten bloot te leggen ; soo hebben wij eerst yetwes vooraf te berigten nopende de Opkomste en den Voortgang van de Scheepsvaerte in ons Vaderland .

In 't algemeen bevind men , dat voor en ontrend den jare 900 , na de geboorte onses Saligmakers , in geheel Suider-Europe noch geene andere Scheepsvaerte en was dan tusschen de voornaemste Steden vande *Levant* , (gelijk *Alexandrie* , en diergelijke) ende tusschen die van *Italien* , (gelijk *Venetien* en *Napels*) : wesende gene , door middel van hare Karavanen , de Pakhuisen van gantsch Asien en Afrika ; gelijk dese , daer en tegen , wederom soo veel als den stapel in hadden voor alle de Westersche en Noordere streken van 't geseide Europe . Van Scheepsvaerte van Volkeren , die benoorden ons wonen , in sulke oude tijden , is ons nietwes bekend .

... En vermits , ontrend den selven tijd *Italien* , uit sijne tobberijen en verwostinghen der Gotthen en andere strijdbare volkeren , weder tot ruste quam ; en ook de Pausselijke Stoel tot *Romen* sijne Geestelijken herwaerts begon af te senden om het Christen Geloof voort te planten , meer dan te voren ; soo ontstond met eenen alhier onder onse onbeschaefde Voorouders een meerder besadigtheid niet alleenlijk binnen hunne eigene samenwoningen , maer ook in 't stuk van onderhandelinghe met de nageburen . Want yder weet , dat , al na in een land min ofte meer overvloed ofte gebrek is van noodwendige behoeften , 'er onder de inwoonders eene gewisse noodzakelijkheid ontstaen sal tot onderhandelinghe en koopmanschap met buitenlanders .

... *Vlaenderen* ende *Vriesland* waren , van die oude tijden af , hier doorgaens meer aen vast , datse vande eene dingen overvloed

vloed hadden ende wederom vande andere gebrek. Daer door is het, dat de oudste See-handel inde Nederlanden aldaer is begonnen. Men vind dat *Damme*, anders *Hondsdamme*, in Vlaenderen al inden jare 1170 of 1180 is gestigt; ende dat aldaer sterke Scheepsvaert ende Koophandel wierd aengefokt: foodanig dat men daer, in 1242, algroote Hallen ende Pakhuizen bouwde voor uitlandsche Koopluiden: ook dat 'er, in 1331, al groote stapel was van Fransche Wijnen, welke sij haelden van Rochelle. En alsoo *Damme* wat landewaerts in gelegen is, soo was *Sluis* sijne See-haven; welkers oudheid de Schrijver onser Hollandsche Rijm-Kronijke, Melis Stokke, mede al betoont; desselfs naem al spellende op 't jaer 1296. Sedert wanneer de Scheepsvaerte daer nog foodanig heeft gebloed gehad; dat 'er, in 1468, wel 150 Seefchepen uit verscheidene gewesten teffens op die reede wierden geteld. De Stad *Brugge* heeft in Vlaenderen mede al vroeg uitgestoken in buitenlandfchen Handel.

Ingelijx de oudheid der Scheepsvaerte in *Vriesland* tuigt ons die vermaerde Avonture der *Weelderige Kinderen van Stavoren*; eene geschiedenisse soo lang voorleden, dat geene Schrijvers ons 'er den tijd van weten op te noemen. Ende hadden de Vriefen sulke groote gemeenfaemheid van vaerte met de Vlamingen; dat eene der Poorten van *Damme* vooernoemd, al voor 1385, geheten was de *Vrieffche Poorte*. Voorts was de vaert der Vriefen meer naer Oosten; der Vlamingen wederom naer Westen; ook naer de Eilanden van de Spaensche See: sijnde seer aenmerkens-waerdig dat de Spanjaerts, ontdekkende in 1449 de Eilanden van *Tercera*, aldaer op *Faial* Vlamingen vonden; waer naer die noch huden ten dage de *Vlaemsche Eilanden* geheten worden.

Ons Hollant quam, met de Scheepvaerte, wat later bij: onse Voorfaten, doordien 't niet al te sterk bevolkt was, hadden hier eene matige vervulling binnen hun eigen landt van alle nooddrufte: levende eerst bij eigen-gevangen verschen visch, eigen gewonnenen granen en aerd-vrugten; sig kleevende met eigenmaekfel: Ende 't gene te veel was, of ontbrak; wiert of te Lande behandelt: of de Vlamingen, Seeuwen, ende Vriefen voeren binnen 's Lants af en aen te water.

Ten

Ten tweede waren sij nederig, eevuldig, vergenoeghaem; niet wingierig; mitsdien den neus, uit eigen fucht, niet scherp in den wind stekende. Al in de eeuwe van 1200 voeren sij, neffens de Seurwen, wel ten Haring in de Noort See: maer voor 't jaer 1350 was de scheepvaart in Hollant verders van geen belang: Ende sij stont geschapen alsoo te sullen blijven, indien niet eenige vreemde Koophuiden sich hier hadden komen ter neder setten uit insigte, dat sij ons Hollant vonden eenen bequamen setel te wesen tusschen beiden, tot het brengen en afhalen der Oosterfche ende Westersche waren naer en van hun eigen landt. Te weten, in die kintsheit lag de scheepvaart toen noch; dat men soo hartelyk niet en was, om van Portugael en Vrankryk regt door te varen naer de Noorder-gewesten.

Hier op volgden thans verscheidene toevallen, by welke onse *Hollantsche* Scheepsvaerte dieper wortel schoot. Om ende by den jare 1400 geraekte het Mars-diep oft Gat van Texel door te breken; waer door soo groot een water in liet Y quam, dat'er groote see-schepen van Westen tot voor Amsterdam konden af en aen seilen. De oorlogen, welke'er amen tusschen Vlaenderen en Vrankryk, ook tusschen de Noordere Kroonen, maekten ook al dat elk sig van *Hollant*, als onzijdig blijvende, bediende. Het Kompas, ontrent den jare 1300 uitgevonden, had die onvertsagtheit in den Seeman gemackt; dat men de *Spaensche See*, te voren maer bestreket de kusten lanx, nu opentlyk en onbeschroomt doorkruyssen derfde. Gelijk dan volgden, in 1405, de nadere ontdekkingen van *Kanarien*: in 1420 van *Madera*: in 1449 van de *Vlaemsche Eilanden*: de tochten, in 1492, van *Christoforo Colombo* naer *Kuba*, *Hispanjola*, *Jamaico*: ende insgelijks, in 1497, van *Americo Vespuzzi*, de ontdekkinge des Vatten Lants, naer sijnen name *America* geheten. Waerbevoren de *Portugezen* de gantsche kuste van *Africa* met een gedeelte van *Oost-Indien* en ook *Brajil*, met hunne vaertuigen al bestreken hadden. Synde niet onwaerd om, hier in 't voorbygaen, met eenente melden; hoe dat op alle die verregelegene Landontdekkingen, namaels onder Keiser Karel den Vyften, twiift gevallen wesende tusschen de Spanjaerts ende de Portugezen over de eigeninge der Landen, de-

twist door den Paus van Romen soodanig wiert beslucht en uitgesproken; dat de Portugesen rustelijk souden inhouden al wat daer van gelegen legt op de nette eene helfte van den Aerdtkloot, begrepen op de Werreltkaerte tusschen de *Meridianen* ofte Lengte-strepen van 145 ende 325 graden; En daer tegens wederom de Spanjaerts de geheele andere helfte: Soo als ik meene, dat tusschen hen ook noch word onderhouden.

Herwaertsover, ondertusschen, geraekte *Vlaenderen* self in binnenlandschen kryg met Grave Maximiliaen van Oostenrijk, over de voorgdye (soo 't heette) sijnes soons Filips: durende van 1482 af, tien jaren lang: Hier by was *Sluis*, de Seehaven van *Damme* en van *Brugge*, dan meestentyt in belemmernisse. Ende gebruikten de Hollanders toen die behendigheit van desen Graef in alles mogelyx aen de hand te gaen; en door sulx, te samen met de Antwerpenaers, het meeste deel niet alleen van de buitenlantsche Scheepsvaerte naer sig toe, en van *Vlaenderen* af, te trekken; maer selfs ook de Handtwerken, Weverije ende Visscherije: welke Visscherije nu in die eeuwe al eene Hooft-hanteringe was geworden: sedert dat eene *Willem Beukelsz*, van Biervliet, die in den jare 1397 overleed, uitgevonden ende gelcert had den Haring te kaken, en te pakken.

Aldus dan kreeg mede *Rotterdam* en de *Mase*, mitsgaders *Seelandt*, al van 1482 af, sijn deel aen de buitenlantsche Vaerte en Visscherije: ende de voorsieningen uit *Sluis* in *Vlaenderen* hielden op. Gelyk daarna, in de eeuwe van 1500, die donkere wolken van vervolginge over Geloofsaken hier by noch opgekomen wesende; ende daer uit ontsaen dien bitteren en swaren oirlogh inde Nederlanden, met de verhuifinge van ontelbare Koopluiden ende handtwerkers naer *Holland* toe; ook eindelyk, in 1585, *Antwerpen* overgegaen aen den Prins van Parma; soo is 't voornam van de heele Nederlantsche Scheepsvaerte, als van selfs, gevallen, en gehegt gebleven, inden schoot van *Hollandt* en de Vereenigde Sec-provintien; ende aldaer gefokt en voortgeset tot dien trap, waer op wij het nu beleven. De nadere bijzonderheden van dit alles, bij ons hier wat bekortet, konnen anderen, dien 't geluft, wijdloopiger uitbreiden.

Kee-

Keerende, nu weder, op onsen wegh van de See-Regten; vinden wij, dat de aller-outste in gantsch Nederlant sijn *Die Vonnissen vanden Water-Regte ten DAMME in Vlaenderen*: dese komen ons soodanig te voren, dat men hien moet houden voor t'samen gebragt al voor den jare 1300 na onses Heilands geboorte; eensdeels uit de tale van het eene Handtgeschrift, 't welk wij, door Vriendts gunste, daer af eens gebesigt hebben: ende anderdeels, om dat'er wel wat inkomt dat bijsonderlyk sijne plaets had, eer het Kompas was uitgevonden: ja, wij houden hen voor wel soo oud als die gene die wij hier vervolgens sullen aentoonen voor de eigentlijke *Wisbuische See-regten*. 't Sijn dan dese selfde See-regten van DAMME, die, om ende bij de eeuwe van 1500, sijn gebruikt by de voormals bloeiende Stad *Westkappele*; daerna ook gevolgt bij alle de andere Seehandelplaetsen in *Seelandt*; en, soo wij vermerken, ook aen de *Mase* en geheel *Suit-Hollandt*.

Daerna kan men, voor een tweede, nageleijden, dat bij *Noort-Hollant*, waer onder wij *Amsterdam* tellen; mede een bijsonder Opstel van Costuimen in See-saken is opgerecht; ten deele naegeschreven uit de voornoemde *Vonnissen van Damme*, en ten deele ook wat verschikt naer het oirbaer van dit Quartier. De bestipte tijt van sulke opregtinge en is niet bekend; maer gewisselijk is sij later als die van *Damme*; en in de Hantgeschriften altijt ook in rang hier achter geplactst: Daer wort mede in vermeld van 't *Mars-diep*, dat kort voor 't jaer 1400 eerst doorbrak: een klaer bewys, dat de opregtinge eerst daer na is geschiet.

Meer dan dese twee Opstellen der Nederlantsche Costuimen van der See worden'er niet gevonden. 't Voorgeroerde Manuscript, dat ons bleek, uit de forme der letter in 't midden der eeuwe van 1400 geschreven te sijn (om ende by 't opkomen der Druk-konste) behelsde ook alleen maer dese twee:

Die sekere XII. Artikelen, welke in de gedrukte exemplaren, en (om geene verbyfseringe ontrent vorige citatien in de Auteurs te maken) nu ook hier bij ons 't allereerst voor op geklampt sijn, stonden daer niet in: Als men dese ook te recht beschouwt, soo sal men met de hand tasten, dat sij geen

Nederlantfch See-recht en fijn; maer wel klaer *Ooft-feeſch*; ende mogelijk ſelfs, *mutatis mutandis*, herkomstig van *Wisbui*: want daer wort in bevolen van *Herinkwijk*, van *Travemunde*, vande Riviere *Trave*; alle binnen de *Ooftfee* leggende; en licht in voortijden onder beheerfchinge van *Wisbui* oft *Sveden*.

Deſe twee Nederlantſche Opſtellen ſullen ontwijffelbaer ook noch wel gevonden worden inde Archiven onſer Koopſteden: gelijk ik geloove dat het voorgeroerde Manuſcript, dat ik gebefigt hebbe, daer ergens uit vandaen gekomen was: het behelſde meer dingetjes daer 1410 by ſtond; doch de Seefaken niet aengaende, en by my inden windt geſlagen.

Maer mag men vragen, van waer komen die XII. *Ooftfeeſche* oft *Wisbuiſche* Artikelen ons, dan, by deſe onſe Nederlantſche Opſtellen? Ende hoe komen deſe onſe Nederlantſche Coſtuimen aen dien oncgten naem van *Wisbuiſche Seerechten*? De oploſſinge, voor iemand die ſoo veel bericht in feiten heeft als ik, is hier af ſeer gereedt: te weten; 't is, bij eene verwerkinge onder 't drukken, toegekomen: de allerouſte druk is geſchiet buiten 's Lants; ende namelijk (ſoo hier na breeder) in 1505 tot *Koppenbagen*; aengelegt niet om de See-Rechten van Nederlant, maer eerder een t' ſamengeraept Lichaemtje uit die van verſcheidene Landen, op te leveren. Aldus drukte men daer die XII. Artikelen voorop, met eenen titel van *Wisbuiſche Seerechten*, hier op ook in ſoo verre paſſende. Daer achter volgden onſe twee Opſtellen van Nederlant; eerſt dit van *Damme* ofte *Suit-Hollantſche*, ende dan het *Noort-Hollantſche*: tot beide welke de ware titels (bij hoedanig gebrek of ſchult, ſtaet aen iders giſſinge) ſijn agterwege gebleven: En ſoo ſloop die titel van *Wisbuiſche Seerechten*, alleen den XII artikelen toekomende, over 't heele werkje in. Alle de latere drukken (gelijk eerſt van 1532 in Holland, en 1536 tot London, mitsgaders alle verdere tot heden toe) nu weſende enkel maer nadrukken van dat van *Koppenbagen*, ſoo laet ſich gantſch licht beſeffen waervan daen de eigentlijke titels onſer twee Nederlantſche opſtellen dus ſijn ondergeſtoken geraekt. 't Gene ongetwijfelt wel, al voor mij, ware te recht gekomen; als de Liefhebberije der Nederlantſche outheitjes inde Archiven den ſommigen wat hooger aen 't harte lage. Hier

Hier in ons Land hebben dese Hollandsche handt-geschrevene exemplaren noch al lang door de handen gegan; selfs na 't gemeenworden van de Druk-kunst: want ik hebbe noch een tweede gebesigt, uit *Enkhuisen* vandaen; 't welk geschreven was na 't jaer 1500, en voor 1560. Dit had ook maer die twee Nederlandsche Opstellen, sonder 't Oostfeesche: 't was in sijne tale en spellinge wat van later en hedendaegscher plooije dan 't voorgemelte: doch met meerdere fouten; waer af 't ander mede niet gantsch vrij en ging; soo dat te tasten was, dat de uitschrijvers hen des Koophandels ende der See-vaerte geenflins verstaen hadden: ook waren de fouten, t' allen gelukke, niet op de selfde plaetsen. Ende dus, met bedrevenheit in de saken, was 'er voor my wel door te komen: in 't tegendeel, sonder fulx, geenflins. Authentike oft Oirspronkelijke en fullen 'er gewis niet meer van in de werrelt wesen; edoch niet dan Copijen: in welk geval het een seer gemeen ding is, maer ook onverdraeghelijk slegt; dat de uitschrijvers eener latere eeuwe de vrijheit gebruiken van het Aeloude schrift telkens over te gieten in haerluiden tegenwoordigen mallen swier van tale en spellinge: 't welk beter anders waere. (Als ik immers mijnen over-over-grootvader nu heden in Print sal snijden: is 't dan vragens-waerd; of het geschieden moet naer de eigene oude schilderije; in hair, baerd, en kleedinge? dan of ik het doen moete op sijn hedendaegsch?) Want seker dat vrijheitje kruipt over van *letteren* tot *silben*; en van *silben* tot *heele woorden*; en van *woorden*, hebbe ik het wel gesien; tot *saken*: daer bij dan komende dat de uitschrijver sich der *saken* niet en verstaet, soo is die peil licht te trekken, waer sijne bescheidenheit ons al kan henenslengeren.

Wijders is aenmerkens-waerdig, dat men aenden blooten titel; welken de Auteurs in hunne aenhalingen aen dit ons See-recht geven, kan sien, of sij 't Hollantsche geschreven exemplaeur behandelt hebben of den Nadruk van Koppenhagen. Gelijk, van den Raetsheer Mr. *Quintijn Weitsen*, op 't jaer 1565 gestorven; daer hij in sijn Boekje vande *Have-rijen*, §. 42. en 48. aentrekt twee plaetsen uit het Noort-en Suid-Hollantsch Opstel, te weten, art. XXXVIII. en XX; en den

titel noemt *Die Gemeene Costuimen*, *Die Gemeene Usantien*, (niet *Wisbuische See-rechten*) is klaer, dat Hy 't geschrevene aenhalen wil. Heel anders doen weder Wethouderen van Amsterdam in 't gene wij terstont aenroeren.

Belangende, eindelijk, de *Autoriteit* en Regts-geflagh, aen dit heele werkje toe te dragen; is voor eerst klaer, dat die XII. artikelen *Oostfeesch* oft *Wisbuisch* Seerecht onse landtsaten in 't geheel niet en raken. De twee andere Opstellen van *Costuimen* hebben elk in hunne streke, neffens alle ander Vaderlantfch Recht, van outs bij ons kracht van Wet gehad: ende fulx heeft ook noch het weinige dat daer van niet is afgekeurt bij de nadere Placcaten en Keuren. Dit is blijkelyk uit de Verklaringe van *Costuimen* der Stede van Amsterdam, onderhouden in *civile* Saken; overgesonden bij welgemelte Wethouderen aen het Hof van Holland, opden 12. Januarii 1570. luidende, art. XX.

Item. „ *Wort ook inder voorsz. Stede gehouden Seevaerdig*
 „ *recht, in saken der Seilinge ende Seevaerdige neringe beroeren-*
 „ *de: waer inne gebesigt worden de Costuimen vande Water-reg-*
 „ *ten; eensdeels bij Ordonnantie vande Majesteit, ende eensdeels*
 „ *na den Waterregte van Wisbui, in gewoonte ende observantie*
 „ *wesende.*

De Heeren van Amsterdam, het hier noemende Waterregt van *Wisbui*, hebben sich sekerlyk gereguleert naer de gedrukte exemplaren: heel anders dan Mr. Quintijn Weitsen.

Onse *Cognoscementen* van outs her, vermaen doende wegens 't betalen der Haverijen *naer de Costuimen vander See*, ende in 't Fransch *aux Us & Coutumes dela Mer*, sin-spelen op dit selfde Tractaet; waer af dat Fransche exemplaar al veel maer eene vertalinge is; gemaakt sedert den Koppenhagenschen druk van 1505.

Alles wat dan nu hier af buiten *autoriteit* is, hebbe ik, tot gerief vanden Leser, aldaer afzonderlyk met eene Romeinletter laten drukken; en 't andere, dat noch eenigfins plaetse heeft, met eene Nederduitsche. Het getal der Artikelen hebbe ik ook behouden, om vorige citatien niet te verwarren: ook citere ik die selve met de letteren *W. b. Z.*

Wy treden dan toe tot den Text.

A R T. I-12.

Hier over, als geen Nederlantsch Seeregt wefende, en teikenen wij niets aen.

A R T. 13.

De Manuscripten, bij ons gebesigt, begonden beide eenstemmelijk met desen artikele: ende het oude in 1400 had hier voor titel; *Dit sijn die Vonnissen vanden Waterregte ten DAMME in Vlaenderen*; begrijpnde XXIV. artikelen; boven ieder van welke stondt voor Opschrift, *Vonnisse*, sonder iets meer: wij hebben nu de opschriften, die inde Nadrukfels ingekropen sijn, als van geener auctoriteite wefende, 'er ook maer afgelaten. Wijders onse Hollandsche Professor *Marcus Zuerius Boxhornius*, in sijne aenteikeningen opde Kronijke van Seelant van Johan van Reighersberg, brengt dese eigene XXIV. artikelen voort onder den naem van *Extract uit de Seerechten, die men gewoon is tot Westkappelle te gebruiken*. Dese eigene XXIV. Artikelen staen ook aldus meest van woort tot woort in dat Fransche Boek, *Us & Coutumes de la Mer*, op den naem van *Jugements d'Oleron*: ook alle alsoo afkomstig, buiten eenig bedenken, van dese Waterregten van *Damme*. Het is geen oud Fransch. Het krom-talig art. XXV. by ons, is aldaer niet: De Vertaler sal daer geene mouwen aen hebben weten te stellen. Voor 't verdere staet 'er, buiten 't gene uit dese Opstellen alhier getrokken is, van See-rechten byna nietwes in, als eenige Fransche Strant-regten. Het behelst dan nog Commentarien, die niet onwaerdig sijn. Uit den inhoudt deser artikelen van *Damme* in 't algemeen is klaer, dat sij meest slaen op de Vaerte naer *Westen*: by welken name onse Schippers verstaen die landen, om waer van daen herwaerts te komen men noodig heeft eenen Westen Windt; als, doer, ende op gene sijde van, het Canael van Engeland.

Ter

Ter Sluise) Dit is de eenige Nederlantsche haven, die men in dese Waterrechten van *Damme* vindt gespelt. Eén klare bevestiginge, dat dit Opstel waerlijk soo is als sijn titel medebrengt: 't was de See-haven van *Damme*; gelijk *Delftsbaven* van *Delft*; *Civita-Vechia* van *Romen*; en *Scanderona* van *Aleppo*.

A R T. 15.

Sy sullen haren loon verliezen &c.) behoudens haerluider privilegie op het overschot der gebergde Scheeps-wrakken, mitsgaders op de vragten der behoudene Koopmanschappen: sulx hen anderssins toekomt op het geheel; ende generalijk op alle Baten vanden Schepe, onder de magt vanden Schipper wefende.

A R T. 20.

Ende en mag niet liden, sonder &c.) Wij en sullen niet teemacl kunnen ontgaen van ook over de Tale iets tot ophelderinge aen'te teikenen; hoewel wij lieft buiten School-sifterije blijven. *Liden* is in 't oud Hollantsch, *Voortvaren*, *Voorbijvaren*: een heel gebruikelijk woord; niet alleen in onderscheidene plaetsen onser Hollantsche Rymkronijke van *Melis Stokke*; maer selfs ook in ons Land-privilegie van *Maximiliaen en Marie* van 26. Meij 1480; gedrukt onder de Amsterdamsche Hantvesten: pag. 40. alwaer staet: art. 3. *Item. Dat de Schepen van desen Onsen lande voortaen onbelet varen ende liden sullen door die sluisen binnen onser Stede, vander Goude. &c.* Hier af komt *overliden*; dat is *wegvaren*, inde beteeknisse van *sterven*: (in 't Fransch, *très-passer*) *Verliden* cene Acte; dat is *passeren*: *verleden*; *gepasseert*.

Als van sinen scepe en van sijnre vracht.) Soo hield het oudste Manuscript. Aldus is dan in Vlaenderen en in Seelant de costume geweest. De Raetsheer Mr. *Quintijn Weitsen* maakt, in sijn boekje van *Haverijen*, hier van ook gewagh. §. 44: in opsichte dat hij stemt, dat sulke Costume op de Reden ende Billijkheit (*Jus naturale*) is gegrondt: Edoch sij is te nict gedaen door art. 6. tit. van *schipbr.* 1563; en daer en-

tc-

tegens het Noort-Hollants recht (hier na *art.* 38.) bevestigt; en in dese particuliere gevallen voor Wet verklaerd.

Dit *art.* 20. spreekt van *Werpen*: ende *art.* 21. van *Kerven*.

A R T. 25.

Dus ouder-wetfch was doorgaends de Tale ende Spellinge van 't oude Manuscript; waer uit alleen wij dit artikel, hoe krom en verdraeit het inde gedrukte en andere exemplaren was, met seer weinig arbeids wisten herstelt te krijgen door bijkomende eigenbevindinge in feiten. *Onder haeren*) dat is, onder henluiden; onder malkanderen. *Paertije*) dat is, geschil, oneenigheit. *Omden Kogb-age*) Hoedanig een vaertuigh een *Kogb* plagt te sijn, is aen 't oude Amsterdamsche wapen te sien. Wijders heeft Mr. *Hugo de Groot*, in sijne *Inleidinge tot onses Lants Regtsgeleertheit*, daer Hij handelt van 't Aefdomsrecht, onsen lantsaten aengetoont; hoe dat *Aetga* (bij verkorting *Agge*, oft *Age*) inde outhet beduidt *eenen oppersten bestierder en beleider*: soo dat *Kogb-age* soo veel is als *Kogb-bestierder*, *Kogb-Schipper*, *Kogb-man*. Sulke vaertuigen van *Koggen*, en waerin ook roei-banken waren, gebruikte men op see in die beschroomde tijden toen 't Kompas noch niet was uitgevonden; niet alleen tot Voorseilders; maer ook om te Boegsgaerden ende voor op te roeijen bij tegen-wind; ende dat men vreesde dien *avont* anders geene *baven* te kunnen winnen: of ook, dat de kusten, om den wille van Banken ende Sanden, (soo als ter naergenoemder plaetsen) wat gevaerlijk waren. *Scaden*) dat is, Haverijen: *cleine Scaden* sijn haverijen *commune*, in tegenstellinge van *grootte Scaden*, ofte (in 't Fransch) *avarie grosse* welke gedragen wort over schip ende ladinge. Wat *Liden* te seggen sijn, siet voor, *ad art.* 20. Men segt *het Lieth* van Edenburg, van Bergen in Noorwegen, ende van andere seehavens meer; 't welk beduidt *de Voorbijvaerte*: *passage*: ende voor *Calais* vindt men 't van outs genoemt *le Pas de Calais*. *P Ile de Bas* is een Eilantje in *basse Bretagne*, leggende voor *Roscof* af en aen.

Om nu dit artikel in sijnen grond te verstaen; soo heeft

men te weten, Dat daer sijn *Lootsmans-vaerwaters*, ende *Stiermans-vaerwaters*: de eerste sijn op de Rivieren en Seegaten in 't uit ende in seilen: alwaer de Ordonnantien duidelijc bevelen dat men gehouden is eenen Lootsman te nemen &c. de tweede sijn in de openbare See, gelijk van Douver of van Noorwegen naer Texel; &c. alwaer 't van des Schippers oft Stiermans bedieninge en pligt is die noodige bedreventheit te moeten hebben. De onkosten, nu, op de Lootsmans-vaerwaters komen, buiten eenig geschil, op schip ende goedt: soo als de keuren dat dan seggen. Doch wanneer iemand, 't sijn Schipper 't sijn Koopman op eenig Stiermans-vaerwater loots-onkosten, ofte *Kogh-schaden* komt te maken; soo komt fulke schade bijsonder tot des genes laste die sulx aenrigt. Ende in desen sin segt dit artikel dan.

Wanneer een Schip is bevracht naer Bourdeaux oft elders, ende dat men ter aenkomste in geschil raekt tusschen Schipper en Koopman over het dragen van de kosten van eenen Voorseiler, Loots oft anderendiergelijken medehelper, dien iemand van hen beiden bijsonder mochte aengesteld gehad hebben op het Stiermans-vaerwater inde openbare see: Dat soodanige kosten affonderlijk moeten gedragen worden bij die Koopluiden, op welker begeren sulx is aengewend geweest: 't sijn dat het mochte geschiet sijn aen de kuste van Bretagne in 't voorbijvaren van l'Isle de Bas; ofte aen Normandie in de voorbijvaerte van Havre de Grace; ofte aen Engelant ende Schotlant aen de voorbijvaerte van Jarmouth; ofte aen Vlaenderen aen de voorbijvaerte van Calais.

Dit artikel is dan noch tegenwoordig in volle onderhoudinge. Hoewel de Schippers, wanneer 't bij hen wort aengericht, (sulx ik veel gesien hebbe in de jaren 1674 en 1675 onder die van Vreemde Natie) geene voorwentsels gebrek hebben om een deel daer af den Koopluiden aen te plakken. Waer van daen ook komt het spreekwoord, *Haverije, Dieverije*. Want het aenstellen van sulken Medehelper en heeft nu, dat men sedert de Kompas-vindinge ende den toetsel van Seilkaerten en Werrelt-klooten midden door 't ruime sap varen derft, die eigen nootsake niet meer, die 't van te voren hadde; wanneer men der kuste altydt binnen 't gesicht bleef, ende alle avont, waer 't mogelijk, een haventje verkoos. Onse
Tael-

Taelliethebbers houden 't, uit dit laetste, ook voor bedenkelijk, dat het woort *bavene* (portus) van 't woort *avont* oft *avent* (vesper) ontleent sij; als willende seggen eene *Avent-plaetse*: daer in sij gesterkt worden door dien aen de Vlaemsche Kuste, die de oirspronkelijke setel is vande Vorminge en Regelmate van ons heele Nederduitsch, noch hudentendage beide die woorden (*portus & vesper*) met *Avent* benoemt en geschreven worden.

A R T. 27.

Dit artikel (ook 68. hier na, dat maer het selfde is) met sijne scherpsinnige spijssinge van, bij overseilen oft aenstooten, de wederzijdse Ladingen hare schaden onderling te doen dragen, soo mede onderling de wederzijdse schepen, wort niet onderhouden; sijnde metter daed afgeschafft bij Konink Filips 1563. *tit. van schep. die elk. besch.* Waer in Hij, soo als meermalen, gevolgt heeft de eenvoudigheid van 't Noort-Hollandsche, wij mogen wel seggen Amsterdamsche, Opstel: *art. 49.* hier na. 't Heeft selfs hier sijne speculatie, dat men aenmerke; Hoe onse Graven uit het huis van Oostenrijk al wat Amsterdam aenging, van tijt tot tijt, begunstigten en aende hand gingen. In Hantvesten, in Keuren, steekt dit door: 't Vermogen dier Stad, boven andere, heeft Hun dit waerd gefchenen in de oogmerken van Staet.

Dit is die reden) dese woorden gelijken eene bijgeklampte Aenteikeninge; doch sij stonden ook in ons oude Manuscript.

A R T. 36.

Wanneer een knape is Leds-age) wat *Age* beduidt, is op *art. 25.* gefegt. *Lee*, of *Led* is in 't oud Friesch, *Loodt*: soo is *Leds-age* dan *Loods-man*; anders ook genoemt *Peil-loodt*, om sijne bedieninge van te peilen met het loodt. Hier cindigen nu de Waterregten van *Damme*, en van *Suit-Holland*.

A R T. 37.

Hier begint het tweede, ende Noort-Hollandsche, Opstel
 F 2 van

van onse *Oude Gemeene Cofuimen vander See*: het hadt dien titel in 't oude Manuscript, dien wij'er voor setten. Bij desen titel plagt ook elke Stadt haren naem in te voegen; soo mede in ider artikel. In dit Exemplae stont, overal inde artikelen, de naem van *Amsterdam*: (soo als alle de gedrukte nu in houden) uit die raminge hebben wij ook, *tot Amsterdam*, in desen titel geset, dat daer al inden Druk van Kopenhagen buiten sal gelaten wesen. In 't Enkhuifer Manuscript stont inden titel, *tot Enkhuisen*; en wijders alwaer wij hier hebben; *Item. Een schip seilt van Amsterdam*: soo stont daer; *Item. Een schip seilt van Enkhuisen*: en soo alomme na gerade. Soo dat dit Opstel wel seker en gewis was voor 't gantsche *Noorder-quartier*, ende mogelijk ook voor *Vrieslant*. Het slaet bijsonderst op de Scheepsvaerte van Noorwegen; en *Oosten*; dat is, het Gewest, om waer van daen herwaerts te komen men van noode heeft eenen *Oosten* windt; als, *de Sundt* en *Schagen*.

Boven Maelvloed) *Maelvloed* is, die om sijne gesette *beurte* oft getijde wederkomt; in tegenstellinge van *Springk-vloed*. *Mael* is bij ons *beurte*; afkomende van *malen*, dat is, omloopen; gelijk in 't Fransch *Tour* van *tourner*. *Boven maelvloede* is dan, dat de Schipper sijn goedt moefte leveren *ultra terminum accessus maris*; ende dat hij buiten schuld bleve, alwaer 't dat'er dan een ongeluk op quam, 't welk de goederen aldaer bedorf. Doch siet nader bevell hier over. *art. 3. tit. van schipbr. 1563.*

A R T. 38.

Dit spreekt van *Werpen*; gelijk 't naestvolgende van *Kerven*.

§. 2. *De Schipper sal van sijn Schip of vragt geven*) Dit alternatijf heeft Koning Filips 1563 gevolgt en bevestigt. *art. 6. tit. van schipbr.*

§. 3. *Geld; te rekenen twee penningen voor een*) Dit wort tot Amsterdam bij de Kamer van Aflieurantie ook noch alsoo onderhouden.

§. 7. *Waer 't behoef, dat men loten soude*) Dit spreekt van *Ami-*

Amiraelschap: Ende is de fin dese: *Waer 't behoef, dat men Geselschap oft Amiraelschap maken soude, om met elkanderen eene reise te houden: men sal dat eerste beraed vragen. &c.* 't Is ons ook feer waerschijnlijk, dat men hier in oude tijden omtrent het maken van Amiraelschap sal gebruikt gehad hebben de plegtigheid van het *Lot* te werpen; welk Schip, namelijk, voor aen in de spitse soude moeten staen ter verweringe van de verdere Vlote; en dat het daer van herkomt dat het *Amiraelschap maken* bij onse Voorouderen den naem van *loten* sal gedragen hebben.

Item. van Loten-gelde) De schade ende begrootinge, mitsgaders de toelage en vergoedinge, over 't gene, in 't Amiraelschap, word geleden ter gemeene beschermnisse vande verdere Vlote, wort hier gedilponeert, dat eveneens gevonden moet worden, gelijk *Werp-geld*; dat is, bij wijze van *Haverije grosse*. Siet *Grot. Inleid. lib. 3. tit. 22. & ibi notat.* Item onse aenteik: op *Ko. Fil. 1563. tit. van schipbr. & van sch. dje malk. besch.*

A R T. 40. 41.

Hier hebben wij 't recht, als de Schipper, staende de reise, by nood van gelde, goederen aanspreekt van sijne Ladinge: ende dat op tweederleije wijze.

I. De eerste wijze is; Wanneer de Schipper dat doet bij hem selven alleen; ende sonder stipulatie aen te gaen met eenigen Koopman, binnen boord mede varende: (gelijk wel de gewoonte was in oude tijden, eer dat Brieven-wisseling, Posterije, en Commissie-bedieninge naer buiten's lants in swang ging.) Het regt van dese eerste wijze, van goed aen te spreken uit de ladinge, staet hier, in art. 41. ook 35. Waer at siet nader onse aenteikeningen op *art. 19. versic. Ende en sal ook niet mogen ter vente stellen. tit. van assureur. 1563.*

II. De tweede wijze is; Wanneer de Schipper fulk goed, om voor sich te verkoopen en geld van te maken, uit de ladinge aanspreekt, onder expresse stipulatie, dat hy dat vanden medevarenden eigenaer ontfangt *op den bodem*, en vervolgens dan soo *verkoop*: daer af acte verleende onder sijn sel.

gel. En 't costumiere recht van dese tweede wijze hebben wij in dit art. 40. De spreekwijze, *op*, is hier in ons oudt kort-bondig Duitsch (soo als heden ook noch) te seggen *onder speciael verbant*, oft *hypotheke*. *Geld lichten op sijn huis oft lant* beduidt bij ons *onder speciale ende affecterende hypotheke* van sulck huis oft lant. Soo vind men vele malen in onse Hantvesten, *Het ware op sijn lijf*, *op sijn goed*, *op tien pond*: alles beteikenende *onder speciale verbintnisse*. Derhalven moeten wij hier sulck goed aen te spreken *op den bodem verstaen*, *onder affecterende hypotheke vanden bodem*, dat is, *van het schip*: Die affectatie is in desen daer uit klaer, dat de text segt, hoe dat, het schip verkoft wordende in eene andere hand, de eigendom overgaet met dese belastinge. Dit art. 40. spreekt dan inder daed van *Bodemerije op 't schip*, anders ook (*per l. 61. ff. de reivind. l. 24. §. ult. ff. de Legat. 1.*) geheten *op die kiele vanden schepe*. Hantvest. Amst. pag. 189. edit. 1663. En het costumiere dispositief over des Schippers gehoudenisse hier inne is, dat hij sulck *op den bodem* ontfangen Goedt schuldig is te vergoeden, *soo verre die bodem soo vele, te lande brengt*. &c. Sijnde voorts, in 't regt, teenemael het selfde; of een Schipper *Goedt*, op den bodem, ontfangt; daer hij geld van gaet maken; ofte wel *Gelt*. Men fiet hier, aen sulck eene onses Vaderlants costuime, dat ons *Bodemerije-recht* niet en is iets, dat wij Hollanders ontleent souden hebben van de Roomsche regten; maar in 't tegendeel van eene Inlantsche Gewoonte, al voor dat het Roomsche recht bij ons door was gedrongen: even gelijk ons *Versterf-regt*: waerom het ook, in de eerste plaetse, naer den draedt van dese Costuime moet berecht worden. Siet wijders onse aenteikeningen *ad art. 19. tit. assureur. 1563.* item, ons *Supplementum* op het *caput van Bodemerijen* van Mr. Hugo de Groot's *Inleidinge*.

A R T. 46.

Ende soo sal hij geene mattinge hebben] dat is, *matshuddinge*: maer moet deselye verdeelt worden aen de Inladers. *Hantv. Amster. pag. 682.*

Van een Vat Assche een Brabant[schen] Hier gaect een woord, dat

dat mede al gebrak in ons oude Manuscript. Wij gissen dat het sij, een *Brabantischen Penning*, wesende een agtste deel van een groot.

Een pak Wandes] dat is te seggen, geweeft; stoffe; laken. daer van komt *Lijnwand* oft *Lijnwaet*.

A R T. 59.

Hier hebben wij 't oude handgeschrift letterlijk gevolgt: 't gene ons niet overal goed gedacht heeft, om den minbedrevenen Leser geene studie te brouwen over de tale vanden Text. De sin is hier. „ Wanneer een Schip, bij nood van „ weder, eene ordinaris haven daer het in moet, geraekt „ voorby te slingeren; ende noch ten ankere komt voor een „ Voorlant, daer de Schipper evenwel sich der gronden of „ banken mistrouwt; dat hij dan eenen Loots vermag te prei- „ jen en over te nemen op Haverije grosse. Dit ligt ook nu noch begrepen in 't placcaet van Konink *Filips* 1563, onder de generale dispositie van *art. 9. tit. van Schipbr.*

A R T. 62.

Bevoer een Scipper eenen Scipman mit quaden feiten] Sommi- nige verstaen hier onder; Als de Schipper eenen Bootsgesel *bevond* bij hoeren te loopen; ende sulx, of inderdaet of vermoedentlijk, beladen met Venus-siekte, of diergelijk onbe- hoorlijx; van 't welk hij ongeruft ware dat overgaen mochte tot mede-maets; schaffende aen een bak.

A R T. 65. 66. 67.

Dese drie artikelen hangen aen elkanderen; en vooronder- stellen het geval, waer in een Schipper ende een Reeder het heele schip samen reeden, elk ter helfte. En seggen dan de *art. 65. en 66.* dat, bij soo verre de Reeder het schip weigerde te willen uitreden of nootwendiglijk hermaken, de Schipper in sulken geval vermag daer mede voort te varen.

Gelijk dan uit dese twee artikelen wort vastgemaekt het regt, dat men onder ons, in 't stuk van Scheeps-reederije, de helf- te

te maer van noode heeft om te mogen voortvaren met het fchip te laten varen en noodig te hermaken: Immers, als men boven de helfte is, vermag men onder ons binnen 's lants Bodemerije op te nemen: foo als daerna bij ons nader verhandelt wort. Sulk recht van Overftemminge in dit eigen ftuk brengen ook mede de Scheepskeuren der Oude Hanffe Steden. *art. 12. 56.* 't Welk ook het eenigfte geval is in 't heele ftuk van *Maetfchap (Societas)* daer *Overftemminge* naer Rechten in plaetfe heeft: geldende anders de regel, *Non major numerus, sed. conditio potior.*

Dan ten derden segt *art. 67.* Wanneer de Schipper in manieren als voren fijnen gang gaende, bij gevalle, borchtochte ten behoeve van Vreemden hadde moeten verlijden inde fake van 't heele fchip; dat alsdan wederom die weigerige Reeder fch, voor fijn aendeel niet en vermag te onttrekken van aenftonts tegenborgen te ftellen voordes Schippers fchadeloosheit. 't Woort *lijf* beteikent hier, in 't plat ouderwetfch, niet anders dan *fchadeloosheit*: gelijk wij seggen, *fijn lijf wederkrijgen.*

A R T. 68.

Dit artikel en wort niet onderhouden. (fiet onse aenteikingen op *art. 27.* hier voor) het behoort niet tot de Noort-hollandsche Costume, daer 't hier onder geflikt is, en welke recht anders staet *art. 49.* maer het is, uit de Zuit-Hollandsche, hier met eene domme penne maer verkeert ingelapt. Evenwel in 't oude Manuscript stont dit hier ook: foo dat men kan nageleiden, wat voor Copiiften hier al mede hebben omgesprongen.

A R T. 69. 70.

Dese twee artikelen waren in alle de gedrukte exemplaren onverftanelijk verwardt en bedorven; fprekende gantfch mifselijk en sonder eenig flot, van *Verkoopen*: waer af de Noort-Hollantsche Costume reets klaer behelft staet in *art. 41.* gantfch overeen-dragende met het Suit-Hollantsch *art. 35.* welke men kan naerfien met onse acenteikingen. Maer 't oude
Ma-

Manuscript heeft ons geredt : Hier in stond duidelyk, *werpen van des Koopmans goedt* : ende alsoo hebben wij 't gevolgt ; gelijk 't ook wesentlyk in vol gebruik is. De Raetsheer Quintijn Weitsen meldt van dit gebruik in §. 22. van sijn boekje van *Haverijen* : 't welk ons bevestigt, dat hier in sijn geschreven exemplae, dat hij van dese *Costuimen vander See* heeft gevestigd, ook *werpen* heeft gestaen.

Aen gener halver see] onse Hantvesten van Amsterdam pag. 189. seggen, *aen gene sijde der see* : dat Mr. Hugo de Groot in sijn *Inleidinge* lib. 3. tit. 20. n. 59. ons uitlegt, *voorbij de engte van Doveren* ofte *door den Sundt*. Hier uit is kennelyk, wat men dan te verstaen hebbe bij *aen deser halver see* oft *aen dese sijde der see*. Alle sijn 't woorden, die ingevloten sijn toen onse Scheepsvaerte noch niet en ging tot aen Moskoviën; nochte naer de Middellantsche See, of voorbij Kanaariën.

Hier eindigden de Handtgeschriften. Art. 70. en 31. sijn maer door eene onkundige penne hier bij geklampt (even gelijk wij terstont aangewesen hebben van *art. 68.*) en dat ook overtollig : Want *art. 70.* is het 48. hier voor : En *art. 71.* het eerste der XII. Oostseesche. Waermede wij onse aenteikeningen hier over besluiten.

Ondertussen, terwijl vast dese onse aeloude Gedenk-stukjes waerlyk sijn *de bron en welle van alle ons See-regt*; ja zelfs ook sommiger naburen; soo is 't waerd, nu ik Ons Vaderlant geholpen hebbe aen de sijnveringe en regtfinnigheid van Text en Opschryfte, dat sij in Onse Seerechts-Geleertheit bij hare deugdelijke eere bewaert werden; en wel op even hooggen trap, als de Lief-hebberije van 't oude Rome noch altijt hielt de *Leges XII Tabularum*; aldaer den roem voerende, van de *Sprink-ader aller Regten* te wesen *van die boogmogende en vermaerde Stadt*.

N A - R E D E N

Over de ware

WISBUISCHE SEE-RECHTEN.

NU is mij overig hier vervolgens gemeen te maken, welke de ware ende eigentlijke *Wisbuische See-rechten* sijn; 't welk wij vinden dat, buiten mij, aen de werrelt is verborgen. Ik ben, met den gemeenen man, al mede in die waen geweest, dat dese drie voorgaende opstellen het waren; ende wilde den oirpronk van dese al gedurig van *Gotland* van daen halen: wij onderfogten te dien einde in Sweden na eene oprechte Copie, om onse verdorvene afdrucksels, waer mede men hier lag te worstelen, naer te kunnen verbeteren: Dog 't gene wij van daer bequamen, was alleen een exemplaer in de Sweetsche sprake; geintituleerd *Then gambla Wisby Siceræt* &c. 't welk bij eenen *Johan Hadorphius* in 't jaer 1689 was overgeset van woord tot woord uit onse dagelijcke *Hollandsche* drukken; ende dat met alle drukfouten ende onverstaenlijkheden daer toe. Eene korte Voorreden is hier bij, waer in die Overfetter berigt, geene originelen inde *Gotlandsche* Sprake hier af te hebben kunnen vinden. (Geen wonder! want wij hebben bewesen hoe verre het altemael *Nederlantfch* werk is) Het oudste afschrift, hem ter hande gekomen, was in oud *Nederduitsch*, gedrukt tot *Köppenbergen* in den jare 1505: dit begon hij in 't *Sweeds* over te brengen; edog daer niet genoegsaem konnende uit komen, had te hulp geroepen den *Hollandschen* druk van *Harlingen* 1646. Hij berigt verders, dat hem voorgekomen was; hoe dat 'er eene vertalinge in 't *Sweeds* van lag van *Magister Michaël Agricola*, Bisschop tot *Abo*, al van 1549: ende een druk in *Holland* van 1532; ook noch een tot *London* van 1536.

Hier en had ik dan nog nietwes ter sake: maer in *Januario* 1697 werde ik besocht van sekeren *Sweedfen* Heere A. L., aen mij verschreven van buiten 's lands, ter verschaffinge van sijne penningen: hem ondervrage ik nopende de oude *Wisbuische See-rechten*, ter gelegentheid dat hij sig aen mij be-
toont

toont had eenen man van letteren , mitsgaders liefhebber , ja ook een kenner , van *Sweedfche* , *Gothifche* en *Runnifche* oudheden : ik vertoon hem dat voormelte Sweedfche exemplaeer : hij doorfag het , doch fchudde fijn hoofd ; en haelde met eenen uit fijnen fak een klein vierkant boekje , met de hand gefchreven op papier ; waer in voor 't eerfte blad wel tweemalen ftond in 't Sweedfch , **Detta ære then gambla Giotlandtzka Siœætta / finden i Roma 1522** : dat is , *Dit fijn de oude Gotlandfche See-rechten* , gevonden binnen *Romen* in 't jaer 1522. Dit was , meende hij , miffchien 't gene ik fochte. Seer hoog hield hij 't in waerde ; niet om den inhoud van 't See-recht ; (want hier in was hij onbedreven , en kon van veel dat 'er inftond het eigentlijke niet verftaen) maer om dat het een stukje was van de Oudheid , en fulx in het algemeen behoortig tot fijne liefhebberije : Hy was 'er ook foo teeder mede , dat hij 't niet en wou uit fijne handen geven. Onder de boven-verhaelde woorden ftond noch nader , dog in 't Sweedfch , en van eene later hand ; in Nederduitsch beduidende ; *Deſe Gotlandfche See-rechten fijn na gefchreven tot Romen in 't Caſtrum [Sanctorum Angelorum] bij eenen Sweedfchen Monnik Johannes de Rupe Cæſà : ende is dit exemplaeer van daer naer Sweden overgebragt geworden door Johannes Meſſenius ; en vereerd aen Magnus Olai Aſtrophorus , Paſtoor &c.* Ik was ten uiterften nieusgierig naer den inhoud van dit boekje. Wij raken dan famen aen 't doorbladeren : het had geen *Titulus* ofte Opſchrift ; ook geen Slot : het beftond uit 138 Artikelen ofte Kapitteltjes ; met een register daer agter , op *a. b. c* : waer aen 't einde ftond met deſelfde oude hand als 't gantfche boekje ; *Deſcripti Romæ anno Domini 1522. frater P. M. Hij heeft het uitgefchreven* , oft gecopieert ; ſegt hij : een vaſt bewijs , dat hij 't aldaer in 't Sweedfch foo voor hem gevonden had ; ende niet naer , oft uit , het Italiaenſch vertaelt. Voor yder artikel ftond het *argumentum* , ofte opſchrift des inhouds. Van de tale betuigde die Heer , dat veel ouderwets Sweets daer tuſſchen doorliep ; en dat 'er woorden en ſprekwiſen in quamen , die , ſonder oeffeninge in die Oudheden , eenen leſer vrij duiſter voorquamen : maer dit geleek hem te meer om fijne ongeoeffentheid inde Saken : want toen hem,

van mij, de Saken uitgelegd wierden; soo verstonden wij samen alles volkomentlijk. 't Was Monniken schrift, niet wel van dien trant als voor de vindinge der Druk-konste, en gelijk het voorgeroerde oude *Manuscript* der *Nederlandsche See-rechten* was; maer na daerbykomende; ende weten wij 't niet nader te vergelijken dan bij die vorme van letter, welke van *Desiderius Erasmus* van Rotterdam, in der Stede Bibliotheke tot Gouda, word gevonden. De letterspellinge was 'er met æ en œ. Soo als wij dan voortlasen en belandden op art. 26. **Ææna gotzensg utkastade werd.** dat is, *Hoe men de waerdije der geworpene goederen reket*: soo schoot mij te binnen, hoe ik ooit dergelijk dispositief, van woord tot woord, wel bejegend had in het Italiaenische See-rechtboek, *il Consolato del Mare*. Hervattende dan nader te doorbladeren met dat *Consolato* daer neffens, soo agterhalen wij, hier in, den geheelen inhoud van dat Sweedsche boekje. Toen rustede ik niet voor dat de genoemde Heer mij, met sijne eigene hand, uitschreef, ende met mij tegen elkanderen naerlas, alle de *argumenta* ofte opschriften dier 138 artikelen. Ik daer tegens aen 't nasoecken, welke kapitelen van 't *Consolato del Mare* hier op onderlinge pasten. Ende soo vond ik, dat alle de kapitelen van 't selve *Consolato del Mare* (soo als beginnen met *cap. 44*, meest tot den einde toe) waren, niet alleen in substantie, ne maer zelfs vele van woord tot woord, eene ende deselve met dit Sweedsche boekje.

„ Soo dat dit bij mij het slot der sake is; dat al wie het „ *Consolato del Mare* heeft, ook metter daed besit de aeloude „ *Gotlandsche* oft *Wisbuische See-rechten*, ten minsten het overschot van dien.

Ons verstand is, dat al wat wij nu daer van aldus overig vinden, enkel maer *fragmenta* oft stukken en brokken sijn: ende houden wij 't *Sweedsche* voor principael, en 't *Italiaensche* voor translaet: om reden, dat de tale van 't *Sweedsche* was klaer, beknopt en ten uitersten bondig; ook met stijl van Wet en van Ordonnantie: daer het *Italiaensche* is lankwijlig, talmagtig, en op de meeste plaetsen geglossceerd ende geparaphraseerd: (Wie weet, oft 'er niet heel end' al eene Paraphrase af is!) Van waer het ten deele komt, dat *Dit* wel heeft

heeft 254 capittelen ; die *Sweedfche text* in 't tegendeel maer 136 artikelen. Dat de inhoud van dat *Consolato*, (te weten van *cap. 44* af,) geen Italiaenfch Regt in den grond en is, word 'er ronduit in beleden: dog dat het fijn Infettingen, welke de Voorouders in Italiën hebben ontfangen van de *Wijfe Luiden*, die de werreld befoeken en bereifen. *Questi sono* (ftaet 'er) *li buoni stabilimenti, e buoni Costumi che appartengono al Mare; i quali gli Sapianti huomini, che vanno per il mondo, comminciarono dar alli nostri antepaffati.* &c. Die hier *Wijfe Luiden* heten, fijn vastelijk de Roomsgesinde Monniken en Geestelijken; want dese wectmen, dat, van alle tijden af, werk gemaekt hebben om naer *Romen* overtebrengen al wat in yders landftreke feldfaem en verwonderens waerd was; en daerom ongetwijffeld ook de artikelen van het *Gotlandsch* See-regt. Daerna eenige eeuwen later; wanneer door oorlogen en verwoefingen alle heughenisse hier af in Sweden verloren fal geweest fijn, soo hebben weder andere Sweedse Geestelijken, dit stukje vande oudheid inde Vaticaenfche Bibliotheke ontmoetende, de liefhebberije gehad van 't nateschrijven en na Sweden te nemen: gelijkerwijs ons dan hier voor gebleken is gefchiet te wesen bij *Doctor Johannes Messenius*, Geneesmeester en Roomsgesind Priester indien eigenen tijd van 1522; eenen man onder de Sweden bijzonderlijk vermaerd over fijn naeuw onderzoek en regte kennisse inde *Sweedfche*, *Gotbifche* en *Runnifche* Outheden; ende die ook menigmael inde fchriften van *Samuel Puffendorpf*, met groote aensienlijkheit, voor fulk een word aengetrokken.

't Is ook klaer uit het hiervorenaengeteikende, dat *Doctor Messenius* dit boekje niet heeft overgebracht in 's Lands Archiven ende Chartres; maer aen sekeren gemeenen liefhebber, den Paftoor *Magnus Olai*. 't Kon mede noch heel wel wesen, dat men ook nu in 's Pauffen Boekenkaffe soo een Exemplaar vond in antijke letteren: dog, hoewel ons tot fulk de gelegenheit wel eenigfins aen de hand was, soo en hebben wy daer nooit naergevorfcht: wy willen voor anderen ook wat overig laten.

Tot een meerder licht hier in heeft ons goed gedacht de Lijfte alhier te laten volgen van de *argumenta* ofte opschriften van elk

elk artikel in dit Sweedsche boekje , met onse vertalinge daer toe ; als mede een aenwijfinge welk Kapittel van 't *Consolato del Mare* op yder artikel past: foo goed als wij 't mettervaert konden rooijen.

Consolato del Mare.

	1.	Cap. 45. 46	1.	Schip te bouwen.
Byggia Skyp.	2.	47	2.	Sterft 'er eenig Reeder.
Dee nakor kompan.	3.	48	3.	Als de Schipper grooter bouwte.
Om Shipparen byggiet scere.	4.	49. 50	4.	Vanden Meefter-scheepmaker.
Al Masterenom som byggiet.	5.	51	5.	Den Scheepmaker niet te verjagen.
Masterenom ei byfwoes borth.	6.	52	6.	Voor bedongen gelt bouwen.
Byggia scet samfæta penninga.	7.	53. 54	7.	Sijn part in 't Schip verkoopen.
Sælia sin deel i Skepeno.	9. *	55	9.	Des Schrijvers macht.
Skrifwarens Macht.	10.	51. 52	10.	Timmermans loon op 't Schip.
Timmermannens Loen i Skipen.	11.	59	11.	De Schipper sal alle dingen bewaren.
Shipparen skal gœma/ ock wara alth.	12.	60	12.	Stiermans Ambacht.
Styremannes Embethe.	13.	61	13.	Of iemand schade op sijn goet lede.
Skada faa nakor pa sit godz.	14.	71	14.	Goederen in-en uit-laden.
Inskippa ock uthskippa godz.	15.	78	15.	Geen Vracht-gelt geven.
Fraktloen giffs ingen.	16.	78	16.	Indien de Koopman word verhin-
Windaas Kioepmannen.	17.	82	17.	dert. (segt.
Affæghs Kioepmannen resona.	18.	82	18.	Soo men den Koopman de reise af-
Affægas Kioepmannena Seghla.				Soo den Koopman het seilen word
				afgefegt.

19.	Cap. 83	19.	Soo eenig goed, dat gevraecht is, wert verkocht.
Sæls godzet som fracktat ær.		20.	
20.	86	20.	Schips huur wort hooger geboden.
Skipleggan skal foetewitthas.		21.	
21.	86	21.	Kleen Schipsloon, of groot.
Lithen Skiplœn eller Stoer.		22.	
22.	87	22.	Goet buiten 't Schiplatende leggen.
Ligger gotzet uthet.		23.	
23.	81	23.	De Schipper is verplicht.
Skipparen æt plichtoger.		24.	
24.	91. 94	24.	Een ander Schip beschudden en beschermen.
Fredha oc wereja annars Ship.		25.	
25.	93. 94	25.	Goederen over boord smijten.
Kassa œffwer Shipbordh godz.		26.	
26.	95	26.	De waerdije van 't geworpene goed berekenen.
Kakna gotzens uthkassada werd.		27.	
27.	96	27.	See-wrak betalen.
Betala Stoerwrack.		28.	
28.	97	28.	Met beraedtwerpen.
Kassas uth med foerordh.		29.	
29.	98	29.	Sijne ware openbaren.
Uppenbara sina wara.		30.	
30.	99	30.	In een Haven inloopen.
Inloepa i hann.			
Hier was een blad in 't Boekje gebrekende; soo wij vermoededen,			
was	31.	100. 101	
	32.	102	
	33.	103	
Skipparen bidja Loednygena.		33.	De Schipper na de lading beidende.
34.	104	34.	
Lena Skiparenom pœauifga.		34.	Den Schipper gelt leenen.
35.	107. 108	35.	
Ankar huggs fraa och baath.		35.	't Anker en Boot worden afgekap.
36.	109	36.	
Uthkassa gotz i Kioepmannas franwaro.		36.	Goed, in des Koopmans afwesen, werpen.
37.	110	37.	
Skada betalag swa.		37.	De schade wort soo betaelt.
38.	112	38.	
Inskipas gotz med Omynne.		38.	Soo Goederen ingefcheept worden sonder weten.

Pele-

39.	Cap. 114	39.	
Delegrima foera.		Passagiers voeren.	
40.	115	40.	
Delegrimen doe i Shipeno.		Soo de Passagier sterft op 't Schip.	
41.	119	41.	
Delegrimen wil ey fara.		De Passagier wil niet varen.	
42.	120	42.	
Delegrimerna ærta plichtoge.		De Passagiers sijn verplicht.	
43.	121	43.	
Baatzmennenag loen.		Bootsmans loon.	
44.	122.123.124	44.	
Baatzmannen maa ey drifwas bort.		Bootsman moet niet verdreven den.	
45.	125.126.127	45.	
Doe Batzmannen.		Sterft de Bootsman.	
46.	128.129.130.131	46.	
Batzmannenag loen oc fry frakth.		Bootsmans loon en vrije Vracht.	
47.	130	47.	
Marhia Gotz.		Goederen te merken.	
48.	133	48.	
Batzmannena koepa sig gotz.		De Bootsman koopt sig eeniggoed.	
49.	135.136	49.	
Batzmannenag Loen.		Bootsgefellen loon.	
50.	137	50.	
Kosten til Batzmanna.		Kost voor de Bootsgefellen.	
51.	144.145.159	51.	
Wylobha Batzmannomen.		Matrosen te gebieden.	
52.	146	52.	
Afloodha Shipith.		't Schip afladen.	
53.		53.	
Fry ær Batzmannen.		De Bootsgefel is vry.	
54.	148.149	54.	
Sels Shippeth.		Wort het Schip verkocht.	
55.	150.151.152.153	55.	
Stædya Batzman.		Matrosen huren.	
56.	154	56.	
Fly nakor Batzman borth.		Eenigen Matroos overgeven.	
57.	156	57.	
Draga Skepet.		't Schip trekken.	
58.	157	58.	
Finnes gotz i hafweno.		Vindt men goed in de See.	
59.	160.161	59.	
Hotar nokor Shiparenom.		Dreigt ymand den Schipper.	
60.	162	60.	
Waya Shiparenom.		Den Schipper respecteren.	

61.	Cap. 164	61.	Soo eenig Matroos steelt.
Styæl nokor Watzman.		62.	Smijt ymand 't eten overboord.
62.	165	63.	Absenteert hem eenig Matroos.
Kastar nokor uth mathen.		64.	Uit het Schip wat uitdragen.
63.	167	65.	Aen Land slapen.
Dæktar segg nokor Watzman.		66.	De Sloeproeijs, de Boegman, de voorste man in de sloep.
64.	170	67.	Matrosen geweer.
Wera uth af Shipeno.		68.	De Matrosen fullen gehoorsamen.
65.	171	69.	Aen anderen het Schip verhuren.
Sofwa pa Landeno.		70.	Aen den Schipper verlosf geven om meer te voeren.
66.	173	71.	Wort het goed boven op de luiken gevoert.
Dytkar.		72.	Wort het Schip bedriegelijk geladen.
67.	175	73.	't Schip, foo gekocht, verhuren.
Watzmannens Waapen.		74.	Soo'er eenige Scheeps gereedschapen gebreken.
68.	177.178.179	75.	Soo de Koning ofte Heeren 't Schip aenhouden.
Lyda skola Watzmannena.		76.	Soo de Heeren het aenhouden.
69.	180	77.	't Schip verhuren, 't welke men koopt.
Latha androm Shipet til legho.		78.	De Schipper moct het Schip volgen
70.	181.182	79.	Schip-brekinge.
Lafwa Shipparen fœra mer.			
71.	183.246		
Fœres gotz ofwan pa lykorna.			
72.	183		
Lædhes Shipith Swikliga.			
73.			
Latha Shipit til legho som kœps.			
74.	185.187		
Fattas nokor aubwd Shipeno.			
75.	188.279		
Hindra Konunger ællet Hæra Shipet.			
76.	189		
Hindra Hæra.			
77.			
Latha Shipith pa legho som kœps			
78.	191		
Fœlia skipt skal Shiparen.			
79.	193		
Schipbrotha.			

80.	Cap. 193	80.
Skiploen af Skipbrothnom.		Schipsloen van het Schipbreukig goet.
81.	194	81.
Afcoedga Skip.		Schip ontlofchen.
82.	196	82.
Pythkar och Pramare.		Vlot-schuit-voerder.
83.	197	83.
Laggia uth Ankar.		Anker uitleggen.
84.	201	84.
Uthlata tynnor pa leggho.		Vaten verhuren.
85.	203. 204	85.
Leya tygh och takel / och lana.		Tuig en takel huren, en leenen.
86.	205	86.
Taka amars takel pa strandene.		Een anders takel op de strand nemen.
87.	207	87.
Befallath Sandinga Gotz.		Cargafoen toevertrouwen.
88.	210	88.
Befallath gotz som egith.		Cargafoen als eigen toevertrouwen
89.	212	89.
Befalning uthloefwad.		Cargafoen beloof.
90.	214	90.
Befallas panningh til woffg tingh.		Op een gewisse saek gelt betrouwen
91.	215. 216	91.
Befalla och senda Skepith.		Betrouwen, en senden het Schip.
92.	219	92.
Dwæls Skiparan lange.		Soo de Schipper hem lange ophoud.
93.	220	93.
Withnes-Byrd i Skipeno.		Getuigenis in 't Schip.
94.	223	94.
Clonar nakor pa Shicenyar.		Dient daer ymant op discretie van den Schipper.
95.	224	95.
Fattas tygh takel och ankar.		Gebreekt tuig en takel, en anker.
96.	226	96.
Tilspæria hœpmannana om refona.		Den Koopman om de reise opspeuren.
97.	227	97.
Unga læsen fran Siœrœfwærom.		Sich rantfoeneren van de See-roovers.
98.	229	98.
Skada faar gorzith i Roof.		Soo het goed schade krijgt in 't roof. (ven.
99.	230	99.
Læna Baatja och tygh.		De boot en tuig leenen.

100.	231	100.	
Wida efter androm.		Na andere beiden of wagten.	
101.	233. 234	101.	
Glas och lerhat foera.		Glasen en aerdewerk voeren,	
		(breckbare ware.)	
102.	235	102.	
Foera Skipet emoth Skiparens		't Schip tegen des Schippers wil	
willa.		voeren.	
103.	236	103.	
Koepa kosth /tygh och takel.		Kost, tuig en takel koopen.	
104.	237.	104.	
Rakenshap giera Kompanomen.		Rekenshap doen aen de Reeders.	
105.	238	105.	
Rakenshap efter Skiparens doedh.		Rekenshap na des Schippers dood.	
106.	242	106.	
Boetha och forbettra Skipith.		't Schip verbeteren en boeten.	
107.	243	107.	
Merke af Ankiar.		De boeije van 't Anker.	
108.	246	108.	
Watz Koepmanna Gotz.		Soo de Koopmans goederen nat	
		worden.	
109.	247	109.	
Ledsagare eller Pilotus.		Lootsman of Pilot.	
110.	248	110.	
Wachten pa Skipith.		Wachter op 't Schip.	
111.	249	111.	
Finnes gotz pa Strandena.		Soomen goederen op de Strand	
		vind.	
112.	91 92. 283	112.	
Latha Skip til lotha.		't Schip in Amiraelschap inlaten.	
113.	250	113.	
Lofwad giord i Hafweno.		Belofte gedaen in de See.	
114.	253	114.	
Selia Skipe urhan Kompanas		't Schip, sonder verlos van de Ree-	
Loff.		ders verkoopen.	
115.	254	115.	
Unliket gotz i Skipeno.		Heimelijk goet in 't Schip.	
116.	255	116.	
Syssoman lather Skipt til legho.		Soo ymant daer 't aen vertrouut is,	
		't Schip verhuert.	
117.	257	117.	
Leya Skipet och annorstadz deth		't Schip huren, en op een andere	
frackta.		plaetse bevrachten.	
118.	258	118.	(huerde.
Oce Koepmannen som leyde Ski-		Soo de Koopman sterft, die 't Schip	
pit.		H 2	Stuk-

60. NA-REDEN *Over de ware Wisbuiſche &c.*

119.	259	119.	Siekte hindert de Schips-huer.
Stukdom hindra Ship legbo.		120.	
120.	260	120.	Sterft de Koopman, als het Schip bevracht is.
De Koepmannen thja Shippt æt frahtat.		121.	
121.	261	121.	Sterft de Schipper.
De Shiparen.		122.	
122.	262	122.	Schip huren.
Leya Ship.		123.	
123.	266	123.	Koorn en graen voeren.
Horn och Spannemaal foera.		124.	
124.	267	124.	Schips loon.
Ships loen.		125.	
125.	270	125.	De Knecht tot den Schipper.
Clanaren til Shiparen.		126.	
126.	271	126.	Ledige vaten voeren.
Lyno tomma foera.		127.	
127.	274	127.	In gevaer ontloſſchen.
Wæda i nœdth.		128.	
128.	275	128.	Wort de Schipper verhindert en aengehouden om gelt.
Hindras Shiparen quarſættet foet gælt.		129.	
129.	278	129.	Schips loon.
Ships loen.		130.	
130.	279	130.	Wort de Koopman van de Heeren aengehouden.
Hindras Koepmannena af Hærom		131.	
131.	282	131.	Soo 't gehuerde Schip wegvliet om acnftaende gevaer.
Fly leyth Ship borth foet waada.		132.	
132.	285	132.	't Vyants-ſchip nemen.
Taka fiendag Ship.		133.	
133.	287	133.	't Schip hernemen van de Vyanden.
Taka Ship igen fran fiendom.		134.	
134.	288	134.	Balken en hout voeren.
Fœra Timber och træ.		135.	
135.	290	135.	Valſche waren verkoopen.
Falſth gotz Sælla.		136.	
136.	291	136.	Rekenſchap doen aen de Reeders.
Rekenſhap goera Kompanomen.		137.	
137.		137.	Behulpmiddel tegens 't gevaer van Walviſſchen.
Wada af Hwalom.		138.	
138.		138.	Opinie wegens den Viſch <i>Ebeneide</i> ofte <i>Pifcis Remora</i> .
Wæen af fiſkenom Eebeneide.			NE.

NEDERLANTS SEE-RECHTEN:

ten tweeden

DE ORDONNANTIE

STATUIT ende NIEUW EDICT

van KEISER KAREL den VIJFDEN,

op het faict vander See-vaerte, &c.

van den 19. Julius 1551.

V O O R R E D E N.

't **E**erste lidt onses voornemens blijft hier voren afgelegd en egequeten : dat was het opbrengen dier Outheitjes onses eigenen Lants , aen welke al wat sedert bij ons van See-rechten wiert gewillekeurt , sijnen oirspronk te erkennen heeft : Men noeme haer , met recht , de *Leges XII Tabularum* van heel' onse See-faken. Voor 't andere lidt , soo vervolgen wij dan nu ; dat de tijd , tot welken toe deselve onse See-faken hier in Holland sijn beregt geworden bij die vooraf gegane Ontwerpjes van *Nederlantsche Gemeene Costuimen* , was al tot inde eeuw van 1500. Doe vervolgens gebeurde , dat , door oirloge tusschen de Nederlanden en Overseefche Princen , onse Scheepsvaert groote schade en afbreuk leed ; ende dat men verviel tot flimmer en gevaerlijker uitvindingen en Contracten in de *Bodemerijen* , *Affeurantiën* en anders : foodanig dat de verschillen na die oude Ontwerpjes niet langer en konden beflist werden ; nochte ook na 't gene daer ontrend bij de eene en d'andere van onse Koopsteden al nader gewillekeurd was. Waerom dan aengehouden begon te worden , om hier in van Hoogerhand eenigfints te voorsien. En wierd hier op bij den

H 3

Raed

62 VOORREDEN over de See-Ordonnantie

Raed van Keiser Karel den Vijfden , onsen Grave doenmaels ,
„ bevolen dat men soude indienen van foodanige punten ende
„ artikelen als men geerne gestatueerd sage. Naer welk in-
dienen op den 29 Januarii 1549 volgde eene *provisionele Ordon-*
nantie van sijne Keiserlijke Majesteit ; waerbij bevel gedaen
wiert over de *Wapeninge* ende *Manninge* vande Schepen. &c. ,
over *Bodemerijen* ende *Affeurantien*: (saken, waer over bij de
oude gemeene Costumen niet voorsien en was.) Ende in op-
sichte van 't verdere dat versocht was , hadde de Raed begre-
„ pen seker Bewerp van punten ende artikelen aengaende de
„ *Scheepsvaerte* , *Schippers* ende *Bootsgefallen* , *Costumen* ende
„ *Regten vander See* ; ende 't selve gesteld in handen van som-
„ mige Provincien , omme te examineren en daer bij ofte af
„ te doene , wes een ygelijk bevinden soude tot voorderinge
„ der saken te dienen ; dilajerende mitsdien de Publicatie daer
„ van noch eenen tijd lange ; met resolutie egter van 't selve
„ binnen korten tijde te volbrengen ende te laten uitgaen. Dit
liep aen tot den 19 Julius 1551 , als wanneer uitging die ver-
macrde *Ordonnantie* , *Statuut* , ende *nieuw Edict* van den opge-
melten Keiser Karel op het faict vander *See-vaerte* , &c.

Als men dese *Ordonnantie* nu beschouwt , gelijcke volledig
leit , (want inde gemeene drukjes word seer veel uitgelaten)
soo ontdekt men klaer , dat daer in ten grooten deele sijn over-
gebragt , I. de *Vonnissen vanden Water-regie ten Damme*.
II. *Die Ordinancie , die de Scippers ende Coopluden begheren van*
Scips-regt , (in *Noort-Holland*) op welke ook wel 't meeste re-
gard van allen is genomen. III. *Noch 't een en 't ander van*
Costumen en Keuren van Antwerpen ende Amsterdam rakende Ver-
sekeringe ende Bodemerije. Dog ten IV. in opsigte vande XI
artikelen van Wisbuisch See-regt ; indien sij mede ingediend
sijn , bevind men geene achte altoos daer op genomen te sijn :
ongetwijffeld , om het klare blijk dat het geene Inlandsche
Regten onses Vaderlands en sijn , maer slegtelijk *Uitlandsche*.

Hier na is bij Koning *Filips* van Spanje , wijlen mede on-
sen Grave , om dit werk in meerder volkomenheid te setten ,
op den 31 October 1563 uitgegeven eene *Nader Ordonnantie* ,
Statuut ende *eeuwig Edict* op het voormelte faict vander *See-vaer-*
te : waer af de artikelen van gebruike , met onse aenteikenin-
gen , hier mede sullen volgen.

En-

Ende is sedert bij onse Hooge Overigheid nietwes Staetsgewijse in dese stoffe voortgebracht. Want of wel de *Hertog van Alva* op den 20 Januarii 1570 heeft uitgegeven gehad seker *Bevel over 't stuk van Asserantie*, en waer uit die van Amsterdam, inden jare 1598, het voornaemste Hunner Ordonnantie daer omtrent getrokken hebben; soo valt daer tegen te weten, dat bij de Staten onses Lands te meermalen uitdrukkelijk is vast gesteld, geene vande Bevelen des gemelten *Hertogs van Alva* over te nemen ofte te erkennen.

Volgt de ORDONNANTIE.

KAERLE, by der gratien **GODES** Roomsche Keyser, altijd Vermeerder des Rijcks, Coninck van Germanien, van Castilien, van Leon, van Granade, van Arragon, van Navarre, van Napels, van Sicilie, van Maillorcke, van Sardeyne, van den Eylanden Indien, ende vaster aerden der Zee Oceane; Eertzhertoghe van Oostenrijck, Hertoghe van Bourgondien, van Lothrinck, van Brabandt, van Limborgh, van Luxemborgh ende van Gelre: Grave van Vlaenderen, van Artoys, van Bourgondien: Paltzgrave, ende van Henegouwe, van Hollandt, van Zeelandt, van Ferette, van Haguenaute, van Namen, ende van Zutphen, Prince van Swave, Marcgrave des H. Rijcks: Heere van Vriestlandt, van Salines, van Mecchelen, vander Stadt, Steden, ende Landen van Utrecht, Over-Yffel, ende Groeningen; ende Dominateur in Asien ende in Afrijcken.

Allen den ghenen die dese teghenwoordighe sien sullen, Saluyt: Alsoo duerende de leste oorloghe teghens 't Coninckrijcke van Schotlandt, Ons diversche klachten ende doleancen by Onse ondersaten ghedaen zijn geweest van groote schaden ende verlies by ben gheleden in hun personen, goeden en schepen, soo wel by tempeeste van der Zee, winden, ende onweder: als uyt saken vander oppressie, overvallen, beschadiginghe ende roof, die de ondersaten ende inwoonderen van 't voorsz Coninckrijck van Schotlandt, alsdoen Onse vyanden, ende oock Zeeroovers van diversche Natien, Onsen voorsz ondersaten ghedaen hadden in heure negotiatie ende koopmanschepe, die sy lieden nootsaeckelijk moesten continueren met Onse nabueren ende gheallieerde, ende den ondersaten van die, na-

vol-

volgende de goede vriendtschepe, peys, ende alliancie die Wy met hen hadden, ende noch teghenwoordelijck hebben: waer uyt met der tijdt meerder inconuenienten gheschapien waren gheweest te rijzen: Ons ootmoedelijck versoekende Onse voorsz ondersaten daer in te willen remedieren sulcks als Wy bevinden sullen te behooren, soo dat Wy begherende te versien tot heurlieder indemniteyt, seckerheydt ende preseruatie, nadien eenighe Onse ghedeputeerde, deur Onse Ordinantie ende bevel, diuersche informatie ghenomen hadden om grondelijck te weten ende verstaen den oorspronck ende fundament vande voorsz inconuenienten: ende, van alles rapport gheboort hebbende, seckere nieuwe Ordinantie op 't stuck vande Navigatie Koopmansche wijze, in date van den XIX. Januario MD. XLIX. hadden ghemaect ende laten uytgaen ende publiceren, binnen onsen Landen van herwaerts ouere: om inde selve onderhouden ende achtervolght te worden, duerende de voorsz oorloghe van Schotlandt, of langher, indient Ons alsoo belieuen soude: Ende al ist saecke dat Wy als nu (Gode lof) eenen eeuwighe peys ghemaect hebbende metten voorsz Coninckrijcke van Schotlandt, gheen vyantschap met yemandt van Onse ghebueren en hebben noch meynen te hebben: aenmerckende nochtans, dat deur de cessatie vande voorsz Oorloghe van Schotlandt die Piratique, oft Zeeroof, noch gheen eynde ghenomen en heeft; maer wordt bedreuen door diuersche dieuen ende quaetdoenders van diuersche Natie, nemende hun vertreck in sommige Eylanden ende contreyen, alwaer zy oock vertroost ende onderhouden worden: daer van de hoop gheschapien soude zyn noch te vermeerderen ende stercker te worden, indien sy ghewaer werden ende bevonden dat Onse ondersaten ghebreckelijck waren hun schepen toerusten ende equiperen 't heurlieder beschermenisse ende defensie; alsoo een wijle tijts zedert de Publicatie van onser voorsz Ordinantie gheschiet is: soo bevinden Wy ende sien voor goedt aen, dat Onse voorsz ondersaten hun ter Zee niet en begeuen weerloos, noch sonder toerustinghe; om sulcke Zeeroovers, Pirate, ende quaet geboefte, te mogen wederstaen, ende hen seluen defenderen in allen ghevalle. Ende aenmerckende voorts, dat Wy der voorsz Ordinantie Onse voorsz ondersaten getroost hadden; Dat Wy souden laten uytgaen ende publiceren seckere puncten ende artijckelen van Costuymen ende Zee-rechten, grootelijcx dienende den Coopliden, Schipperen, Visscheren, Bootsghefellen, ende allen

allen anderen bun ter Zee ghebenerende : alsoo Wy oock van nieuws te doene versocht zijn geweest. Soo eest , dat Wy desen aenghesien , willende in alles versien ende goeden regele , orden , ende Policie stellen , ter gemeene welvaert , ruste , ende preservatie van Onsen voorsz Landen van herwaerts-overe , Onsen goeden ende gbetrouwen ondersaten van dien ; ende op dat een yeghelijck weten mach hoe by hem int stuc vander Navigatie ende zeylage voortaan houden ende reguleren sal , om alle schade ende inconuenienten voor te komen , schouwen ende ontgaen , soo verre sulcks mogelijk wesen sat : gebadt hier op 't advijs vande principale Gouverneurs ende Raden van Onsen voorsz Landen ; hebben met rijpe deliberatie by advijse van Onser lieve ende seer beminde Suster de Coninginne Douagiere van Hongarije , van Bohemen , &c. Voor ons Regente ende Gouvernante in Onse voorsz Landen van herwaerts-overe , den Ridderen van Onser ordene , die Hoofden , Presidenten ende Lieden van Onsen Rade van Staten , Secreten ende Finantien , uyt Onser rechter wetentheydt ende autoriteyt , geordineert ende gbestatueert , ordineren ende statueren de punten ende Artijckelen hier na volghende.

CAP. II. vande SEE-RECHTEN.

A R T. 28.

Item. Of pmand in eenigen gebegte tegen vijanden ofte See-roovers gequetst / verminkt ofte gedood werde : soo sal 't interest ende de schade vanden gequetsten oft verminkten / ende voorsz de volle hure / voorderinge ende begravinge vanden dooden / betaeld worden als groote Haverije vanden Schepen ende Goede / tot defensie vanden welken 't ongeval gekomen ware.

A E N T E I K E N I N G.

Siet nader art. 2. tit. van Schipbr. 1563. Naer den draed van 't Regt en was dit geen haverie grosse ; als wesende dese schade
 I niet

66 PLACCAET *van* KEISER KAREL

niet toegebracht aenden gequetsten, verminkten ofte dooden, door die vanden schepe: 't welk in dese materie andersins is een *requisitum sine quo non*. maer tot aenmoediginge vande seevarende luiden heeft de Keiser het, bij desen artikele, tot haverie grosse gemaekt. *Weisf.* §. 29.

A R T. 40.

Item. Indien enig Schip, varens of keerens, verderft; ende sijne reis niet en mag volkommen: soo sal de Schipper van sijnen besproken vrachtloon alfulken deel ende rate ontfangen naer advenant dat die reis bekort oft geavanceerd is geweest; ende dat vanden goeden die bergd fullen worden.

A E N T E I K E N I N G.

Dit art. is naderhand metter daed afgeschafft bij Koning Philips 1563. *tit. van Schipbr. art. 3.* alwaer; een Schip gebroken ofte onbevaerbaer wesende, ende de Koopman de goederen t'hemwaerts nemende ende self bergende, het vrachtwerk word gereduceert tot een point van accoord: ende alsoo uferen wij het. siet nader onse aenteikeningen op 't gemelte art. 3.

A R T. 41.

Item. Soo verre eenige *provisie* gedaen / ofte ook eenige schade geleden / worde tot gemeine beneficie vanden schepe ende goeden; doende de *solemniteiten* / *vermaningen* / ende andere diligentien van ouds geplogen: sal al het selve den beschadigden ende geïnteresseerden goed gedaen worden in groote Haverije / gedeelig onder Schip ende Goed; naer ouder Gewoonte vander See.

A E N T E I K E N I N G.

Buiten 't voorfz. 28. is dit het eenigste, dat, in dese Ordonnantie, van Haverije Grosse handelt: 't leit generael, ende laet de saken bij de Oude Costuimen.

On-

Ondertuffchen hebben wij wel sien adftrueren uit defe generale difpofitie ; Dat , wanneer een fchip met goederen, vyandlijk ofte anders geweldiglijk , word genomen ende opgebracht om den eigenaer te ontvreemden ; als dan niet alleen de koften van Reclamatie , nemaer ook de Koft-ende Maendgelden van 't Volk , 't welk op het fchip bleef om de poffeffie met der felver aenkleven te conserveren , gedurende de aenhoudinge , moesten gebracht werden in Haverije Groffe over het fchip ende de lading : Ende 't ging ook door.

Meerdere ofte andere Artikelen doen wij , uit dit Placcaet, niet voor den dagh komen : om reden , dat al het gebruikelijke wort gevonden overgebracht in 't volgende van Koning Philips. 1563.

„ Referverende t'Onswaerts &c.

„ Ontbieden daeromme ende bevelen Onfen lieven ende getrouwen die Hoofd-Preſidenten en Luiden van Onfen ſecreten en grooten Raden ; Cancelier ende Luiden van Onfen Rade in Braband ; Preſident ende Luiden van Onfen Rade in Vlaenderen ; Stadhouder, die Eerfte en andere Onſe Raden in Holland ; Stadhouder , Preſident ende Luiden van Onfen Rade in Vriefland ; Stadhouder van Over-Yffel ende Groeningen ; Rentmeesters van Beweſt- en Beoiſter Scheld in Seeland ; ende allen anderen Onfen Regteren ende Officieren dien dit aengaen ſal , henluider Stedehouderen ende elk van henluiden bijsondere , ſoo henluiden toebehooren ſal : dat ſij Onſe voorſz Ordonnantie ende Statuit , in alle hare pointen , ende artikelen boven verhaeld , doen kondigen , uitroepen ende publiceren , elk binnen ſijnder Provintie , Limiten endé Officie daer 't van noode ſijn ſal ; ende eenen ygelijken , van Onſentwegen , ſcherpelijk bevelen die te onderhouden ende doen onderhouden , navolgen ende obſerveren ; ende de publicatie van diere ververſchen van halve jaer tot halve jaer : op dat daer van niemand ignorantie pretenderen en mag : procederende en doende procederen tegens de overtreders bij executie vander penen daer toe geſteld : niet jegenſtaende oppositie ofte appellatie , gedaen ofte te doene , ende ſonder prejuditie van diere : ende des te doene , met dies 'er aenkleeft , geven Wij henluiden vol-

68. PLACCAET *van* KEISER KAREL, &c.

„ komen magt , auctoriteit , ende sonderling bevel bij desen.
„ Ende om dieswille dat men van dese tegenwoordige in di-
„ verse plaetsen van doen sal hebben , Wij willen dat aen 't
„ *Vidimus* van dien onder segel authentijcque , ofte aen de
„ de Copije gecollationneerd ende geteekend bij eenigen van
„ Onsen Secretarisen , volkomen geloof gegeven sij , als aen
„ dese Onse originale. *Want 't Ons alsoo gelieft.* Des te oir-
„ conde soo hebben Wij Onsen segele hier aen doen hangen.
„ Gegeven in Onser Stad van Brussele den 19. dag van Ju-
„ lius in 't jaer Onses Heeren dusent vijf honderd een en vijf-
„ tig ; van Onsen Keiserrijke het twee en dertigste ; ende
„ van Onse rijken van Castilien ende andere het ses en dertig-
„ ste.

Geschreven op de ploije.

Bij den Keisere in sijnen Rade.

Geteikend.

VERREIJKEN.

N E.

NEDERLANTS SEE-RECHTEN:

ten derden

DE NADER ORDONNANTIE,

STATUIT ende EEUWIG EDICT

van KONING FILIPS van SPANJE,

op het faict vander See-vaert, &c.

van den 31. October 1563.

PHILIPPUS, *by der gratien GODES Coninck van Castilien, van Leon, van Arragon, van Navarre, van Nappels, van Sicilien, van Majorke, van Sardeyne, van de Eylanden Indien, ende vaster aerden der Zee Oceane; Eertzhertoge van Oostenrijk, Hertoge van Bourgondie, van Lothbriick, van Brabant, van Limborgh, van Luxenborgh, van Gelre, ende van Milanen; Grave van Habsborgh, van Vlaenderen, van Artoys, van Bourgonjen: Paltz-grave, van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, van Namen, ende van Zutphen; Prince van Swaue, Markgrave des H. Rijcks; Heere van Vrieslant, van Salines, van Mechelen; vander Stadt, Steden ende Landen van Utrecht, Overijssel, ende Groeningen, Dominateur in Asia ende in Afrika; Allen den genen die dese tegenwoordighe sullen sien, Saluit. Alsoo diuersche groote klachten aen Ons gedaen ende gbecomen zijn, dat dagelijx Onse goede ondersaten van herwaerts-over grootelijx beschadigt worden op de Zee, soo by Zeeroovers, abuysen int feyt van Asseurantie, als andersints, ende dat bet selve meest toecomt, midtsdien dat de Placcaten eertijts by, Hoochlofliker memorien, den Keyser Caerle den Vijfften dies Naems, Onsen lieve Heere ende Vadere, ghemaectt opt feyt vander Navigatie ende toerustinghe van Schepen, mitsgaders de Zee-rechten (de-*

welcke oock in sommige puncten wel behoorden geredresseert te zijn) niet wel geobserveert noch onderhouden sijn gheweest, noch oock d'abusen van der voorsz. Assurantie tot noch toe geremedieert; keerende 't selve tot grooter schade ende interest van Onse Landen van herwaerts-overe, ende Ingesetenen van dien, mitsgaders vander gemeene Navigatie ende Zeevaart; ende meer sal, ten zy daer, in versien werde alst behoort. Soo ist, dat Wy, willende verhoeden 't gene des voorsz. is, ende goeden regele, ordene ende Policie stellen int feyt soo vande voorsz. toerustinghe van Schepen, als van de Zee-rechten ende Assurantien, ter ghemeene welvaert, ruste ende preservatie van Onse voorsz. Landen van herwaerts-over, ende Onse goede ende getrouwe onderstaten van dien: ende hebbende de voorgaende Placcaten van der Navigatie ende Zee-rechten, met diverse andere vander selver materien, doen wijsteren ende oversien, ende seker concept doen maken op de voorsz. Assurantien, ende op alle het selve gebadt 't advijs van Onsen lieven ende getrouwen, die Hooft-President, ende Luyden van Onsen Secreten Rade, mitsgaders die van Onser Admiraliteyt, hebben (by rijpe deliberatie van Onser seer lieve ende seer beminde Suster de Hertoginne van Parme ende Playsance, voor Ons Regente ende Gouvernante in Onse voorsz. Landen van herwaerts-overe) uyt Onser rechter wetentheyte ende autoriteyte (achtervolghende de voorsz. Placcaten ende Ordonnantien van Onsen voorgenoemden Heere ende Vadere, met 't gene Wy daer toe ghevoecht ende afghedaen, ende na gelegentheyte des tijts verandert hebben) van nieuw gestatueert ende gbeordonneert; statueren ende ordonneren; by forme van Edict perpetuel, ende over alle dese Onse voorschreven Landen van herwaerts-overe, het gene dat hier na volcht.

CAP. I. Vande TOERUSTINGEN van SCHEPEN.

Siet over dese stoffe de Placcaten van de Heeren Staten Generael, op 't stuk vande Monture ende manninge van de Schepen &c. naer de Middellantsche See; die nu gevolgt worden: ende waer buiten geene Bepalinge op eenig Vaerwater soo onder Ons en is.

Siet ook Keuren van Amsterdam. pag. 662. edit. 1663.

CAP.

CAP. II. Van de SEE-RECHTEN.

Van de Schippers ende Cooplieden.

ART. I.

Alle Schippers ende Cooplieden sullen met malkanderen moghen accorderen ende overcomen vanden Vacht-loon/ of Schip-loon / soo sy best sullen connen / ende daer af maken sulcke Chaerter-partje / oft andere Instrumenten/ als hun goet duncken sal : Ende indien sy onderlingen niet en connen verlijcken / sal de Coopman den Schipper moghen ontbieden vooz den Officiers ende Wethouders vander plaetsen / die ghehouden sullen wesen partjen te accorderen ; (indien 't mogelijk is) indien 't niet / daer op sulcke verclaringe ende uytspzake te doen / als sy na redene bevinden sullen te behoozen : etc. Die welke Schippers aldus aenghenomen / ende geladen zijnde / sullen ghehouden wesen hun reyse te voozderren ; sonder eenighen goeden windt oft gheselschap / om eenighe oorzake / te verleggen.

Wb. 2.
art. 41.

ART. 2.

Schipper aengenomen om buyten 'slants te varen , en door arrest van Hooger hant opgehouden , sal sijn volle vraecht hebben.

Ende oft gebeurde / dat eenigh schip aengenomen wert binnen den lande van hertwaerts-obere / om buyten slants te varen / ende aldaer geladen te worden vooz sekeren besproken loon ; ende daer na de schipper dooz arrest vander Hoogher hant aldaer sonder eenige soldye niet gevaren en conde / of pock dat die Coopman uyt eenighe consideratie sijn goet niet avonturen / noch in 't schip laten / en wilde ; de selve Coopman sal gehouden worden den schipper den geheelen besproken loon te betalen.

Placc. Car.
1557.
art. 35.

ART.

A R T. 3.

Schip buyten slants zijnde ende door hooger hant verboden te laden, sal zijn halve vracht hebben.

Car. 1551.
art. 36.

Maer indient gebeurde dat een schip / buyten desen Landen zijnde / gehuert worde om elders buyten slants te laden / ende dat sulck een schip aldaer comende / gearresteert of verboden wert byder Hoogher hant / eenigh goet in te nemen of te laden / (wel verstaende dat sulx geschiede sonder des Coopmans toedoene) soo sal die schipper in dien geballe maer hebben zijn halve vracht : niet tegenstaende oft hy 't goet op sijnen bodem gehadt heeft ofte niet.

A R T. 4.

Schipper aengenomen ende, eerzjn reyse begofte, om Soldye de Hooger hant moetende dienen, is ontslagen van sijnen Coopman.

d. art. 36.

Ende of eenigh schip / binnen desen lande wesende / aengenomen ware om eenige goeden uptten selven Landen te voeren ; ende dat / al eer de schipper zjn reyse begonste / hy ende 't schip by der Hooger hant alhier aengenomen wert om te dienen by soldye of andersins ; of oock dat de boorzsch schipper ende schip / deur oorloge of andere merckelijcke oorzake / die aengenomen reyse soude moeten of mogen staken / soo sullen alsdan die Coopman ende die Schipper van malkanderen ontslegen zjn : behoudelijck dat sy malkanderen sullen helpen draghen de costen te dier contemplatie gedaen : willende dat 't selve oock onderhouden sal worden in schepen wesende buyten slants / ende aldacr upt gelijkcker saken belet zijnde hun aenghenomen reyse te doen.

A R T.

A R T. 5.

Tit.
Van Schip.
en Koopl.

Schipper metten Coopman ghecontraheert zijnde, indien de Coopman wilt, sal noch 15. daghen wachten, mits sijne leg-dagen betalende.

Ingevalle dat de Coopman den Schipper / metten welcken hy ghecontraheert heeft 't zy by Charter-partye of andersins / niet en lade op zijnen besproken of behoorlijcken tijdt; soo sal de Schipper / indien 't de Coopman begheert / ghouden zijn noch 15. daghen te wachten / mits byden Coopman hem betalende sijn leg-daghen na 't seggen ende arbitragie van lieben hun des verstaende: maer indien 't de Coopman niet en begheert / of dat hy binnen de voorsz 15. daghen by sijnder schult 't schip niet en lade; sal de Schipper ontslaghen zijn vanden selven Coopman / dewelcke schuldigh sal zijn hem op te legghen ende te betalen zijne besprokene hure / metten leg-daghen / indien daer eenighe zijn.

1551. art.
39.
Wb. Z..
art. 34.

A R T. 6.

Schip voort af-varen te calfaten ende dicht te maken.

Sullen alle Schippers ghehouden zijn / voort innemen vanden goeden ende afvaren vande schepen / deselve te doen calfaten / dichte maken / ende van alles wel te versien; so wel de toerustinge aengaende / als stoutwingen vanden goeden ende andersins; sulcx dat daer gheen schade / verlet / noch perijckel door en come: ende of / by gebreke van dien / eenighe schade of verlies ghebeurde / sullen die gehouden zijn op te rechten ende te beteren: Behoudelijck dat oft gebiele dat / niet tegenstaende 't schip wel ende behoorlijcken versien was / ende de goeden wel ghestout / door tempeest of onversienlijke fortune de voorsz goeden of eenighe van dien gheraecten nat of andersins beschadicht te zijn / die Schipper daerinne niet ghehouden en sal zijn: soo verre hy ende twee oft dzy van sij-

1551. art.
42.
Wb. Z..
art. 23.

K

ne

74 PLACCAET van KONING FILIPS

Tit.
Van Schip.
en. Koopl.

Art. 19.
Tit. van
Schiplicd.

ne schiplieden / die de Coopman daer toe kiesfen sal / 't selve
sullen affirmeren by heuren Eedt : ende sal des niet min
schuldich zijn goede toeficht totten voorsz goeden te nemen /
dat die wederomme bekomen / (ist moghelijk) of pinnerg
niet voorders en bederven ; Ende dat ten costen van de selve
goeden / indien daeromme eenich sonderlingh extraordinaris
arbejt oft cost ghedaen worde.

A R T. 7.

Schipper is schuldich den Coopman zijne Touwen te toonen om
te laden ende lossen.

Wb. Z.
art. 22.
36. 47.

Sullen mede de voorsz Schippers ghehouden zijn te heb-
ben goede Touwen ende Coorzen / om daermee die schepen
te laden ende ontladen ; dewelcke sy / ladende off ontlas-
dende / den Coopman off sijnen ghecommitteerden sullen schul-
dich zijn te toonen ; om te sien oft'er eenich ghebreck aen is /
('t welck de Schipper ghehouden sal wesen te beteren) ende
off hy al 't gene des voorsz is niet en dede / ende dat / by
faute vanden voorszreven Touwen ende Coorzen / eenighe
schade geschiede in't laden oft ontladen / sal die selve moeten
beteren.

A R T. 8.

Goed, int schip vermindert of beschadicht, moet de Schipper
vergelden.

3557.
art. 43.
art. 1. Tit.
Schipbrek.
art. 19.
Tit. van
asscurant.

Ende oft ghebiele dat eenighe goeden binnen den schepen
worden beschadicht of vermindert by den Schipper of Schip-
lieden : sal die selve Schipper gehouden zijn den Coopman
deselbe schade te vergelden / tot sulcken prijse als die ghe-
golden souden hebben ter plaetsen daer die selve op bevracht
ende ghedestincert waren.

A R T.

A R T. 9.

Tit.
Van Schip.
en Koopl.

Beschadigt goed buyten Schippers schuld comt tot laste van den Coopman.

Indien eenige goeden by uytloopen / smelten / verstroopen / verargheren / of andersins sonder schuld vanden schipper of schiphieden / verminderd of verdoopen worden / sal 't selve staen alleenlijck ten laste vanden Coopman : welcke Coopman / ter plaetsen ende tijde vander ontladinghe / sal op de tonnen of vaten dymael kloppen / ende daerna deselve doen upthijssen / ende de volle vracht daer af betalen / of deselve den Schipper voer de vracht laten.

1551.
art. 44.

A R T. 10.

Rekeninge den Reederen te doep.

Dat alle schippers ghehouden ende verbonden sullen zijn / tot allen tijden dies by den Reeders versocht zijnde / goede rekeninge / bewijs ende rekeninga te doen van alle de handelinge / administratie / ende dewint die sy gehad sullen hebben / sonder yet te reserveren off achter te houden ; ende dat op de verbeente van twee hondere Carolus guldenen / ten profijte vande woorsz Reeders ; soo dick ende menichmael als sy dies in gebreke bevonden sullen worden : boven alle schaden ende interesten die deselve Reeders daer by souden mogen lijden / oft geleden hebben.

1551.
art. 45.
Hantvech.
Amst. pag.
682.

A R T. 11.

Geladen schip te diep gaende mach de schipper ontladen in eenich ander schip.

Ende oft gebeurde dat een schip / geladen met Coopmanschap of ander goeden / comende inde landen van hertwaerts-
over / sa groot of diepe gaende ware / dat de schipper van

1551.
art. 50.
l. 19. f. 1.
ff. locat.

Tit.
Van Schip.
en Koop.

dien soude ghedwoonghen wesen eenige goeden van sijnen last te lossen eer hy ter plaetsen van sijner ontladinghe comen mochte; ende 't ghebeurde dat sulcke ontladene goeden verdroncken of te water bleben sonder ter plaetsen vander ontladinghe te moghen arriveren: soo sal de Schipper onghouden zijn die te betalen / oft goet te doen: ten ware dat 't voorsz verlies hy sijne of der schiplieden schult of negligentie gheschiede / of oock dat hy de voorsz goeden ontladen hadde sonder behoorlycke oorzake te hebben.

A R T. 12.

Schipper vermach niet t'schip te vercoopen sonder Reeders consent.

Wb. Z.
art. 13.

Indien een Schipper / Meester wesende van eenen schepe toebehoozende diversche Reeders / buyten slants zijnde / ware in noode van gelde; en sal daeromme sonder consent van den selven Reeders het voorsz schip niet moghen vercoopen: maer sal daer op bodemerije moghen nemen / of vanden goeden daerinne gheladen vercoopen / achtervolghende deser Ordonnantie: Ende oft hy geen bodemerije en conde ghebinden / off oock gheene goeden geladen en hadde / oft deselve niet en conde vercoopen; sal indien gevalle de Contwen moghen versetten of vercoopen / met rade van sijnen Schiplieden.

Art. 19.
Tit. van
silleurant.

A R T. 13.

Schip te losschen binnen vyftien dagen.

Wb. Z.
art. 51. 52.
Zeezak.
Amst.
art. 42.
Rotterd.
art. 45.
Wb. Z.
art. 21.
46. 57.
art. 19.
Tit. seq.

't Schip gecomen zijnde ter plaetsen van sijnder ontladinghe / sal men 't selve losschen binnen vyftien dagen / daerna: ten ware deur notable inconuenient / of obstacle: Des sal de Schipper / hebbende 't goetd uptten schepe geset / 't selve goetd aldaer mogen houden liggghen / ter tijde toe dat die Coopman hem die vracht ende ander onghelt betaelt / ofte daer voren vernoecht / sal hebben. AEN-

AENTEIKENINGEN

Op het PLACCAET van KONING FILIPS
over de SEERECHTEN. 1563.

CAP. II. vande SEERECHTEN.

Tit. *Van den Schippers ende Koopluiden.*

A R T. I.

Bevrachtingen tusschen Schipper ende Koopman geschieden of *bij de Reise*; of *bij de Maend*. In 't eerste geval is de Vracht algemeenlijk niet verschenen dan na volbrenginge vande besprokene *Reise*: ende het beding hier over behoeft maer *enkel* te wesen. In 't ander geval, wanneer nocht in nocht uitgesproken wort hoe 't gaen sal ontrent het verschijnen vande Vracht; soo kan wederom het schip of *behouden* overkomen, oft wel onderwege *verongelukken*. Ende oovermits bij sulck *verongelukken* ook somwijlen eisch van Vragte wort gemaect naer rate vanden gedienden Tijd: soo is noodig omtrent bevrachtingen *bij de Maend* het beding *twee-ledig* te maken; te weten, en hoe 't gaen sal bij behoudene overkomste; ende hoe, bij verongelukken onderwege. Sonder sulck beding is het voor Bevrachters heel distelig en doornig om schepen *bij de Maend* te huren. 't Komt dan scherp aen op den text vande Charter-partije: Want alle de geregtigheid hier in plaetse hebbende en bestaet niet anders dan inde explicatie van dat Contract, mitsgaders inde applicatie der Dispositie van Rechten daer toe; in welker ruime strijdbane elk man dan oppast dat hij gaeuw is. *Generale definitien* en vallen derhalven in desen niet te commentarieren: ende tot *particuliere* en laten wij ons niet in, soo om de oneindige verscheidenheit die wel een geheel groot Boek beslaen soude; als om dat wij hier (gelijk ook nergens) onse geringe seiffene niet willen slaen inden oegst der Rechtsvorderaers. Doch dit ware noodig; dat de Overigheid gebood, eerstelyk,

„ dat alle Notariffen ende Makelaers inde Charter-partijen of-
 „ te Scheeps-bevrachtingen (op boete) hadden uitte druk-
 „ ken niet alleen de Vracht, foo als die, 't sij bij de reise,
 „ 't sij bij de maend, verdiend sal wesen bij behouden over-
 „ komste: nemaer ook, wel duidelijk ende klaer, een ver-
 „ ding van partyen, of en hoe verre daer van eisch soude mo-
 „ gen gemaekt ofte niet gemaekt werden bij verongelukken
 „ onderwege. *Ten tweeden*, dat, by gebreke van sulx uitte
 „ drukken, het dan soude moeten gaen *foo en foo*. &c. Ende
 ware in dit laetste dan al heel licht eene *definitie* op te regten,
 die aende Politijke billijkheit soude voldoen. Partijen bleven
 doch bij de vrije keure, om die *definitie* voor af selve te ma-
 ken naer haer believen. Diergelijke Vaderlijke voorforge
 waere noch wel in 't een en 't ander point vande Seevaerte be-
 tamelijk bij de Overheit ter hand te trekken; daer, de noo-
 dige praecautie door onkunde des oprechten en door opset des
 arglistigen achterwege blijvende, partijen in de vlamme der
 processen menigmalen verteert raken. Men segt my hier te-
 gens wel; Partijen mogen sich voor af praecautieneren: maer
 dat laet sig foo altijt niet treffen in den menschelijken omme-
 gang. Een Gebod vande Overheit komt allefins beter uit.

Laet ons evenwel van dit werk der *Bewragtingen* foo niet
 afscheiden, sonder daer allen dienst noch aen te doen, dien
 wij wel konnen. Het behoort, in Rechte, tot het Capittel
 van *Hure en Verburinge*. (Locatio-Conductio) Grot. *Inleid.*
l. 3. c. 19.

In *Huifen* is dese handeling eene-ledig: de Verhuerder be-
 looft maer enkel gestant te doen het *Ruim* van sulken ontuilbaer
 huis: ende 't genot van sijn besproken huer-loon wort geme-
 ten bij dese eene praestatie; waer af enkel de *Tijdt de mensura*
quantitatis debitæ kan wesen.

1. 9. §. 1.
ff. locat.

In *Schepen* is dit daerentegen twee-ledig: belovende de
 Verhuerder hier gestant te doen I. Het *Ruim* van sulken
 schip; II. Een *Feit van Overvoeringe* der koopmanschappen,
 in dat ruim te laden, van de eene plaetse naer de andere: En-
 de 't genot van het huer-loon oft der Vragte valt hier te me-
 ten bij dese *twee* praestatiën te gader: enkel de *Tijdt* alleen en
 kan daer van, in desen, de mensure der verschuldigde quanti-
 teit

teit niet wesen : (alwaer 't schoon dat de begrootinge daer van *bij de Maend* gereguleert stond. Want , niets wijders nocht in-nocht uit-gesproken sijnde , soo en hegt dat den knoop nooit : gelijk terintont breeder.) Maer 't selve genot vande Vracht moet onvermijdelijk ook gemeten worden bij die tweede præstatie daer neffens ; te weten , van dat *Feit van Overvoeringe* : 't welk , naer Rechten , wesende onspisbaer in sijnen aerd , (*Facta sunt individua*) soo volgt het Besluit dan van selfs ; dat , eer de Vracht verdient sij , het heele Feit ook moet volbracht wesen , ende sulx beide de præstatien te gader naergekomen ; lijdende de eene geene afscheidinge van de andere.

Dus staet het dan hier met het Recht. Alvorens dat men , nu , daer in gae oordeelen , soo moet men insien , wat Verding dat hier tusschen partijen aengegaen en beschreven sij. Ende hier komt het op een woordtje aen. Waerom mijn bedenken was dat de Overheit , ten gevoege des onnoofelen , Sig hier in iets ter hand name.

Wijders valt te letten , dat de prijs van eene Vracht sig laet constitueren en benoemen , I. *Bij den hoop* ; dat is , *bij de Reise*. II. *Bij 't last* ; dat is ook , *bij 't stuk*. III. *Bij de Maend* ; dat is , *bij den tijt*. 't Recht eischt dog , dat men bij dese Handelinghe een huer-loon benoeme : ende 't moet dan beduidt worden by eenigen kennelijken naem. Nu en sijn 'er in Bevrachtingen geene andere namen in de Nature , dan dese drie : ende 't sij bij welken van drien men dit Vragt-loon benoeme , soo sijn dat niet meer dan *wissen van begrootinge* , waer af nocht de eene nocht de andere iets geeft oft neemt tot het recht over de *saken* : te meer , om dat dese tweede præstatie , namelijk , van 't *Feit der Overvoeringe* vande eene plaetse naer de andere , ten deseh is van dat gerechtelijke overwigt ; dat sij alle de consideratie , op de præstatie van 't *Ruim* loopende , binnen sich sleept , ende alsoo de gantsche decisie hier absoluut komt te rigtsoeren.

Met dit weinige sal men kunnen na-geleiden , dat een Gront gelegd is tot regelmate van wijsdom over alles.

A R T. 2. 3. 4.

De Verhinderniffen vanden Voortgang der Reife ontftaen of vande fijde des fchips, of des bevrachters. Van 't eerfte handelen defe drie artikelen. Ende indien al, om de veelvuldigheid der gevallen, geene Wet en legt over elk; foo moet men dan ftellen, dat men over 't gene bij defe artikelen, nochte bij andere hier plaetfe hebbende, al niet berecht en wort, moet gaen naer het laetfte artikel der geoftroijeerde Keuren van Sec-faken inde fteden van Amfterdam ende Rotterdam.

Door oorloge / ofte andere merkelyke oorfake) Onder dit laetfte behelfen sommige ook Onwilligheid van 't fchepsvolk; te weten, als het fwarigheid maekt, om naer de befprokene plaetfe henen te varen: in opfichte dat defelve, wefende op 't aengaan *Vrij*, naderhant *Onvrij* mochte geworden wesen: Want (*Zeesak. Amft. art. 34.*) is het ongehouden naer *Onvrije* plaetfen te varen. (*Rotterd. 38.*)

Willende dat het felve etc.) Dit geval gebeurde veel by 't opkomen vanden Franschen Oorlog in 1688.

A R T. 4.

Hier komt nu van Verhinderniffe van des Bevrachters fijde: Een cenig geval wort 'er ons hier van gegeven: ongetwijffelt, om dat klaer is, dat op de verdere gevallen in 't algemeen gefchreven ftact *Obligatio ad interesse*; in welke, indien fij al tuffchen partijen bij verding oft anderffins niet en is bepaelt, alleen maer komt *ea utilitas navis, quæ modò circa ipsam rem confiflit. l. 21. §. 3. ff. de act. empt. & vend*: van gelijken ook *Confmile damnum. Tit. C. de sent. quæ pro eo q. inter*: & Perez. *ibi*: bij gevolge geene ingebeeelde en onfekere Winften: nochte ook onfekere Schaden, bij voorbeeld, Dat het fchip vervolgens in fijne feilinge was beloopen van onweder of van Kapers, ende alsoo toevallig verloren.

Defe *Obligatio* loopt dan meeft uit op *Legdagen*: Hier af pleegt de Seeman fijnen eifch foo wild ende onbefuisdt in te ftellen, dat nocht Regters nocht Goede Mannen daer grond in

in weten te peilen. Maer daer sit eene rooije van Rechten op; ende namelijk dese:

Tit.
van Schip.
en Koopl.

't Gene eenen *Legdag* constitueert, sijn dese 4 dingen: I. De Maentgelden van die vanden schepe. II. De Kostgelden der selver; die wy rekenen 10 stuivers voor eenen Kajuitsgast ofte officier, en 7 stuivers voor de Gemeene. III. Interest, 6 ten hondert 's jaers vanden prijs van 't bloote Schip ende gereetschap. IV. Slijtinge van 't Schip, soo aen 't Touw dat uitlegt, als aen 't verdere lichaem. Ende belangende dit laetste moet duidelijk ingesien worden, of'er *in facto* ook iets buitengewoons sij gesleten of weggerackt, gedurende de gecondemneerde Legdagen. Van dese 4 dingen, uitgecijfert naer rate van eenen enkelen dag, als men den eischer oplegt te dienen van *begrootinge*; den verweerder wederom van *tegensprake*; soo kan men daer in wijfen met kennisse van saken.

Behalven 't gene Koning *Filips* hier, in art. 2-5, aenroert, is eene Bevrachtinge noch onderworpen aen Verhindernisse van vijantlijk *Nemen* en *Opbrengen*; daer dan ook wel *Rantsonnéren* in voorvalt: waer af, alsoo onses Vaderlants wetten heel end'al swijgen, de decisie uit de Beschrevene Rechten dese is: Deselve onderscheiden ons hier drie Trappen.

I. Genomen te sijn. (*Capta navis.*)

II. Genomen, ende opgebracht. (*Capta & intra Præsidia perducta.*)

III. Genomen, opgebracht, ende verklaerd van goeden prinse. (*Capta, intra Præsidia perducta & in prædam concessa.*)

Ende hier over, Wanneer het bevrachte Schip ontkomt ofte ontloopt, (in desen eersten, ende tweeden Trap,) Soo blijft de Bevrachtinge in stant. *Nam, quoad gradum I., (arg. l. 5. §. 1. versic. antequam. ff. de Capt. & Postlim.) res manent nostræ, & Statum aut Dominium non mutant. Item, quoad gradum II., (per l. 19. & passim tot. d. tit.) res quidem amittuntur: at Postliminio locus est, ubi hostium potestatem effugere datur.*

Edoch in desen derden Trap; Wanneer, namelijk, het
L Schip

Tit.
van Schip.
en Koopl.

Schip is genomen, opgebracht, ende verklaert van goeden prinse ofte geconfisqueert; Soo is de Bevragtinge allesins te niete: Ende alle Verbintenissen worden en blijven daer door, ter eener en ter andere sijde, verbroken. *Quippe (per l. 28. tit. eod.) capta res in prædam concessa est, & Postliminio non redit.* Dit is dan buiten alle geschil.

Doch wij hebben in de Seevaerte noch een vierde geval: dat is: *Wanneer het bevrachte Schip, op See genomen, vanden Nemer wort geransonneert.* Ende hier van is 't regt, *Dat de Bevrachtinge, met alle hare gevolgen ende aenkleven, volkomen stant blijft houden.* Soo als ook bij Vonnissen vande Waterregten wel is bevestigd: tot *Amsterdam*, 24 Meij 1708, tusschen Pieter Kalkberner en Schipper Jan Pieterz Mout: tot *Rotterdam*, 14 Decemb. 1693, tusschen Antonio dela Penja en Schipper Jan Wouterz. 't Motijf van rechten over dit vierde geval is,

Dat wij eerstelijk, voor soo veel als 't lichaem van 't *Schip* aengaet, alhier niet en verseren in onsen derden Trap: want de Rantsonneringe is daer toe, om af te koopen de confiscatie met haer gevolgh. In 't tegendeel, dan, verseren wy hier maer in onsen eersten Trap; te weten, dat het Schip enkel is genomen, en selfs noch niet opgebracht: waer in de Regten te kennen geven (*in d. l. 5. §. 1. versic. antequam*) *Dat 'er nocht in den stant, nochte in den eigendom, veranderinge geschiet.*

Ten tweeden, Dat het selfde recht, 't welk de Texten alsoo medebrenghen omtrent het lichaem van 't *Schip*, van gelijken alsoo volkomene plaetse heeft omtrent desselfs regten en toebehoorten; *circa Jura, Obligationes, Actiones, quæ tam rei captæ, quam in rem captam, competunt. tot. d. tit.* sonder dat onder de *modos dissolvendæ obligationis* eenigfins wort geteld *Captivitas aut hostilis Detentatio rei obligatæ. Totum enim, quod efficitur, est quod actiones interim manent desitutæ facultate exerciti.*

Ende en wort in onses Vaderlants Recht niets gevonden, dat hier tegenaengaet. Wel hebben de Staten des Lants ooit regelmate bevolen over de premien en loonen voor de Herneemers; als, plac. van 11 Maert 1632: en 13. April 1677.

ART.

A R T. 9.

Uit het gene hier bevolen ende gekeurt wort te wesen tot des Koopmans laste, is gantsch klaer ende buiten het minste bedenken; dat een Inlader nooit een stuk Goedts aenden Schipper voor de Vracht magh laten, bij oirsake van alfulke Toevallen als hier gespeld worden.

Alleen wort'er eene enkele Uitsonderinge overig gelaten ontrent *Tonne-goederen*. 't Welk dan bestipt ende eng genomen wort; niet buiten de woorden vanden Text gaende.

De Costuimen van *Antwerpen tit. LIV. art. 16.* hebben dan bij Ons geen plaetse. Aen dit klare en positive Recht en doet geen hinder de Indracht, waer bij de aengebrachte Goederen den Schipper wel aen de hand blijven; door dien (des Schippers eigentlijken verbondenen man, waer mede hij gesloten heeft, buiten 's lants sijnde) alhier geen Gemachtigde 't Goed alsoo begeert te aenvaerden. Sulx gebeurt dagelijx: als wanneer de Schippers sich hier in wel moeten redderen soo als sij naest können. Hindert mede niet het besprek dat dagelijx wel gemaekt word, van de Vracht voor 't bedorvene, even als voor gaef, te moeten betalen. (bij voorbeelt, in *Limoenen van St. Remo*; in *Castanjen*. &c.) Want dit is maer eene overvloedige voorforge.

A R T. II.

Ontladen hadde sonder behoorlijke oirsake.) Een Schip tot Riga, gedestineert naer Harlingen, laedt Hennip met besprek om die te leveren tot Amsterdam: de Schipper, met sijn schip tot Harlingen aengekomen, send, *sonder behoorlijke oirsake*, de Hennip met den Veerman naer Amsterdam; die daer mede voor Enkhuisen geraekt te verongelukken. 't Regt is, dat de See-Schipper de Hennip moet betalen.

Anders, foo'er behoorlijke oirsake of nood is, den Rechten genoeg sijnde: (volgens 't gene wij hebben in de soogenaemde *Wisb. Zeer. art. 53*, en hier na *tit. van schipbr. art. 3.*) soo soude de last, daer af, komen op den Koopman.

Van den Schiplieden, ende hare Officien.

A R T. I.

Schip te brenghen ter Havene daer 't uytgevaren is, indient den Schipper ghelieft.

Tit.
van de
Schipl. en
hun officie.

1551-art. 8.
Wb. Z. art.
72.
Zeesak.
Amst. art.
39. Rot-
terd. art. 43.

Alle Schipluyden hoedanich die zijn / aenghenomen wende by eenigen Schipper / en sullen 't Schip niet mogen verlaten sonder consent van den selven Schipper; 't zy die reyse begoft is of niet: maer sullen gehouden wesen 't gene daer op sy aengenomen zijn / te volbrenghen: Ende indien sy aengenomen zijn upt ende inne / sullen moeten 't selve schip wederomme brengen ter gerechtter Havene daer sy 't selve hebben helpen uptvoeren / oft andere daer ontrent; na gheliefte van den Schipper; sonder dat te verlaten / booz alcer 't selve volkomelijck ontladen zy ende ghelost / ende wederomme behoortlijcken geballast / ende de zeplen van de rapen ghedaen.

1551-art. 5.
Wb. Z. art.
54.

Misdaden van Scheeps-volck te straffen.

1551-art. 6. 2. Ende of pemant ter contrarie dede / sal sijn hupre verbeuren ten profijte vanden Schipper; die welcke oock eenen anderen in sijne plaetse tot sijnen coste sal mogen huren; ende daer-en-boven booz die eerste reyse gepunieert worden met geesselinghe / ende de tweede reyse gehangen: Ende oft daer doorz ernighe merckelijcke schade oft perijckel ware ghebeurt / in lijf / schip oft goet; al waert oock d'eerste reyse: sal 't selve ghehouden wesen dobbel te beteren / ende daer-en-boven gehangen / ofte andersins criminelijck ghecorrigeert te worden / na ghelegentheyt vande sake / ende arbitragie vanden Rechter.

Schip-

Schipman, aen twee Schippers verhuert, moet den eersten volgen.

Tit.
van de
Schipl. en
hun officie.

3. Ende oft pemandt vande voorsz schiplieden hem aen twee Meesters quame te verhuren / sal den eersten moeten volgen / op pene als vooren: ende vooz zijne misdaet dat hy hem aen twee meesters verhuert heeft / sal staen ter discretie vanden selven eersten meester / oft hy hem yet gheven wilt of niet / van sijnen loon. Ende de schipper / die willens ende wetens hem verbozert eenen verhuerden schipman te huren / sal verbeuren dobbel hure: blyvende nochtans d'eerste hure van weerden / indient den eersten Meester belieft / die hebben sal zijn recht als vooren gheseyt is.

Wb. Z. art.
1. Zeevaek.
Amst. art.
30. Rot-
terd. art. 25.

Schiplieden mogen niet uyten schip gaen sonder consent van den Schipper.

4. Die voorszreven schiplieden en sullen uyten schepe niet mogen gaen sonder expres consent vanden Meester ofte Schipper: Ende al had de Meester consent ghegeven aen 't Landt te gaen ende sekeren tijdt aldaer te blyven / sullen nochtans altydt / ten ontbieden des selfs Meesters / ghehouden zijn van stonden aen ende sonder vertreck t' Schepe te keeren: Ende indien daer pemandt achter bleve / 't zy met opsetten wille / dooz negligentie / dronckenschap of andersins / sal daer dooz verbeuren vooz d'eerste repse de helft van sijnder hure / ende vooz de tweede repse sijne gheheele hure / ende vooz de derde repse 't dobbel van dien / met correctie arbitrale. Ende oft daer dooz eenighe schade ghebeurde / sal deselve ghehouden zijn dobbel op te rechten / te wat repse dat het zy.

1551-art. 9.
Wb. Z. art.
17. Zeevaek.
Amst. art.
25. 26. 27.
Rotterd.
art. 28. 29.
34. 36.

Tit.
Van den
Schipl. en
hun officie.

Schipper op reys zijnde, ende voorder reyse willende aenne-
men, mach zijn volck behouden, mits
de hure verbeterende.

1551-art.
12.
Wb. Z.
art. 32.
Zeezak.
Amst. art.
34. 35.
Rotterd.
art. 37.

5. Indien den schipper of meester / die een seker reyse aen-
ghenomen heeft / onderweghen zijnde / goet dochte voor sijns
schips oft Reeders profijt / of om vracht te vinden / een / of
te meer / andere oft voorder reyse aen te nemen vooz sijner
wedercomste: deselve schipper sal sijne schiplieden moghen in
sijnen dienst blijven houden; mits hunlieden verbeterende ha-
ren besproken ghelt-loon ende huren / na rate vanden mijlen
die sy voorder reysen sullen: Behoudelijck den genen die vooz
eenen sekeren sapsone / oft tijt / noch geduerende / aenghe-
nomen zijn / ende oock den ghenen die om Vracht mede va-
ren / de welke / in ghevalle van voorder reyse om Vracht te
soecken / 't Schip sullen moeten volgen.

Onbedreven Stierman ende zijn loon.

1551.
art. 13. 14.
Zeezak.
Rotterd.
art. 37.

6. Welverstaende nochtans / indien de Stierman niet bedre-
ven en is ter plaetsen daer de schipper of meester voorder oft
andersins sal willen varen (waer af hy ghehouden wort de
waerheyt te verclaren; op de pene van gheesselinghe / in ge-
balle men namaels bevonde de contrarie) dat deselve stier-
man t'schepe ten versoecke vanden schipper sal moeten blij-
ven / midts houdende sijn oude stiermans loon / ende 't selve
ghemeerdert zijnde na rate als vozen: Ende indien de schip-
per hem wil oozlof geven / ende hy daermede te vreden is /
soo sal die schipper hem gehouden zijn te laten volgen de helft
van sijner hure / soo verde de nieuwe reyse aengebeert wordt
int gmtswaert varen: Ende soo verre 't selve gebeurde in 't
ke-

keeren / sal hem zijn volle hure verschenen zijn: maer indien hy daer niet mede te vreden en is / ende begeert t'schepē te blijven / sal hebben Hoogh-boots-mans loon / na rate als vozen.

Tit.
Vanden
Schipl. en
huan officie.

Extraordinaris loon van lossen ende laden, eermen ter rechter ontladinghe ghecomen is.

7. Ende oft ghebeurde / dat eenich Schipper / vooz oft al eer hy t'sijnder gherechter ontladinge gecomen ware / quame tot eenige andere uptweeghsche plaetsen aen te leggen / ende aldaer tot sijnen / sijnder Reeders of schips / gerieve of andersins / eenige goeden wilde of moeste ontladen ofte oock wederomme herladen / 't zy gheheele oft in deel: De voozschrevene Schiplieden sullen hem daer toe ghehouden zijn te affstieren ende ghehoorzaem te wesen op de pene hier vozen verhaelt: Dies sullen sy daer af / boven haren besproken loon / extraordinaerlijck betaelt worden na ghelegentheydt vander saken / ende arbitrage van Luyden van eeren hun dies verstaende.

1557. art.
15.
Zeesak.
Amst. art.
34. 35.

Verschenen huer als het Schip is ontladen.

8. Ende oft gheviel dat de voozsz Schipper / ter voozsz uptweeghsche plaetsen / 't geheele Schip van sijnder Coopmanschap ontlade / sonder deselve Coopmanschap wederomme te laden; sulchs dat het verballast soude moeten worden: soo sal de hure vanden schiplieden verschenen zijn / al oft die lossinge ghebeurt ware ter plaetsen vander gerechtter ende gedefstineerde ontladinge; ende die schipper gehouden die selve te betalen: Wel-verstaende nochtans dat weder de voozsz ontladinge geschiet is ter uptweeghscher plaetsen voozsz / of ter plaetsen van de ghedestineerde ontladinghe / die voozschre-

1557. art.
16.
Zeesak.
Amst. art.
36.
Rotterd.
art. 40.

Tr.
Van den
Schipl. en
hum officie.

Zeezak.
Amst.
art. 34.
Rotterd.
art. 32.

Wb. Z.
art. 31.

schzebene schipluyden den schipper (indient hem belieft) ge-
houden sullen zyn te volghen / ende 't schip tot sijnder ge-
destineerde oft eyghener plaetsen daer sy 't selve hebben hel-
pen uptvoeren / te bzenghen ; ende dat sonder anderen of
nietuoen loon / indien 't voorsz schip oncladen is ter voorsz
schzeben ghedestineerde plaetse van oncladinge / oft ook ter
voorszschzeben uptweeghscher plaetsen / soo verde 't voorszschze-
ben schip by benauthepdt van Fortune aldaer ghecomen is :
Maer so verde de schipper met sijnen eyghenen vziën wille
daer is ghearriveert / soo sullen de voorsz schiplieden hebben
halve hure / van 't ghene datmen ghemeenlyck geeft van de
voorsz uptweeghsche plaetse van oncladinghe totter voorsz
eerste ghedestineerde of eyghender plaetse. Ende zijnde die
hure vanden schip-lieden verschenen upt saken voorszschzeben /
indien yemandt is onder henlieden die gheen kiste noch mat-
te int schip en heeft / sal die schipper de hure so langhe mo-
ghen inhouden tot dat hy 't schip sal gheholpen hebben tot
sijnder gedestineerde ende eyghender plaetse / oft dat hy ver-
sekeringhe ghegeven sal hebben sijne repse te volbrengghen.

Als de Schipper door vreesse van Zee-roovers sijne reise niet
en begofte, sal sijn volk met het vierendeel
vande hure afstaen.

1551
art. 18.

9. Waer't sake dat een schipper aenghenomen hebbende ee-
nighe schiplieden om sekere reise te doen / door vreesse van
Oorloghe / Zee-roovers / arreste van sijnen schepe of perso-
ne / of eenighe ander ontverschijliche inconuenienten / de selve
repse niet en wilde beginnen / oft die / begonst zijnde / vol-
brengghen ; sal in dien ghevalle hem toegelaten worden die
voorsz schiplieden af te dancken ; mits elck van dien ghe-
vende 't vierendeel van heuren geheelen besproken loon /
ende voorts alsulcke rate als sij vanden selven besproken
loon

loon moghen verdient hebben. Behoudelijck dattet de gheheele hure t'samen niet en excedeert: Ende indien sy meer hadden onfanghen dan hun competeert / sullen den Schipper dat wederkeeren.

Tic.
Vanden
Schipl. en
hau officie.

Schipper is ghehouden sijnen schiplieden drymael 's daegs eten te gheven.

10. Sal oock de Schipper ghehouden zyn den voorsz schiplieden 's daegs drymael te eten te gheven; te weten / des morgens / 's middaegs / ende tsavonts: ende sullen ten selven malen drincken als sulcken drinckelijcken dranck als de Schipper te dien eynde inghelept sal hebben in redelijcker ende tamelijcker wijse / ter discretie vanden selven Schipper / sonder meer. Ende indien yemant bujten de voorsz drymaelen soude willen eten of drincken / sal hem lijden metten broode 't welck hy inden kofz binden sal; ende sal aenden kraen eens al staende vooz den dozst moghen drincken / ende voozts gaen sijnder veerden: Daermede sij heulieden te vreden sullen houden / sonder daer teghens te segghen of murmureren: ten ware dat de voorsz Schiplieden by tempeeste / leck van schepen / lossen of laden vanden oft andersins / extraordinaerlijck den schipper assisteerden bij daghe of bij nachte; in welcken gevalle hy hun sal gheven kost ende drank als dat behoort / na gelegentheyt vander sake ende wercke. Ende en sullen die voorsz schiplieden gheen byer noch licht moghen ghebruyschen sonder consent vanden schipper: ende dit al op pene vande verbeurte van 't vierendeel vande hure / vooz d'eerste reijse; ende vande helft vander voorsz hure / ende arbitrale coorrectie / vooz de tweede reijse.

1557. art.
19.

Wb. Z.
art. 29.

Tit.
Van den
Schipl. en
hun-officie.

Schipper verlaten, ende een ander in sijne plaets ghestelt,
zijn de schiplieden denselfen ghehouden
te dienen als den eersten.

1551-art.
20.

11. Oft gheschiede dat de schipper bij zijne Reeders afghestelt oft verlaten of andersins door eenighe oorfsake of onderfienlijke fortune belet worde zijn begonste aenghenomen reyse te volbravinghen / ende een ander in zijn plaetse worde gestelt; sullen de voorsz. schiplieden den selfen ghehouden zijn te dienen ende te volghen / alsoo sij den eersten ghedaen souden hebben.

Schipper 't schip verkoopende, zijn de schiplieden inden nieuwen Schipper niet ghehouden.

12. Maer indien de voorsz. Schipper zijn schip eenen anderen verkochte / transporteerde / of oberliet / soo en sullen die nieuwe schipper ende die voorszijde Schiplieden in malkanderen niet ghehouden zijn: ende oft pemand van henlijden daer door eenich interest wilde pretenderen / sal het selve moghen vervolghen tegens den ouden schipper / metten welcken hy gheconvenieert heeft.

Schipper zijnen gasten oorlof ghevende sonder schult, moet de halve hure geven.

Wb. z.
art. 44.
Zeevak.
Amst. art.
31.
Rotterd.
art. 27.

13. Inghevalle die Schipper pemand van sijnen schiplieden wilt oorlof gheven / sonder opendare schuld / oft quaet-dade / voorleden oft teghentwoordich / hem weten op te seggen ende overtugghen : oft oock pemand vanden Schiplieden sonder opendare oorfsake wilt oorlof nemen: Indien het selve aen Landt ghebeurde voor het uptbaren / sal die Schipper quijt zijn /

zijn / mits ghebende de halve hure; ende die Schipman / midts ghebende den Schipper soo vele als de halve hure be-
draecht boven 't ghene dat hy ontfanghen mach hebben: En-
de indien 't gebeurde in Zee oft elders ondertoegehen / sullen
respectivelyk die gheheele hure moeten furnieren.

Tk.
van de
Schipl. om
hmo officie.

Schipman self een schip krijghende, of een vrou trouwende, is vry
vanden schipper.

14. Of pemandt vanden schiplieden / bestet zijnde met eenen
schipper / een schip creghe dat hy selve voeren woude; of eene
echte huystrou troude ende aen lant begheerde te blijven; soo
sal hy quijt wesen vanden schipper: ende heeft hy loon op-
ghebeurt / dat sal hy den schipper wedergeheven.

Wb. Z. nr.
63. 64.

Schiplieden zijn ghehouden te verklaren, of sy hare voeringhe
willen laten gaen over de vracht vant schip, of dat sy 't selfs
willen bevrachten.

15. Een Schip ghecomen zijnde ter plaetsen vander ladin-
ghe / sullen de voozschrebene Schiplieden gehouden zyn te
verclaren / ter maninghe van den Schipper / oft sy hare
voeringhe willen laten gaen over de vracht van den Schepe /
of dat sy die self willen bevrachten oft laden: in welcken
ghevalle van self te bevrachten oft laden / de Schipper ghe-
houden sal zijn henluden te wijsen heurlieder ruyt ende
plaetse / daer een peggelijck inne legghen sal die wichte van
sijnder voeringhe / midtsgaders een Tonne waters / indient
hun goet dunckt: ende sullen ghehouden zijn heur bevrach-
tinghe te doen in sulcker wijsen dattet Schip niet naer hen
en-toebe: ende ist dat sy op 't leste gheen vracht en krijghen/
die Schipper en sal gheene schade daer van hebben.

Wb. Z. nr.
30. Ordon.
& Taux van
Stat. Ge-
neral. 26.
Julii 1597.
Hantv.
Amst. pag.
683. Grot.
iulcid. 1. 3.
c. 20. n. 38.
Nader. Re-
solut. Sta-
ren 21.
Feb. 1671.

Sieken Schipman te houden op Scheeps kosten.

16. Of ghevele dat eenich vanden Schiplieden / durende
hure

Tit.
Van den
Schipl. en
hau officie.
1551-art.
27.
Wb. Z. art.
18. 19. 43.

hare reyse / met eenige siekten of cranckheyt buyten slants
worde bevanghen / ende daer door onbequaem worde totten
dienst vanden Schepe; indien deselve sieckte oft cranckheyt
toeghecomen is in des schips dienste / arbeyt oft defensie /
sal daer van genesen worden op schips costen / ende sal heb-
ben zijne volle hure ende voeringhe: ende indien sy natuer-
lijck ende van selfs aengecomen is / sal oock hebben zijne
volle Dracht / ende voeringhe / ende daerenboven na zijne
qualiteyt onderhouden worden / 't zy t'schepe oft te Lande
na gelegentheyt vander sake: sonder nochtans dat het Schip
schuldich sal zijn daer na te beyden: Maer soo verre de sieck-
te oft cranckheyt toegecomen is by dzoncken dzincken / kij-
ven / bechten / oft andere sijne schult; en sal de schipper niet
schuldich zijn hem te houden oft genesen / maer mach hem
uyt den schepe doen gaen ende eenen anderen huren op zynen
kosten / ende sal daerenboven den Schipper wederom ghe-
ven dat hy van hem ontfangen heeft.

Wb. Z.
art. 62.

Schipman stervende, sullen syne Erfghenamen de helfte vande
hure ende voeringhe hebben.

1551-
art. 29.
Wb. Z. art.
19.

17. Inghevalle pemant durende de reyse vanden schepe. stor-
ve / te water oft te Lande / zijn natuerlijcke doodt / ofte in
dienst ende defensie vanden schepe; soo sal sijnen Erfghena-
men ghegheben ende betaelt worden d'een helft vander hure
ende voeringhen / soo verre 't selve ghevalt in 't uptrepsen:
maer indient gebeurt in 't keeren / salmen den Erf-ghenamen
betalen die gheheele hure ende Doeringe: ende sullen deselve erf-
genamen in allen ghevalle moeten draghen die redelijcke costen
vander begravinghe / ende costen oft goetdoen 't ghene des
de aflijbighen sal ontfanghen hebben.

Aen Lant te begraven indien men can.

1551-art.
30.

18. Indien men den aflijbighen aen 't Landt can begraven /
soo

soo salmen den selven eerlyck ter aerden doen / als na zijne qualiteyt behoort: ende indien hy aen't Landt niet en can ghebracht worden / soo sal de Schipper ober hem doen doen eenen Kerckelijcken dienst / ter plaetsen daer hy Schipper woonachtich is / soo haest hy wederghekeert sal zijn; ten costen vanden Oberledenen.

Tr.
van de
Schipl. en
hun officie.

Coopmans goet wel gade te slaen, ende daar voor extraordi-
naerlyck gheloont te werden.

19. Alle Schiplieden sullen schuldich zijn des Coopmans goet te bewaren ende gade te slaen soo henlieden byden schipper / stierman ende Wachtman bevolen sal worden: waer af sy extraordinaerlycken geloont sullen zijn na ouder gewoonten / ende tseggen vanden voorsz schipper / stierman ende hoochbootzman: de welke schipper daer af goet betwijs ende rekeninghe sal houden / ende den Coopman of Wachtman oberleveren: ende sullen tselve goet aen't boort moghen houden ter tijt toe dat die Coopman henlieden voldact of vernoecht sal hebben.

Wb. Z. an.
45. 46. 47.

Siet art. 18.
tit. van
Schipbr.
met de cen-
teik.

Schipman niet te arresteren alst schip reet is om t'seyl te gaen.

20. Sal dock niemant eenigen schipman wanneer 't schip reet is t'seyl te gaen / moghen arresteren ende upten schepe doen gaen / om eenighe personele schult: maer indien hy eenich goet inden schepe heeft / sal 't selve met recht moghen upt-halen / of zijne hure doen arresteren in handen vanden schipper: Ende indien de voorsz goeden ende hure niet suffisant en zijn voor die ghepretendeerde schuld / sal den voorsz schipman upten voorsz schepe moghen trecken; midts stellende promtelijck eenen anderen in zijn plaetse / soo goet als hy is; ten segghen vanden meestendeele vanden schiplieden binnen den schepe / ende niet anders.

Zeezak.
Rotterd.
art. 33.

A E N T E I K E N I N G E N .

Tit. Vanden Schiplieden ende haren Officien.

't Gene den plicht betreft vande Schiplieden, mitsgaders de onderlinge verbintenisse met hen ter sake vande Hure, wort beregt uit dese artikelen; ende noch wel eerst uit de Geoc-troieerde Keuren vande See-faken in onse Steden: konnende over 't stuk van dese Hure geene processen vallen, die hoog loopen: want de schiplieden sijn gehypothekeert ende gepri-vilegieert op alle de baten van het Schip: sulx dat'er eene nootfakelijkheid is om sig kort van hen te moeten afmaken. Ende daer-en-boven sijn de Heeren Commissarissen bij de op-gemelte Keuren, bijzonder tot Amsterdam, bevoegt om, in de faken voor Hen dienende, *in gevalle van duisterheit ofte twijffelachtigheit, te gaen naer de beste Reden ende meeste Bil-lijckheit t'Hummer discretie.*

A R T. 5.

Verbeterende hare hure na rate vande (Dijlen) Bij de voerstaende Waterregten van *Damme* art. 32, ende ook hier wort drierley onderscheydt van Hure gemaakt. I. Of voor Geldt. II. Of voor deel inde Vracht. III. Of voor seker saisoen. De verbeteringe hier fiet maer op 't eerste; en wel bijzonder op huren *bij de Reize*; welke op hare Vaerwaters costumier en bekend sijn; ende daer uit sulke verbeteringe heel gerecht te beslegten.

A R T. 13.

Een Koopman hebbende Goedt geladen in een schip, ende begerende eigenwillig buiten schult des Schippers dat daer wederom uit te lossen; wort gecostumeert sulx te mogen doen, mits den Schipper de halve Vracht betalende. Dit vermoeden wij ingevoert te wesen naer gelijkenisse van desen Arti-kele.

A R T.

A R T. 15.

Tit. van
den Schippi
en hun
Officien.

De oude spreekwijzen en van dit artikel, en van *Wb. Z. art. 30.* (te weten, van de Voeringe te laten gaen over de *vragt* van het Schip; of dat de matrosen die willen selve *bevrachten*, daer van selve *bevrachtinge* doen) en kan niemant recht verstaen of hy moet weten; dat inden gront onses Nederduits 't woort *Vragt* beduidt *den Last* ofte *de Ladinge daer men 't schip mede beladet*: insgelix 't woort *bevrachten* beduit *fulke Ladinge in te schepen*; sonder onderscheit wie 't doet; *Schipper*, *Reeder*, of *Huerder*. Heel anders als nu langer, daer men in 't woeste heen bij *vragt* maer meent *den prijs van 't vaerloon*; en bij *bevrachten*, het sluiten en *bedingen van dien prijs*, of ook 't *schip te bureu*.

Dus wilden dese oude artikelen dan seggen; dat een matros sijne keure had, of hij, namelijk, die legplaetse sijner Voeringe wilde laten *beladen* door den Schipper onder des selfs generale Ladinge; op sulck genot van geld naer ayenant, als de Schipper ontfing voor *sijn geheel*: dan, of de matros die legplaetse self wilde *beladen* met eigen Cargaoen. En sulck *beladen* heet dan in ons oirspronkelijk Nederduits, en in oude Keuren, *bevrachten* en *bevrachtinge doen*, soo wel vanden *Reeder*; als van den *Huerder*, wien wy nu heden alleen *Bevrachter* noemen. Dese mijne uitleg is *buiten bedenken klaer*: te niet, om dat, met die woorden te ~~noemen~~ op *sijn woest heden* daegsch in dese artikelen, de heele sin der selver heel averegts sou sluiten.

Wat de sake van dit *Voering-werk* aenbelangt; de vrijdom van 's Lants inkomende rechten; voormaels bij Onsen Staet bevolen, is afgeschafft en vernietigt bij Resolutie van 21. Febr. 1671. gr. pl. b. 3 vol. pag. 1270. En voorts tusschen Schipper en Bootsgelellen is alle plégtigheid hier over nu langer mede in geen gebruik. Men huert de Bootsgelellen voor geld, sonder verdere oft andere gehoudenisse.

Ondertusschen komt onse uitleg, hier voor, wel degelijk te stude in 't verstaen van onse oude Asserantie-Keuren *Amst. art. 7. Middell. art. 14.*

A R T.

Tit.
Van Schip-
brek. &c.

A R T. 17.

Eenen Officier, Matroos ofte Passagier, stervende staende de reise; moet tot Amsterdam de Schipper sijne gagie, plunje, ofte provenu van dien, binnen 14 dagen na sijne aenkomste, aengeven aen het Waterrecht, om aen de regte erfgenamen te worden uitgedeelt; op 50 guldens boete: *Hant-vest. pag. 685.*

A R T. 20.

Hure doen arresteren) Bij Resolutie ende Waerfchouwinge vande Staten van Hollant, van 8 Decemb. 1653, en mag men geene schipluiden hure beslaen, dan uit sake van huishure, montkost ende kleedinge; en waer af de schult is geboren staende dien selfden dienst: moetende sulx vervat worden in 't Bescheydt van 't Arrest.

Van Schip-brekinghe, Zee-werpinghe, Haverijen.

A R T. I.

Schade te boeten die by Schiplieden negligentie gheleden wert.

1551-art.
43. art. 8.
suprà van
Sch. &c
Koopl.

Alle Schippers ende Schipluiden sullen ghehouden zijn goede toeficht te nemen ende forge te dragen vooz 't Schip ende goedt: ende of 't selve by haerlieder schult / negligentie / ofte ontwetentheydt / faute ofte toedoen / eenich perijckel of schade lede / sullen dat ghehouden wesen op te rechten.

A R T. 2.

Ghequetste Schipman sal betaelt worden als groote Haverije.

1551-art.
28. Zeefak.
Rotterd.
art. 50.

Indien die schipper of schiplieden / of pemant anders int wederstaen ende gevecht tegen Dyanden of Zee-rooberg / oft anderen dienst vanden schepe / beschadicht / gequest / verminckt

Tit.
Van Schip-
buck. &c.

minckt oft geboot worden / soo sal d'interest ende schade vanden beschadichden / ghequetsten oft verminckten / ende voorsz de volle huze / booringhe / ende begravinge vanden dooden betaelt worden als groote haberije vanden schepe ende goede / tot defensie vanden welcken 't ongebal toeghecomen ware: Alles ten segghen van goede mannen hun dies verstaende.

A R T. 3.

Ghebroken Schip te hermaken binnen corten'tijt.

Waer 't dat een schip onderwegen geraeckte te breken of verderben / sal de schipper ghehouden zyn de goeden te bergen soo hy meest ende best can / ende ook zyn schip met alder diligentie doen hermaken ; indien 't hy advijse vanden meestendeele vande schiplieden bevonden wort binnen corten tijt hermakelijck te zyn : ende 't selve hermaectt wesende / die gheberchde goeden te brenghen ter besprokener plaetsen ; waer na die Coopman schuldich sal wesen te beyden ;

1551-art.
40.
Wb. Z.
art. 16. 37.

Ten ware dat hy die voorsz geberchde goeden tot hemwaert wilde nemen ; 't welk hy sal mogen doen / mits metten schipper overcomende van zynen Dacht-loon.

Ende indien 'tvoorsz. schip binnen corten tijt niet hermakelijck en is / ende de Coopman ende schipper niet en veraccorderen ; sal alsdan de voorsz schipper mogen ende gehouden zyn / so geringe alst mogelijck is / een ander schip oft schepen te huren / ende de voorsz gheberchde goeden ter besprokene plaetse te brenghen : 'twelk gedaen zijnde / 'tzy mette voorsz hermaeckten of ghehuerden schepen / sal die voorsz schipper hebben zijne volle Dacht vanden voorsz schepen geberchden ende aenghebrachten goeden.

Tit.
 -min Schip-
 back. Sec.

A R T. 4.

Gheen goet te werpen, of mast te kerven, sonder advys vanden Coopman

Waer't alsoo dat een schip in noot quame / ende den schipper dochte datmen tot conservatie van lijf / schip ende goet soude moeten eenich goet werpen / of 't schip strangen / of den mast / cabel / oft pet anders afhoutwen of kerben; en sal 't selve niet moghen doen sonder eerst den Coopman / of synen ghecommitteerde / in 't schip zijnde daer af te spreken wat hem goet dunct: Ende indien 't selve den Coopman of zynen Commis niet goet en dunct / sal des niettemin de schipper dat mogen doen by advijse vanden meefstendeel vanden schiplieden; detoelcke te Lande comende / sullen / ten versoecke vanden Coopman / by eede mogen affirmeren dattet nootzakelijck was / ende / na refusys vanden Coopman / by hun advys gheschiet is: Ende soo verde die voorsz Coopman of zijne Commis in 't schip niet en is / sal die voorsz Schipper 't gene des voorsz is / niet moghen doen dan by advijse vanden meerderen deele vanden schiplieden als vozen.

Wb. Z. art.
 20. 21. 39.
 39.

A R T. 5.

Goet te werpen dat swaerst van ghewichte ende minst van prijse is.

Almen eenich goet moet werpen / sal de voorsz schipper ghehouden zijn goede toeficht te nemen / soo verre moghelijck is / datmen die goeden werpe / die swaerst zijn van ghewichte ende minst van prijse. Ende indien daer pernant is inden schepe die in zijne kisten of packen heeft ghelt / gout / silver / costelijck ghesteente / of andere goeden van grooten prijse / sal ghehouden zijn 't selve aenden schipper te verclaren goets tijts eermen werpt oft pericliteert: andersints en sal in 't maken van haberyen / oft inde Affeurantie ten laste vande Affeureers /

Wb. Z. art.
 32.

ders/ daer gheen regard op ghenomen worden/ anders dan voor sulcke kisten oft Packen als sy van buypen schijnen te wesen.

Tit.
Van Schip-
brek. Sec.

ART. 6.

Verghelykinghe vande schade door't werpen, stranghen ofte kerwen;

Ende om te verlijcken de schade die by 'tboorz/ woerden / strangen / of kerwen / ende ter oorzake of consequentie van dien ghebeurt sal wesen tot effectuele behoudinghe van liff / schip / ende goet / salmen alle die verlozene ende behoudene goeden t' samen estimeren na de merckit daer die behoudene goeden vercocht sullen worden / penminck / penminck-gelycke; zijnde daer eerst afgetrocken die vracht ende ander onghelt;

155t. art.
41.
Wb. Z. art.
20. 21. 38.
69. 70.

Ende daer by boeghen die rechte waerde van den schepe oft die geheele besproken vracht vanden schipper / ter kiese ende optie vanden Coopman.

Twelck altesame in een gebrogt zijnde / sal een peggelyck daer af opt de geheele masse verlijkt worden na rate van zijne verlozene ende behoudene goeden:

Ende sal die estimatie / ende calculatie vander selver Waer-rijen ghemaeckt worden by Schippers ende Cooplieden / hem dies verstaende ende neutrael wesen.

ART. 7.

Ghemunt gheft wort na zijn inwendige valeur gheestimeert.

Ende indien onder de boorz goeden eenich ghemunt gheft is / sal gheestimeert worden na zijne inwendighe of intrinsic-que weerde ende valeur: welverstaende dat al'tgene dat pe- mandt aen zijn liff heeft / ende men ordinaerlyck is draghen- de / uitgefondert baggen / juwelen / gesteente / gout ende silber / in gene abartje noch contributie en sal comen.

Wb. Z. art.
38. Weit-
sen §. 29.
& ibi notat.

A R T. 8.

Overladen schip, daeromme te werpen, wort in gheen avarije ghebrocht.

Tit.
Van Schip-
brek. &c.

Weifen.
§. 60.

Ende oft gebeurde dat die schipper zijn schip hadde overladen of onbehoorlijken gheladen / (als opten overloop / in den Boot / oft andersins) ende datmen daeromme moeste werpen / stranden ofte kerben ; oft dat die goeden daer door eenighe schade leden / sal die schade alleenlijck comen ten laste vanden schippers / reeders / ende schepe / ende niet ghebrocht worden in eenige Wabarije: Ghelijck ook in gheen avarije gherekent sal zijn 't ghene dat by tempeeste ofte ongelukken gebroken / gestrand / verdozven ofte verloren sal worden.

Weifen.
§. 12-15

A R T. 9.

Lootsmans ghelt.

Wb. Z. art.
39. 60.

Om alle perijckel van lijf / schip / ende goet / te schoutoren / sal die schipper ghehouden zijn tot alle plaetsen daer't van noode / oft gewoonlijck is / eenen Lootsman of Pilot te nemen: ende wesende in gebreke tselve te doen / sal t'elcker reyse verbeuren bystich gouden realen / ende daer-en-boven den Coopman beteren alle costen / schaden / ende interesten daer door geleden. Ende sal de voorsz Lootsman gheloont worden van des Coopmans goed / ende van den schipper die cost hebben / indien deselve loon niet en excedeert die somme van ses ponden grooten blaens: Ende indient excedeert / sal comen in groote Wbarije over schip ende goet.

A R T. 10.

Schip te lichten alst aenden gront sit,

Wb. Z. art.
33. 56.

Oft gebiel dat een schip by fortune aenden gront quam ende in perijckel stont om te breken of te vergaen: sal die schipper / by addijse vanden Coopluden / of schipluden 't selve affirmerende

merende als bozen / Licht-schepen mogen huren om 't schip te lossen: 'twelck comen sal in groote Vbarije over schip ende goet: Maer oft een schip / comende ontrent de gaten of Havenen vanden Lande / soo diepe ginghe dattet niet opbloten en conde / ende dat daer dooz van noode ware Licht-schepen te huren om 't schip te lossen / sal deselve hure comen vooz de twee deelen ten laste vanden schipper / ende 't derde deel ten laste vanden goede: ten 3^y dattet schip met 't voozsz lossen niet wyder op en quame; in welcken ghevalle sal 't voozsz. loon komen ten laste vanden schipper alleen: ende of die goeden overgheset inde voozsz. licht-schepen / 't 3^y ter oorzake van perijckel / oft van te diep te gaen / quamen te verderben / verdincken of blijven / sullen deselve comen in groote Vbarije over schip ende goet.

Tir.
Van Schip-
brek. &c.

Weitfen.
§. 30.

A R T. II.

Niet t' zeyl te gaen als by advijs vanden Schiplieden.

Om alle perijckel ende verlies te schoutoen / sal de schipper gehouden zijn / aleer hy te seyle gaet / 't advijs te vraghen vanden schipluyden; ende daerin volghen 't segghen vanden meestendeele van dien; op pene indien hy anders dede / ende daer eenighe schade af quame aen Schip of goet / hy ghehouden sal zijn de schade te beteren / indien hy de macht heeft; indien niet / die Reeders vooz hem.

Wb. Z. art.
14.

A R T. 12.

Bergh-loon alst Schip ghebroken is.

Indien een schip gheraecht te breken in eenighe landen / waer dattet 3^y / de schiplieden sullen schuldich zijn den schipper te helpen / ende dat goet redder ende bergen / soo sy meest ende best connen: het welck doende ende anderzins niet / sal de schipper gehouden 3^y hem luyden aldaer haer Wachtloon van

Wb. Z. art.
15.
Zeesak.
Amst. art.
45. Rot-
terd. art.
47. 48.

Tit.
Van Schip-
brek. &c.

van sijneutwoegen / ende rebelijcken Berghloon vande geberg-
de goeden / te geven / soo verre hij gheldt heeft ; indien niet /
deselve te lande te brengen daer tſchip heeft toebehoort.

A R T. 13.

Gheene geborgde goederen achterde handt te houden.

Ende oft pellant hem verborzderde eenige genaufraegerde
goeden te nemen ende achterhouden / ſal gepunieert worden /
indien 't een ſchipper of ſchipman iſ / metten Opere : indien
't een ander iſ / metter Galghen ; ende des niettemin ghe-
houden zijn tot reſtitutie van den achterghehouden Goeden.

A E N T E I K E N I N G E N.

Tit. Van Schipbrekinge, Sec-werpinge, Haverije.

A R T. 2.

Seeroovers ofte anderen dienſt] Dit woord *andere dienſt*,
moet hier verſtaen worden ſich te reſtringeren tot de materie
waer af dit artikel handelt ; te weten, Verdediginge tegens
geweldelijk aenklampen van Vyand of Rbover. Want ſoo
iemant van den ſchepe, buiten ſulke verdediginge ende, na-
mentlyk, in ſcheeps-werk, aen 't lichaam beſchadigt raekte :
dat is geene Haverije Groſſe ; maer komt op 't ſchip alleen.
art. 13. tit. vanden Schiplied.

Interest ende ſchade vanden beſchad. gequetſt.] Daer on-
der legt ook ſcheepskift ; plunje en uitrufinghe der ſchiplui-
den, (geen Cargaſoen) 't welk weg- oft aen ſtukken-geſchoten
ware.

Ondertuſſchen is ſchade, bij ſulk gevecht aen de Inladinge
van buiten door den vyant toegekomen ; ſoo mede aen ſchip,
aen Gereetſchappen ende allerlei Toeruftingen ; (gevolghe-
lijk ook aen *Kruid* en *Loudt*) geene Haverije Groſſe : eensdeels
om dat het *Regt* ſulx niet mede en brengt ; en anderdeels, dit
Placcaet ook niet. 't Welk verſchilt van 't gene Mr. Hugo
de

de Groot, in zijne *Inleidinge*, gewaegt van de practijcque om- trent *Amiraelfchap. lib. 3. tit. 22.* Hebbende ik egter nooit konnen agterhalen, uit wat publijk auteur hij dat voortbrengt: mogelijk uit private Conventien, die ten desen ook van waer- de zijn.

Tit. van
Schipbrek.
Seewerp.
Havarye.

A R T . 3 .

Daer sijn III gevallen bij 't breken oft *verderven* van het ge- ladene schip.

I. Dat het hermakelyk is binnen sekeren redelijken tijt. (waerna de Inlader dan ook schuldig is te beiden.)

II. Dat, het selve alsoo niet hermakelijk sijnde, de Schip- per een ander Vaertuig huert.

Ende beides-gevals trekt de Schipper zijne volle vragt van de gebergde en aengebrachte goederen; mitsgaders zijne ver- schotten van kolten en loonen tot berginge; als de welke (*Zeesaek. Amsterd. art. 45. Rotterd. art. 47.*) affonderling komen tot laste vande Goederen, sonder dat de Schipper daer een penning aen begeldt.

Het III geval is; dat, by gebreke der vorenstaende 2, de Koopman, *met gedoogen vanden Schipper*, de berginge self doet en bekostigt. Ende als dan, in plaetse dat Keiser Karel 1551. *art. 40.* gestatueert hadde Vracht naer rate van de ge- seilde mylen, soo maekt Koning Filips alhier dat stuk vande Vracht tot een point van *Accord*; doende alsoo dat *art. 40.* te niete. (Mits, segt Hy, *dat de Koopman met den Schipper over- come van sijnen Vragt-loon.*) Ik seide terstont, *met gedoogen van den Schipper*: Sonder sulx en kan de Koopman den Schip- per, als hy de berginge wil bestieren en de loonen verschie- ten, 't selve niet uit de handen nemen; nochte ook den Schip- per, onder foodanigen voorwentsel, ontfetten van 't *besit* der goederen, tot zijne hypotheke: de Text spreekt duideljk, *Waer't dat een schip, onder wege, geraekte te breken ofte te ver- derven, soo sal de Schipper gehouden sijn de goederen te bergen, soo hy meest ende best kan.* Wederom is de Schipper schuldig in te nemen des Koopmans raed, ende ook alle desselfs voor- slagen van meerder spaersaemheit op te volgen; ook geene
kof-

Tik. van
Schipbrek.
Seewerp.
Haverye.

kosten te maken welke by iemand anders fuiniger ende rade-
lijker hadden aengelegt kunnen worden. (*ex jure de Negot. gest.*)
Om welke reden het voor den Schipper gevearelijk kan sijn
den Koopman daer niet mede over te laten gaen. Is ook de
Schipper schuldig, in 't selfde geval, t'aller ure op te geven
sijne verschotten, ende aen te nemen alle betalingen, selfs op
rekening; welke de Koopman, om loop van renten te stutten,
hem biedt te doen.

De *Bergers* sijn voor hunne *bergloonen* geprivilegieert op 't
gebergde goed; en gaen daer op voor, boven alle andere die
daer op te spreken hebben; over fulx mede boven des Schip-
pers Vracht en Haverye. Sulx *geprivilegieerd Voor-gaen* schry-
ven wy toe aen het nader Besitt, waer in de fulke dan sijn.
arg. l. 10. ff. de Pign. l. 19. ff. de Re jud. l. 128. de R. 7. Dese
Bergloonen hadden certijds in Hollant eenen vasten prijs.
Placc. 15. Mei 1574. Grot. Inleid. l. 3. p. 27. Doch die vast-
stellinge niet meer konnende samen gaen met de nader aenge-
groeide Scheepsvaerte, soo heeft fulx moeten worden een
point van accord; in 't welk partyen, sich niet konnende ver-
staen, gerecht moeten worden door de Raden ende Meesters
der Graeflykheit-Rekenkamere, onder Hun gebied. *Grot.*
ibid. l. 2. p. 4. en voorts daer buiten, door Commissarisen van
de Pilotagie. *Placc. in Hollant. 24. Octob. 1698. art. 12. over*
Texel; en art. 10. over *Vlie*. *Strant-recht* is in Hollant afge-
daen: (*Resolutie van de Staten 12. Decemb. 1663*) uitgefond-
dert tegens fulke onderdanen, by wien men 't vande onse
vordert.

De *Bergloonen*, overfulx, verminderen het ingescheep-
te goedt; en maken, dat de Schipper van soo veel goedts,
als waermede de Bergers gaen stryken voor hun loon, te
minder vracht vanden Koopman vermag te eiffchen. Dit
heeft by niemant twyffel; by aldien de Bergers sich, voor hun
loon, doen betalen met een gedeelte vande *species* van 't goedt
selve: Want, sijluiden daer mede henen gaende, soo komt
de Schipper dat gedeelte te minder aenbrengen in des Koop-
mans handen: Ende de Text segt hier, dat hy maer Vracht
kan hebben van 't gene hy aenbrengt. Voorts by aldien de
Koopman dat gedeelte van de *Species* van 't Goed, 't welk de

Ber-

Bergers na hen genomen hadden, van henluiden komt met geld te losschen; ofte ook hen niet met de *species* van't Goed; maer met geld, komt te loonen: soo is dat in 't Regt al even het selfde, ende blijft ons gestelde even waeragtig. Dit schijnt sommigen, in den cersten opslagh, vreemt, die op den draecht van 't Recht geen acht geven: maer wij sullen den fulken hier al vervolgens berekenen, dat hunne eigene ingebeelde stellinge dit selfde alsoo bevestigt. Naer Rechten, ondertuffchen, is de Koopman, die dese *species* van de Bergers met geld loscht en afkoopt, van geene andere conditie als een wild vreemde, die se van hen afkochte: hij succedeert niet alleen in haerluiders generael recht door fulke lossinge, soo als yder vreemde, ten fine van eigendom: maer hij, te weten, de Koopman succedeert ook daar door simpeljk, en sonder selfs cessie van actie over te nemen, in haerluiders particulier recht van hypotheke ten fine van exceptie en retentie, tot postpositie van den Schipper; ingevalle 't desen gelustede om van dat geredimeerde gedeelte vracht te pretenderen. Hier af uitten wij ons nader in ons *Supplementum* van *Bodemerije*. §. 22. *Et ibi notat.*

Tlk. van
Schipbr.
Secwerpin-
ge, Have-
rije.

Al verder dan voortgaende; als de text hier segt, *dat de Schipper sal hebben sijne volle vracht van de gebergde ende aengebrachte goeden*; soo is dat aldus te verstaen. Bij voorbeelt.

Een Schipper, hebbende tot *Cadiz* voor mij ingeladen 90 vat *Olie*, om *f*4500. vracht; wesende *f*50. van 't vat: lijdt in 't herwaerts komen daer mede schipbreuke voor 't *Eilant Wight*: sijn schip is wegh: de Bergers trekken $\frac{1}{2}$ in *specie* van 30 vat: ik lossche dat $\frac{1}{2}$ met *f*9000. aen geld. De Schipper huert een ander vaertuig, in 't welke geladen worden de overige gebergde 60 vat *olie*, als mede de vande Bergers geloschte en afgekochte 30 vat: De Schipper komt daer mede behouden van *Wight* alhier; en brengt, in sulker manieren, 90 vat.

De Vrage is: wat ik aen den Schipper voor vracht moete betalen?

Antw. I. Sijne volle vracht van 60 vat, van *Cadiz* herwaerts tegens *f*50 't vat: makende *f*3000: sulx dat hij *f*1500 mist. (Dit steunt aldus op mijne terstont gelegde gronden.)

Ende II. ben ik hem noch schuldigh van 30 vat te betalen de

O

Vragt

Tik. van
Schipbr.
Sec-wer-
pinge, Ha-
verrijc.

Vragt van *Wight* herwaerts, soo hoog en soo laag als die dan is: wesende den prijs hier af geen stuk van geschil. Dit brengt de Reden mede: want den Schipper, de selve 30 vat mij van *Wight* herwaerts brengende, komt daer over de vracht van daer toe. Ende wijders, dat de Bergers, ofte nu ik die door mijne lossinge en afkoopinge ben geluccedeert in haerluiden hijpotheke, geene vracht van *Cadiz* aen den Schipper moeten betalen van de gebergde 30 vat; dat is ook hier voor al geadstruceert.

De rechte rooije van cijfferen op mijne voorgelegde gronden, is dan dese. De heele 90 vat, invoegen als voren aenbekomen, hebben mij suiver gerendeert $f27000$: eer mijn redemptiegelt of ook vracht afgetrokken is. Op die somme hebbe ik gedooft een redemptie-geld van $f9000$: soo blijft $f18000$. hier moet nu noch soo veel vragt afgaen, als ik den Schipper op mijne gronden schuldig ben; om welke te vinden men desen Regel van drien opset.

$f27000$ mist $f9000$ aen Bergloon:

Hoeveel mist de vragt van $f4500$? *facit* $f1500$.

Of ook aldus

$f27000$ behoudt $f18000$.

Hoe veel behoudt $f4500$ aen vragt? *facit*. $f3000$.

Anderen, wien mijne stellinge, in 't eerste opslaen, vreemt dunkt, redenkavelen aldus. De Schipper moet sijne volle vracht van *Cadiz* genieten van de heele 90 vat: mits dat hij, ten beloope van de selve volle vracht, neffens 't provenu van die 90 vat (de vracht afgetrokken sijnde) het betaelde bergloon van $f9000$ helpe dragen. De Regel van drien, hier toe opgeset, is dese.

I. Van 't Provenu van $f27000$.

Trekken sij af — $f4500$.

Reit — — —

II. Dese rest tesamen met de vracht — — — $f22500$ } $f27000$ draegt $f9000$ aen bergloon.
 $f4500$ }

Hoeveel moet dan de vracht van $f4500$ dragen? *facit* $f1500$.

Doch nu blijkt hier, dat dese Redenkavelinge nederkomt op het selfde *facit* als mijne stellinge, om welke te wederstreven dan ook geene stoffe en is.

De

Tit. van
Schipbr.
Seeverpin-
ge, Havo-
rijc.

De oirfake van die selfsheit van *facit* is voor 't enkel oogge fichtbaer ; om dat namelijk de positien ofte quantiteiten in wederfijs Regel van drien alle fijs eene ende de selfde. Ik hebbe *f* 27000 : en foo hebben fijs ook ; hoewel in de tegenwoordige voorgestelde vrage lanx eenen omwegh : 't mijne in 't tegendeel vloeit regelrecht uit fijsne gronden : behalven, dat fijsluiden noch over 't hooft sien , den Schipper toe te meten fijsne vracht van *Wicht* van de 30 vat : welke hem deugdelijk toekomt.

Wij hebben gefegt, dat Koning Filips, bij dit *art.* 3, het vrachtwerk van fchipbreukig goed heeft gereduceert tot een point van *Accoord*. De *Regelmate* van fulk *accoord* blijkt reets, uit het voorgaende exempel, dese te fijsn.

Sulke verminderinge als de Koopman heeft op de afkomfte van fijsn Goed uit oirfake van de fchipbreuke en opgevolgde bovenge-meene onkosten ; (in vergelijkinge van 't gene die afkomfte ware geweest bij behouden overkomen :) Die selfde verminderinge moet de Schipper ook gedooen op fijsne vracht.

Dat is, indien 't op 't goedt fcheelt 50 ten hondert ; foo betaelt men den Schipper ook 50 ten hondert-miander op fijsne vracht. En foo verder na gerade.

Aldus hebbe ik het altijt, in voorvallen van mijnen eigenen koophandel, tot genoegen van mijne mede-genooten helpen afmaken. En om dat dit al eender gewigtigfte ftukken is in de faken van de See, fal ik het noch eens sterken met een levendig voorbeelt.

In November 1707 quam aen mij en eenige medegenooten een lading Yfer uit Sweden, die ftrande voor ter Schelling.

't Gewicht van 't geheel was — — — 176200 R .

Alles wiert tot een ftaef toe gebergt : maer 't Schip brak ; en aen de Bergers moesten wij geven — — — 36270 R

De Schipper bragt ons dan aen ; met fijsne — — —
gehuerde Vaertuigen , — — — 139930 R

De Vracht van 't geheel was befproken — — — *f*808.

Ende de Schipper aenbrengende 139930 R . foo quam hem, volgens dit *art.* 3, nu na rate toe, bij nette uitrekeninge *f*644.

Sulx dat hij mifte — — — *f*164.

Hier hebben wij nu eene levendige waerheit, daet, in fijsch

Tit van
Schipbr.
Seewerpin-
ge, Hav-
rij.

felve, geene tegensprake nochte sifterije op kan plaets hebben : Om nu daer op eenen Regel van drien te maken, die ons nederbrenge op dat *facit* van *f*644, en ook van *f*164. soo en kan die niet anders dan aldus opgelet worden.

176200 ₤ — *f*808 :: 139930 ₤ — *f*644.

Of 't opsettende met de suivere verkoopen.

*f*8487 (suivere verkoop van 176200 ₤) *geeft f*808. volle vracht;

Hoe veel sal *geven f*6739. (suivere verkoop van 139930 ₤?) *facit f*644. als boven.

Van gelyken nemende den Regel van drien over de Missinge der Vracht, welke is *f*164. soo moet men aldus opsetten.

176200 ₤ *mist* 36270 ₤. Ergo *f*808. *mist f*164.

Wederom met de provenuen.

*f*8487. *mist f*1747. ('t æquivalent der 36270 ₤ yser)

Ergo *f*808. *mist f*164.

Aldus is mijne rooi : met welke weder gantsch over een draegt die der anderen, daer wij te voren van aengeroert hebben. Te weten,

Van de — *f*8487.

Aftrekkende — *f*808. voor de volle vracht

Rest — — $\left\{ \begin{array}{l} f7679. \\ 808. \end{array} \right\}$ *f*8487 draegt *f*1747.

't gesamentlijke van *facit f*164.

Hoe veel draegt *f*808? *facit f*164.

Soo dat ik nochmaels besluite, gelyk te voren. Egter al-foo elk van beide dese rooijen op een en 't selfde *facit* nederkomt, soo mag yder, hier in, sijne speculatie voldoen; en sich die gene verkiefen, die 't hem goeddunkt: ook, al na dat de voorgestelde vrage is. Want de Schipper noch onbetaelt wende van vracht, soo strekt de eerste rooije om te cijfferen, hoe veel hij hebben moet: doch, soo hij de volle vracht al weg heeft; soo strekt de tweede rooije om te cijferen, hoe veel hij moet wederom geven oft contribuieren.

Alleen is dese vermaninge ons overig te doen: dat onse bijgebrachte proefftukken sijn exempelen van 't geval, daer alles gebergt was. Doch soo wanneer nu maer een gedeelte quam gebergt te worden: bij voorbeeld, soo soude (in plaetse dat

nu

nu met de volle Vracht gecijfert is) maer met eene positie van $\frac{1}{2}$ der Vracht moeten gecijfert worden: Ende alsoo dan in alle andere gebergde gedeeltens naer gerade.

Tit. van
Schipbrek.
Seewerp.
Haverijc.

Eindelijk, 't gene wij hier dus eens met een voorbeeld be-
toogt hebben over eene gantsche ladinge, houd even den self-
den voet in particuliere Connoscementen, en Stuk-vrachten :
Ende soo, in Stukgoederen, de bergloonen al betaelt worden
by gemeene *massa* : soo is voor eenen Koopman geringe moei-
te om die te reduceren over den prijs van elk gebergt goed in
't bijzonder.

A R T. 6.

Dit is een feer aenmerkens-waerdig Artikel : het behelst drie gevallen van Feiten oft Gebeurnissen die plaets maken tot fulke contributie, daer dit Art. van spreekt : dat is, *Werpen, Strangen, Kerven.* (*Strangen* beduidt in 't Vlaemsch, *aen den grond komen te siten, oft voor de strand, met behouden Schip* : welk geval aengeroot wort *art. 10.* in desen eigenen titel.) Het behelst, daer toe, dan IV Statuten. I. De prijsfinge van *geworpene* Koopmanschappen; welke door gemeene contributie, bij wijze van Haverijc grosse, moeten worden vergoedt : II. Insgelijx van die Effecten, die tot fulke vergoedinge hebben te contribuieren; als, de *behoudene* Ladinge; Schip; Vracht. III. De wijze van Verdeelingc en Ommeslag te maken. IV. Wie hier toe is bevoegt.

De dispositie van dit *Art.* over het stuk der prijsfinge en wort niet onderhouden tot Amsterdam; alwaer men altoos hier ontrent is gebleven bij de Noort-Hollantsche Costuime; hier voor *art. 69. 70.* die wijgewis herkomstig houden uit de *ware Wisbuische Seerechten*; want sij stont in het voorgeroerde Sweedsche Boekje *art. 26.* en is te vinden in 't *Consolato del Mare, cap. 95.*

§. 1. De *geworpene* Koopmanschappen vergoedt men naerden Inkoop met de onkosten tot aen boort toe; soo wanneer als dese Feiten voorz. sijn gevallen *binnen* der helfte van de reise :

Ten selven prijsc set men alsdan mede de *behoudene* en contribuierende Koopmanschappen.

Tit. van
Schipbrek.
Seeverp.
Haverijc.

§. 2. Doch worden deselve *geworpene* Koopmanschappen vergoedt naer den Verkoop, aftrekkende Vracht, 's Lantsrechten en alle ongeldt; wanneer dese Haverijc is gevallen *boven* oft *over* de helfte van de reise.

Tit. ff.
Quod q.
juris in al.

Ten eigenen prijse set men als dan ook de *behoudene* en contribuierende Koopmanschappen: welke reciprocatie altijt vast staet in allerhande Contributien.

§. 3. De schaden van *strangen* en *kerven* begroot men altijt naer de rechte waerheit: ende over de prijsfinge der contribuierende Koopmanschappen onderhoudt men hier respectievelijk den selfden voet, als in *werpen*.

Met *premie van Asscurantie*, ingelijcx *Interest-penningen*, bij iemant betaelt op het reeden en toerusten van sijn Schip oft Cargafoen, en worden wijders oft de *verlorene*, oft de *behoudene*, Effecten in de opgevingen naer den *inkoop* niet begroot; selfs ook nooit in eenigerhande Contributien in de Seevaert: als sijnde maer Ongelden van eigenfinnelijkheid, ende geensfins behoortig tot het wesen van 't goedt, ofte tot de overvoeringe te schepe. 't Belieft den eenen dese ongelden te ondergaen; en den anderen weder niet. Daerenboven, soo wanneer yder geinteresseerde sijn contribuierende capitael al eens *met premie*, oft *interest*, begrootte tot evengelyken cours: soo fou daer door wel de Ommeslag lager *percento* vallen: maer de Guldens, die ydertot sijn last krijgt, souden (dit wijst de Cijfering uit.) net deselfde, en evenveel wesen in den eenen Ommeslag en in den anderen: Ende dit maekt eigentlijk de sake. Overfulx steekt in dit laetste dan, dat is, als elk het deed, maer eene overtolligheit die niet uit en haelt: en dat het de een affonderlijk van 't sijne soo soude doen, en de ander weder niet, is als boven, onduidelijk.

Om gelyke reden moet, in opgevingen naer den *Verkoop*, ook geene premie, noch interest, worden afgetrokken.

De waerde banden Schepe / ofte die geheele besproken Vracht.] *Alternativè*. Naer de Reden ofte 't aengeboren Regt (*Jus Naturale*) is klaer, dat kosten ende schaden die geleden sijn tot eenige gemeene redderinge ende behoudenisge, gedragen moeten worden bij al wat daer door gereddert ende behouden is; Naer dese Reden dan dienden eigentlijk, tot de ver-

vergoedinge inde drie gevallen van dit Artikel, dat is, *werpen, strangen, kerven*, te contribuieren niet alleen de Ladinge en het Schip, maer ook de Vracht : foo als de Raetsheer *Quintijn Weitsen* te recht aenmerkt in sijne Verhandeling van *Haverijen*. §. 44. Bij ons alleroutste Nederlantsch Seerecht, dat is de *Vonnissen tot Damme*. (hier voor *art. 20. 21.*) is 't ook alsoo eenvoudig gecostumeert geweest. Naer de Beschrevene Rechten leit dit van gelijken alsoo. *l. 2. versic. equissimum.* item §. 2. *versic. placuit. ff. de l. Rhod.* Edoch Amsterdam en 't Noorderquartier hebben op haer selven, van outs, gecostumeert, *of Schip of Vracht : alternativè. (art. 35.)* Ende sulx heeft Koning Filips in dit *art. 6.* gevolgt : gelijk ook noch tot Amsterdam volkomen wort onderhouden; en wijders allomme een Wet is in Nederlant. Bij de oude eigentlijke *Wisbuische Seerechten* contribueerde 't *halve Schip*, en, over de helft vande Reise, noch de *heele Vracht. Consolat. del Mar.* cap. 93, 94, 96.

Ondertusschen dit van, *of Schip of Vracht, alternativè*, 't welk Koning Filips hier in dit *art. 6.* aldus statueert inde gevallen van *Werpen, Strangen, en Kerven*, regelrecht contrarie de Beschrevene Rechten; wort bestipt ende eng genomen: foodanig dat het buiten dese drie gevallen niet en wort getrokken. Want in de andere gevallen vande Seevaerte, van Contributien tot vergoedinge van gedane Kosten oft Schaden, (gelijk in *Overseilinge; Rantsoeneringe van geheel schip ende ladinge; Berginge met gebroken Schip; Amiraelschap; Reclamatie-Kosten*; ende al wat meer is;) blijven de Beschrevene Rechten ongekreukt hare plaetse behouden. *per vulgata in praxi Juris.* Soodanig dat aldaer contribueert alles wat behouden is, sonder onderscheidt oft uitsonderinge; en *Goedt*, en *Schip*, en *Vracht*; ja zelfs *Bootsgezellen-Huren*. Siet nader onse aenteikeningen *ad tit. van Sch. die malk. besch.* Ende geschiet mits dien alle dese laetste Contributie uit het *Naturelijk oft Aengeboren Recht*, dat bij de Beschrevene regten wort bevestigd: de andere Contributie, over enkel *werpen, strangen en kerven*, daerentegen uit kragte van bijzondere *Keure*.

't Welk al te samen in tengebroucht sijnde] Dit raekt de wijze vanden Ommeslagh te maken; te weten, dat in dese

Ha-

Tit. van
Schipbr.
Seewerpin-
ge, Haver-
rijen.

Tit. van
Schipbr.
Seeverpin-
ge. Haver-
rije.

Haverijen de *verlorene* goederen soo wel moeten gefet worden op de Lijste der contribuerende Effecten, als de *beboudene*. Ongeacht het gene hier af van hooger outhet wort opgebracht bij Q. Weitsen. §. 40.

Gemaakt worden bij Schippers ende Koopluiden] Hier toe is, bij de Overheit, nu nader geordonneert de Kamer van Assurantie en Avarien, die over dit alles hare gefette Formulieren onderhoudt. Haer Formular van Dagvaerdingen is als volgt.

Als, in Haverijen gevallen binnen der helfte vande reise.

N. N. word ter Kamere van Assurantie geciteert, tegens morgen ten tien uren precys, sijnde den van wegen

Schipper op 't Schip genaemt

om te maken avarye grosse, mits opstellende en medebrenge de quantiteit, qualiteit, en regte waerdije van uwe goederen, soo die ter Scheping tot aen Boord toe gekost hebben, op pene van het default.

Ende in Haverijen, over de helft vande reise;

mits opstellende en medebrenge de quantiteit, qualiteit, stuks, gewicht, en rechte waerdye van uwe goederen ontfangen uit het schip van den voorsz. Schipper, soo die hier ter stede waerdig zijn, aftrekkende de Vracht, Convoy, Veilgeld, en andere kleine ongelden, specifiserende in 't bijzonder de waerdije van yder Koopmanschappen à part, op pene van het default.

A R T. 7.

Dit artikel spreekt klaer; ende daerom onnoodig voor mij, om iets op aen te teikenen. In 't stuk van *Contanten* en blokken *Silver* en *Goudt* blijft Amsterdam bij sijne costume; (Wb. Z. art. 38. §. 3.) te weten, dat die maer ter halver waerde worden gefet op de Lijste der contribuerende Goederen.

Wort wijders van outs onwedersprekelijk onder ons gecof-tumeert, dat *Bodemerije* geene *Haverije* en draegt: sijnde aldus te verstaen; Dat Schipper ofte Inlader, hebbende wegens hun verbodemde schip ofte goed in eene Haverije grosse moe-

ten

ten dragen, hier in Nederlant geen verhael hebben op de houders en crediteurs van alfulke bodemerijebrieven als waarmede hun verbodemd fchip ofte goed respectivelijk is befwaert; t'hunner ontheffinge, namelijk, ende tegemoetkominge van eenig deel der betaelde Haverije-penningen. Ende komt deſe onſe Coſtuime teenemael over een met de Beſchrevene Rechten, naer welke geen hypothecaire ſchult-eiſſcher betrokken is in toelage van laſten en koſten, bij den ſchuldenaer aen de hypotheke gedooft. 't Is ook nergens doorgaende contrarie gebruikt: totter tijd toe dat de Koning van Vrankrijk bij ſijne *Ordonnance de la Marine* van Auguſtus 1680. in dit ſtuk binnen Sijn gebiedt anders heeft bevolen. *tit. des contrats à la Groſſe art. 16.*

Om deſer coſtuime wille is, gevolgs-halven, een vaſt ende aeloud Gebruik ter Beurſe, dat de premie van Aſſeurantie op Bodemerije-penningen altijd is beter-koop dan op dat Schip of Goedt ſelf: enkel op deſen grondt, dat ook de Verſekerer hier ontrent nooit en behoeft in te ſtaen voor den laſt van Haverije.

Wegens de *Eetwaren, Kruidt* ende *Loodt*, en alles anders 't welk daer toe is, om al gaende weegs *verteert* ende *verdaen* te worden, hebben plaectſe de Beſchrevene Rechten *l. 2. §. 2. ff. de L. Rhod.* te weten, dat die nooit en contribuieren inde Haverije: Soo als ook wederom deſelve nooit bij contributie en worden vergoedt. *per tit. ff. Quod quiſque §. in al.*

A R T. 8.

Op den Overloop (c.) Siet hier af eene Uitſonderinge, *Aſſeurantie-Keuren Amſt. ampl. n. vii. art. 3.*

Bij tempeeſte oft ongelukken.] dit komt over een met de Beſchrevene Rechten. Want *Casus fortuiti (quorum nomine veniunt & Impetus prædonum,)* *per l. 23. de R. §. præſtantur à nemine; conſequenter neque in tributum veniunt. De Impetu prædonum* wort ſelfs geparticulariſceert *in l. §. 1. de L. Rh.*

A R T. 9.

Gehouden eenen Lootſman (c. oft den Koozman te beteren.]

Tk. van
Schipbr.
Seewerpin-
ge, Haver-
rijc.

teren] dit wort soo al gekeurt in de Beschrevene Rechten. 1. 13. §. 2. ff. *locat.* Wijders het Lootsmansloon is een deel van de Haverije ordinaire oft commune. *Weisf.* §. 5—9. welkers verdeeling tusschen Schipper en Inlader, in *Hoop-vrachten*, doorgaents wort vastgesteld bij Charterpartije; oft anders maer generaalijk gecostumeert; op den Inlader, en op den Schipper. *Weisf.* §. 46. Edoch in *Stuk-vrachten* (alwaer de Schipper, te doen hebbende met veelvuldige Inladers, de genoemde verdeeling niet wel soude kunnen ingaen) costumeert men een seker *Tantum* van de Vracht, of van ider Stuk. &c. Siet *Handv. Amst.* pag. 899. 968. 't Nadere hier af is dagelyx in den mond van de Makelaers der Bevragtingen, in ider onser Koopsteden: soo hier over, als over de *Verdeelingen* der lichterloozen tusschen Koopman en Schipper, uit Schepen te diep gaende en niet konnende opvloten, 't sij uit de seegaten, 't sij onderwege van daen. *art. sequent.* Ende bij gebreke van alle ander licht, soude dit artikel het moeten scheiden.

A R T. 10.

Dit gestatueerde alhier van Haverije Grosse der *gebuerde Lichtschepen*, als mede der *verongelukte Goederen* daer inne overgedaen (*Weisf.* §. 30.) legt in de generale Gronden, waer op 't selve stuk van Haverije Grosse steunt. Want het is schade, welke volgt uit een *feit*, waer af die van den *Schepe*, na voorgaende beradinge, *self sijn de doenders*: recht anders dan de schade die in dit vooronderstelde geval, aen 't see-schip *bij fortune van buiten* overkomt; en welke ook daerom, in desen, geene Haverije grosse en is.

A R T. 11.

Het beleidt der Seeluiden in den aanleg, ende voortsettinge van de reise heet in 't Nederduitsch, *Seemanschap*: Ende tot dit te gebruiken legt dit artikel; voorschrijvende daer af de *forme* ende den *modus*; bestaende in 't vragen van 't beraedt van die van den *Schepe*, en in 't opvolgen van 't seggen des meesten deels van dien.

A R T.

A R T. 12.

In den voorgaenden titel, *art. 19.* wort den Schiplieden gegunt *retentie* binnen boordt op de ingeladene goederen, bij hen gehavent; &c. ende dat voor het *loon* daer aen verdient: 't Selfde heeft ook plaets voor 't *verschot*.

Nu komt hier iets in dit *art. 12.* van der Schipluiden recht op de gebergde wrakken en koopmanschappen in 't geval van Schipbreuke alleen: 't welk klaer is. Doch laet ons hier nu te samen eens voordragen het heele recht des Schippers ende der Schipluiden.

I. De Schipper heeft recht om het Goedt te *retineren* voor sijne Vracht, groote en kleine Haverijc, en alle ongelt. *art. 13. tit. van Schip. en Koopl. supra: § text. ibi citat:* ook om van 't Goedt bij schattinge te mogen, daer voor, na hem nemen; indien de Koopman hem niet en kan betalen met geld. *Wb. Z. art. 37.*

II. De Schipluiden onder de *Compagnien van Indië* hebben sulx verbant, als hare artikelbrieven medebrenge: gelijk van *Oosten*, *art. 42.* en van *Westen*, *art. 18.* Wijders, op andere gemeene Koopvaerdijc, hebben tot verzekeringe van hunne hure, ende alles wat hen meer over hunnen dienst moet geworden, het *Schip* met de gereetschappen; oft, bij verongelukken, het overschot van dien; wijders alle de *Baten* der Reederijc, staende hunne reise, ende *onder des Schippers magt weseude of behoorende:* waer onder gewis de *Vrachten* sijn. Ende dit alles bij hypotheke met privilegie. Synde in acht te nemen, hoe dat van des Schippers bedieningc is, alle baten ende inschulden van sijn *Schip* te innen; de lasten van sijne reise daer uit te suiveren; ende 't selve gedaen, (en eerder niet) uitdeelingc van 't rechte overblijffel aen de Reederijc in 't ronde te doen. Nu, soo lange de *Lasten* van de reise niet sijn gesuivert, en de Schipper evenwel van sijne ingevorderde *Baten* aen de Reeders, hunnen Correspondent of Boekhouder, mogte te besitten gegeven hebben: soo behoudt sulx den naem en consideratie van regten, van *onder des Schippers macht te behooren:* Ende alle inschulders op 't *Schip* hebben ook daer op hun

Tit. van
Schipbrek.
Seewerp.
ge, Hve-
reijc.

verhael ongekreukt; soo verre dat strekken magh, even gelijk op 't lichaem van 't Schip. De generale woorden van *aendeel in de reedinge*, Grot. *Inleid. l. 3. c. 3. n. 44.* behelfen ook dese *Baten*. Vordere personele actie en hebben de Schipluiden op den Schipper, nochte de Reeders, niet: als welke actie, naer de gelijkenisse van Bodemerijen, wort bepaelt tot *soo verre van dien bodem, met sijn aenkleven, soo vele te lande komt*: Schijnende dese limitatie, bij na, ontrent alle personele gehoudenissen van Schipper of Reeders, onder onse Hollantsche Scheepvaart, een algemeen recht te wesen.

Wb. Z. art.
40.

Van desen Titel nemen wij afscheidt met de Toegifte der volgende

G R O N D - R E G E L E N .

Daer sijn 3 *Vereischte Dingen*, die plaetse maken voor *Haverije Groffe*;

a. l. 2. in
princip. la-
borante na-
ve. de L.
Rh.

I. Dat sich, als tegenwoordig ende voor de hand, opdoe een Noodt ofte Swarigheid, in de welke men^a metter daed ingewikkelt voor oogen siet, oft ten minsten vrees^b, Schip ende Goedt te sullen verliefen.

b. d. l. 2.
§. 1. in fine.

II. Dat die van den Schepe in dien selven Noodt toetreden, bij ordentelijk beraedt en verkiefsinge, selve als doenders de voorsieninge en voorsorge te plegen van eenige schade oft kosten aen oft om 't Schip ende goed, ^cbuitengewoon, te ondergaen: met ^dinsicht van de reste ten beste van de eigenaers te behouden.

c. d. l. 2. §.
1.
d. d. l. 2.
e. l. 4. l. 5.
d. t. Item
art. 6. tit.
Schipbr. hic.
vertic. esse
§. uelc.

III. Dat, door sulx, het Schip ^e behouden werde.

Soodanig dan, dat, alwaer dese III. dingen t'famenkomen, Haverije groffe is: ende anders ook wederom niet. Daerom laet sich uit dese III. *Axiomata*, waer in woort voor woort van nadruk is, het heele werk van *Haverije Groffe* mathematisch demonstrenen. (Alleen is maer art. 2 van desen Titel, door de Wet, tot Haverije gemaekt.) Wij sullen dit eens proeven bij een Voorbeeld, oft twee.

§. 1.

Een fchip met fijne ladinge wefende geweldig opgebracht, en daerom in gevare van den eigenaers ontvreemt te raken : Soo fijn niet alleen Haverije Groffe de onkosten van de Vrij-bewerkinge, maer ook de Koft- ende Maent-gelden van 't Scheepsvolk gedurende fulk geweldig aenhouden.

De reden is, om dat hier t'famen komen alle die III. *Ver-eifte dingen* : Men blijft het Volk aen boord houden, fttaande de Vrij-bewerkinge, om het befít te bewaren, en daer door ook den eigendom.

§. 2.

Koft- ende Maent-gelden, fttaande een verbodt der Opper-macht van niet te vertrekken, en fijn geene Haverije Groffe.

Hier gebreekt het eerfte. 't Volk blijft hier niet aen boord om 't befít te blijven dekken tegens ontvreemders. Ende waerom fullen meer Haverije Groffe wesen defe Koft- en Maent-gelden; dan de kosten, fchaden en intereffen der Ladinge bij 't zelfde voorval?

Ende aldus foude men voorder konnen gaen tot alles : dat wij overlaten voor den Onderfoeker.

§ 3.

Te defer plaetse luft ons ook noch aen te roeren, voor foo veel het gevolgh van *Haverije groffe* aengaet ; Hoe dat de Schipper, hebbende *geworpen* oft *gekorven*, heeft hijpotheke met privilegie, en recht van retentie, op de behouden-overgebrachte Koopmanschappen; tot verhael van der felfer aendeel inde Haverije groffe. *W. b. Z. art. 21. 57.*

§. 4.

't Selfde recht heeft mede plaets bij *Amiraelfchap*, *Rantsfoeringe*, *reclame* of vrij-bewerkinge van onregtmatige detentie.

Tit van
Schipbr.
Seeverpin-
ge, Have-
rijc.

§. 5.

Wederom de Beschadigde by de werpinge of anderffins heeft even 't selfde recht op het Schip, (*tit. ff. Quod q. jur. in al.*) mitsgaders op het behoudene goedt: (*Weitten. §. 57.*) tot verhael vanden ommeflagh in de Haverije. Moetende de Schipper daerom voorfigtig wesen, van die behoudene goederen niet uit te leveren dan op toetstemminge van dien Beschadigden: om, bij banqueroute, aen desen niet te moeten verantwoorden.

Van Schepen die malcanderen beschadigen.

A R T. I.

Seylende Schepen malcanderen beschadighende.

l. 2. ff. ad
l. Aquil.
1551. art.
46.
Wb. Z. art.
49.

Oft gebeurde dat twee Schepen / binnen oft buyten flants zeplende / int zeplen malcander aen boort quamten / niet moghende ontseplen noch ontwijcken ; ende sulck d'een d'ander inden gront stiete / oft ander schade aen dede : soo sal die schade zyn half en half: 't zy dat 't selve ghebeurde by daghe of by nachte / in tempeeste / schoon weder / of anderffins : maer gheschiedet met wille / of by schulde vanden eenen / die sal die schade alleen ghelden.

A R T. 2.

Driftighe Schepen malcanderen beschadighende.

1551. art.
47.
Wb. Z. art.
49.

Ende oft gebeurde dat eenige vande schepen / binnen oft buyten flants vast liggende / drijvende worden sonder schult vanden schipper ; ende 't selve schip een ander schip / vast liggende / schade dede ; soo sal de ghene die den anderen sulck beschadicht heeft / die helst van der schade ghehouden wesen te betalen : ende dat ter taxatie vanden ghenen hun dies verstaende : ende of 't woorsz schip 't welck drijvende ghe-
von-

vonden is / daer door eenighe schade lede / sal die schade selver draghen,

Tr. van Schepen die malk. beschadig.

A R T. 3.

Seylende schip, een ander vast liggende beschadigende.

Ingevallen dat een schip van binnen of buyten slants comende / seylende of fockende / een ander schip vast leggende / in-seylde / ende schade dede ; soo sal de gene die alsoo is comen seylende / den gequetsten of beschadichden schepe de helft vande schade betalen ; ende hem met synen schiplieden purgeren by eede / dattet by sijne schult niet geschiedt en is : ten zij dat die beschadichde contrarie weet te toonen / ende dat hy selve oock buyten alle schult is ; in welcken ghevallen sal 't voorsz schip / van buyten comende / de geheele schade betalen.

1551. art. 48.

A R T. 4.

Boeye op het Ancker te legghen.

Sullen alle Schepen / haer Ancker werpende / een Boeye of Dobber daer op hebben : ende oft by gebreke van dien eenighe schade gheschiede / sal de ghene die in ghebroke is deselve schade gheheel moeten beteren : Maer waer 't sake / dat die voorszreven Boeye oft Dobber / na 't uytwerpen vanden Anckere / buyten schult vanden schipper afghedreven ware / ende hy daerinn nochtans niet en hadde connen versien / sal inde helft vande voorszrevene schade ghehouden zijn.

1551. art. 49. Wb. Z. art. 50.

A R T. 5.

Schip, aenden gront leggende, het ander naestliggende te voorderen sijn Ancker te lichten.

Indien twee schepen by elckanderen sijn liggende / ende

't

Tit. van
Schip. die
malk. be-
schad.

't eene van dien aenden gront is / of andersins niet en can ghetwijcken ; ende 't ander hem soo na ghelegen is datter perijckel af comen mochte : sal de ghene / wiens schip aenden gront is ende niet wijcken can / aen den anderen die vlieden ende wijcken can moghen vresoecken zijn ancker te lichten om de schade te verhoeden : ende indien hy sulcx niet doen en wilde / sal hy 't selve moghen doen ; twelck doende / indien d'ander hem dat verbiet / of belet daerinne doet ; ende daer door eenighe schade ghebeurde / sal deselve schuldich zijn te betalen.

A E N T E I K E N I N G E N .

Tit. Van Schepen, die malkanderen beschadigen.

A R T. I.

OVer de vergoedinge van schade in 't *overseilen* geleden is bij onse voorstaende oude *Nederlantsche Costuimen* vander *See* ook al dispositie geweest; ende, namelijk, tweederleije: Als, eerstelijk, bij de *Suit-Hollandsche*; art. 27. (waermede 't averegts-bijgelapte art. 68. een en 't selfde is) Dat de schaden aen Ladinge souden onderlinge gedragen worden bij wederzijts Ladingen; ende wederom de schaden aen Schip, onderlinge bij wederzijts schepen.

Ende, ten tweeden, bij de *Noort-Hollandsche*; art. 48. & *seqq.* Dat men de schade soude half gelden, ende half hebben.

Dit laetste is hier, in dit art. 1., bij Koning Filips gevolgt; medebrengeude, met tersijdestellinge van die sijne kloovinge van art. 27. en 68. dat sulke gevallene schade bij de *massa* van wederzijts schepen en ladingen eenvoudiglijk moet gedragen worden half en half: Bij welke eenvoudige stellinge onse Hooge Recht-banken hier over, in Hunne Gewijsdens, ook blijven. Siet *Coren*, *decif.* 41: insgelijx (noch in onse dagen) *Vonnisse van Schepenen van Amsterdam*: 11. April 1704: ter geprivilegieerde Rolle: (*Schrik* en *Stapel*, *Procureurs*) bevestigt bij 't Hof, 7. Noyemb. 1708; ende bij den

Hoo-

Hoogen Raedt, 16. Meij 1710: tuffchen Rinke Jeyes, Schipper van den fchepe 't Radt van Aventure; overal fuccumbent: ende Frederik Klinkhamer *cum sociis*; triumphanten.

Tit. van
Scheper
die malk.
fchad.

§. 1. Die hier eifch fal doen, moet welen *de meeft-befchadigde*: ende defe heeft, volgens dit art. 1., recht *om betalinge vande helfte fijner fchaden te eiffchen vanden minftbefchadigden*: onder kortinge vande helfte van *alsulke fchaden, als bij den felven minftbefchadigden, door de aen- ofte over-feilinge in queftie, ook mochten geleden fijn*. Dit is de kracht vande woorden *half ende half*. Hier toe leggen dan die genoemde Gewijsdens.

't Voorval in defe bejegeninge is tweederleij. *Of dat de aenfeilende fchepen fijn sonder ladinge; Of met ladinge*. In 't laetfte geval is 't oirbaerft, indien men voor Regt te komen heeft; dat yder Schipper, foo eiffchende als verwerende, met fijne Inladers in eene ende felfde Dingtale te gelijk kome: om niet noodig te hebben van op fich felven die Inladers naderhand raeuwelijks te moeten dagvaerden.

De *Begrootinge* van iders geledene fchade gaet aldus toe.

§. 2. Beide de fchepen *zonder ladinge* wefende, foo beftaet de begrootinge enkel in 't bedragh vande fchade op elk fchip; 't *fij gedeeltelijk*; 't *fij geheel*: ende dat wederfijts:

§. 3. Edoch *met ladinge* fijnde, foo legt die wederfijts be-grootinge in 't bedragh der fchaden op elk Schip met fijne ladinge; foo als die dan gevallen fijn.

§. 4. De fchade *gedeeltelijk* wefende dient gefchat te worden door Bevoegdens van 't Gerecht:

§. 5. Maer *geheel* fijnde; foo heeft elk verliefer, 't *fij Schipper 't fij Inlader*, deugdelijk bewijs op te brengen vanden prijs van 't fijne.

§. 6. Van een *Schip* moet in defe begrootinge komen de prijs, dien 't kennelijk waerd was ten tijde vande *Overfeilinge*; sonder bij te rekenen het verteerbare, of te verdienen *Vracht* en diergelijke onverfchenen baten:

§. 7. Insgelijx van 't *Ingeladen Goed*t, de prijs naer den inkoop met alle onkosten tot aen boord: sonder dat hier in onderfcheid moet gemaekt worden, of de fchade gevallen *fij binnen* ofte over de helfte vande reife: gelijk, met kragt van Wet, gecoftumeert wort in *Haverije Grosse* van *Werpen*,

Q

Stran-

Tit. van
Schepen
die malk
beschad.

Strangen en Kerven. per W. b. Z. art. 69. 70. Weitsen. §. 22.

De grond hier af is, dat in *Maetschap*, (buiten beding ter contrarie, en 't welk hier niet en is.) de portien van het interest sijn en blijven soodanig als die waren ten tijde dat de selve *Maetschap* is opgerecht geworden. Dit legt naer Rechten klaer. Nu onttaet 'er, (op dat wij gebruiken de woorden van den Raetsheer Quintijn Weitsen. §. 51.) tusschen een Schip en alle de ladinge desselfs, metter daed ende stilwijgend, eene *Maetschap* over het gene dat den eenen oft den anderen, gedurende de reise, soude overkomen; Ende deselve neemt ingang *bij*, dat is met en *benefsens*, *het inschepen*, van elk Goed. *arg. l. 31. versic. Communiter autem. ff. pro Socio.* Soo volgt dan de *Conclusie* van desen §. 7. uit de *Praemissen*.

Verhoopte winsten op 't *Ingeladen Goed* mogen ook in dese begrootinge niet komen; ja selfs geene reets besprokene winsten: gelijk; soo 't eens, met Voordeel, ware op leveringhe verkocht.

§. 8. Met premie van *Affeurantie* moet nocht Schip nocht Goed over wedersijde beswaert worden in dese begrootinge; al waert dat men die betaelt hadde: Soo mede niet met *interest* van penningen, bij iemant opgenomen tot het reeden en uitrusten van sijn Schip of *Cargasoen*. Om redenen, hier af gegeven *ad art. 6. tit. van Schipbr.*

't Gewijsde dan, nu, op den Eisch gevolgt sijnde, soodanig dat de minstbeschadigde de helfte der uitgewesene schade in voegen als voren heeft te betalen:

§. 9. Indien 't Schip en lading des minstbeschadigden, na kortinghe van sijne eigene halve schade, niet konnen toereiker om 't gewijsde te voldoen: soo vermag hij 't algemeene Seerecht onses Lants te besigen, en te volstaen met afstand te doen van sijn Schip ende ladinge; ende 't selve ten bestē te laten. 't Welk, in opsichte van 't *Schip* in fulke toevalliggeborene schult, *strictè* is te verstaen van het enkel *corpus noxium*; (*arg. l. 1. ff. de noxal. act.*) sulx het was ten tijde van de schade: sonder dat de Reeders daer behoeven toe te leggen eenige Baten, onder hen wesende, van fulke nature, gelijk wij aenroeren *ad art. 12. tit. van Schipbr*: als dewelke
maer

maer aensprekelijk sijn voor schulden uit Toefegginge, ende niet *ex maleficio aut quasi*, geboren. Ook moeten van dat *Corpus* van 't Schip noch voor af betaelt worden alle de geprivilegieerde lasten. Overseilinge geeft geen privilegie.

§. 10. Edoch konnende toereiken : soo moet hij dadelijk betalen; ende vervolgens Ommeslag en Contributie aenregten, hoedanig die betaelde penningen in 't ronde uitemaken ende te vinden.

§. 11. Daer legt van de Contributie in desen gevalle nocht Keure: nocht Costume onses Vaderlants: (gelijk immers ontrent *Werpen*, *Strangen* en *Kerven*. tit. van *Schipbr. art. 6.*) Weshalven dit valt tot het voorschrift der Beschrevene Rechten: ende dese gebieden in *l. 2. versic. Aequissimum. d. l. 2. §. 2. versic. Placuit*; dat alles moet contribuieren ende toeleggen wat van 't minstbeschadigde Schip en Ladinge eenigfins behouden ende in Bate is gebleven. Dienvolgende

- I. Het Schip.
- II. Het Goed. } beide geschat op den voet van §. 6. 7.
- III. De Vracht.
- IV. Der Bootsgesellen hure.

Ende al wat meer van dit ongeval behouden mochte afgekomen sijn.

Dit Recht is bevestigd bij den Hoogen Raed in Hollant: *Coren. decis. 41*: en is dan de rigtsnoer, welke bij ons stant moet houden in de gevallen, daer de Keure ofte Costume swijgt; ook geen Beding tot tegendeel en is: gelijk in *Ransoeneringe*; *Kosten van reclame oft vrij-bewerkinge*; *Bergingen en Visschingen met gebroken Schip*; *Amiraelschap*; en diergelijx:

In welke twee eerste gevallen de contribuierende Koopmanschappen even eens souden moeten geschat worden als in *Overseilinge*: om redenen in §. 7. *albier*:

Doch in *Bergingen* en *Visschingen* geschiet die schattinge naer den Verkoop en nette Afkomst: ongetwijffelt, om dat de bedingen eerst alsoo sijn gemaakt, en vervolgens stilswijgend tot Costume geworden.

Eindelijk wat *Amiraelschap* noch aenbelangt; sou bedenkelijk wesen of daer in niet maer eenvoudig deselfde rooije van Contributie moeste plaets hebben, als in *Werpen*: uit hoofde

Tit. van
Schepen
die malk.
beschad.

vande Costuime. *W. b. Z. art. 38. §. ult.* Voor alles anders is klaer; dat Beding, hier in opgerecht, moet voorgaen: gelijk daer toe ook leggen de woorden van *d. art. 38. §. ult.*, luidende, *dat men daer van nemen sal, soo vele als men daer op settet.* En wijders, buiten beding, de latere Bevelen der Staten Generael insiende, (*Placc. 1. Septemb. 1643.*) soo vindmen, dat moeten contribuieren Schepen en Goederen. *art. 48:* sonder dat van Vrachten wort vermaent; en dat de *verlorene* Goederen fullen vergoedt worden naer den Inkoop. *art. 50;* onses achtens, om redenen in *§. 7. alhier.* Siet *gr. pl. b. 1. vol. pag. 876.*

§. 12. De Eisscher ofte meeitbeschadigde, dan, betalinge ontvangende hebbende van 't gewijsde, blijft vorders schuldig de suivere afkomst van sijne penningen ponds-ponds-gelijke rond te deelen aen de bijzondere beschadigdens, yder naer mate, dat hij invoegen als voren schade opgebracht, en Wijsdom daer op verkregen, heeft gehad.

Ende aldus komt dit moeijelijke webbe eindelijk van sijn getouw af.

De Reeders uitdeelinge gebeurt hebbende voor de schade van hun overseilde Schip; soo komt noch in aenmerkinge, hoe verre 't recht der Bootsgefallen daer op gaet voor haerlunder hure; naer gelijkenisse van 's scheeps gebergde wrakken; op 't motijf van 't gene wij melden ad *art. 12. tit. van Schipbr.*

De Ommeslagen en Repartitien van alsulke voorverhaelde werken doet men voeglijkst opmaken door eene Kamer van Affeurantie. Ik spreke nu van Amsterdam; alwaer de Kamer van Seefaken, soo wel als de andere Rechtbanken, voor geene Cijferletters en sit. Immers voor Goede Mannen, als dewelke geen Regts-dwang hebben, heeft dit stribbelingen, die niet om te boven te komen sijn: in plaetse dat de Kamer van Affeurantie, behalven dat, daer over 't Regt geen verschil is, Hare Formulieren in dese ommeslagen volmaekt sijn, heeft Rechtsdwang, om bij verstek en anders tegen de gebrekigen te kunnen voortgaen. Hare Afmaking is ook een Wet tegen den *Verskeraer*, met wien men anders, over de gevolgen hier van, daarna noch, in worsteling kan vervallen, die niet klein is.

A R T.

A R T. 2---5.

Dese 4. artikelen sijn nu verders licht om te verstaen.

Vander Schips-keuren ende Breucken, ende andere
faken der Justitie aengaende.

A R T. I.

Schiplieden den Schipper gehoorsaem te zijn, hem helpen te
water en te lande.

Alle schiplieden / als Stiermans / Hoeh-bootsmans /
Schiemans / Timmermans / Busschieters / Cocken /
Putkers, Jongens / ende alle andere Bootsgesellen / aenge-
nomen zijnde iuden dienst van eenighen schipper / sulken
schuldich zijn ten besproken tijt den voorsz schipper / haren
meester / te volgen / helpen / ende by te staen / in alle 't gene
't welc hun last ende officie aengaet; mitsgaders ook tegen
de vyanden / Zeeroovers / ende allen anderen indien't noot
is; ende in't selve hem onderdanich ende gehoorsaem te zijn /
te water ende te Lande; sonder wederspannichheidt te ghe-
bruycken in eenigher manieren: 't zy dat zy gereeden loon
ontfangen oft niet. Ende sal de voorsz schipper / tot
dien effecte / den ongehoorsamen ende wederspannighen mo-
ghen castijden ende straffen met woerden ende met wercken /
als een meester over sijne knechten vermagh te doene: son-
der daeromme begrepen te zijne.

Siet hier o-
ver Zeesak.
Amst. art.
37. 38. Rot-
terd. art.

49. en ver-
dere Lant-
gemeene,
en Plaerfe-
lijke, keu-
ren onses
Lants.

Item de
Artikkel-
brieven der
Oost- en
West-Ind.
Compa-
gnien.

A R T. 2.

Breucke vande onghehoorsame.

Ende de ghene die in eenighe onghehoorsaemheidt / weder-
spannichheidt / wepgheringhe ende gebreke betonden sal woer-
den / te doene dat hem van sijnen schipper / oft ander last
heb-

Tit. van
der Schips-
keuren en
Breuken.
Zeezak.
Rotterd.
art. 41. 42.

hebbende / bevolen sal zijn / daerinne vooz d'eerste repse ver-
beuren 't sefte deel van zijner huere / tot profijt als na gesept
sal worden : vooz de tweede repse het derdendeel : Ende vooz
de derde repse de reste / met arbitrale correctie / indien hy
noch voozdere onghehoorzaemheyt ende wederspannicheyt
toont : ende indien daer vooz / 't zy te wat repse ende so
dickwils 't selfste gebeurt / eenige schade geschiede / sal die
gehouden zijn te verbeteren tweebout : Ende of ter selver oorz-
sake eenich lijf / schip of goet in perijckel quame / sal hy ghe-
strast worden aenden lijve. Te welcken fine hy terstont by
den schipper vast gelept ende betwaert sal worden : in welck
te doene alle de schiplieden hem sullen moeten onderdanich
zijn / ende doen dat hy hen beveelt : opte pene van verbeurte
van hure / ende daer-en-boven crimmelijck gestraft te wor-
den na ghelegentheyt vander sake. **O**dommerende voozt
allen Schipperen / dat sy / tot betwaringhe vanden misdadi-
ghen ende delinquanten / sullen moeten versien zijn van ket-
nen / boepen en andere instrumenten daer toe dienende.

A R T. 3.

Twiftenden Schipman oorlof te gheven.

Indien daer tweedyacht valt tusschen den schipper / ende
eenighe vanden Schiplieden / sal die schipper den schipman
oorlof moghen gheven na dien hy hem bymael daer af sal
hebben gewaerschout / of doen waerschoutwen / ende die schip-
man midlertijt niet ghepresenteert sal hebben sijne misdaet
te beteren / ten seggen vanden Stierman ende Hooch-boots-
man : maer indien hy dat presenteert ende nochtans die
Schipper wilde hebben dat hy upten schepe sal gaen / sal in-
dien ghevalle ter aencomste vanden schepe sijne volle hure
moghen epfschen ; om / partijen gehoozt / recht gedaen te
worden soo behooren sal. Ende daer-en-boven oft die vooz-
schre-

schreuen Schipper inde plaetse vanden voorszreuen Schipman ghemmen ander' en name / oft niet soo goet als hy was / ende by ernigherley wijs den schepe oft den goede schade aenquame / soo sal die schipper ghehouden ziju de schade op te rechten / heeft hy anders waer mede.

Tit. van-
der Schips-
keuren en
Breuken.

ART. 4.

Gheen twist ofte ghevecht binnen 's scheeps te begaen.

De voorsz schiplieden / durende handlieders reyse / sullen passelijck ende wedelic met malcanderen handelen ende verkeeren / sonder twist of ghebrecht te maken : ende indien daer eenige tweedracht reyse / soo sal de ghene die daer oorsake af is / ter sake van injurien verbale / vooz d'eerste reyse verbeuren 't seste deel van sijnder hure; vooz de tweede reyse 't derde; ende vooz de derde reyse de restę / met correctie arbitrale: Indien hij desgelijcx wederomme is plegende / uyt saken van handdade sonder quetsen / vooz d'eerste reyse 't vierendeel van sijner hure / vooz de tweede de helft / ende vooz de derde 't gheheel met arbitrale correctie / als voren. Ende uyt saken van quetsinghe / dattet bloet navelge sonder mincke / vooz vooz d'eerste reyse de gheheele hure met ghesfelinghe / ende vooz die tweede reyse den hals. Ende dit al boven het interst van partijen / mitsgaders van der schaden die ober 't schip of goet te dier oorsake soude mogen comen. Twelck hy sal moeten beteren tweebout / daer by gheboeght dat indien daer dooz eenich schip / lijf / of goeden in perijckel quamen / hy ghescraft sal worden acnden lijve te wat reyse 't selve ghebeurt.

Zeesak.
Rotterd.
art. 42.

ART. 5.

Dootslach binnen 's scheeps begaende, den Rechter over te leveren.

Ende soo verre binnen den schepe pemant van levenden lijve

Tit. van-
der Schips-
keuren en
Breuken.

ve ter doot ghebracht worde ; sullen de schipper ende schij-
lupden / inder manieren als vozen geseyt is / ghehouden zijn
den misdadighen wel vast te houden ende te bewaren / ende
te leveren ter Justitien / om ghestraft te worden na den
eytsch ende ghelegghentheydt van der saken.

A R T. 6.

Indien deselve schijplieden hun inder voozsz aentastinghe /
bewaernissen ende leveringen / te doen / ter oorzake voozsz /
ende oock van alle andere daer lijf-straf af valt / hier vo-
ren ende na gheroert / qualijc queten ; so sullen sy selve in
heuren persoon / als hantdadighe ende schuldige / aengespro-
ken worden. Ten ware dat sy hun daer af supveren conden /
den Rechte ghenoech zijnde.

A R T. 7.

Onkondig Schipman, Stierman, Pilot, verbeurt.

Zeesak.
Rotterd.
art. 31.

Oft ghebeurde dat yemant hem vooz Stierman / Pilote /
oft onder-Schipman uptgabe / ende bevonden werde dies
onbevaren te zijn / ende zijn Officie niet te weten : sal vooz
de eerste reyse verbeuren tweebout soo veel als sijn gheheele
hure bedraecht ; van welcker hure hy oock niet en sal mo-
ghen hebben oft eysschen ; Ende die tweede reyse op ghelijcke
pene / ende daer-en-boven ghegheesselt te zijne : Ende de der-
de reyse ghecorrigeert aen lijf / ende goedt : Ende oft daer
eenighe schade vooz ghebeurde / te wat reyse het sy / sal die
selve ghehouden zijn dobbel te veteren.

A E N-

A ENTEIKENINGEN

Op den Titel Vander Schips-keuren. &c.

A R T. I.

Pluthers) Dit beduidt *Sloop-oft Boot-roeijers*, in 't Sweets; en is een seer ouderwetsch woort: *Kiliaen* heeft het egter ook in sijn Nederduitsch Woorden-boek. Sy noemen 't ook **Praemare**: Wij soo wel, als Sijluiden, heten noch eene **Praem** sulc Vaertuig, dat, niet door den wint maer door menschen-kracht, voortgeduwt en gepraemt wort.

De Sweden spellen **Pythare**. Want *y* geldt in hunne sprake, als *uu* bij ons. Ende 't is wel seker, dat *Vuur* en *Stuurman* te schrijven, inde anderssins rechte Hollantsche woorden van *Vyer* en *Siyerman*, ons dus aengewaeit is uit Haerluider hoek: dit woort **Pythare** hebben wij inde eigentlijke Wisbuische Seerechten hier voor. pag. 57. 58.

CAP. III. vander VERSEKERINGEN ofte ASSEURANTIEN.

A R T. 4.

Ende en sullen van nu voortaan gheene Assurantien ghe-
daen moghen worden / 't sij bij forme van Versekeringhe /
Weddinghe oft anderssins in eenigherhande maniere / op
Schepen / Goeden / Coopmanschepen / Hure / Wachtloon /
oft ander dinghen niets uytgesondert; die ten tijde vander
Assurance sullen wesen gepericliteert; nocht ook teghen die
Baratterij / dieverij oft eenich ander misbepick vanden
Schipper oft Schipluden. &c.

Nader
Assur.
Amst. art.
II. 21. 24.
item Rot-
terd. en
Middelb.

A R T. 6.

Niemant en sal oock moghen veranderen / in prejudicie
vanden Assureur / sijne ghedestineerde wopage: 't zo hy
meer-

Assur.
Amst. art. 7
Rotterd. 11

Tit. van
Assu-
rantien.
Mid-
delb. 14.
Rot. Gen.
decif. 3.
25. &c. 40.

meerderde of minderde sijn rotte ofte wegh; ofte andersins deselve gheheelijcken veranderde.

A R T. 7.

Ende sal een pegelijck ghehouden worden als verandert hebbende sijne gheassureerde vopagie; die by sijne Charterpartije / Bezachtbrievē / Affrettemente of andersins / of oock by wettige ghetuygen / sal worden ghetonvincert / dat hy sijne ghedestineerde vopagie / in zijne Assurantie verclaret / heeft verandert; detwelke mits der selver veranderinghe / ter causen vander voorsz. assureantien / dan oock niets en sal moghen epschen.

A R T. 12.

Affeur.
Amst. art. 2.
Rotterd. 2.
Middelb. 3.

Ende en sal oock niemant onder 't decksel van eenighen innekoope / of andersins / zyne verassureerde goeden of Coopmanschappen moghen taxeren over de ghemeyne weerde ende valeur vanden selven.

A R T. 13.

Amst. art. 4.
Rot. 11.
Middelb.
11.

Dat een pegelijck sal schuldigh sijn sijne gheassureerde goeden ende koopmanschepen / wanneer die gekomen sijn ter gestedineerde plaetsen / in alder diligentie te doen ontladen / ende deselve ontladinghe / anders dan t' zynen pericle / niet mogen differeren over de vyfthien dagen: 't en ware dooz notabel inconuenient oft obstacle / waer af hy sal schuldigh sijn te toonen. Ende indien de assureantie ghedaen is vande eene Haben totter anderen sonder te spreken vanden goeden te lande te brengen; sal die voorsz. assureantie beginnen als de goeden inden gheassureerde Schepen sullen sijn / ende epnden wanneer 't selve Schip inde ghedestineerde Haben ghekomen sal sijn / ende albaer vast ghelegghen sal hebben in salvement / den tijt van vierentwintigh uren.

A R T.

ART. 15.

Ende oft ghebeurde dat eenighe goeden te diversche plaetsen bevonden mochte worden gheasseureert te zijne / ende dat sonder eenige fraude vanden gheasseureerde: dat in dien ghevalle d'eerste assureantie alleen stant sal grijpen / indien deselve ghenoechsaem ende sufficient is vooz de gheheele goeden / sooverre ghepermittert is die te moghen assureeren: Indien niet; sal de reste op de naestvolghende assureantie blijven staen / dewelcke vooz soo veel sp de selve reste excedeert / doot ende te niete sal wesen: Behoudelick nochtans dat de assureur ter causen van dien sal moghen inhouden een half ten honderden / na oude costumine / vooz 't houden van synen boeke / ende andersins.

Tit. van
Assu-
rantien.Assurant.
Middelb.
art. 32.

ART. 16.

Dat een peggelijck die hem doet assureeren op eenich goet / coopmanschap / of schip, van eenighe ghedestineerde reyse / die hy meynt dat zijne Facteurs of meesters meynen te doen / ende nochtans niet en doen / soo dat d'Assureurs gheen perijckel oft Resicque en toopen; deselve vanden Assureurs sal moghen epfischen ende repeteren den prijs vander Assurantie / latende den Assureur een half ten honderde / voozt maken van synen boeck / als vozen.

Assur.
Amst. art.
22. alwaer
van 't schip
niet wort
gemekt.
Rotterd.
18. Mid-
delb. 24.

ART. 19.

Desghelijc en sal niemant eenich gelt op schips bodem (datmen gemeynlijck Bodemerije, of Wisse! opt hol of kiele vanden schepe; noemende is) moghen nemen of begeren / by hemselven of pemandt anders / directelijck of indirectelijck: ten waere dat de selve schipper by fortune vander zee / vanden / of andere noodlijcke saken (waer af hy sal moeten certificatie toonen) in gebreke viele buyten'stants / baer hy

Carel.
1551. art.
18. Wb. Z.
art. 40.
art. 12. tit.
van Schip-
lied.

Tit. van
Allee-
santien.

geen goed oorboozlijck gheventen en conde : in welcken ge-
balle hy op schipps bodem / by forme van Bodemerije sal mo-
ghen nemen / so vele als het vierendeel van den selven bo-
dem weerdich waer / ende andersins of hooger niet : ten wa-
re dat die noot hem bedwonghe te nemen grooter somme dan
die tweerde vanden boozsz. vierendeele; in welcken geballe hy
sulcke meerder somme sal moghen op de boozsz. Bodemerije
nemen / midts doende blycken als bozen van alsulcker noot :

1451-art.
33.

Ende en sal sock niet mogen ter vente stellen of verbrzem-
den eenighe goeden wesende in sulcken schepe / soo lange als
hy sal binden Wissel of Bodemerije opten bodem vanden
schepe als bozen : ende dat niet bindende / en sal niet moghen
vercoopen van alsulcker coopmanschepe / ober de waerde
van't vierendeel vanden boozsz schepe : ten zy in cas van
grooten noot als bozen : ende mitsdien sal gehouden wesen
den Coopman / dien sulcke vercochte goeden toebehoort heb-
ben / te betalen ten prijse als sy souden gegolden hebben ter
plaetse daer sy gedestineert ende bevracht waren : Ende mits-
dien sal hem betaelt worden vanden boozghenoemden Coop-
man die gheheele vracht soo wel vande boozghenoemde goe-
den onderwegen vercocht / als vande onbercochte :

Wb. Z. art.
35. 41.

art. 8. tit.
van schipp.
en koopl.

Op pene / indien de schipper anders dede / dat hy synen Ree-
ders / mede-reeders / ende Coopluden oock heure schade oprech-
ten sal ; ende daerenboven arbitralijcken gecozrigeert worden.

- „ Bevelen eenen ygelijken hem te reguleren na den inhou-
den vande voorsz. Seerechten. &c.
- „ Ontbieden daeromme, ende bevelen. &c.
- „ Gegeven in Onser Stadt van Brusselle, den lesten dagh
van Octobre, in 't jaer Ons Heeren duyfent vyf hondert
„ dry en festigh. &c. Geschreven op de plooye.

By den Koning in synen Rade.

Geteikent

d'OVERLOOPE.

A E N.

A E N T E I K E N I N G E N

Tit. van
Assu-
rantico.

op den

Titel van Asseurantien.

Over dit stuk is, voor de nieuwsgierigheid, merkenswaerdig om in te sien seker *Mandement*, uitgegeven op den 20 Januarius 1570. bij den Hertog van *Alva*; gedrukt in 't groot Placcaetboek vol. 1. pag. 828. Want, voor 't verdere, en blijkt ons niet, ende is selfs buiten allen schijn, dat het selve by de Staten van Holland ooit voor Wet is overgenomen: sijnde dat *Mandement* (gr. pl. b. 2. vol. pag. 2116.) bij dien Hertog, uit Antwerpen, maer simpelijk gedirigeert aen Ons Hof Provinciael in den Hage. Daer komen ook Nietigheden in, tegens 's Lants Rechten aen: Want *Duc d'Alve* stelt daer in (tegen ons groot Hantvest van *Marie van Borgondien*. 1476. art. 4.) binnen Antwerpen eenen Spanjaert aen, tot Opperbewintsman in de werken van Asseurantie, door gantsch Nederland; ende die (mede tegen onse Vrijheden aen) sijne Ondermannen soude hebben door alle onse Steden:

Ondertusschen in Brabant sijn van hem, geen Magistraet wefende, de Afmakingen van Schaden en Haverijen gekomen aenden Spaenschen naem van *Despachos*; welke nu *Vonnissen* alhier moeten heten van Commissarisen vande Kamer, als sijnde een Collegie van formele Magistrature.

Wyders, siet hier over in 't bysonder de Keuren van onse Koopsteden: als, *Amsterdam*, *Rotterdam*, *Middelborgh*.

't Staet hier mede, gelijk te voren geuitt is wegens de *Bevragingen*; te weten, dat de heele gerechtigheit, hier over plaetse hebbende, is meest de explicatie van 't Contract, ofte Police; ende vervolgens dan de applicatie van 't Recht en van de Keuren daer toe. Waerom, by wyse van Aenteekeningen, hier op niet veel te schryven valt.

A R T. 4.

Geene assure: tegen de baratterije &c.) per l. 5. ff. de trib. act. Procuratoris scientia, & dolus nocet Domino: Doch in dese

R 3

schrif-

Tit. van
Affectu-
rantien.

fchriftuerplaetse valt wel wat te distingueren. In Vrankrijk, eene assureantie, voor de *baratterie* van den Schipper uitdrukkelijk gedaen, is van waarde. *Ordon. Louis XIV. tit. Assur. art. 28.*

In alle gevallen van Dieverije, Rooverije, en verder geweld van woeste Boosdoenders, daer een verfekeraer gehouden is, staet te weten; dat de geassureerde, van bewijs voor sien, vermag van stonden aen *abandonnement* te doen: desgelijx in Nemingen van den *Turk*, en van andere *Barbaren*; want dese behooren onder *Roovers*.

A R T. 19.

't Eerste lidt van dit artikel spreekt enkel van Schippers; hen eene pael stellende ontrent het opnemen van *Bodemerije* buiten 's Lants; en luidende volkomen klaar. Een eigenaer ende reeder, anderssins, *Bodemerije* opnemende, legt onder geenerleye pael, nochte verantwoordinge daer 't Recht af spreekt; als dewelke maer valt in eenen gemachtigden (*propositus*) jegens sijnen Meester. Ende betreft dit dan eigentlijk maer den Schipper, ontrent de onderlinge gehoudenisse tusschen hem ende sijne reeders; welke reeders, soo hy dese pael niet bestipt en heeft naergekomen, daer over hun aentaal openhouden tegens hem. De laetste woorden van dit *art. opene / indien de Schipper &c.* schijnen hier toe ook te leggen.

Sulx dat dan, voor soo veel 't regt van den gever ofte crediteur der *Bodemerije* tot laetse van 't schip aengaet, deselve Gever met dit werk tusschen den Schipper ende de Reeders niet te doen en soude hebben. De gever moet ondertusschen bestaen bij *de goede trouwe*, als dewelke algemeenlijk in alle Onderhandelingen valt gestant te doen; ende daer beneffens voor Schepen in Holland t'huis behoorende moet de *Bodemerije* voldoen aen dese vereischte dingen: als, namelijk, dat de selve verleden sij *over penningen, buiten 's Lants opgenomen tot bewaernisse van schip ende goet: oft tot inkoop van eenige nootzakelikheden: ofte anderssins tot bevorderinge van de reis.* *Placc. XL. penn. art. 36.* In welk laetste evenwel bedenkelijkheit

heit gemaekt wort, of de woorden van dit Placcaet niet *strictè* & *cum effectu* moeten verstaen worden: dat is, dat die dingen niet blootelijk inden Bodemerije-brief moeten geschreven staen, maer dat se ook dadelijk moeten waeragtig wesen: ende sulx dat, ten minsten wanneer de Reederfchap doet blijken dat de Schipper ter plaetse aldaer harentwegen van volkomen aengang tot penningen was voorsien, soodanig een vreemd gever op Bodemerije, als eisscher, soude belast sijn met te moeten bewijsen, dat'er dat geld van noode was toen hij het opschoot. *arg. l. 7. ff. de exercit. act.* Ende siet men aldus, dat de gever, schoon wij gesegt hebben dat dit artikel hem niet aen en gaet, echter bij gevolg der sake daer selfs midden in ook kan betrokken raken. Het overige, dat wy over dese stoffe hebben op te brengen, is behelst in ons hier agtervolgend *Supplementum* op het kapittel van Bodemerije van Mr. Hugo de Groots *Inleidinge*.

Tit. van
Affen-
rantiën.

Het ander lidt van desen artikele stelt noch eene pael aen den Schipper: namelijk, ontrent het aentaften van 's Koopmans goed uit de ladinge; daer bij voegende eene rooije, hoedanig sulx een Schipper den Koopman schuldig is daer over te vergenoegen.

Ende wel in opfichte van dit laetste dan; soo staet, naer de gronden der Rechtvaardigheit in 't algemeen, op dese daedt van den Schipper geschreven, Dat hy, ter goeder overkomste gehouden is den Koopman op te leggen 't gene den selven daer aengelegen is, dat hij sijn goed behouden aen de markte had overgekregen: (*id quod interest.*) In dit aengelegene te begrooten, maekt het Roomsche recht wel vele sijne schiftingen en klooverijen; als, *De certo die aut non certo: De tempore judicii accepti pro actionibus stricti juris: De tempore condemnationis pro actionibus bonæ fidei. tum de jure Digestorum & de jure Codicis.* Edoch nietwes van sulx heeft in de Nederlantfche Seevaerte ooit plaetse gehad. Want al-eer dat Roomsche recht in ons Vaderland eens in swange was, is by de Waterregten van *Damme*, sijnde het met eenen van *West-Kappele* ende van *Suit-Hollant*, al gecostumeert art. 35. „ Dat die Schipper, na aen- „ komste ter rechter ontlaedstede, schuldig is sulx aengetaft „ goed aenden Koopman te vergoeden ten prijse als de we- „ der-

Tit. van
Assu-
rantien.

„ dergade uit het eigen schip daer ter markte gelden sal: mits
„ hij daer af dan ook genietende sijne volle vracht. Waer-
mede het *Noorderquartier* sich vervolgens heeft overeenge-
dragen, art. 41; hier noch nader by keurende, tot wegne-
minge van alle geknibbel, „ dat die prijs genomen moet wor-
„ den tusschen den minsten ende den meesten. Gelijk men
dan nu ook siet, dat Koning Filips in desen art. 19. het spoor
van dit Vaderlantsche regt hier over eeniglijk komt te volgen.

't Gene hier gekeurt wort in 't geval van *Noodt*, word maer
inder eenvoud mede eveneens gecostumeert: als 't, sonder arg
of list, geschiedt *buiten Noodt*.

Ende komt het verstant daer af hier op uit, dat onder dese
gehoudenisse des Schippers *ad id quod interest* dan legt; dat hij
den Koopman moet stellen in dat geheel, waer inne die, ver-
koopens-halven, geweest ware als hem 't bewuste goed ter
rechter plaetse behouden waer' geleverd: bestaende hier in,
dat hij den selven Koopman betale soo veel geldt, als Hem
bij verkoop van dat selfde goed (onder afgang der onkoiten
van Convoigelt, van losschen, van makelen en leveren: niet
premie van assureantie.) in sijne beurse suiverlijk waer' te reste
gebleven. Daer mede is dan die Koopman van sijn gantsche
aengelegene voldaan: mits 't welke hij wederom schuldig is den
Schipper in sijn geheel te stellen ontrent de Vracht. Den
Schipper pleegtmen bij uitstel, vertrek, of slepend-houden,
ook te verwijlen in de renten. *l. 17. C. de locat.*

Knibbelinge rijfende over het rooijen vanden verkoopprijs,
wort alhier by Koning Filips, als teenemael swygende, niet
uitgesproken hoedanig deselve sij te bepalen: Om dan daer
toe te komen, soo is naer de Practijcque van Rechten klaer,
dat in fulke bepalinge, ter eerster plaetse, al wederom gevolgt
moet worden het regt onses Vaderlants, soo verre daer van
gevonden wort: Gelijk wij, eindelijk, daar af hebben, in 't
voren aengehaelde art. 41, de besliffchinge en regelmate,
Tusschen den minsten en den meesten.

Ende soo hebben wij hier mede onsen voorgenomen text,
naer onse geringheit, afgehandelt: daer wij 't ook, in alle dese
werken, voor anker nederleggen. Ik sal'er, tot Toegifte,
dit weinige noch by-diffchen.

I. Als

I. Als wy dit laetstgeroerde Dispositif van desen 19. artikelte in sijne ware gestalte ontleden; soo ontdekken wy'er in, hoe dat desselfs geval in 't universeel is: *Dat, namelijk, iemand schuldig staende aen eenen Koopman, te sekeren dage, eene Koopmanschap oft Ware te leveren; by gebreke van sulx, moet voldoen met betalinge van de waerde.* 't Welk alsoo wesende een dagelijx geval aen onse Beurfe in 't stuk van *Voorkoop*; soo verschaft ook dit 19. artikel ons hier een decisoir Recht van ons eigen Vaderlant, hoedanig sulke waerde valt te schatten: te weten, *Dat wie schuldig is te leveren, soodanige Ware moet betalen ten prijse als sij ten gesetten dage hier ter Beurfe soude gegolden hebben.* Een eigen Recht; dat soo eenvoudig is, dat wy om andere klaerheit nergens wijder behoeven henen te loopen: bijsonder, als wij, tot affnijdinge van alle sifterije die noch mocht overblijven, hier aen nader toepassen het stantvastig Noort-Hollantsch, ja eigen Amsterdamsch, Seerecht, art. 41. 't welk den prijs definicert *tusschen den minsten en den meesten.* Men verwondere sich dan geessins, dat het Hof van Vrieslant dit t'eeniger tyt ook soo begrepen heeft: *Sande decis. Frific. lib. 3. tit. 4. def. 8.* met verwerpinge van het uitheemsche *Quanti unquam plurimi.* Immers uit bevindinge en aenschouwen kan ik seggen, dat de Gedings-luiden hunnen meester nooit averegtscher op 't paerdt konnen setten, dan met, in plaetse van den *Verkoop-prys ten verschyndage nefens de renten*, tot *Quanti unquam plurimi* te dingtalen: Want Toewysinge van den Rechter hier over al gaende; soo staet daer, van de andere sijde, gewis een Appell op geschreven tot den uitersten Regter toe: waer by men den eisscher, met alle sijne bateloofse triomfen, slepende houdt tot dat wel het bedde gepakt, en eindelyk ook de reise aengenomen, wort: Daer in 't tegendeel, op dien Verkoopprys dingtalende, de sake ook gedisponeert kan raken tot *Nampissement.*

II. Ter gelegentheit, dat men in dit art. 19. ook heeft; hoe aen eenen Schipper in seker geval wort veroirloft om van 's Koopmans goed uit sijn schip te verkoopen; wort dan ook wel gevraegt: *Als een Schipper onderwege, buiten nood ende buiten volmagt, van sijne ladinge gaet verkoopen sonder wille of kennisse vanden Eigenaer; of, namentlijk, die Eigenaer het ver-*

Tit. van
Aftu-
notien.

koebte goedt niet en vermogh te overincoren ?

Ende is de meeninge van *Ja* : te weten, Dat het des Koopers pligt is, te letten op de bevoegtheit en het vermogen van zijnen verkooper en leveraer ; als den eenigen toeverlaet van zijne vrijwaringe. (Gelijk men fiet dat de Koopers ook al-
tijt dien pligt waernemen in leveringinge van Vaste goederen, Obligatien &c.) Dat het naem-geven van *Vertrouwde Goederen* niet en gaet buiten die aenstellinge , waer in de selve iomant vertrouwt sijn. (*per vulgata de emerc. item de instit. act.*) Dat de Kooper den Schipper zijne Instructie moest afgevordert gehad hebben, welke onder welgestyleerde Reeders ge-
costumeert wort den selven, daer hy ook voor Koopman die-
nen sal, schriftelijk mede te geven. Dat hy , sulx alles na-
latende, 't hem selven moet wyten ; en zijne heele vrijwaringe
maer aen den Schipper komt te wagen.

E I N D E .

V E R .

VERHANDELINGE
van 't Recht der
HOLLANTSCH E
BODEMERIJEN,
door
ADRIAEN VERWER.

VERHANDELINGE

van 't Recht der Hollantsche

B O D E M E R I J E N.

Vermits het stuk van BODEMERIJE wel waard geworden is in de tegenwoordige eeuw in wat helderer dag gestelt te worden; soo heeft het ons goed geschenen na 't afhandelen van de burgerlyke *See-Wetten des Lants*, het Recht daer van, soo verre als by niemant tot noch toe en is opgebracht, aen onse Lantsaten hier vervolgens voortedragen.

Mr. Hugo de Groot, in sijne *Inleidinge tot onses Lants Regtsgeleertheit*, heft daer van aldus aen, in sijn derde Boek:

H E T E L F D E D E E L

Van Bodemerije.

Onder de voorsz. Wet van tot Winste onder de Koopteluiden niet te bedingen boven twaelf ten hondert / en is Bodemerye niet begrepen.

§. 1. Bodemerije is Gelt-leening, waer van den Uitleener het gevaer loopt van de Zec.

§. 2. Want alsoo alhier den Uptleener niet alleen de Winste berst van sijne penningen / maer ook 't ongebal moet verwachten / soo is redelyk dat hij daer voor ook winst mag bespreken / ende soo veel meer als het gevaer grooter is; na gelegentheit van tijt ende plaetse.

§. 3. Ende dese bodemerije kan aengegaen werden niet alleen by de egenaers van 't Schip / maer ook by den Schipper.

Dit spoor volge ik nu, bij wijze van

S U P P L E M E N T U M.

§. 4. Eigenaers, hebbende een Schip ende uitmakende

't geheel , vermogen Bodemerije daer op te lichten tot het geheel toe ; sonder te staen onder de verantwoordinge , welke de Wet van eenen Schipper ten behoeve des Reeders eischt. Ende 't bescheid , daer af op gewone wyse ingestelt , levert den Uitleener volkomen pand oft ondersettinge op het Schip. Des , soo wanneer dese Bodemerije verleden wort tot quijtinge van oude schult , soude tot Amsterdam de ondersettinge niet eer in kracht gaen dan na vier weken verloop.

Handvct.
pag. 260.

Handv.
Amst. pag.
281. Grot.
inleid. lib.
3. c. 20. n.
59. Placc.
Filips. 1563.
art. 19. tit.
van Afskeur.
Handv.
Amst. pag.
281.

§. 5. Een Schipper , vallende in gebrek aen gene sijde der See , dat is voorby de engte van Dover of door den Sont , in vreemde Landen , mag Bodemerije plegen alleen maer tot het vierendeel van de waerde van den bodem ; ende hooger niet dan bij uitersten noodt :

§. 6. Maer aen dese sijde der See vermag sulx geheel niet te doen , dan bij uitdrukkelijken wille ende medestemminge van het meerendeel sijner Reeders : welk meerendeel , uit gelijken hoofde , ook vereischt wort ; als Reeders , niet uitmakende 't geheel des Schips , selve Bodemerije willen opnemen op hunnen naem. Ende hecht sulke Bodemerije op het selve Schip , soo verre de oirsake van het opnemen is verantwoordelijk ; dog anders , alleenlijk op ieder' opnemers gedeelte.

§. 7. Het pandt , sonder schade vande See geleden te hebben , behouden overkomende , moet de opnemer de Bodemerije in 't geheel betalen : alware dat pant by afflag van markte , oft inwendig bederf , veel minder waardig in sich self : sonder dat hij bij sulck geval volstaet met het selve pandt te mogen laten , ofte daer van afstand te doen , voor de schuldt.

Arg. d. art.
19. tit. van
Afskeur.

§. 8. Dit komt ook hier van daen ; dat men vooral niet vermag op eenige sake meer op Bodemerije te ligen , dan men tot behoef der selve komt aen te leggen en-

ende te besigen: Want, in 't algemeen, hier tegens geschiedende, soo blijft de opnemer gehouden sulc meerder wederom afte losschen aen den uitleener, in allen gevalle ende t'aller stonden; met gemeene renten: overmits het gevaer van dat meerder dan niet en staet tot des Uitleeners laste: 't en ware bleke, dat zulk meerder wiert over See gevoerd in baren Gelde.

Arg. l. r. ff. de Naut. foen.

§. 9. De Bodemerije-brief houdt altijd in, wanneer het gevaer, 't welk de Uitleener loopt van sijn gegeven geldt, sal eindigen; mitsgaders noch eenen dach van de betalinge: enkel om aentetoonen wanneer men, by uitsfel of vertrek, regt heeft om gemeene renten te rekenen.

l. r. C. de naut. ff. Nov. 106.

§. 10. In *Verbruik-leeninge** in 't algemeen (waer af 't voorgaende X^{de} Deel handelt) is 't recht aldus: te weten: Deselve bij den Uitleener, door aentellinge der penningen, wordende gestandt gedaen; soo gaet ook met eenen (stilswijgend, ende door de Wet) van die eigenste stonde af, in hare kragt de persoonlijke gehoudenisse tot wederom-gevinge vande sijde des Opnemers; gevolghelijk mede het Pandt ofte Ondersettinge, welke tot versekertheit daer van wort gestelt.

* Mutuum.

l. r. §. 2. in verb. recepturi. ff. de V. O.

§. 11. Omtrent *Bodemerije*, als in *Regte* geboorende tot dit hoofdstuk van *Verbruik-leeninge*, heeft dit selfde mede alsoo van woord tot woord plaetse. De persoonlijke gehoudenisse tot wederomgevinge wort hier ook geboren teffens met de aentellinge van 't opgenomen geld; ende op die selfde stonde hecht ook het pand, dat hier voor gestelt wort. Op welke grontveste wel bijzonder staet te letten.

§. 12. Dienvolgende in sulke gemeene *Verbruik-leeninge* blijft de Opnemer, mitsgaders het Pandt ofte de Ondersettinge geheel ende sonder splissinge verb-

bon-

bonden; ende en wort niet ontslagen, anders dan door dadelijke wederomgevinge van den laetsten penning.

* l. 24. §.
ult. ff. de
Legat. 1.

§. 13. Edoch in onse *Bodemerijen*, (waer van dit XI^{de} Deel nu spreekt) bij den Schipper opgenomen op sijn schips bodem ofte kiel*, (met de gewone woorden, *op bodemerije en rechte kanse van der See*,) is onder ons van outs bij de *eerste Beschrevene Water-regten* ingevoerd, met kracht van Wet; Dat hij schuldig is, soo verre die bodem soo veel te lande brengt, dat te betalen aen de eerste markt daer hy aenkomt, binnen veertien dagen daerna:

Wisb. Z.
art. 40.

§. 14. Ende waer't dat hy't niet en voldede, ende hij dat Schip verkoftede, ende eenen anderen Schipper daer op settede; soo mochte die schuldeisscher dat Schip, binnen jaer en dag, aenspreken om sijn geld daer aen te soeken.

§. 15. Soo dat het stuk van Bodemerije bij ons dit bijsonders heeft: Dat, bij allerlei ongelukken tot des Uitleeners gevaer staende, de persoonlijke gehoudenisse des Opnemers, door de gemelte onse Wet, wort bepaelt ende ingebonden tot *soo verre die bodem soo veel te lande brengt*:

§. 16. Ten beloope van 't welke deselve gehoudenisse, dan ook, bij hare volle kracht blijft: om reden, dat de Wet, schoon stellende duidelyk van *te betalen veertien dagen na behouden overkomst*, geene verdere nocte andere bepalinge hier in beveelt. Ondertusschen volgt met eenen; dat, van het verbodemde dan nietwes te lande komende, de Opnemer hier door geheelijk blijft ontslagen.

Wisb. Z.
art. 40.

§. 17. Uit dese Beschrevene Gewoonte, als wesende eigen Vaderlants regt, moeten dan alle onse Bodemerije-werken (soo in opsichte van het aengaen als van het

het vergaen.) eerst in aller wijze beregt worden; ende niet uit de Roomsche Wetten; dan daer dit onses Vaderlants recht geen ligt meer aen de hand weet te geven.

§. 18. Den Uitleener staet, hier bij, gegunt stilswijgend ofte wettelijk verband op het verbodemde schip, voor jaer ende dagh. Doch is die tijt door de Staten onses lants nader uitgerekte, ende gemeen gestelt met dien van alle andere Verbintenissen: mits dat de Bodemerijebrieven sijn verleden

Place. xl.
penn. art.
36. Reso-
lutie; febr.
1665.

over penningen buiten 's Lants opgenomen voor behoudenisse van schip, ende van goedt:

tot inkoop van eenige nootfakelijkheden;

ofte andersins tot bevordering van de reise.

§. 19. 't Gevolgh hier van is, (even als in alle ander Pandt-recht) dat de Uitleener den inhoudt van sijnen Bodemerije-brief, bij regt van voorgang, ter uitwinninge vermag te leggen aen het geheele Pandt; ofte wel aen het Overschot, soo veel als bij dien bodem te lande is gebracht:

l. 65. ff. de
Evisct. pig-
nus indivi-
dium.

§. 20. Van twee ofte meer Bodemerijen gaet de late-re voor de vroegere: edoch, 'ten ware dat bij den Opnemer, met sijn schip op sekere plaetse leggende, bin-nen eenen korten tijt voor het vertrek van 't schip, meer Bodemerijen waren verleden van verscheidene dagen: in welken gevalle alle die selve Bodemerijen even na komen: sonder dat sulke eerste gae voor de laetste, oft de laetste voor de eerste.

l. 5. ff. qui
pot. in pign.
Handv.
Amst. p.
119.

l. privilegia.
ff. de privil.
cred.

§. 21. Meerdere Schuldeiffchers ofte Pandthebbers sich openbarende op de verbodemde sake; soo worden, voor 't verdere, de geschillen tusschen hen, over * voorrecht ofte evengelijkheid, gevonnist naer uitwijfen van onses lants gebnikelijke Pandtregten.

* preferen-
tie of cour-
currentie.

T

§. 22.

Merlin. de
Fignor. &
hypothe. lib.
iv. q. 59. &
91.

* postpositio.
sic.

§. 22. De Opnemer oft eigenaer vande verbodemde sake, losschende eenige Pandtschult die voorgang heeft boven de Bodemerije (als, Bergloonen, Vragten, Haverijen en ander diergelijx; ook Volxhure in 't stuk van schepen) is, schoon geen overdracht des regts nemende, bevoegt om in allen gevalte met sijne betalinge op te komen tot * agterstellinge vanden Bodemerij-houder.

§. 23. Ende hier in kan het geval geven, dat, de gelofchte Pandtschult wat hoog loopende, de houder der Bodemerije wel kortinge komt te gedoogen; alwaer 't dat het pand konde toereiken voor hem alleen.

§. 24. Edoch indien en sulck voorgang-hebbende loschgelt, en de Bodemerije, beide geheel uit het pand konnen komen; soo en mag de Bodemerije niet betrokken worden in eenige kortinge, oft toelage, ofte evenredenheit van last.

§. 25. De vastigheit van 't Pand ofte Ondersettinge op de verbodemde sake rust dan in Hollant niet op *beding*, maer op de *Wet*; eerst, namelijk, van onse Beschrevene Gewoontens vander See, ende noch daer bij vande Staten onses lants. Welke aenmerkinge is, in 't stuk der Regtspleginge, van den uitersten nadruk. Want laet het *beding* inden Bodemerije-brief enkel maer spreken, dat het geld is gelicht *op den bodem oft kiel der Schips*; en dat'er geswagen worde vande pandtstellinge: soo soude echter het Pandtrecht daer van standt grijpen uit de *Wet*, in gelijke bondigheit als of'er verlij van geschiet ware voor eenig Gerecht. Daer en tegen, als meh hier in Hollant ul Pand *bedonge* op eene sake, daer 't onse *Wet* niet op en geeft: (bij voorbeelt, op tilbaer goed, den uitleener niet ter hande gestelt) soo soude sulck *beding*, ten nadeele van andere Schuld-eiffchers, wettelijke algemeene of evenkrachtige verfekertheit op des

Place. xl.
penn.
tit. 36.

des opnemers boedel hebbende, geen Pand voor den uitleener kunnen werken.

§. 26. Het stilswijgend verbant , bij de Staten onses lants als voren bevestigt over penningen buiten 's Lants opgenomen; is, bij nader Wet, over *Schepen* uitgestrekt tot binnenlantsche Bodemerije: ook sonder den XL. penning ten behoeve vande Gemcene Sake te betalen.

Placc. xi.
penn. op
Schepen.
art. 2.

§. 27. Het verband, dat plaetse heeft op het Schip, hecht met eenen ook op de Verbeteringen, aen 't Schip gewrocht; mitsgaders op alle des Scheeps *toebehoorten en baten onder des Opnemers macht gehoorende, staende de reise; gelijk vragten, en wat'er meer sij.

Ant.
Matth. de
auktion. l.
l. cap. 27.
n. 1. 5.
Not. nostr.
ad art. 12.
tit. van
Schipbr.
1563.
*accessio-
nes.

§. 28. Dus verre van Bodemerije op *Schepen*; Wy sullen nu over gaen tot die op *Goederen*:

§. 29. Deselve is van *tweederleije* wijze; te weten, of *buiten 's Lants* opgenomen, ofte wel *bier in Holland*. Ontrent de eerste heeft, in allen gevalle sonder onderscheit, het selfde regt plaetse, gelijk van *Schepen* gesegt is:

Placc. xi.
penn. art.
36.

§. 30. Edoch, ontrent de laetste, ontstaet uit het voorgeroerde Bevel Onser Staten dit verschil: dat sulke Goederen, om recht van Pand daer op te hebben, den Uitleener ter hande ofte onder sijne macht moeten gestelt wesen: Daerentegen, indien dit niet en geschiet, maer de verbodemde Goederen gelaten worden onder de magt des opnemers; of schoon het recht is evengoed tegens Hem; soo staet aen te merken dat evenwel, Hy vervallende tot openlijke onmacht van betalen, de uitleener daer op in Holland geenssins en soude gaen voor andere Schuldeisschers, die stilswijgende, oft Wettelijke algemeene, ondersettinge op den boedel waren hebbende: sulx te voren al is aengeroert. Hier op wort

d. art. 36.
Grot. in-
leid. l. 2. c.
48. n. 32.

in Holland bij de Gevers van Bodemerijen op Goederen heel weinig gedacht.

* Cognof-
cement.

§. 31. In bodemerijen op Goederen van eenige waerdije, gebruikt men ook van den Schipper, die defelve fal overvoeren, op den rugge van fijne *Erkenteniffe eene belofte te laten teikenen; te weten, dat hij fulke verbodemde Goederen, ter befcheidener plaetfe, niet en fal uitleveren nochte laten volgen anders dan naer wille ende toefstemminge vanden bodemerijehouder. By hoedanig een wijfe fulke Goederen, onder de Koopluiden, verftaen worden gefteft te wesen onder des bodemerijehouders magt.

Handv.
Amft. pag.
1032.
Rotterdam
30. Sept.
1684.
* cognof-
cement.

§. 32. Om voor te komen groot nadeel voor onfe ingefetenen is tot Amfterdam, en elders, gewillekeurt, (tegens den draedt der Bodemerije-wet aen) dat een houder van des Schippers *geteikend befcheidt van infchepinge der Koopmanfchappen, belast wefende daerop met getrokken Wiffel of ander lastig bevell van den aflader, regt van voorgang heeft boven Bodemerijebrieven bij den aflader voor ofte neffens 't overfenden des gemelten befheids op die felve Koopmanfchappen gelicht: met die kracht, dat foodanig een houder, aen wien de goederen als voren gaen verfchreven ende die met Wiffel ofte anders als voren is belast, met fijn achterwefen ofte fchadeloos-houdinge op de felve goederen den *voorgang heeft; ofte wel, dat hij daer uit, voor af *effengefteft ende fchadeloos gehouden fal worden.

* preferen-
tie.
* geindem-
neert.

§. 33. De verbodemde fake, onderwege, ergens fchipbreuke, ofte allerley ander toeval, aenkomende; ende moerende aldaer ter hand geflagen, gereddert ofte ook benadert worden: foo wort bij ftandtvastig Gebruik aen alle kusten ende oorden van Europe, aen de bodemerijen, te betalen eenige dagen na behouden aenkomfte,

fte, het voorregt, bewezen, dat men het pand alleen aen den Uitleener ofte sijns gemagtigden, ende niet aen den opnemer, gunne te beheerschen. Ende sijn daer van wel voorbeelden.

§. 34. De Uitleener mag sijn gegeven geld, niet het opgeld, laten verskeren te sulken prijse als hij best kan; in welk geval de Verskeraer staet voor alle gevaer op den Uitleener rustende; gevolghelijk niet voor haverijen.

§. 35. Daerentegen mag de opnemer hem laten verskeren voor Groote haverijen.

§. 36. Wijders is * tot Amsterdam bij keure voorzien; dat geene Verskeringen en sullen hechten die gedaen worden op Gelden ter Bodemerije gegeven op Goederen; 'ten sij op alle de Erkentenissen des Schippers sal wesen uitgedrukt het lichten van die Bodemerije-Gelden, met den dag ende plaetse mitsgaders de namen van wien, aen wien getelt ende voor wiens rekeninge. Edoch de Verskeringe geschiedende van plaetsen, daer men geene Erkentenissen en teikent, sal 't selve bij de Bodemerije-brieven moeten bewezen worden.

* 26. Jan.
1693.

A E N T E I K E N I N G E N

O V E R

B O D E M E R I J E .

DE gelegenheit, bij welke het Recht dit stuk van BODEMERIJE verhandelt, is enkel maer; voor soo veel sij te buiten gaet den wettelijken ende toegelatenen prijs van Renten. 't Placcaet van Koning Philips. 1563. en gaet mede niet wijder dan nopende de verantwoordinge des Schippers voor sijne Re-

T 3

ders;

ders; fonder een woort van foor merkens-waerdigen ftuk , als daer is het recht tuffchen den Uitleener en den Opnemer, aen te raken. Ende vermits den Rechtsgeleerden, als foodanig, de bevindinge der gevallen van de See niet eigen is; foor moet men fommigen uit hen, voornamelijk den binnenlantfchen en Academifchen alom, ten goeden houden; dat fij, hier over als *commentariërende*, de fielde der fakelijke voorvallen wel misgaen; ende wel al hun kruit maer verfchieten op Aenmerkingen, welke, op haer befte, om met onfe Ouden te fpreken, ter Seilinge en See-vaerdige neringe als nietwes en doen. Wij en allegeren daerom in ons beftek ook nergens niet eenen *Commentator*. Alleen, dat gulden Boekje van den Raetsheer Mr. *Quintijn Weiffen*, van de *Haverijen*, (te meer, om dat Hij onfe lantfaet is; en gefchreven heeft in eenen heel donkeren tijt) is van onwaerdéerlijken prijs: Dat gaet ter fake. Ondertuffchen, op dat men in defe beftekken eens de pael wete; 't is over Verbinteniffen, daer Schippers en Schiplieden en 't feit vander Seilinge en See-vaerdige neringe in komen; dat men aen tot noch toe bekende *Verhandelingen der Regtsgeleerden* geenen steun heeft: Edog daerentegen weder in *Verbinteniffen*, welke *hier binnon 's lants* omgaen, gelijk *Bevragingen* en *Affeurantien* kan eigentlijk de *Juridice Faculteit* te dege hare dingen doen: (foo als wij, hier voor te fijner plaetfe ook vermaent hebben.) Ende Hare boeken kunnen hier over met vrugt gelefen worden: vallende aldaer maer in te sien welke *stipulatie* het befcheid inhoudt; en dan, hoe verre de *Befchrevene Regten en Keuren* *defelve* voor voldaeen oft onvoldaen houden.

De Bodemerije-handeling is in Nederlant eerft laet bekend geworden. Want bij de Waterrechten van *Damme* wort'er noch niets van gewaegt; maer wel bij die van 't *Noorderquartier*, art. 40, welke jonger fij; ende dan vervolgens in de Hantveften van Amfterdam pag. 281. onder 't Jaer 1527. fullende nooit miffchen, wanneer iets eene lantgemeene handeling wort, of men fal'er strax in Keuren ende Publijcque Acten ordentelijkheid over geboden vinden. Derhalven meenen wij dat het wel in 't laetste vande Eeuwe van 1300 geweeft fij, eer dat sulx hier begonnen heeft: alleen noch maer

op

op *Schepen*. Wat op *Koopmanschappen* aenbelangt, meenen wij eerst in de voorgaende Eeuwe van 1600 ingedrongen te sijn. Want in onse Publijcque Acten is'er mij niets eerder van te voren gekomen dan in den Artikelbrief van de West-Indische Compagnie, onder 1647: 't is seker, na 't overgaen van Antwerpen aen den Prins van Parma in 1585, en de Uitbreidinge der Hollantsche Scheepvaerte met het begin van 1600, tot buiten Europe heel tot Smirne toe: dat de Persiaensche en Armenische Koopluiden huane sijne waren, voormaels tot Antwerpen vertierd, hebben begonnen over te brengen hier in Amsterdam: onder Dese dan eene vaste practijque sijnde van huane voorz. goederen, ter plaetse van de inichepinge, te beswaren met Bodemerije; eerst wel de herwaertskomende goederen; vervolgens ook wellicht de gene, welke Sijluiden weder van hier uitwaerts-voerden. Ende is, daer door, sulck handelen onsen Lantsaten medegedeelt geworden; en, mogelijk, eerst gevolgt in de Vaerte buiten Europe. Het oirbaer van dier Luiden koophandel schickt sich daer alsoo best mede. Want met de penningen in Hun Vaderlant opgenomen konden sijn aenitonts ginder weder nieuwen aenlegh maken. Die sijne Waren mochten die swaerrenten van Bodemerije wel opbrengen: ende 't is hen als ondoenlijk van te wachten, dat hen met lang verloop van tijde de afkomste hunner Waren uit Europe maer Afie soude worden overgemaect: met andere redenen meer.

§. I.

Bodemerije is Geld-lesning] Het *caput Juris*, waer toe Bodemerije behoort, en daer 't bij Mr. Hugo de Groot hier ook onder geplacert wort, is *Mutuum*. Dit bekennen de texten selve, l. 6. ff. de *naut. foen.* in princip: l. 122. §. 1. ff. de *V. O.* l. 4. C. de *naut. f.* Nov. 106. Gemelte Heer de Groot, onse Auteur, verhandelt dan ook de Bodemerije onder dat *caput*. 't welk ons genoeg sij om hier vervolgens op te bouwen.

Waer van de Uitsleener het gevaer loopt vande See] Dese definitie van onsen Auteur is, naer gewoonte van meestal te sijne dingen, volmaect; schoeijende op de leeste van l. 2. C.

C. de naut. faen. Pecunia periculum, quod ex navigatione maris metui solet. 't Gene waer af de Uitleener ten defen het *Gevaer* op sich heeft, is deffels *gegeven Gelt*; ende nietwes verders nochte anders. Meerder en kan hij niet verliefen: verschillende daer in, soo als wijders alomme, duidelijc van eenen *Verfekeraer*, als wiens verlies sulc eene bepalinge geenffins en heeft. Sij verspreken sich dan, die 't den naem geven als of de Uitleener het *gevaer* der *verbodemde sake* tot sijnen laste bedong. In 't tegendeel, hij en treedt *eigentlijk* in geene directe relatie met die *sake*; gelijk een *Verfekeraer*, die'er op teikent, immers doet. Ende komt sulc verspreken vandaen uit de misgrijpinge, dat men de stipulatie vande *Bodemerije* confundeert met die vande *Affeurantie*: (daer sij als nacht en dagh van elkanderen verschillen: waer van fiet hier na *ad. §. 24.*) ook dat *oneigentlijk*, en na hairkloovinge, sulc ongeluk op de *verbodemde fake* vallen kan, 't gene den Uitleener wel *secundarij* tot *gevaer* op sijn gegeven gelt gedijt. 't *Gevaer* nu self, bij Ons, is het *Toeval*, waer bij vande *verbodemde fake* niet soo veel te lande en komt, als voor den inhoud des *Bodemerije*-briefs genoeg is; het heet in 't algemeen dat *vande See*, oft, om klaerder te spreken, *ter See*. Dit selfde *Gevaer* en is niet doenlijk met eenige namen te beperken, schoon men'er wel 't een en 't ander van kan opnoemen: gelijk men fiet inde *Policen* van *Verfekeringe*. Maer men moet schier stellen dat het, bij ons, *alle Schade* insluit, *buiten eigen bederf en gebrek der verbodemde sake*; of *buitenschult des Opnemers*. oft der *gener* welker daed hij moet boeten; oft *eindelijc der gener*, waer van hij 't *misdrijf* kan doen vergoeden; gelijk, quade stouwinge van den *Schipper* ontrent *Goederen &c.* Dit alles beduidt dan, onder Ons, het *Formulier* van *rechte avonture vander See*.

§. 2.

Zoo is 't redelijc dat hij winst mag bespreken] de gebruikelijke loop deser winste is ter *Beurse* de dubbele prijs der *Affeurantie* naer alfulc eene plaetse, als waer henen de *verbodemde fake* is geschikt: bij voorbeelt, van *Smirne* op *Amster-*

Asterdam is de premie van Aſſeurantie 20 ten hondert: de premie op Bodemerije is dan, op die ſelfde reize, 40 ten hondert. Dit gebruik ſteunt hier op, dat men geld op Bodemerije lichtende ſijnen Gever ofte Crediteur, boven de winſte die hij trekken ſal voor 't verſtrekken ſijnes geldts, ook voorraed in handen laet van ſijn gegeven geld te konnen laten verſekeren voor 't gevaer, dat in deſen te ſijnen laſte ſtaet. Daer nu de Beſchrevene Rechten op ſien, als den wettelijken ende toegelatenen loop van renten te buitengaende, is dat gene dat de Crediteur behoudt na aftrek van deſen voorraed tot Aſſeurantie, 't welk wel is eene ruime winſte; doch moet daer tegens in aenſchouw komen het gerief bij noodt, ende dat weinigen in een Landt hier toe te krijgen ſijn: ook 't gene de opnemer ſich *hier aengelegen* houdt, die nu gereet opneemt daer hij anders jaren en dagen na ſoude moeten wagen bij verkoop vande verbodemde Waere: voorts dat de Coſtume aen dusdanigen prijs haer ſegel volkomen hangt.

§. 4. 5.

Hier en komt nietwes in, of 't is altemael taſtelijk. Elk vol Eigenaer heeft recht om geld te lichten op ſijn goet; op ſijn huis; op ſijn land; en 't ſelve daer voor te verpanden: van gelijken ook Bodemerije te nemen op ſijn ſee-varend Schip, met effect van hypotheke; ende dat onder Hollant, ſonder XL. penning te betalen. §. 26. *infra*. Verantwoordinge, waer toe het gelichte gelt aengelegt ſij, en is de Eigenaer aen niemant ſchuldig. Met eenen Schipper, ofte anderen gemachtigden, (*praepoſitus*) legt dit anders: op hem is het dat de palen en voorſchriften, die de Wetten medebrenge, ſien: want hij ſtaet onder eenen Meester, wien hij rekenſchap ſchuldig is.

§ 6.

Welk meerendeel, uit gelijken hoofde Etc.) 't Sij dat Reeders hunne auctoriteit en toeftemminge verleenen tot den Schipper in 't Bodemerije-ligten, ofte dat ſij 't ſelf doen op hunnen naem; 't recht, waer aen voldaan moet worden, is al 't ſelfde.

de. Zij moeten 't meerdere deel uitmaken: ende de oirfakeder ligtinge moet geregteijk te verantwoordden sijn voor de overige Reeders; te weten, met hootfakē van 't verschoot, en nalatigheid dier anderen tot het opbrengen van hun aendeel.

Bij dit vande Overstemminge der *meerderheit* in reedinge van Schepen, past met eenen te melden; hoe tot Amsterdam, bij Willekeure van 29. Januarii 1687. ook aen de *minderheit* is een Overstemminge gegunt; namentlijk, in 't stuk van *Schepen*, Kat-schepen, Galliooten en andere Vaertuigen, plegtelijk maer varende op *Noorwegen*, *Sweden* ende de *Oost-See*: te sulken effecte, dat Reeders uitmakende het *vierdedeel*, en uit de reederije willende scheiden, dat heele Schip in 't bekken mogen doen verkoopen: mits van hun eenparig besluit den Schipper en vordere Reeders wettelijken de wete-doende een maent van te voren; en hen, daer bij, dat vierde deel aanbiedende op schattinge van onzijdige mannen, bij Schepenen te noemen.

§. 7.

Moet de opnemer in 't geheel betalen) Zijne obligatie tot wederom-gevinge van 't opgenomen geld is *in personam* principaaliter: doch *in rem* maer *accessorie*.

§. 8. 9. 10.

Al wat de text hier stelt nopende het *ingaen* van een *Mutuum*, is in Rechten soo klaer, dat het niet van noode en heeft bij *Aenteikeninge* verder verlicht te worden. En hier fiet men aen, waer de knoop legt dat het pand der Bodeme-rijje al komt te hechten van dien eigensten oogenblik af, dat het geld is opgenomen: te weten, het *Mutuum* is in sijn *aen-gaen* ende in sijn geboorte een *Contractus ultrò-citròque obli-gatorius*; ende derhalven al van dien tijt af met effect geboren wordende, als *principalis*, des Opnemers personele obligatie tot restitutie; soo subsisteert met eenen *à momento eodem* de *accessoria hypotheca*.

§. 13. 14. 15. 16.

Het beſtaen van des Opnemers perſonele Obligatie, als mede der hypotheke dan gelegen leggende in voegen als voren; ſoo komt hier nu iets, 't gene onſe Bodemerijen afſonderlijk hebben uit onſe *Gemeene Coſtuimen vander See*, art. 40. in opſichte van haer *vergaen*, ende van haren *modus diſſolvende obligationis*. Dit, namelijk: dat, daer de perſonele obligatie van een ordinaris *mutuum* alleen maer gediffolveert wort door werkelijke betalinge vande ſijde des Schuldenaers; daerentegen die van eene Hollantiſche Bodemerije ook gediffolveert ofte gelimiteert wort door *Toevallen* buiten den Schuldnaer; welke *Toevallen* dan ſijn de *meſurae* des Gevaers, 't welk de Uitleener eigentlijk in deſe Handelinghe heet te loopen van ſijn gegeven Gelt. Hoe verre deſe diſſolutie oft limitatie gaet, ſeit hier onſe Text; ſij heeft plaets bij alle *Toevallen* ſonder onderſcheit: Ende daer in verſchillen onſe Hollantiſche Bodemerijen vande Franſche; als inde welke ſulx maer alleen is in 't *Toeval* van *Schipbreuke*. Siet hier na, ad §. 24.

Om reden dat de Wet, ſchoon ſtellende &c.) Deſe reden is daer naer gericht om uit den weeg te ruimen al dien ophef, welken men tegens onſe Bodemerijen root uit de woorden van *te betalen veertien dagen na behouden aenkomſte*; even als of deſe bleven eene *conditie*, aen welke men het beſtaen en ingaen van 't heele Contract had te hechten: &c. Want, 't ſij waer voor deſe woorden mogten op te nemen weſen op ſich ſelven; dit is hier buiten tegensprake, dat de Wet (*Wb. Z. art. 40.*) in haer *Factum* deſe eigene clauſule ſtelt, en echter daer bij beveelt dat gene, dat wij'er in onſen Text afgeſſen. Siet nader onſe aenteiken. ad §. 24.

§. 17.

Ende niet uit de Roomſche Wetten) Voor eerſt ſoo is deſe waerheit alomme in onſe Practijcque in 't algemeen buiten geſchil: ende dan is ſij 't noch te meer in het bijſonder ſtuk van *Onſe Bodemerijen*. Want in de Roomſche Wetten komt,

als, nietwes dat rooije setten kan ontrent Ons Nederlantsch Formulier. De Romeinen en hadden hier soo geen gefet en generael Formulier in, gelijk Wij; veel min dan noch juist het selfde als het Onse. 't Was onder Henluiden een bloot stuk van *Stipulatie*; en hier van hing alles af: ende telkens bij de voorvallen stipuleerden Sij en de eigenschap van 't speciaal *Gevaer* dat de Uitleener op hem nam; en nog gene oft dese *Conditie*, waer aen het ingaen en de vastigheid van 't heele contract dan wiert gehegt; nu eens *dus*, ende dan weder *soo*. Waerom alles, wat'er de Roomsche Texten Ons van opbrengen, in niets anders en bestaet, dan I. in eene *species facti* van hun gestipuleerde; ende II. in een *recht*, 't welk afsonderlijk tot die voorgestelde *species facti* maer relatijf is; en niet verder: in een *recht*, segge ik, dat dan ook maer is eene *simplex explicatio* van dat singulier gecontraheerde aldaer. Sulx dat de opgemelte Roomsche Wetten bij Ons nooit conclusivè bijgebracht kunnen worden; of dese *minor* moet vooraf vast staen; dat, namelijk, de *species facti* van dien Roomschen Text is eene en deselfde met die van Onse Costuime. Ende dat doet sij, om soo te seggen, nooit. Men onthoude dit hier voor eene allernoodigste waerschouwinge.

Welke wijders Onse gecostumeerde *species facti* sij, (het sij dat'er weinige woorden gebruikt werden ofte vele; ofte dat'er nietwes in nochte uit besproken werde, dan maer alleen, op *Bodmerije ende rechte Avonture vander See*) dat betoonen wij met eene nette Verklaringe der outste en voornaemste Koopluiden, hier na ingelijft.

§. 21.

Tot eenig meerder licht können wij in dese werken weliets aende hand geven:

't Gene, inde Seevaert, aen den schulteiffcher levert het *privilegie*, ofte recht van boven anderen voor te gaen, heeft desen grontslag; Dat soodanige verstrekinge de heele sake heeft *behouden* doen worden. (arg. l. 6. ff. *Qui pot. in pign.*) Ende de onderlinge *præferentie* des eenen geprivilegieerden boven den anderen heeft wederom tot grontslagh, eerst ende t'al-

r'allersterkt, het *Besit*; oft, daer geen besit en is, den *Tijt*.

Indien'er nu een *Schip* is, en de Inschuld'ers de volgende, op eene en deselfde reise: soo is de rang van haerluid'er praerent'ie, dese:

Die gene, welker inschult is gesterkt met *besit*, ten minste bij confideratie van rechte ofte wet-duidinge, hebben de eerste *Classis*:

Ende hier komen in rang, I. de *Bergers* voor hun bergloon: II. dan volgen de *Schiplieden* voor hunne hure endienstloon: III. daer na de *Inlader* voor de uitleveringe sijner ingescheepte Koopmanschap; *item*, voor 's Scheeps quote in de omgeslagen Haverije grosse wegens sijn geworpen of verloren goedt. Sijnde te weten; hoe dat soo een *Inlader*, bij middel van sijn goedt op den bodem, ook *symbolijc* besit het schip; even soo krachtig als sijn goedt aldaer beleten wort bij den schipper. Ende konnen van dese selfde rangen van praerent'ie mede uitgelegt worden op den voormelten generalen gront, van dat elk, al te meer, de sake *behouden* doet sijn. IV. Soo wie van *Inschuld'ers*, van wat name hij sij, ook in eenig *besit* is, of van 't heele schip of van eenig deel of gereedschap in 't bijzonder, die gehoort in 'sgelijc onder dese *Classis*; ende gaet op sijne besittinge voor alle anderen: aldus, een *Scheepmaker*, soo lange hij het Roer houdt op sijn werf, ende 't schip niet en laet wegvaren vande reede: een *Seilenmaker*, hebbende de seilen op sijne solder. En soo al voorts met andere Ambagten en Neringen.

Hier agter volgt de tweede *Classis* der gener, namelijk, die sonder *besit* sijn: als, *Bodemerije-schulden*, *Leveraers*, *Verstreckers*, *Werkluiden* &c.

Ende deser rang wort gerichtsoert doof den *Tijt*: sijnde aldus te begripen. I. Alle die geborgt of verstrekt hebben, terwijl 't Schip legt in een ende deselfde haven, schoon met eenig kort onderscheit van tijt, (ter bescheidenheit vanden Rechter) worden gehouden voor *gelijc van tijt*; ende concurreren dienvolgende met elkanderen. I. *Privilegia. ff. de privile. cred.* II. Die in eene *latere* haven geborgt hebben, gaen voor die in eene *vroegere* haven. I. *ff. Qui pot. in pign.* De *jongste* voor de *ouste*: (recht anders, als in binnenlantsche

hypotheken) 't welk ook alſoo generalijk plaets heeft ontrent al wat, inde Seevaerte, tot de behouden-wordinge komt te werken.

Met verdere bijſonderheitjes, hier over, ſal nu wel te regt te komen ſijn.

§. 22.

Een Vreemde, dat is wien de verbodemde ſake niet aenengaet, betalende ofte loſſchende eenige geprefereerde ofte geprivilegieerde ſchult op deſelve, heeft van noode *ceſſie* van *actie*, om daer mede neffens de andere ſchult-eiſſchers te *ageren* in ſijnen rang: Doch Eigenaer weſende oft ſijn gemachtigde, ende mitsdien met ſijne gedane betalinge oft loſſchinge tegen ſulke andere ſchult-eiſſchers maer hebbende te *excipieren* oft te *retineren*, en heeft geene *ceſſie* van *actie* noodig. Deſe practijcque is klaer. *Merlin. de pign. & hypoth. lib. IV. qu. 59. item 191. & DD. ibi citat.*

Ende heeft dit inde Seevaerte ſijne toepaſſinge; als de *Bergers* oft andere met een deel van het goedt in *ſpecie* ſullende gaen ſtrijken voor hun loon, de Eigenaer, om 't goed bij malkanderen te houden, hen gaet betalen met geld. Want met ſulke betalinge ofte redemptie ſuccedeert hy in haerluider geprivilegieert recht, ende dat ſonder *actionem ceſſam* over te nemen: Van gelijken is't ook ſoo, met alle andere gehypothekeerde oft geprivilegieerde ſchulden, welke hy op ſijn Goedt betaelt oft loſcht. Deſe practijcque is al heel oud binnen Amſterdam: ende vind men daer af al Willekeure van den 12. Novemb. 1475. *Handv. pag. 274.* in 't geval van *Verbant-brieven*, welke een Eigenaer, op ſijn huis ſtaende, komt te loſſchen. Als iemand deſe geſegde practijcque al wilde *chicaneren*, ſoo ſou't met het geringe formaliteitje van *Ceſſie* van *Actie* maer te vervullen ſtaen.

§. 23.

Wy ſullen dit eens ophelderen met een Voorbeeld.

Een Schip, belaſt met eenen Bodemerijebrief van *f. 5000*, wort by de *Reeders* goetgevonden daer voor te laten *met den Heer verkoopen*, ofte *executeren*. Daer

Daer komt af, na alle 's Heeren en andere onkosten, fii-
vers _____ f 8000-0-0

De inkomste der ontfangene vrachten moet hier bij door
de Reeders verantwoord worden; ende is — f 4100-0-0

Is alsoo de geheele bate van 't schip inde Executie, f 2100-0-0

Stellende dan, dat over dese somme bij den Regter moet
preferentie gehouden worden tusschen alle de geprefereerde
ende geprivilegieerde Crediteuren van dat schip. (de Concur-
renten stellen wij dat niet eens betaelt sullen kunnen worden.)

Soo komen I. de Reeders op, met een gelofchte schult van
Bergloonen, na date vanden bodemerije-brief gevallen, f 4000-

II. de Hure der Bootsgefallen, soo mede voor den bode-
merije-brief voorgaet. _____ f 1600-

III. De Reeders hebben bij repartitie vande Kamer van
Assurance moeten betalen voor hun schip aen Haverije gros-
se in geprivilegieerde kosten staende de reise: ende, sulx,
mede voorgaende _____ f 500-

IV. Deselfde Reeders, voor betaelde noodige Vertimme-
ringe op een later haven dan de bodemerijebrief opgenomen
was, ende mits dien voorgaende. _____ f 800

V. Komen ook op, de *Leveranciers* van noodige scheeps-
behoefsten, mede op eene later haven als voren. _____ f 1200-

Is tesamen aen preferentien, die voor desen bodemerije-brief
gaen. _____ f 8100-0-0

Welke somme vande afkomste van 't Schip inde Vracht
vooraf gaende, soo blijkt dat'er voor de preferentie van den
bodemerije-brief, in sijnen rang, alhier overschiet f 4000-0-

Ende in desen toestand moet de houder des Bodemerije-
briefs (volgens 't gene wij in desen §. 23. hebben gestelt) sich
genoegen met te kort te genieten f 1000: onafgesien het
Schip ende Vracht meer hebben uitgebracht dan sijne schult
is.

Edoch indien het Schip f 2000. hooger ware verkocht, soo
soude (volgens §. 24.) de Bodemerije-brief niet alleen gehee-
le betalinge erlangt hebben; nemaer voor de Reeders noch
f 1000. in bate gebleven wesen.

't Is van gewichte, op desen §. 23. aen te merken; dat
som-

sommige Bodemerij-schuldenaers, die met hunnen Crediteur nu menigmael malkanderen bek-af pleiten over *Kortingen &c. van Lasten*, gaende voor den Bodemerij-brief en bij hun geloscht; als sij soo wijs waren dat sij het verbodemde schip of goedt in 's Heeren Executie legden, ende den Rechter daer preferentie over lieten houden; hunne intentie sonder wederpreken souden erlangen.

Ende ware in sulx van nuttigheit; ten gevoege van eigenaers, die als houders van gehypothekeerde ofte geprivilegieerde schult gerechtigd sijn te ageren, bij Willekeure te bevelen; dat sij bij sulke gevallen, hunne geëxecuteerde *Schepen* niet alleen, maer ook *Koopmanschappen*, binnen eenige korte uren ende onder toelage van seker oppgeld vermochten te benaderen. Want de eigenaer siet'er somtijts iets in, daer 't onsoet ware dat hij van wierde ontfet bij ontvreemdinge inde Executie; alwaer self intekooopen en in te mijnen niet altijts en gelukt.

§. 24.

Sedert dat in Vrankrijk is uitgekomen 's Konings *Ordonnance de la Marine* van 1681, (waer aen ik binnen Rotterdam, mijne geboortestadt, in 1679, mede noch iets hebbe gewerkt gehadt op aensoek van eenen Mr. *le Gras*, hier te lande daerom overgefonden.) soo is 't der pijnē waerd, om, dat seker onderscheidt; 't welk'er is tusschen de Bodemerijen van ons *Nederland* mitsgaders die van *Vrankrijk*, hier eens te vertoonen. Het bestaet dan hier in.

I. In *Vrankrijk* is bevolen, *tit. des Contrats à la Grosse. art. 16.*

Les donneurs à la Grosse contribueront, à la decharge des preneurs, aux Grosses Avaries; comme rachapts, compositions, jets, masts & cordages coupez, pour le salut commun du Navire & des Marchandises;

Dat is; De Gevers op bodemerije sullen, ter ontheffinge der Opnemers, contribuieren tot Haverijen Grosse; als, bij voorbeelt, Rantsoeningen, Werpingen, Kervingen, ten gemeenen beste van 't schip ende goedt;

II.

II. Wij hebben daer tegens aengehaelt hier voor, *ad tit. van Schipbr. art. 7.* hoe alhier in *Nederlant* wort gecostumeert, *Dat Bodemerije geene Haverije en draegt.* Van welk *Axioma*, oft *Brocardicum*, de ware en onderfcheidentlijke fin behelst is in onsen text, §. 23. en 24.

Dit is dan, belangende *Haverije Grosse.*

III. Wederom, in *Vrankrijk* vergaet de personele Bodemerije-verbintenisse, alleen maer, door totaël verlies ofte ondergang der verbodemde sake: (*art. 11. tit. des Contrats &c.*)

Ende, mits dien, aldaer verminderinge gevallende op deselve sake *par Avaries simples*; (dat aldacr te seggen is, bij eigen verderf, bij storm, vijantlyke neminge, schipbreuke of strandinge, berg-loonen, en tol-rechten. (*art. 2. §. tit. des Avaries:*) Soo en wort des Opnemers gehoudenisse daer door geenffins proportioneljk vermindert:

Dit segt dat voorstaende *Fransche art. 16.* inde woorden, *Et non aux Avaries simples, où dommages qui leur pourront arriver:* Voegende daer by, *S'il n'y a convention contraire:* dat is, By soo verre 'er geen *Beding* en legt ter contrarie: verstaet, *klaer ende uitgedrukt:* gelijk'er ons 't *Formulier* wel afgebleken is in dese woorden: *Dat*, namelijk, *verminderinge aende verbodemde sake* gevallende uit hoofde van sulke *Avaries simples*; deselve en bij den *Uitleener* en bij den *Opnemer* pondts-ponts-gelijke moeste gedragen worden.

Soodanig dan, dat, in dit genoemde geval der *Fransche Simpele Avarien*, de *Opnemer* in *Vrankrijk* schuldig is den *Bodemerije-brief* geheel, ende sonder kortinge, te betalen: soo lange'er stuk of stolle vande verbodemde sake te recht komt. Alleen, tot versagtinge, statuert'er de *Koning* op heeter daedt, *art. 17*, dese exceptie by:

Seront toutesfois, en cas de naufrage, les Contrats à la Grosse réduits à la valeur des effets sauvez.

Dat is, *Sullen niettemin*, in geval van *Schipbreuke*, de *Bodemerije-brieven* bepaelt blijven tot de waerde vande gebergde effecten:

Beduidende; *Dat* des *Opnemers* personele gehoudenisse in dat enkel geval maer even soo verre gaet, als de afkomste van het gebergde: te sulken effecte; dat aen de eene sijde

de Opnemer blijft ontslagen van alle verdere gehoudenisse ; ook wederom aende andere zijde het geheele gebergde , voor 't verhael des bodemerije-briefs , moet verklaert worden verbonden ende executabel.

Vrankrijk heeft dan , sedert de opgemaekte *Ordonnance* 1681 , in dese dingen een Recht , by 't welk van proportionele verminderinge op den inhoud des Bodemerije-briefs , in 't geval van haerluider *Avàries simples* , heel ende al niet wort geweten buiten *Schipbreuke*.

Konnende wy den Leser verfekeren , dat 't gene wy hier bloot leggen , is gewis het rechte ende eigentlijke verstant dier twee Fransche artikelen ; (16. en 17.) in opfichte dat , eer de conclusie vanden Raedt daerover ging , beide deselve in 't bijzonder , tusschen dien Mr. *le Gras* ende my in 1680. soo als ik hier in Amsterdam was komen wonen , by brieven-wisseling met veel aendagt sijn geventileert geworden.

IV. Ons *Nederlant/sch* recht daerentegen ontrent dit alles legt aldus.

I. Het gestatueerde in *Vrankrijk* in 't particulier geval van *Schipbreuke* , dat , namelijk , des Opnemers personele obligatie dan gelimiteert en gereduceert blijft by 't bedrag der behoudene effecten ; staet in *Nederlant* vast , niet alleen by *Schipbreuke* , maer ook generalijk by *allerley Toewallen* , ten gevare des Uitleeners staende. (siet §. 16. hier voor.)

II. En uit desen hoofde heeft by ons geen plaets , te moeten geheel en sonder kortinge betalen soo lange'er stuk oft stolle vande verbodemde sake te rest ware. Waerom ik menigmalen met bevremdinge hebbe staen aen te hooren , daer men sat te beufelen , van maer de Kiel van 't verbodemde , en verongelukte , Schip uit den gront te willen werken , en ter bescheidener plaetsse binnen slepen ; om daer door den bodemerije-ligter te dwingen tot volle betalinge. &c. In *Vrankrijk* kan dat stant hebben ; niet hier.

III. Gelijk mede , uit dien eigenen hoofde , onder ons geen plaets heeft , even soo weinig als in *Vrankrijk* , het gedoogen van proportionele verminderinge op sijn geld ; soo lange het volle uit het Pandt kan uitkomen : in sulker wijze als wij dat hier ter neder stellen in §. 23. en 24. En vermits , in

on-

onfe dagen, tegens dit laetste wel contrarie aendrang gemaect is; bijfonder uit de Roomfche rechten, hier in allen gevalle geen pas gevende, foo lange onfes Vaderlants recht het af kan: foo ftellen wy onfe Oploffchinge daer van ook hier vervolgens. Wy feggen dan,

In den eerften, Dat het vanden weg af is, dat onfe Nederlantsche Bodemerijen fouden wefen gemengde Contracten uit *Geltleeninge* en uit *Affeurantie*, (*Contractus mixti ex mutuo & periculo averfo.*) De Uitleener doet in 't Bodemerije-Contract niets minder, als dat hy eene Affeurateurs-verbinteniſſe aengaet: Want al wat hij aengaet, is, dat hy, eenvoudig op de Coftuime, te vrede fal wefen niets verders ofte anders te eifchen, ten benoemden dage, dan betalinge *foo verre die bodem foo veel te lande brengt*. Maer wat, daerentegen, is vande Affeurantie, ofte *periculum averfum?* en wat doet een Affeurateur? Dese gaet een ſtipulatie aen, waer by hy met uitgedrukte woorden t'ſijnen laſte neemt te loopen de riſico, perikelen ende aventuren van de geaſſeureerde ſake ſelve, ten be- loope van het intereſt des geaſſeureerden; ſtellende ſich in alle de gevallen, by Police vermeld, in des geaſſeureerders plaetſe; *te ſulken effekte* (hier komt nu het onderſcheit) *omme, naer rate van ſijne ſignature, aen den geaſſeureerden te reſtitueren alle de ſchade die hy ſal geleden hebben; ook om hem van alle verlies ende ſchade dieswegens te garanderen*. Op welk laetſte fondement alle ſwarigheid, die aende geheele verſekerde ſake ofte over-komt, tuſſchen eenen aſſeureateur naer rate van ſijne ſignaturc, ende tuſſchen den geaſſeureerden proportione- lijk, als by ſocieteit, moet worden gemeen gedragen ende verdeelt. Leggende dan nietwes van ſulx nochte in de Wet, (*art. 40.*) nochte in eenig uitgedrukt beding buiten de Wet; foo en kan de Uitleener der Bodemerije, als ſijn geheel uit het pand komen kan, nooit betrokken worden in ietwes van contributie of kortinge, daer wy hem in deſen §. 24. van vrij- ſtellen.

Ten tweeden, doolt men inſgelijx: als men de Bodemerije refereert

I. Tot een *Contractus innominatus*, Do, *ut des: Geven om Geven;*

II. Ende wel namentlijk tot fulk een Contract waer in des opnemers heele gehoudenisse tot wederomgevinge soude gefet staen aen eenen *onfkeren dag*, in *Diem incertum*: te weten, *foo vele dagen na behouden overkomste*.

III. Bewerende daer by, dat, naer de Beschrevene Rechten, een *onfkere dag* eene *conditie* met sich brengt in *Contracten*:

Hier uit dan voorts *Illatie* makende, dat, die *overkomste* niet *gantsch* behouden geschiedende; van dit heele Contract, by 't ontfaen der *Conditie*, nooit *obligatio personalis* tot restitutie en heeft gefubsisteert nochte ingang genomen gehad; gevolghelijk mede niet de *accessoria* der hypotheke;

IV. Waer bij men noch nader segt, (daer *ex Jure* resoluut is, hoe het defect eener *conditie* opereert eene totale dissolutie van 't Contract) dat men egter daer toe wil komen; dat men, schoon 't geheel uit het pandt kan uitkomen, te vrede sij den Bodemerije-brief niet geheel te profiteren, maer nog te betalen onder fulke proportionele kortinge en verminderinge, als 'er by den Opnemer aen vermindringe en last is geleden op de verbodemde sake.

Ende sijn onse Redenen, tot Oplosschinge hier over, dese.

I. Dat wy hier te voren, *ad §. 1.* hebben bewesen gehad, dat de Beschrevene Rechten selve de Bodemerije verklaren, niet voor een *Contractus innominatus*, maer een *Contractus Mutui*:

II. Hebben wy daer ook by bewesen, dat in Contracten van fulken aerdt des opnemers obligatie, *foo principalis* als *accessoria*, subsisteert vanden aenbeginne, teffens met de aentellinge der penningen: ende dat al wat in Onse Bodemerijen naer *conditionaliteit* smaekt, hier inne bestaet, dat, by Toevallen en verminderingen aende verbodemde sake opkomende, des opnemers obligatie, uit fulken hoofde, blijft gelimiteert en gereduceert (*per Wb. Z. art. 40.*) tot *foo verre die verbodemde sake foo veel te lande brengt*. Als 't ondertusschen evenwel eens gebeurde, dat het eens Uitleeners kennelijke wille waer', fulk een dollemans Contract aen te gaen; waer by hy uitdrukkelijke overgifte deed, *of schoon de obligatie als boven ingaet vande ure der opneming van 't gelt, dat deselve egter voor dat*

dat mael niet eerder ingaen soude, dan na behouden aenkomste der verbodemde sake: soo en willen wy daer niet tegenstrijden, dat sulck beding niet en sou moeten nagekomen worden. Men vindt selfs in 't Recht l. 6. versic. *sed cum. ff. de naut. fœn.* dat sulck een *species facti*, by den Regtsgeleerden, ook soo eens wort voorgesteld. Doch 't sij soo 't wil; aen onse Beurfe worden de Bodemerijen niet gesloten in sulken verstant: maer wel in een geheel ander; soo als wy daer van eene Verklaringe van Koopluiden besitten, geschreven op een behoorlijk segel, en geteikent den 17. Septemb. 1699. welke wy ook hier achter inlijven.

III. De derde Tegenweringe fundeert sich daer op; dat een *onsekere dag* (als in desen, *te betalen 14. dagen na behouden overkomste*) naer Rechte eene *conditie* opereert: gelijk hier toe aengehaelt worden in 't stuk der Uiterste willen l. 75. ff. *de cond. & demonst. l. 30. §. 4. ff. de legat. I.* en in 't stuk der Contracten l. 45. §. 3. ff. *de V. O.*: uit welke *conditie* men dan *quasi* sulck eene *Illatie* maekt, gelijk ik hier boven aenroere; te weten, dat dat gelt, 't welk op Bodemerije gegever is, om 't niet-ervult worden van dien *onsekere dag*, *directe* ten bate des opnemers soude blijven heel oft ten deele geproffiteert. Edoch dat fundament op sich selven al eens toegevend, ende partijen daer in na-stappende, soo sullen wy hen hier daer af de kracht hunner *Illatie* ontnemen; ende aentoonen dat het geen ding minder doet dan de *conditionaliteit* van dien *onsekere dag*, dat een opnemer op bodemerije komt gelibereert en ontslagen te worden. Te sulken einde halen wy dan eens uit, vanden gront op; Hoe dat de genoemde *conditionaliteit*, die wy dan mede stellen sullen dat'er waeragtiglijk leit in sulck eenen *onsekere dag*, 't sij in Uiterste Willen, 't sij in Overkomsten, heeft twee gevallen:

I. Dat die gene, die hier uitschieter en geveer van penningen is, noch niet en is van gelt gescheiden:

II. Dat deselve geveer immers van gelt gescheiden is.

Ider deser twee gevallen heeft, hier in, nu sijn affonderlijk recht: als te weten; In dit I. geval is het Effect van die *conditionaliteit* des *onsekere dag's*; in Uiterste Willen; dat de Erfgenaem, die hier geveer is, by 't niet-ervult-raken van sul-

ken gestelden dag, 't gelt van het Legaet dan niet verschuldigt wort om op te leggen; maer het binnen sijne beurse behoudt; ende, sulx, by sijn geheel blijft. Desgelijx is het met den gelt-uitschieter hier ook, in *Overkomsten*. Ende leggen hier toe de bekende texten van 't Recht, welke van het *desect eener conditie* in desen eersten gevalle spreken; by my onnoodig hier aen te trekken.

Dan wijders in dit II. geval, is het Effect van die selfde *conditionaliteit* des onsekeren dags; dat, de Uitschieter ofte Uitleener immers van gelt gescheiden wesende; ende, door 't niet ommekomen van dien dagh, het Legaet of Contract gevallende in onsekerheit; (*in causam incertam*) alsdan het heele gelegateerde ofte gehandelde gedijt krachteloos: ende mitsdien aenden Uitleener ofte Uitschieter wort geboren een recht van repetitie, ofte *condictio*, sijns opgeschotenen gelts. Dus legt het klaer bevel van Rechte in dit tweede geval; te weten, in l. 56. ff. de *condict. indeb.* alwaer staet,

Summâ ratione dicitur, quod interim solvitur, repeti. Ut enim pactum, quod in tempus certum collatum est, non magis inducit conditionem, quàm si ex die debitor solvisset: Ità prorsus defensio juris, quæ causam incertam habet, Condictio in star obtinet. Dat is te seggen;

Eerst; dat geen condictie ofte repetitie geschreven staet op een Besprek van niet te eischen dat geheght was aen eenen sekeren dagh; even soo weinig als, wanneer men een schult op dagh hadde gaen betalen *contant*. Maer, ten tweeden; by soo verre men gelt uitgeschoten hadde tot iet daer *onsekerheyt* in gevalt, dat men dan immers repetitie of condictie heeft:

Welke gerechtigheit dus en aen Testamenten, en aen Contracten, gemeen is.

Een exempel daer af, in onsen handel, is: Ik bedinge met
 „ iemant, dat hy my tegen den naest-volgenden Wijn-oegst
 „ sal leveren 10. Vat Wijn, van sulke en sulke sijner Wijn-
 „ gaerden. Ik geve hem f 300. op de hant. Door de vorst
 „ vriesen die Wijngaerden uit: de *causa contractus* wort in-
 „ certa. Dan hebbe ik, volgens de bijgebragte wet; repe-
 „ titie ofte *condictio* mijner opgeschotene f 300: eene repeti-
 „ tie, verschillende geweldig van confiscatie heel oft ten
 deelen; daer partijen heen willen. De

De *Conditio* der Rechtsgeleerden drukken wy, in den Koophandel aende Beurſe, uit met het Italiaenſch woord *Reſtorno*; beduidende eene *Vernietiging* (te-rug-draeiſinge) van het heele gecontracteerde, met herſtellinge van partijen ten wederſijde in ſulk geheel, als waer in ſij waren voor date van 't aengaen; dienvolgende met wederomgevinge van de penningen op de hand geſchoten.

Deſe *reſtorno*, ofte *condictio*, wort *ex d. l. 56.* over alles wat maer inden Handel en Seevaert valt in onſekerheit, (*in cauſam incertam*) voor vaſt onder ons gecoftumeert; en wel abſolutelyk te ſulken effecte; „ Dat enkel de *onſekere dagb*, „ (te betalen ſoo vele dagen na behouden overkomſte,) in een „ hantschrift nooit inbrengt ſulken aert van conditionaliteit, „ by welkers ontſtentiſſe de opgeſchotene penningen, ſou- „ den tot des ontſangers bate, eenigſins geconfiſqueert, oft „ geproffiteert, blijven. Dit laetſte heeft van noode de klare woorden of van een Beding, of van een Wet. De Seevaert en gedooft niets duifters.

Aldus dan, de Bedienten in *India*, trekkende alle jaren hunne wiſſelbrieven op Bewinthebberden der Ooſt-Indiſche Compagnie alhier, met de ſpeciale clauſule van *te betalen na 't arrivement der retour-vlote van 't jaer 1710*, of ſulk jaer als 't dan ſij; ſoo uſeert men dat geenſſins voor een *Conditie*, by welkers ontſtentiſſe de gever ſijn gelt ſou quijt ſijn; als 't welke ginder op ſulke *voorwaerde* niet en is gegeven.

Noch; Als Schippers buiten 's lants tot 's Scheeps behoef gelt leenen buiten Bodemerije, en daer af hantschrift verlijden, van wederom te geven *acht dagen na behouden aenkomſte*; Ende hier op volgt, dat het Schip met man en muis komt te blijven: Indien'er, buiten het gebleven Schip, voorraet van Baten onder de reederije is, van ſulke nature als wij aenroeren *ad art. 12. tit. van ſchipbr.* ſoo coſtuimeren wij abſoluit, dat hantschrift daer uit te betalen: Ik ontſange wel ſulke betalingen in mijnen handel.

Inde *Wiſſelhandeling*e coſtuimeren wij al even het ſelfde; daer wij dagelijx ſchrijven *op veertien dagen ſicht*, en diergelijke onſekere termijnen: Dit, ende al wat meer is, is onder ons ſuiver *reſtorno*; en nooit confiſcatie; by ontſtentiſſe:

ver-

verstaende eigentlijk maer, daer mede, den betael-tijt te schik-
 „ ken naer eenig redelijk gevoegh van een der partijen: en-
 „ de bijsonder in de Bodemerije-brieven doen wij 't alleen ;
 „ op dat'er blijke, van wanneer af wij, by uitsfel oft ver-
 „ trek, (*per §. 9. supra*) binnenlantsche renten mogen gaen
 „ rekenen.

Als wy nu, op de toetsē van ons gedistingueerde hier voor,
 de illatie van partijen opponenten eens in de weegschale ha-
 len:

Voor eerst, is klaar; dat wy met *Bodemeryen*, ende die al
 te betalen houden *veertien dagen na behouden overkomste*,
 t'huis leggen in dat II. geval, in het welk de Uitleener is van
 gelt gescheiden met beding van dat wederom te hebben op
 eenen *onsekere* dagh, en dien we eens stellen dat niet vervult
 is komen te worden. Ende hoe hebben wy malkanderen nu
 hier? Past haerluiders *Illatie* op dit II. geval, het geval van
d. l. 56? Geen ding minder: Sy past op dat I: Derhalven is
 sij met al haer opschik, ten desen, ydel ende buiten de sake.
 Ik gebruike daer geen meer woorden toe. En was dit het
 gene dat my alhier te toonen stont.

Om 't by het destrueren van partijen-*Illatie* nu niet te la-
 ten, soo vervolgen wy; Dat de ware en Juridicque illatie
 in *Bodemeryen* sulx is; dat het uiterste, 't welk in de gemel-
 te conditionaliteit kon leggen, hier al mede *restorno* waer'; te
 sulken fine, dat de Uitleener en Opchieter der Bodemerije-
 penningen, *actione directâ*, sou recht hebben om sich te keeren
 tot den Opnemer om repetitie der selver. En dit waer' het
 eigentlijke dat hier op sou sitten, soo wel als op alle de
 rest. Edoch, vermits in de Bodemerijen aen dien Uitleener
 daer ontrent wederom obsteert een indisputable *exceptio pacti*
conventi (in opsigte, dat, voor 't verwacht van seker opgelt,
 hy self de man is die *de avonture dier penningen* loopt) soo is al
 wat, uit dien bewustē *onsekere* dagh, naer Rechten, plaets
 had alhier te argumenteren, ten weerkanten doot: ende is
 de Conclusie, dat het Bodemerije-werk dan eenvoudig blijft
 by sulke justitie, als de Wet (*Wb. Z. art. 40.*) na wechne-
 minge van partijen-*Illatie*, 'er ons in voorschrijft.

Men verschoone my van meermalen een Ding te seggen ;
 dat

dat ik dese derde Solutie dus nog eens in eene korte en universele somme betrekke;

't Heele sijn daar van komt hier op uit:

De *conditionaliteit* eens *onsekeren* dags, nemaer ook van al wat in *causam incertam quamcunque* valt, en in Uiterste Willen en in Overkomsten; is, in dat II. geval, van dit effect in Rechte; dat sijn, bij 't misschen en niet-ervullen, den genen die gelt genoten heeft *direct* verbind, *ex conductitiâ lege*, tot de restitutie. (Verre van daar, ja geen nagt soo verre van den dagh, dat 'er *directe* liberatie op sissen soude, totale oft partiale.) Proponeert die Gelt-genieter dan hier tegens *exceptie*; soo moet dese ingesien worden, en hij moet daer regt op ontfangen: Ende, namentlijk, I. de *exceptie* van onwaerde sijnde, soo is de restitutie indispensabel: soo als dit dan het fundament is vande exempelen welke wij in dien sin bijbrengen. II. de *exceptie* tegens die restitutie door-gaende, soo behoud de Gelt-genieter het genotene, en hij wort gelibereert: niet *direct*, uit hoofde des *onsekeren* en onvervulden dags; (dit kan doch in eeuwigheid geen plaetse hebben, nocht heel, nocht ten deele) maer bij middel van sijne *exceptie*: gelijk fulx in eenen opnemer van Bodemerije met de claufule *op bodemerije en rechte avonture vander See*, hier in Nederlant, wort bewaerheid.

Willen de Opponenten dan tegen mij noch verder hen selven beproeven op de kragt hunner *exceptie*, dat is de *étendue* der woorden, *op bodemerije en rechte avonture vander See*; met te insteren: „ Gij, stelt, dat de Opnemer der Bodemerije „ heeft, bij middel van 't opgelt, van den Uitleener af-en uit- „ gekoft dat recht van *restorno*, van *condictio*, van *repetitio*: „ Gij hebt te weten, dat *de avonture der See*, welke bij mid- „ del van 't opgelt is getransfereert op de schouderen des sel- „ ven Uitleeners, is met eenen van die Consequentie, dat „ daer door die Uitleener ook is gehouden geworden om te „ concurreren in *proportie* en *contributie* van schade:

Soo solveer ik weder, I. dat dus het groote en hoog-opgeheven argument, dat men sich pijnde te halen uit den *onsekeren dag*, voor geabandonnert en gewonnen gegeven wort.

II. dat dese gewaende Consequentie niet anders is dan eene

Y

mera

mera petitio principii ; de questie selve tot bewijs ; de ros-molen : waer in ons al weder de Wet moet scheiden ; soo als sij dan ook doet ten voordeele van mijne sustenue, in't selve *art.* 40. *Wb. Z.* Invoegen, dat soo doende al weder nietwes overblijft.

Laet ons hier niet voorbij slaen, Dat onse ware uitleg van't tweeledig effect der *conditionaliteit* eens *onskeren* dags inde Contracten, al mede eene peremptoire decisie levert inde justitie onser Charterpartijen en *Scheepsbevragtingen* ; soo van enkele reisen, (uitwaerts) als van *doorgaende* reisen : (uit en r'huis) te weten, daer de betalinge der Vracht-penningen staet geconfcreert aen eenen *onskeren* dag ; (*bij behoudene uitleveringe der ingeladene Koopmanschappen ter uiterlijke ontlaedstede*) Want dien dag dan niet komende vervult te worden ; I. de Bevrachter, en gelt-gever in desen, niet sijnde van gelt gescheiden, behoudt het binnen sijne beurse. En II. soo hij immers van gelt gescheiden waer', soo is't *restorno* in *ordinaria formâ*, met condicție en repetitie van't reets getelde ; gelijk op desen gront dan particulier, ende *in terminis*, rust de text in l. 15. §. 6. ff. *locat.* In welke repetitie echter den selven Bevrachter obsteren kan eene *exceptio pacti conventi* ; soo aldien bij Charterpartije is bedongen, (gelijk somwijlen) dat de Schipper onderwege sal mogen ontfangen en *behouden* soo veel gelt, als hij tot's Scheepsbehoef van noode mochte hebben ; of iets anders van gelijken effecte. Dese justitie is aldus bij ontelbare Gewijsdens onser Hooge en Lage Rechtbanken bevestigt.

Eindelijk, de Costuimen welke wij in dese III. Oplosschinge komen op te noemen, en fullen dan geenens Regtsgeleerden vreemt voorkomen : Want sij sijn 't Recht self. Daer wij in't tegendeel, in onsen Koophandel, 'er wel hebben die bot tegen den draect van 't Recht aenloopen ; ende soo als we 'er, om de nieusgierigheit, nu wij hier dog in sijn, wel eens eene willen opbrengen :

't Is in Regte klaer en bekend ; dat, Wie uit eens anders overdrachte, ofte regtsverlij, komt te ageren, moet tegens hem laten gelden alle exceptie die placitê heeft tegen sijnen verlijder ; *exceptiones ex personâ cedentis etiam ob stare cessionario.*

L 143. *de R. J.* een regel, ook in ontelbare punten der Koopmanschappe, van doorgaend gebruik. Ende daer jegens costumeren wij klaer en buiten het allerminste geschil, dat dit recht geene plaetse en mag hebben in het bijzonder stuk van den *Wisselbandel*: niet hier alleen; maer even gelijk dat van de Bodemerijen, heel Europe door; als een Wet der Volkeren.

Bij voorbeelt; Wisselbrieven keerende met proteest, en getrokken bij A, te betalen *aende ordre* van B; bij desen geendosseert *aen de ordre* van C, ende soo bij verdere negotiatie aen D. E. F: Soo vermag F (de laetste houder) sijne vergoedinge te verhalen niet enkel van E, (sijnen naesten man, en met wien hij gehandelt heeft) maer ook, overspringender wijze, van D. C. B. en A. t'sijner keure; van elk *in solidum*. Ende behoeft (dit's nu de sake) F nergens tegen sich te laten gelden eenigerleije exceptie, die plaets heeft tegens E, van wien hij sijn recht en overdragt verkregen heeft: Enkel aldus uit krachte van onse geseide Costuime, en dat vierkant tegen den klaren draet van 't Recht aen, als 't welke van diergelijx niet gewaegt dan in 't bijzonder geval van *Bedrog*, en heimelijk besteken werk. *l. 19. ff. de novat.* De grond daer van is; dat sonder 't selve de grifheit des heelen Handels, en die'er de siele af is, haren loop niet soude kunnen behouden: Wij souden'er moeten uitscheiden; bijzonder ook uit het Bodemerijgeven. Echter, sulke Costuimen tegen den draet van 't Regt hebben wij seer weinig; Ende wat dese laetstgemelte hier aenbelangt, sij is ook soo eng als mogelijk; sij gaet maer tot buitenlantsche Wisselen; en sulke dan nog maer die inhouden de clausule, van *te betalen aen de ordre*; niet tot andere; nochte tot slegte *Assignatien*: dese blijven onder de scherphheit van 't Recht, ende mag een vorderaer maer gaen tot sijnen eigenen man.

Soo is'er noch; dat van Koopluiden commerciërende met eenen openbaren Compagnie-naem, algemeenlijk ider dier genoemens *in solidum* verbonden staet. Mede; dat Borgtogen, Interventien en Respon sien, hoe eenvoudig, om van volkomene waerde te wesen niet van noode hebben de renunciatien der beneficien in Regte bekend. Gelijk als hier op ook steunt;

Cur. Holl.
decii. 49.

Supr. Cur.
decif. 12.

steunt; dat het *Staan del credere* is niet eene simpele adpromissie subsidiaire; edoch eene expromissie, als of daer gerenuncieert waer' van alle *auxilium Juris*. D. Mevius *ad Jus Lub. l. 3. tit. 5. n. 9*: &, ex eo, Marquard. *de Jure mercat. l. 3. c. 8. n. 5. § DD. ibi laudati*. Dit hier op de Koopmanschap toegegeven hebbende, soo vervolgen wij vorders onsen wegh.

IV. De laetste Tegenwerpinge der *Proportionaliteit*, waer toe partijen, in desen, eindelijk noch komen, past nocht fluit in't geheel niet, voor eerst, op ons II. geval; waer in wij met het Bodemerije-werk hier verseren. 't Is, daer, buiten den wegh, en verkeerde propoosten. Derhalven schier overtollig, dat wij'er ons aen ophouden.

't Soude het I. geval, *quasi*, moeten heten; daer sij op passen soude. Edoch hier over hebben wij mede op te losschen, wat het universeel daer van aenbelangt: dat het Recht daer over nooit *proportionaliteit* medebrengt. Het defect eener *conditie* werkt eene geheele ontslaginge: soo als hier over wel, en den Rechten conform, is geresolveert bij de Hollantse Regts-geleerden. *Consultat. vol. IV. pag. 217*. 't Recht kent maer de vervullingge of het defect eener *conditie*, ende besluit ons, daer uit, niet ingaen of niet ingaen van't Contract. 't Recht (soo als men't dagelijx exempel heeft aen de Charterpartijen) kent, bij explicatie, daer in geene Arithmetische Divisien: dese moesten voor af al uitgedrukt leggen in de *stipulatio pactioni adjecta*. Ende in onse Bodemerijen en is dieswegen niets. Boven dien, soo is dit laetste argument van *Proportionaliteit* al lang bij de Tegenprekers geabandonneert en gewonnen gegeven in 't stuk van *Schepen*: maer op *Koopmanschappen* noch niet t'eenemaal: hoewel, ook in opsichte van dese, Vonnissen tot Amsterdam gaen; bij welke, (in't geval daer verminderinge is geschiet; doch maer soo, dat de volle betalinge'er kan uitkomen,) „ De heele hypotheke „ wort verklaert voor den inhoud des bodemerije-briefs „ verbonden ende executabel, ende de opnemer gecondem- „ neert sulx te ghenghen en te gedoogen: welke Vonnissen „ bij't Hof van Holland worden bevestigd. „ Ondertusschen „ t anker, waer voor men dit op *Koopmanschappen* noch lanxt heeft

heeft gepoogt te houden, is, dat het *individuum hypothecæ* wel plaets soude hebben moeten, alwaer het corpus is *individuum*; gelijk een *Schip*: Ende in 't tegendeel niet, daer de *corpora dividua* sijn, gelijk verbodemde *Koopmanschappen*; (als bij voorbeeld, 10 balen Peper) welke men seit dat dan ook niet verder behooren gehouden te worden gehypothekeert te sijn, dan proportionaliter pro ratâ. Doch, waer leit fulke Philosophie, oft Arithmetica, wederom ergens in 't Recht? Naer Rechten, eene hypotheke, schoon gecontraheert op *corpora dividua* heght evenwel *individuum* op alle deselve; ja op elk minste deel deselfs. Hier beneffens is het, *in factò*, eene *simplicitas digna favore*; dat een *Schip* met sijne gereetschappen en toerustingen, waer op men bodemerije licht, een *corpus individuum* is: het heeft voor duifenden guldens aen *corpora dividua*; welke 'er af sijnde, het evenwel noch See kan bouwen.

Wij denken hier mede aen onse voorgenomene Oplosschingen te hebben genoeg gedaen. Wij hebben daer te sterker ijver in bewesen; om dat, de Bodemerije een hoofd-stuk van den Seevaerdigen Handel sijnde, de Beurfe ten uitersten gelegen legt aende verskertheit der Credijt-geveren: op dat dese, in plaets van deugdelijk gelt, niet gepacit en werden met wind van chicane.

Mij geheugt genoeg, dat die dagelijxe neringe van verschillen over dit stuk alsoo niet en was: Sedert den aenwasch onser Vaerte op *Curaçao* is deselve bijzonder aengeset door sekere raffinante volkeren; ende schier gemaekt tot een kaetsbal van Dwersdrijverije. Wonderbaerlijk springt men ginder met dit spel om: Ik hebbe exempel in mij selven. Ondertuschen is mede hier bij opgekomen, dat, tot hanthavinge der oude Costuime, met kennisse van Regtsgeleerden, in 't gedrukte formulier op *Koopmanschappen*, is bijgedaen geworden de clausule; *Ende soo, bij verongelukken oft schade van het Schip, iets van onse Goederen geborgen oft gesalveert mocht worden, sal sulx tot voordeel vanden Gever ofte Houder des Bodemerije-briefs komen.* Welke clausule dan mede nu costumier is geworden. Edoch de clausule vande eigene woorden van *Wb. Z. art. 40.* is bondiger en korter; *te betalen soo verre de verbodemde sake soo veel te lande brengt.*

§. 29.

In Bodemerijen op Goederen; ontrent de eerste, 't selfde regt, als op Schepen; in allen gevalle, sonder onderscheit.) Dit siet op de bevoegtheit des Opnemers; dat hij Eigenaer moet wesen; en Gemachtigde sijnde, uitdrukkelijken last hebben, of penningen aen hem benoodigt sijn op het verbodemde Goed. 't Siet ook op de hoedanigheid des *Gevaers*, dat tot 's Gevers laste in defen staet: Waer over wij ons hier voor geuitet hebben, *ad art. 1.* Eindelijk, siet het ook op de *actio hypothecaria*, ten voordeele vanden Gever hier in geboren: namentlijk, I. Bodemerije op *Koopmanschappen* is mede een *Contractus Mutui*: ende gaet mitsdien des Opnemers personele, en principale, gehoudenisse tot wederomgevinge alhier mede in, teffens met de aentellinge der penningen. II. 't Voorge-roerde Placcaet *van XL. pen. art. 36.* komt even uitdrukkelijk hypotheke te verleenen aen bodemerije-schult buiten 's Lants opgenomen ten besten *van Goederen*, ende tot aenkoop van nootlakelikheden daer ontrent. III. De claufule *van te betalen soo vele dagen na behouden aankomste*, werkt hier even soo weinigt tot nadeel vanden uitleener, als wij *ad art. 24.* ontrent *Schepen*, hebben aengeteikent.

§. 31.

In bodemerijen op Goederen van eenige waerdije (&c.) Vande claufule, welke men useert onder de *Cognoscementen* te voegen, komt hier na, onder de Bijlagen, het Formulier.

't Is wijders, inde *Seevaert*, en hier en selfs heel' de werrelt door, eene onwedersprekelijke *Costuime*; van het recht, vervat in *Bodemerije-brieven*, ook in *Cognoscementen*; in alle gevallen, geene uitgefondert; validelijk over te dragen bij simpel *endossement*, ofte overschrijvinge achter op den rugge; met gelijke wijze ende effect als inde *Wisselbrieven*: sonder dat *Procuratie* oft *Transport*, *Notariael* oft *Geregtelijk*, hier in van noode sij. Vanden *XL. penning* op *Schepen* sijn *Bodemerijen* dog exempt.

§. 33.

In de Practijcque van Rechten beduidt dit , dat de houder des bodemerije-briefs alom, onderwege ende bij nood , wort ontfangen ende toegelaten tot het *exercitium actionis hypothecariæ*. Welke feitelijke erkentnisse weder als voren tot haren grond heeft, dat'er, fonder hier in iets *conditioneels* aen te merken, eene *obligatio principalis* vanden opniemer, en gevolghelijk de *accessoria hypothecæ*, verftaen wort in kracht gegaen te wesen, teffens met de aentellinge der penningen. Sulx dat 't gene ik daer van melde, niet alleen is een *constans Jus Civile*, maer alom selfs een *Jus Gentium*. Ik hebbe self 't voorval wel gehad buiten 's Lants.

§. 34.

Bodemerije, al schoon *op Schip* gegeven, te laten verfekeren, heeft constantelijk in Rechte de consideratie van te sijn eene Assurantie *op Goed*: ende sijn staet ook, in alles, onder die selfde wetten: sijn wort ook geschreven op eene Police op Goederen houdende; ende dat met de clausule, dat de Verfekeringe geschiet *op gelt ofte penningen, gegeven op Bodemerije op sulken Schip of Goed, &c.* De dolinge der gener, die drijven als of Bodemerije ook was een Assurantie-Contract, is hier bij nochmaels openbaer: Want indien dit waer was, soude (contrarie de practijcque als boven) eene Assurantie op gegebene Bodemerije-penningen moeten geclausuleert worden bij forme van Re-assurantie op het Goed of op het Schip; ook, naer advenant, geschreven worden op eene Police of op Goederen, of op Schip, respectivè houdende: soodanig als vereist wort voor de genen, die voor risico op 't Goed of op 't Schip selve instaan, ende sich daer van reassureren laten. De Bodemerije-gever loopt alleen maer risico van sijn gegeven Gelt; (als breeder hier voor *ad §. 1. § 24.*) ende 't is dese risico, daer hij hem weder voor verfekeren laet.

Niet het oppgeld) Om reden; dat niet toegelaten is te doen verfekeren op *winst* ofte *onsekere* retouren, boven de uitbestede hoofd-somme. Dit legt *explicitè* inde Assurantie-Keuren van

van *Rotterdam*, art. 2. ende wijders *implicitè* in die van *Amsterdam* ende *Middelborg*, in die artikelen daer verboden wort te assureeren op *onlichamelijke* effecten; als *actien*, *credijten*, *vracht*, *volxbure*, *weddingen*, ende *diergelijke inventien*: sijnde, gelijk hier na noch sal opkomen inde *Haverijen*, voor gront gelegd inde *Seevaart*, dat de *Contracten* moeten sien op *lichamelijke* dingen; als *Schip* ende *Koopmanschappen* daer inne bevonden; ende niet op *windt-partijen*. De *Vrijheit*, welke ook een *onlichamelijk* goedt is, belangende; is tot *Amsterdam* den 26. Januarii 1693. gewillekeurt: dat op de *simple rantsoenen*, alleen maer van *Schippers* en *Bootsgeffellen*, mag geassureert worden; voor het nemen van alfulke *Natie* als het soude mogen wesen; het sij *Turksche*, *Moorfsche*, *Barbarijsche* oft andere *on-Christene Roovers*.

(*Niet voor Haverijen*) Siet onse aenteekeningen hier voor, art. 7. tit. van *Schipbr.* 1563. De *Assureur*, in dese tekeninge, is niet wijder verbonden dan voor de gevaren, tot laste vanden *Uitleener* en de *geassureerden* in desen staende.

Hoe wel 't niet hier, maer onder 't *Assurance*-werk, de plaets is; soo vermanen wij, Dat iemant, hebbende een *Schip* of *Goedt*, waer op hij, voor de waerde van $\frac{2}{3}$, *bodemerije* licht; dan nog bevoegt is om het overige $\frac{1}{3}$ te laten assureeren. Als nu dit effect verongelukte, soo moet de *Assureur* het verfeerde $\frac{1}{3}$ betalen: waer tegen dese *geassureerde* (naer luidt vande *Ordonnantien*) schuldig is, ten beloope van dat selfde $\frac{1}{3}$, *abandonnement* ten behoeve des *Assureurs* te doen. 't Geval dat eens aldus sijnde, dat 'er van dat verongelukt effect ietwes te lande komt, soo is 't selve eerst tot bate vanden *Bodemerije-gever* uit kragt van sijne *actio hypothecaria*; en wat 'er overschiet, is voor den *Assureur*, uit hoofde van 't *abandonnement*. Doch indien alles heen gaet voor de *Bodemerije*: soo moet de *geassureerde* sijnen *Assureur* dat *geabandonneerde* $\frac{1}{3}$, op andere wijze, gestant doen; 't sij in geld; 't sij bij *afkortinge* op de *betalinge* der *schaden*.

VERKLARINGE van Koopluiden tot Amsterdam, over 't ware Recht der Hollandsche BODEMERTEN; waer af de oirpronkelijke onder mij beruſt; geſchreven op een behoorlijk Segel.

Wij ondergeſchrevene Koopluiden, traffiquerende binnen deſe Stad Amsterdam, verklaren kenniſſe te hebben, dat alhier ter Beurſe conſtantelijk wert gepractiqueert in materie van *Bodemerijen*, alhier geſloten ofte die alhier moeten werden betaeld;

Dat het Bodemerije-gelt, op *reghte avonture vander See*, word gegeven ende ontfangen enkel ende alleenz indelen verſtande, ende meeninge:

I. Dat de Gever op Bodemerije niet en behoeft te contribuieren tot Avariaen groſſe.

Ende II. Of ſchoon de verbodemde ſake, door Cas fortuit, wierde vermindert; ende echter nogh meerder behouden rendeerde dan den inhoud van de bodemerije, dat in ſulken gevalle de bodemerije-penningen in 't geheel moeten betaeld werden uit die verbodemde ſake.

In ſoo verre, dat men hier altoos in vaſt verſtand ende meeninge is; dat, bij aldien een opnemer van bodemerije iets in contrarie deſes wilde geobſerveert hebben, hij 't ſelve bij expreſſe woorden in den bodemerije-brief ſoude moeten beſtingen.

Gevende voor redenen van wetenſchap, dat het bovengeſchrevene, in alle den tijd dat wij de negotie hebben gehanteert ende ſelfs geaſſiſteert, aen ons conſtaantelijk van onſe Voorſaten bij traditie alſoo is overgelevert ende onderregt geworden; ende dat wij ſelve, in onſe eijgene voorvallen, alſoo hebben gepractiqueert: ſonder in contrarie deſes ooit te hebben ſien obſerveren.

Aldus onderteikent in Amsterdam, den 17. September 1699. Geteikent bij *Salomon vande Blocquerij*, (doenmaels Bewinthebber der Ooſt-Indiſche Compagnie) *Daniel Hoche-pied*, (doenmaels oud Schepen) *Pieter Eijghels* (nu Commiſſaris) *Dirk Mels*, *Jacob Rombouts*, *Theodore de Roij*, *Adolf Viſſcher*, *Adriaen Temming Jacobs*, *Philip Coſſon*, imon
Z
Burgh,

Burgh, Mattheus van Beek, Cornelia van Laer, Hendrik Bentem, Joannes de Wit, Abraham du Pré.

Onder aen staet.

Nota, Dese Verklaringe is belegt inde sake van Bodemeringen, gesloten onder het ressort van desen Staet, of elders, daer geene contrarie Statuten sijn.

A F S C H E I D T - R E D E .

MEt het eindelijkke oirlof-nemen van dese onses Vaderlantsaken, sal de Leser sich niet vervelen laten, dat wij hem noch met dese weinige regelen staende houden.

In den draedt der Tale, bij ons hier gebesigt, hebben wij gepoogt ons, soo vele als met 's Lesers nut bestaen konde, te houden aen eigen Nederduitsch: doch, daer dat nut het anders voorschreef, ons weder geene bastaert-Termen ontstien. Vele sullen 'er niet op denken, dat wij in onse Gemeenen-Lants-tale (*lingua communis*) hier als eenen Regel hebben, welke den onderdaen, soo lange de Overheit selve niet anders voorgaet, op sulck gebruik de heele mate stelt: en hij is dese,

Soo menigmael als de Staffe is dogmatijcque, wort sij met vrucht in eigen Nederduitsch beschreven: Doch critijcque, en van reden-twist, wesende, nuttelijker als noch met hare bastaert-termen.

Mr. Hugo de Groot bewaerheid ons dit met levendige proeven; want sijn *dogmatijc* boek der *Inleidinge tot onses Lants regtsgeleertheit* schrijft Hij in eigen Nederduitsch: in 't tegendeel in sijn bewuste *Apologie* ofte *Verantwoordinge*, dat een *critijc*-boek is, behoudt Hij de aengenomene bastaert-Termen. Sijn-vermogen anders, weten wij overvloedig, ging verre genoeg, om, voor die Termen, proef-houdent Nederduitsch op te distchen: maer 't is, soo onse Regel segt, om de meerdere nuttelijkheit, dat, hoe kundig men sij, men sulx, met opset, voor dien tijt soo doet: om dat men gefwindt begeert verstaen te wesen; en den Leser, voor al, geene studie wil brouwen op de vertaelde Termen; welke doch in allen gevalle daer maer van eigene verdigtinge sijn, ende niet

niet vande aenneminge der Republije. De Stijl en Maniere van procederen in Regtsfaken is *critique* stoffe : Daerentegen alle Verhandeling van reets bepaelde Wetenschappen en Konsten is *dogmatijke*. *Simon Stevijn*, inder tijt Vestingbouwmeester van wijlen onsen Stadthouder Prins Mauritz van Oranje, heeft dus alle sijne Wiskonstige Gedachten in plat Nederduitsch op papier gebracht; hoe wel in vrij gebrekkig Grammaticael, in *genus* en in *casus* : een ingeslopen verval daer 't alle het Tijt-genootschap, toen selfs ook Mr. Hugo de Groot schreef, wel iets aen feilde.

Ende is dit dan de wijze, waer op onse groote Auteurs hier mede omspringen: ende dat wel namentlijk, (seggen wij met onderscheit) inde *Gemeenen Lants-tale* onses Nederduits.

Want wat de **Rbetorijke vorme* der selver onser tale betreft, dese en behoeft onder den voorgeroerden Regel niet te staen: ik verstaen dien trant, welke maer bij *Rbetorijke Schrijvers*, gelijk den Heere Drost Pieter Corneliszoon Hooft en den Dichter Jooft vanden Vondel, (wel meest sedert 1625) ook inde Prose is ter handt genomen. Sulk een *Rbetorijke Schrijver* en heeft geene haeste, of hij geswind verstaen werde oft niet: daerenboven is de swier sijner tael-vorme niet eigen aen faken, betrekkelijk tot Konsten ende Wetenschappen des Lants; maer alleen voor 't uitbeelden van Hertstochten, in Historien, in grootsche Redenvoeringen, in Odrachten en Rijmen; eene maet-tale uitbedenkende, om des Lesers geneigtheit voor dien tijt in te nemen en te buigen naer die Hertstocht henen daer 't voorwerp moet belanden. Van dese maet-tale plooit en fatsonneert Hij de woorden, de silben, ja de letteren, en meetse als met den passer af; om met vingeren en duimen te wijzen, op wat Musijk-noten men sijne prose te lesen hebbe, om de Herts-tocht en **Sangerige Vloeijentheit*, die Hij 'er met sijnen uitersten geest in heeft gekookt en in gestooft, bij den eersten opslag te ontdekken en na-te-galmen. Aen welke *Rbetorijke Schrijf-wijse*, terwijl wij nu hier in sijn, wij geerne willen toemeten, datse in *bare classis* is opferst-lofwaerdig, en voortreffelijk en heerlijk, soo voor sulke geestige Meesters, als voor onses Lants Gemeene tale selfs;

* *Ciertale*.
Hooft. Tac.
cit. Jaerb.
XVI. 2.

* *Cadance*.
Hooft
Tact.
Jaerb. IV.
61. 2112. 3.

in opfichte van die beweeglijke en hoogvliegende kracht, die Sij'er, met soo luttel verplooiing, (gelijk eene letter ofte sibbe af oft aen) in weten te wege te brengen: waerlijk, eene kracht, waer in geene tale in heel Europe bij de Onse halen kan: derhalven wel waerd, om in de Republiکه ook te bouwen en voortzetten: ja wij passen, met *Tacitus*, hier op toe, *Dat yder eenen; van hen, de Nakoomst sijn eere toeveegt*. Sijnde niet om tegen te spreken, dat stoffen tot dese *classis* behoortig, als men haer in Gemeenen-Lants-tale beschreef, met veel magerer gevallenheit opkomen. Soo als geproeft kan worden; de Historie-boeken van *Emanuel van Meteren*, van *Pieter Bor*, en van *Lieuwe van Aitzema*, bij die van den Drost *Pieter Corneliszoon Hooft* vergelijkende. Mijne eigene Opdracht hier voor schoeije ik self daer mede naer. Doch aende andere sijde moeten geene Nieuwelingen onder onse Rhetorijk-meesters uitspatten om hen te vermeten; (*Hooft* nocht *Vondel* lagen op dese hoogte niet) dat hunne tael-vorme, aldus maer naer Sangerige Vloeiјentheit gefnoeit; daer inne ook voortaan de keest van 't heele Nederduitsch moet uitmaken. Evengelijk als de Dans-meesters niet moesten wanen, dat hunne gepaste bewegingen op mate voortaan het Voorschrift alleen hadden te weten van alle onsen voet-tredt lanx de openbare straten. Neen: Onse *Rhetorijke* taellisten hebben te weten; dat haerluider *Vorme* eigentlijk maer is sekere *Vrijheit* (*licentia*) in de Gemeenen-Lants-tale; gelijkewijse als hier in Holland, in opfichte van 's Lants *Verssterf-recht*, is de *Vrijheit* van te bevelen bij Uitersten Wille: onse geleerde Voorouders hebben die ook *Rijm-Verlof* (*licentia Poëtica*) gedoopt gehad.

't Is derhalven in onse *Gemeen-Lants-Tale*, ofte *Lingua Commuais*, dat de keest van 't Nederduitsch sit: *in die Tale*, waer in *Hooft* en *Vondel*, de Architecten van ons Rhetorijk, sich eerst lange jaren doorsult ende doorkoornt hadden, eer sij tot dat ander, als ietwes verhevens en Academisch, overgingen: *in die Tale*, daer en de volle regelmate van Letter-kunst t'huis legt, en teffens minst in te onthouden valt: want onse woorden spelt sij geheel-uit, en sonder snoeiјing: (de dagelijxe *Uitsprake* onser tonge en-behoeft, even soo weinig als 't

Jaerb.
LV. 35.

Scriptio
metaplas-
mica.

Sine me-
taplasmo.

als 't in andere talen, geschiet, sich daerom hier niet aen te binden; hebbende weër alomme hare eigene *Mode*.) In *die selfde Tale*; segge ik; welker gereede en gemakkelijke studie ons doorset tot de diepste gronden onser Tael-geleertheit; waer toe men, met *hardtnekkig* niet anders dan die krap-ge-snoeide *Rhetorijke Tale* te willen bouwen; hem selven de deure bot toefluit; met gevaer van eeuwig breeke-been te blijven. Dese *Lants-tale* is het dan, welke, bij ons hier tot proef-stuk gevolgt, ook in het algemeen daer toe is om 'er (buiten Digt-mate en Hertstochten) alle stoffe van de Republike in te beschrijven; ende die gereedt en gemakkelijk is van studie, sedert dat, onder anderen, de Staten des Landts, in de selve; ons hebben toebediend gehad Hun eigen boek der Bijbel-vertalinge in proef-houdende Letterkunst; waer bij yder geleerd Nederlander, 't sij van wat Provincie, maer weinige uren werk heeft om sich eene gangbare volkomenheit in onse Mbedertale te grontvesten: ja, te gemakkelijker noch; om dat Sij, nu sedert alle dien tijt volmaekt-Grammaticael wesende, van geene *autoritative* veranderinge des onderdaens ontfanke-lijk blijft. Dit is niet alleen soo bij ons; maer zelfs overal in alle landen van Politie en van Orde: Eene *Gemeenen-Lants-tale* is *Juris Publici*. In 't *Rhetorijk* alleen ende inde *Uitspra-ke*, als *Juris privati* sijnde, heeft *Mode* en veranderinge van den onderdaen plaets; ook wel verbeteringe, al naer dat de *Critique* daer in sterker aengeset, ende hooger gevordert, raekt. Dese korte rede is wel waerd om op te merken: want sommige onser Taellisten, blind in Staet-kunde hier over, ende niet verder siende dan hun studeer-kamer lang is, schoon noch soo wel-meenend, hebben hier in gedwaelt. Tot Slot dan ondertusschen; Al wie hem onder Ons tot schrijven be-geeft, heeft nu keure en vrijen wille tot sulc eene houdinge, 't sij *Gemeenen-Lants*, 't sij *Rhetorijke*; als sijne rang, sijn ta-lent, en sijner stoffe hoedanigheit 't selve met onderscheit of eischt of gedooft.

Met dit *Afscheidt* blijft ook onsen Lantsaten dit Tael-arti-kel eens voor al inde juiste weegschale voldaeñ, ende opge-reddert.

Graswin-
kel. Op-
pette
Magt. l. 2.
c. 5.
Idem
Speciale
Beschrijv.
l. 2. c. 12.
n. 7. 8.
l. 7. §. 2.
ff. de Sup-
pel. legat.
ubi Com-
munis sig-
nificat Pu-
blicum: ut
semper,
quoties
opponitur,
private, &
singulorum.

Hier eindigt onse Affcheidt-rede.

E Doch, eenige regelen hier noch vereifcht wordende tot aenvulling van ledige plaetse; soo heeft 't ons geluft de felve te beflaen met de ophelderinge van iets uit de Amfterdamsche outheit.

Inde Hantvesten, pag. 269. van *Pandingen*. art. 3. lezen wij,
 „Item, Soo wie vanden anderen name Eigenpande in be-
 „lokenen tide: Die des an hem te ware ginge, die moeste
 „den anderen flap-hants ende regtevoirt dat gelt geven: Maer
 „die ontware fal hi doen ten naesten Gast-rechte in openen
 „tide: Ende die ander false dan wagtende wesen ende ont-
 „faen.

Dit leert ons de studie onser Gemeenen-Lants-tale aldus verlichten.

Item. Soo wie iemant (*met fijnen borge*) executeert staende cene vacantie. De Borge moet sonder uitstel voldoen. Maer de executant fal dien beſchadigden Borge de *actionem cessam* verlijden opden eerſten, ſelfs extraordinaris, regtdag na de vacantie. Ende tot ſoo lange moet de Borge na die ceſſie wachten, en die alsdan ontfangen.

De Liefhebbers, nu, die *bartnekkig* alleen maer de Rhetorijke Tale hanteren willen, beproeven eens; hoe verre ſulx hen hier in ſoude brengen.

E I N D E.

TRAC-

T R A C T A E T
van 't Recht der
NEDERLANTSCH E
A V A R I J E N,
gemaakt bij
Mr. QUINTIJN WEIJTSEN,
Inder tijt Raetsheer van 't Hof van
Hollant.

THE A T O A T

THE A T O A T

THE A T O A T

THE A T O A T

THE A T O A T

THE A T O A T

THE A T O A T

ADRIAEN VERWER

185

tot den

L E S E R.

So als wij begonnen; eenig stukje der Outheit uit ons Vaderlant uithalende: aldus eindigen wy ook. Wy verschaffen hier dan noch dat waerdig Boekje van *Haveryen*, toegestelt bij wijlen den Heere Mr. *Quintyn Weytsen*, in der tijt Raersheer van ons Hof van Hollant in den Hage. Dese was geboortig van *ter Vere* in *Seelant*, en is geweest Ambachts-Heer van *Brantwijk*, bij Dordregt; geworden, in 't gemelte Hof, Raedt extraordinaris, den 24 Mey 1555; ende ordinaris, den 13 Novemb. 1559; gestorven inden jare 1565. Hij is als de eerste, die in sijne Moedertale 't Algemeen de kaerffe hier over inde hant gaf; sijnen Lantgenooten, niet alleenlijk; maer selfs der gantsche geschiktheit door Europe; betoonende in soo geringen aental van bladeren, ('t bestaet dog in de de veelheit niet) hoe seer hij dese stoffe, uit den gront op, de sijne gemaekt had; neenmaer ook het *Seemanschap* self: soo als sich aenden mede-kenner tastelijk voordoet ten eersten opslage; bij het enkel wel te passe uiten van woorden en spreekwijzen dies-aengaende. Mogelijk was hy van Koopmans afkomst, en aldus in dese werken doordrenkt uit eigene opvoedinge ende aenschouwen. Altoos het Vaderlant, ende selfs alle ander Volk, blijft eeuwig aen desen loffelijken Seelander, een pronk ende roem sijner Provincie die ooit meer brave Mannen leverde, verpligt voor dese toedieninge; wel klein van bestek, dog groot, waerlyk, in pit en in mergh;

A a

en

en te hooger in waerde , om de benevelde eeuwe des Schrijvers , waer in pas eenige dageraet van beschaefde Letteren noch maer aenbrak : mij ook niet bekend sijnde , dat'er , van voor 1600 , foodanigs uit onsen Nederduitschen akker nog meerder is. Soo dat wij 't U hier alles geschafte hebben. De tijt van dit schrijven openbaert sich door 't melden van 't Jaer 1554 , en ook van iets , geboden by 't vorenstaende Placcaet van Koning Filips van 1563 ; waer na onse Man maer een groot jaer leefde. Het blijkt vorders , dat dit Boekje van sijn aenbegin af hier in Nederlant by achtlinge was : Onse ernstige Leydenaer , Mr. Simon van Leeuwen , dischte her ons , in 1651 , weder op ; met bijvoegsel van texten opden kant , en uit het Recht en uit de Keuren : soo als wy 't U dan hier nochmaels , t' sijner eere , toedienen , gaef en geheel ; eenige onse *Aenteikeningen , voor bloemstrooifel , daer achter brengende : na dat wij den text van alle , daer onder ook gewichtige , fouten gesuivert hebben.

* *Analysis.*

Amsterdam.

1 Novemb. 1710.

VOOR.

V O O R R E D E

Van

Mr. SIMON VAN LEEUWEN.

Onder de principaelste stoffen ende handelinge, in materie van Koopmanschap ende Schipvaerdye, en is geensints de minste, de welke *ad legem Rhodiam de jactu* by de Doctoren wert verhandelt; welke materie by my wat naerder onderfocht ende doorloopen zijnde, hebbe ick bevonden dat in de selve, gelijk in vele andere, onse dagelijcksche manieren en observantien niet juyst over-al met de Romeynsche wetten over een en quamen; maer meestendeel de Wisbuyische Zee-Rechten, en de Ordonnantien by Keyser Karel en Koningh Philippus sijnen Sone in den jare 1551 en 1563 gegeven, by na als een gemeen volcker-recht, alomme in dese Landen zijn aengenomen; ende de Romeynsche Rechten (voor soo veel die de selve contrarie zijn) gederogeert. 't Welcke yemant, de selve materie wat nader ondersoekende, lichtelick soude kunnen confunderen ende verwerren; indien de selve niet onder een seker Tractaet getrouwelick na de Conferentie ende over-een-stemminge van de selve Wetten en Ordonnantien met onse dagelicksche observantien, ende wederom onse observantien ende onderhoudingen met de Wetten, waer verhandelt ende begrepen; het welck my lichtelick bewogen sonde hebben, om niet altyt in dese materie in 't wilde te loopen, selfs de saecke by der handt te vatten; 't en ware dit tegenwoordigh Tractaet onder den naem van *Avarye*, by den Hooggeleerden ende ervaren Heere QUINTYN WEYTSSEN, in sijn leven Raet der Koninghlicke Majesteyt in

A a 2

den

den Hove van Hollandt , eertijds seer getrouwelick verhandelt ende uyt-gegeven, my daer inne hadde konnen voldoen. Welck Tractaet my altijd seer dienstigh, ende mitsdien oock seer aengenaem is geweest; Edoch alsoo het selve niet en was bevestight met de Wetten, Placcaten en observantiën, in de selve door de groote autoriteyt ende credijt van den Schrijver stil-swijgende ende metter daet begrepen, heb ick eerst tot behulp van mijn geheugenisse, ende alleenlick tot mijn eygen gerief, eenige kleyne aenteyckeningen op de kant gestelt; ende nader-hant, door het instantelick versoeck van sommige ende tot voordeel ende gebruyck van de selve ende alle andere, U E. door den druck laten toekomen; ende beneffens de selve dit Tractaet doen vernieuwen ende herstellen: verhopende dat U E. dese mijnen kleynen dienst, door U E. gunstige admiffie, tot yet grooter ende meerder sult animeren ende op-wecken. Gebruyckt mijnen arbeydt; prijst den Auteurs; ende vaert wel. Hage den 17 October 1651.

In Sync Latynfche Differtatie tot

DE. ARNOLD VINNIUS, PROFESSOR.

„ Het woort *Avarye*, van wat oorspronck ende hoedanigh
 „ het zy, werdt gevraeght? het gene dat andere daer van
 „ tot noch toe gevoelen, hier te verhalen en heb ick niet in
 „ den fin, nochte is noodtfakelick: want alle het selve fal voor
 „ onwaerachtigh ende voor beufelingen gehouden kunnen
 „ werden, indien het waerachtigh ende feker is, het gene
 „ ick met weynigh woorden fal seggen.

„ *Aban* beteyckent by Scythen, bebouwt, bewoont. In
 „ het Woorden-boeck van de Perfen, is *Aban* opbouwinge,
 „ bewooninge, *Abadan* een bebouwde ende bewoonde plaets,
 „ *Abadani* opbouwinge van een plaets, een wooning: want
 „ het is fulcks dat de Perfen en Parthen deselve ende van eene
 „ oorspronck, dat is, Scythen zyn: gelijk oock buyten
 „ twijfel daer van gekomen zyn de Duytschen, by de welcke
 „ het selve woort en met de selve beteykeningh noch in ge-
 „ bruyck is: *Havener* ofte *Habenen*, is by deselve op-
 „ bouwen, optoyen, *gehavent*, bebouwt, *ongehavent*, onbebouwt.
 „ Daer van komt het woort *Haven*, dat is, een bebouwde
 „ en bewoonde plaets: alsoo noemt men een *haven*, een plaets
 „ die bebouwt en bewoont is, ten wiens opfichte de Zee on-
 „ bebouwt ende onbewoont is. De Franschen, dewelcke
 „ sonder twijfel van Duytsche afkomste zijn, en spreken oock
 „ niet anders; *Havre*, een Haven; *mer commode en havres*, een
 „ Zee die wel behavent is; (*vulgo* een goede Ree) *mer sans ha-*
 „ *vre*, een Zee die onbehavent is, (*vulgo* een quade Ree) ge-
 „ lijk oock nu noch de eygen naem van die beroemde Ha-
 „ ven, *Havre de graces*. Van *Havre*, dat sonder twijfel van
 „ *Havâre* te samen is getrocken ende een Haven beteyckent,
 „ komt het woort *Havarie*, ofte *Avarie*, waer van in de
 „ Schips-Rechten van onse en andere volckeren van *Europa*,
 „ dikwils gewach wert gemaakt, even gelijk als (by de La-
 „ tinisten) van *Portus*, Haven, komt *portorium*, het gene dat

» in het inkomen van de Havens, by de Schipper ende Koop-
» lieden, Thol werdt ge-eyfcht. Want van die, wiens Koop-
» manschappen ende Goederen in de Haven behoudelijk aen-
» gekomen zyn, werdt betaelt ende goedt gedaen aen den
» anderen wiens Koopmanschappen ende goederen door wer-
» pen verloren zijn, &c.

TRAC-

T R A C T A E T
van 't Recht der
NEDERLANTSCH E
A V A R I J E N,
gemaekt bij
Mr. QUINTIJN WEIJTSEN,
Raedt der Koninklijke Majestejt in
den Hove van Holland

VARYE is *Gemeyne contributie van Schip, ende van goeden in den Schepe bevonden, om te helpen dragen het verlies van eenige Kooplieden- of Schippers-Goeden; gewillighlick gebeurt om Lijf, Schip, en Goet te salveren.* (1.)

(1.) *Arg. l. 1. l. 2. §. 1. in fm. D. de lege Rhod. de jact.*

§. 1. Is te confidereren; dat alle Natien van Kerften-rijck, hoedanigh die zijn, uferen in 't gemeyne, elcks in haer-lieden Moederlicke tale ende sprake, dit woort Avarye (1): ende is 't selfde gekomen uyt die van Griecken (2), alwacr groote frequentatie ende handelinge van Koopmanschappe eertijts plagt te zijn, à verbo *βάρη*, 't welk beteeckent *onus* ofte last, & *adjectione privativa à, quasi sine onere, unde ἀβαρὺς* & *inde communi lingua* Avarye: Soo seght men geschiet te zijn, als als een Schip, geworpen hebbende, arriveert sonder sijnen vollen last.

(1) Siet *Boxhorn. in dissert. sua ad Arnold. Vinn. super addit. ad Petr. Peck. de re Nauticâ.* (2) Andere meenen dat het uyt de Arabischè of Scytische tale voortkomt. Siet *Boxhorn. loco supr. citato.*

§. 2. *Avarye is tweederhande: te weten, commune en grosse.*

§. 3.

§. 3. By *Avarye commune* verstaet men Lootsmans-gelt, (1) het welck een Schipper, komende op onbekende Kuiten, geeft Visschers ende andere Personen hem des verstaende; om sijn Schip ende Goet te brengen in sauvemente ende in behouder hant; waer in Koop-lieden gemeenlick gelooven den Schipper op sijn Eedt, wat hy daer voren betaelt heeft.

(1) Doch sodanigh dat de Lootsman, geduerende sijnen dienst, den kost moet hebben, tot laste van den Schipper; ende alleen sijn bedongen loon tot laste van den Koopman gebracht kan werden, *Wisbuyche Zeeocheuten art. 60. Placcaet van den laetsten Octob. 1563. tit. van Schipbrekinge artic. 9.*

§. 4. 't En ware men eenige sinistre suspicie op den voornoemden Schipper hadde: soo soude de voorz. Schipper schuldigh wesen deughdelicke certificatie te brengen van het gene hy te dier cause gegeven en betaelt heeft; ofte ten minsten soude gehouden wesen te brengen de Piloten ende Lootsmans in de presentie van de Kooplieden; of van hare Facteurs, by soo verre de voornoemde Koop-lieden niet resideerende waren in de plaetsc daer 't Schip arriveerde.

§. 5. Item, by *Avarye commune*, verstaet men oock het gunt dat de Schipperen, zeylende vloot-gewijse, geven heur-lieder Admirael voor sijne viere, ende ander onkosten (1) van Provoosten ende Stock-knechten: indien sylvieders door ordonnantien ende bevel van der Kon. Maj. ofte sijne Maj. Admirael sulcke Provoosten ende Stock-knechten ingenomen hebben: als in 't Jaer 1553. ende 1554. lest-leden gedaen is geweest onder die conduite van de Heere van Wackene, zeylende na Spaengien.

(1) By Ordonnantie van de Staten van Hollandt, onder den titel van *Admiraelschappen*, ende andere, is naderhandt ingevoert; dat in alle *Admiraelschappen*, daer niet anders in besproken en wert, tot subsidie ende vervallinge van de onkosten van de gemonteerde Schepen, by de ongemonteerde betaelt sal worden een quart per cento; te rekenen na de waarde van Schip ende Goet; 't welck dien-volgende, beneffens de schade, die door Vyanden ofte door Zee-roovers eenigh Schip ofte eenige goederen buyten versuym van haer eygen volck wert aengedaen, gedragen sal worden, niet als *Avarye commune*, maer als *Avarye grosse* over Schip ende Goet. siet *Groots inleydingh*, l. 3. tit. 22. Num. 3. 4. *Et ibi notat.*

§. 6. Desgelijcks verstaet men voor *Avarye commune*, 't gunt dat de Schippers geven zeylende voor by eenige Kasteelen,

len, 't zy in Rivieren ofte Havens ; als in de Riviere van *Lysbonne* , ende oock *den Sont*.

§. 7. Item, oock 't gunt dat men geeft om alfulcke Schepen uyt de voornoemde Rivieren ofte Havenen te brengen: Al welcke kosten van *Avarye commune* gaen over die gemeyne Koop-lieden-goeden, na rate van de valeur ende estimatie van den goeden (waer af men Retule maect,) ende niet over het Schip, 't welck hier inne niet en contribueert.

§. 8. Ende hoewel hier boven verhaelt is, dat Lootsmans-gelt gerekent wort voor *Avarye commune*, dat moet verstaen werden als 't selfde niet en passeert de somma van ses ponden grooten Vlaems, anders als 't passeert de voorz ses ponden grooten Vlaems: soo wert 't selfde gerekent voor *Avarye grosse*, ende mitsdien komt over 't Schip en Goet naer advenant yegelicks waerde. (1)

§. 9. De Bartoenen. Normands ende andere Schippers van Vranckrijck betalen nochtans het derde part van sulcke onkosten als men den Lootsman geeft, genomen oock alwaert maer een Ducaet: niet-te-min de gemeene Koop-lieden hebben den Schipperen van herwaerts over toegelaten ende gedoocht te nemen, op heurlieder-Goeden koste, (1) Lootsmans komende op Vlaenderen ende andere scherpe Kusten; om te schouwen ende te eviteren het menighvuldigh verlies van Schepen ende Goeden; 't welck gebeurde dikwils deur dien de Schipper, deur sijn vreckheyt ende vuylheyt, vreesde ende ontfach de kosten van een Lootsman; brengende mitsdien den Koopman in 't verlies van alle sijn Goeden.

(1) Niet alleen toegelaten, maer oock soo wanneer 't noodigh is ende ter plaetse daer men 't gewoon is, gehouden zijn: of andersints by gebreke of verslym van dien verbeuren 50 goude realen, ende daer-en-boven den Koopman te beteren alle kosten, schaden ende interessen daer door geleden *d. tit. van Schip-breking*.

§. 10. *Avarye grosse*, verstaet men generalicken als men enige Goeden ofte Koopmanschappen over boort *werpt* ofte *kerft*, als Anckers, Kabels, Masten, Touwen, Trossen, Takel ende Gewant. *l. 1. § 3. D. ad l. Rhod. de jact.* (1)

(2) Niet alleen dat men kerft ofte boort werpt, maer oock al het gene dat men doet om Schip ende Goed te salveren, siet hier naer, *vers. waer door, or ibi notas.*

(1) Placc. van den laetsten Octob. 1563. *tit. van Schip-brekinge art. 9. in fin.*

§. 11. *Notanter* wort hier gefeyt, dat men *kerft*, dat is in stucken hout : want daer by wert uyt-gesteken het gunt dat by tempeest breeckt ofte anders in stucken gaet : 't welck in geen Avarye gereeckent en wort ; als daer toe gemaectt (1) om te besigen. l. 2. §. *si conservatis. D. ad l. Rhod. de jact.* Ergo de Schipper die Ancker ende Kabel door tempeeste ofte op ecnigen steenigen gront van Rotzen in stucken rijdt en breeckt ; sulcken verlies en wordt in geen Avarye genomen : oock alwaer hy deur bevel of contemplatie van den Koopman van den goeden sonderigen grondt gekomen op den voorfz quaden steenigen grondt ; soo moet het selfde verlies niet betaelt werden by maniere van Avarye : (2) als het selfde verlies niet geschiedt wesende geheel ende puer gewillighlick *nec ejus voluntate nec mercatorum* : hoewel nochtans den voorfz Schipper, by ander middel, recompense toe-behoort ; gelijk men useert, als de Schipper, komende op tras, benoodight is daer Ancker te werpen, ende 't selfde met den Kabel breeckt ; soo is men gewoonlick den voornoemden Schipper eenige gracieufelicke recompense toe te leggen ; o- vermits sijnen goeden getrouwen dienst, maer niet by maniere van Avarye.

(1) Komt over een met het 12 Artijckel van de Wisbuyfche Zee-rechten ; *quod eleganter & in terminis disp. Pecc. ad d. l. 2. §. 1.* Ten ware het gebroken goet den Schepe hinderlijck ofte schadelijck soude vallen, siet hier na vers. *ende hoe wel.* (2) Maer moet alleen tot laste van de Schippers, sijne Reeders, ende het Schip komen. Placc. 1563. tit. van Schipbreuck. art. 8. Wisbuyf. Zee-regt. art. 12. l. 6. D. ad l. Rhod. vide Pecc. ad h. l. §. 1. d. eod.

§. 12. Insgelijcks en komt oock in geen Avarye, 't gunt dat by *onachtsaembeyt* oft andersints, in *tempeest* ofte ander onweder over boort valt. (1)

(1) Wisbuyf. Zeerecht. d. art. 12. junct. l. 6. D. ad l. Rhod.

§. 13. Item, 't gunt datter *uytleckt*.

§. 14. Noch oock, 't gunt dat *nat* ofte *bedorven* wert bin- nen den Schepe. (1)

(1) Het welcke indien door toedoen, schult oft versuym, van den Schipper of sijn Schip-gellen geschiede ; sal 't selve de Schipper gehouden zijn aen den Koopman te vergoeden, Placc. van Keyser Carel van den Jare 1551. art. 43. van Philipp. 1563. tit. van Schippers en Koopl. art. 8. ende van Schip-breuck art. 1. ten ware 't selve door de werpinge veroorsaectt en gecauseert wierde, siet hier na, vers. *Ende hoewel, & ibi notata.*

§. 15. Alle welcke *schaden*, gemerckt die *fortuit* zijn ende men niet verhoeden en magh, een yegelick draeght de sijne. (1)

(1) l. 2. §. 1. l. 5. D. de l. Rhod. de jact. art. 8. van den voorsz. tit. van Schip-breuck; & art. 9. tit. van Schippers ende Koop-lieden.

§. 16. Nemaer hebbe sien useren, dat, indien 't gebeurde dat eenigh Schip, by tempeeste, menighte van *water* ingenomen hadde, ende dat 't voornoemde *water* staende op den Overloop niet gerieffelicken en konde zuieren naer de Pompe; waer deur de Schipper benoodight ware sekere *gaten te houwen* in sijn Schip ten eynde als boven; in dat cas, indien eenige goeden ontrent de Pompe leggende bedorven werden; souden komen in *Avarye grosse*; mitsgaders oock de deterioratie van den Schepe deur de voornoemde gaten.

„ §. 17. Waer by men soude mogen infereren, dat de „ *schaden*, die men *gewillighlick* ende *voluntarement* doet aen 't „ *Schip ofte Goeden*, om meerder ende apparenter hinder te „ beschutten; souden moeten gerekent werden voor *Avarye „ grosse*.

§. 18. 'T welck wel apparentie heeft; om des wille dat men dagelicks passeert voor *Avarye*; als een Schipper, uytgezeylt zijnde ende leggende op een Ree, siet dat alle de Vlothe zeyl maeckt, ende en kan nochtans sijn Ancker niet opwinden; niettegenstaende dattet stille ende goet weder is; waer by vreesfende alleene achter te blijven, *kerft* het voornoemde Ancker ende Kabel: want 't is beter 't verlies van Ancker ende Kabel aengegaen, dan het perijckel ende den hafart van alleene over Zee te komen, verlatende sijne Compagnie ende gefelschap: ende men verstaet 't selfde geschiet te zijn om Schip ende Goet te salveren, als men het Schip ende Goet uyt merckelicke ende voor de hant apparent perijckel en hafart stelt: *quamvis verè periculum non fuisset neque contigisset. l. habitatores. §. fn. D. Locat.*

§. 19. Daeromme soo moet de *werpinge* ende *kervinge* staen tot arbitrage, goetduncken ende discretie van den Schipper (1) ende sijne Officiers; welcke vermogen, *ex justà causà & timore, quamvis verè periculum non fuisset*, te werpen ende te kerven naer heur-lieder discretie; ende en is niet gehouden te

verbeyden tot dat andere van sijn Compagnie in de Vlote werpen of kerven, maer moet den oorber van sijnen Schepe doen, daer af hy het regiment heeft. *Ende 't is beter in tijts geworpen, dan te late gebeydt.* (2)

(1) Doch magh even-wel geen werpinge ofte kervinge geschieden sonder kennisse van den Koopman ofte sijn Gecommitteerde; gelijk hier naer vers. *Den Schipper moet* : siet voorz. *tit.* van Schip-breuck *art.* 4: *Wisbuyf. Zee-rechten art.* 20. 38. 39: Ende moet den Schipper in 't werpen acht nemen dat hy werpe de goederen die swaerste van gewicht, ende minst van waarde zijn. *diel. tit.* van Schip-breuck : *art.* 5: Ende waer 't fake dat 't werpen, *strandem, kerven* ofte andere schade veroorsaect waer door dien de Schipper 't Schip hadde over-laden, of onbehoorlick geladen, als op den overloop, in den Boot, ofte andersints; sulks kan mede niet in *Avarye* komen over de Koopmanschappen, maer moet alleen tot laste van de Schippers, Reeders, ende den Schepe, gebracht werden : *diel. tit.* van Schip-breuck *art.* 8. *et tit.* van Schippers ende Koopluyden *art.* 6. *Wisbuyf. Zee-recht. art.* 12. l. 6. *D. ad l. Rhod. Stracch. tract. d. naut. nav. et navig. part. 3. num. 11. 13: facti l. 27 §. 23. D. ad l. Aquil: l. 30. §. mulas. D. locat: plura hujus generis vide apud Stracch. ubi supra: et Tholosan. Syntagm. l. 21. cap. 11.*

(2) *Juxta Regulam. Abundans cautela non nocet.*

§. 20. Ende hoewel hier boven verhaelt staet, dat schaden van uytgeleekte, natte ende verdorven Goeden in geen contributie van *Avarye* en komen, maer yegelick is schuldigh te dragen sijn verlies: nochtans de geschreven Rechten in *l. navis. 4. §. cum autem jaetus. in fin. D. ad l. Rhod.* decideren contrarie; te meer als die schade ongelijck meerder is dan die contributie van de *Avarye* soude bedragen: te weten, een Koopman, brengende in Koopmanschappe over Zee 20, heeft schade geleden 10: ende de gemeene contributie van den geworpen goede en beloopt niet meer dan 5: soo moet de voornoemde Koopman niet belast werden tweemacl, als met sijn eygen verlies van 10, ende met de gemeene contributie van *Avarye* van 5: want hy soude by sulcken middel 15 verliefen, ende by consequentie feshien ten honderden: Nu om te accorderen den text in *d. l. navis 4. §. cum autem jaetus. D. eod.* met de costume die voren verhaelt is, dat uytgeleekte, natte en bedorven goeden in geen *Avarye* en komen; soo moet 't selfde verstaen werden, 't en ware dat de werpinge causerde de schade ende oorfake van dien ware, dat het voornoemde goedt uytgeleekt, nat ende bedorven is: in welck cas soo

sal

sal alfulke geïntereſſeerde ſijn verlies ende ſchade brengen in gemeene contributie als groote Avarye (1), het welck ook ſulcks ſchijnt te verſtaen de text *in d. §. cum autem jaſtus; ibi: propter jaſtum*: want geen onderſchil en behoort te weſen tuſſchen verlies deur werpinge: en alſoo men den eenen te bate komt by gemeene contributie, ſoo is 't wel redene dat men den anderen van gelijken doe; *d. §. cum autem jaſtus, in fin.* te meer, dat men deſgelijcks uſeert, ſoo wanneer de goeden by tempeefte oft ſtorm nat en bedorven zijn, dat ſelfde als dan ten laſte van de Aſſeuradeurs ende Verſeeckeraers: en ſoo wanneer die goeden by geen tempeefte nat en bedorven zijn, ſoo komt 't ſelfde tot laſte van den Koopman ofte den Schipper; indien 't by foute van ſijn Schepe gebeurde; welcke ſchade als dan de Koopman den Schipper afkort van ſijne vracht. (2).

(1) *l. 4. §. 2. verſ. an ex priore cauſa D. ad l. Rhod.* Soodanig nochtans dar, het bedorven goet naer ſijn tegenwoordige waerde getaxeert zijnde, de Eygenaer ſelfs ſijn eygen ſchade, na rate en proportie van de gedaene aſſumatie, mede moet helpen dragen, *arg. d. l. 4. §. 2. in pr. D. ad l. Rhod.*

(2) *Placc, 1563. tit. van Schipbreuck. art. 8.*

§. 21. Nu is de queſtie, of de *Boot*, dien de Schipper in tempeeft *afkerft*, gereeckent wert in Avarye? Die gemeene reſolutie is, dat by ſoo verre de Schipper gerieffelijk heeft mogen ſtouwen, bergen ende innemen den voorſz *Boot* binnen ſijn Schips-boort; dat als dan die afgekerft zijnde ſal komen in Avarye groſſe: anders, als de Schipper ſijn Schip ſoo vol- ende over-laedt, dat hij ſijnen *Boot* niet kan bequamelicken innemen, ſoo en komt de voornoemde *Boot* in geen Avarye: de reden is, want hij profiteert ſoo veel te meer in ſijne vracht; ende deur ſijn groote gierigheyt ſoude hij geſchapen zijn profijt ende voordeel te genieten; 't welck niet en behoort: ende dat meer is; Indien een Schipper in ſijnen *Boot* dien hij binnen Schips-boort ingenomen heeft, ſtoude in den ſelfden *Boot*, *Olye*, *Wijnen* ofte andere *Koopmanſchappen* die hij naemaels deur tempeefte kerfde ofte overboort worpe; en ſoude nochtans 't ſelfde niet brengen in Avarye: maer ſoude gehouden weſen, overmits ſijn gierigheyt, de voornoemde ſchade den *Koopman* te betalen ende op te rechten:

want de Boot onbelemmert moet zijn binnen Schipsboot, tot foulagement van den genen die binnen den Schepe zijn; om in alle gevallen heur-lieder lijf daer mede te falveren, des noot zijnde.

§. 22. In de taxatie (1) van de schade van geworpen goeden soo moet een yegelick voordaghtigh zijn; dat, als de Schepen *over de helft van heur-lieder voyage* gezeilt zijn, de goeden, alsdan geworpen, men prijft ende taxeert in de *Re-zule*, soo veel als *die gegolden* souden hebben *ter plecke* daer die *gedestineert* ende gemunt waren: anders als die voornoemde goeden geworpen zijn *binnen de helft van de voyage*, soo en werden die niet hooger gerekent dan die selfde *gekocht* zijn in der plaetse van der ladinge: En sulks moet verstaen werden de text *in l. 2. §. sed in his rebus. D. ad l. Rhod.* En als men de goeden, die boven de helft van de voyage geworpen zijn, taxeert soo vele als die gegolden souden hebben in de plaetse van de ontladinge; soo moet men afflaen en defalqueren de Imposten van Gabellen, Costuimen, Tollen, ende andere ongelden die de Koopman op de voorz. goden soude hebben moeten dragen.

(1) In de Contributie van de schade van geworpen goederen komt tweederley taxatie, 1. van *verloren* ende *geworpen*, 2. van *behouden* ende *gesalveerde* goederen. De verloren ende geworpen goederen, werden getaxeert gelijk die waerschijnlijk gekoft waren; de behoudene na de Marckt daer die verkoft souden werden. *l. 2. §. 2. & 4. D. ad l. Rhod.* Doch by 't 6. art. van de voorz. *tit. van Schip-breuck. was contra. D. l. 2. §. 2. & 4.* gestatueert dat de geworpen ende behouden goederen sonder onderscheyt te samen penningh-pennings gelijk, ge-estimeert sullen werden, naer de Marckt daer de behouden goederen verkoft souden werden, afgetrocken de vracht ende ander ongelt, ende daer by gevoeght de gerechte waerde van het Schip, ofte de besproken geheele vracht van den Schipper, tot optie van den Koopman, ter arbitrage van Schippers en Koop-luyden, hun des verstaende ende neutrael zijnde. Dan 't selve schijnt nimmermeer anders aengenomen ende onderhouden geweest te zijn, als onder dese distinctie, *text. hic: Coren. decis. supr. cur. Holl. 41. num. 4. in marg. & Neostad. supr. cur. decis. 48.*

§. 23. *Questie*; of 't *Geldt*, bevonden binnen den Schepe, schuldigh is ende behoort te contribuieren in Avarye?

Hier af heb (1) ick gesien beleyden diverse attestatien, bij maniere van Turbe, soo van Koop-lieden van de Beurfe van Antwerpen als andere Koop-iteden de welcke onderlinge dif-

cor-

cordeerden : want die van Antwerpen , hoewel sij daer af noyt en hadde geweten *in judicio contradictorio* sententie strijken ; dochte hen-lieden nochtans , soo wanneer eenige goeden bij tempeeste ende onweder over-boort in Zee geworpen werden , om Schip en goet te salveren , dat als-dan alle goeden , geene gereserveert , soo wel *Gelt* , *Peerlen* ende *Gesceenten* , behoorden in Avarye te contribueren : Het welck is conform den text *in d.l. 2. §. cum in eadem nave. D. ad l. Rhod. de jact.* bij de welcke de *Ringen* van de Koop-lieden , die sij-lieden aen haer handt dragen , moeten helpen dragen 't verlies van de geworpene goeden ; als daer-bij geprefereert zijnde , *secundum Bart. ibi* ; Ende volgende desen hebbe sien wijzen met sententie , ende daerover geweest , dat gelt soude contribueren in Avarye ; hoe-wel nochtans korts daer na deur bevel van de Majesteit sulcke sententie te niete gedaen wert in 't Jaer 1548.

(1) *Nota. Quod controversiarum nauticarum , de quibus nihil certi aut scripto jure cautum aut consuetudine receptum , decisio ac judicium permitti solet prudentia Mercatorum aut Nautarum , negotiationibus maritimis assuetorum. Strach. tractat. de Navig. num. 25 : Alornac. observ. ad leg. 2. D. ad l. Rhod. de jact: Wisbuyfche Zee-rechten. art. 38.*

§. De redenen ende motijven van andere Koop-lieden , die sustineerden dat *gelt* in geen Avarye en behoorde te contribueren , zijn dese geweest : eerst , om dat *gelt* 't Schip niet en verladet : ten tweeden , dat men van *gelt* geen vracht en betaelt , maer indien men daer af yet den Schipper geeft , is 't selfde te reputeren voor bewaernisse en custodie : ten derden , dat men van *gelt* geen Tol en betaelt ; immers van gelt dat gemunt is ; maer van ongemunt gelt , betaelt men Tol : te weten , een ten honderden , ende generalicken Waer men geen Tol af betaelt , en betaelt men geen Avarye : ende ten laetsten , dat bij ladinge van *gelde* geen verlies of achterdeel vallen en mach in den Schepe , indien bij quade Fortuine eenige werpinge ofte verlies gebeurde ; overmidts dat de Schipper vermach het voornoemde *geldt* (als wefende goet daer het minste verlies op loopt) te employeren ende uitgeven tot reparatie van den Schepe ende Koopmanschappen , om wederom 't voorz Schip , 't welk bij storm geramponceert is ,

is, toe te rusten; mitfgaders oock die goeden ende Koopmanschappen in heurlieder ordre te stellen ende te voorfiene, soo dat behoort.

§. 25. *Meritò igitur*, indien de goeden ende Schip gepreſerveert werden van fulcken verlies, indien men de ſelfde hadde moeten verkoopen ten vijlen prijſe in ander plaetsen, dan daer die gedeflineert waren; soo is 't wel redene, dat de voorſz *Koopmanschappen ende oock het Schip*, ('t welck mits desen bevrijt wert van echig *Boomgelt* * op te nemen) vry ende exempt houden het voornoemde *gelt* van al fulcke verlies van Avarye, als'er gefchiet is bij de Werpinge, waer op wel te letten staet.

* Bodemestijc-gelt.

§. 26. Niet te min om te deduceren den rechten oorspronck waer deur men geuseert heeft, dat 't *gelt* niet en contribuert in Avarye; soo is 't ſelfde gefchiet deur dien dat men geen *Gelt* uyt de Koninkrijcken van Spagnien ende Portugael brengen en mach, op verbeurte van het geldt ende groote peine corporele tegens den overtreders: Ende hoe wel diennietgegenstaende de Koopman heymelick het gelt overbrenght; hebben de goede Mannen, ter makinge van de Avarye bevoeght, geen gelt oyt gestelt in de *Retule*; ten eynde dat by de voornoemde *Retule* niet geopenbaert en soude werden de overtredinge bovenverhaelt: ende de Koopman gestraft soude zijn van de voorſz peinen: Nu is 't soo, dat de Keyſerlicke Maj. in den Jare 1553, heeft uyt Spangien over doen brengen groote menigthe van *gelt*; ende alſoo, in het voyage, vele Avarye geviel, soo sustineerden de Kooplieden, om van sijne Majesteit te hebben Avarye van 't voornoemde *gelt*; daer toe sijne Majest. niet verstaen en wilde: allegerende dat gelt noyt gecontribuert en hadde in eenige Avarye, 't welck oock sulcks bevonden wert: *niet te min, naer alle redenen soo behoorde gelt te contribuieren*, (1) als wesende by de werpinge gesalveert; ende het betaelt vracht, ende men geeft daer af „ cognoscementen: ende *Van alle goeden daer men Vracht af „ betaelt, daer van betaelt men oock Avarye*; ende werden de voorſz. Cognoscementen gemaeckt by forme van *Cambie*, om daer by te bedecken het uytvoeren van den gelde.

(1) Wert oock soodanigh verstaen ende gepraſticeert, dat kostelicke *gesteem-*
1em

ten, Baggen, Goudt, Silver, Geldt, &c. niet tegenstaende het Schip daer mede niet over-laden en wert, even wel in de Avarye contribuieren; ende het gemunt *geldt* wert geschat nae sijn inwendige waarde *l. 2. §. 2. D de leg. Rhod. pl. cc. 1563. tit. van Schip-b. art. 7.* Siet daar by *Wisb. 2. art. 38:* doch de *kleederen* ende 't gunt yemand aen sijn lijf draeght, uytgefondert *Juwelen, Baggen, en gesteenten*, komt in geen Avarye. *contr. d. l. 2. in verb. iiiem d. tit. van Schip-b. art. 7.* Noch oock de victuali ofte Eet-bare waren. *l. 2. §. 3. in fin. D. ad. l. Rhod: & ibi Arn. Vinn. in addit. ad Peck.*

§. 27. Nu is de questie, offer eenigh Schip van Oorloge ofte Zee-roover eenen Koop-vaerder aen boort quame, (genomen ook al waert in tijde van peys) ende name by fortse uyt den selfden Koop-vaerder diversche goeden; of die sullen gerckent werden in Avarye? De *Gemeene Usantie* is, dat, indien de Man van Oorloge ofte Zee-roover acnvaert uyt sijn der autoriteyt de bovengenoemde goeden sonder eenigh aenschouw ofte regard te nemen wien die toebehooren ofte waer die leggen, dat als dan de voornoemde goeden niet en komen in Avarye; maer yegelijk draeght sijn verlies; *l. 2. §. si navis D. ad l. Rhod.* want sulcken verlies is niet gewilliglick gebeurt, *ut not. glos. ibidem;* nemaer, indien de Schipper den Man van Oorloge induceert te nemen specialicken die ende die goeden; ende die andere te laten leggen, sullen alsdan de voorz. genomen goeden komen in Avarye groffe: want alle die andere goeden, deur de voorz demonstratie en bewijsingc, gepreserveert zijn: (1) ende is te presumeren, dat de Schipper het minste verlies van den Koopman, voor het meeste, gekoren heeft: ten anderen, overmits dat die goeden die boven leggen zijn subject sulcke rapine; gelijk die goeden, die onder in 't Schip leggen subject zijn leckagie deur den last, en meer andere inconvenienten; ende alsoo van leckagie geen Avarye gemaect en wordt, maer elck moet zijnen last dragen; soo insgelijcks van alfulcke voorz. rapine: te meer, dat die goeden, die boven leggen, hebben oock divers voordeel, ende onder andere dat die eerst gelost, verkocht ende geventet werden: daer die andere goeden dickwils noch moeten blijven leggen, tot groot achterdeel van den Koopman.

(1) Het geheele fundament van de contributie bestaet daer in; ende werd voor een regel gestelt: dat d'algemeyne schade komt tot laste van die geen die, door het verliezen van eens anderens goet, het sijne behouden heeft *arg. l. 2. in fin. pr. §. 2. in fin. D. ad l. Rhod: Zoes. ibid. num. 6: Ita ut*

semper inspiciendum sit, an damnum omnium causâ datum sit. Et an eorum interfit; cum quaritur, an contributioni sit locus: Quo percepto, non erit difficile de quaestionibus, qua hic incidunt, judicare: Ut rectè notat Strach. tract. de Nav. pari, 2. num. 19.

§. 28. Ende uit 't gunt voorfz is, soo moet oock nootlicken komen in Avarye groffe 't gunt dat de Schipper geeft ofte belooft heeft te geven eenen Zee-roover om 't Schip ende goet wederom van hem te gekrijgen. *d. l. 2. §: si navis.* (1) maer 't gunt dat Zee-roovers wegh nemen, soo 't boven gefeyt is, en komt in geen Avarye, maer yegelick draeght zijn verlies. *d. §. si navis, versic. quod vero prædones.* (2) De Schipper, dan, die genomen werd van eenen Zee-roover, ende wederomme het voornoemde schip van eenen Zee-roover koopt voor sekere somme van penningen, voor de welcke hy gevangen blijft, moet gelost werden van de gemeene Kooplieden (naer rate ende estimatie van yegelicks goet, ende insgelijcks van sijnen *Schepe. d. §. si navis.*) in welke Avarye het *gelt* niet en soude vry of exempt zijn, door dien de Schipper te dierder het Schip gekocht heeft, wel wetende dat hy oock *gelt* geladen hadde.

(1) Waer uyt volgt dat niet alleen in contributie van Avarye en komt het verlies dat door het werpen wert veroorfaect maer oock alle het gene dat gedaen wert om Schip en goet te behouden. (2) De reden is om dat het selve niet en geschiedt met intentie, om het andere goedt te behouden. *Adde, quod hujusmodi damnum non fit voluntarium, sed casui fortuito adscribendum; quod ab alijs sarciri non debet; sed suum quemque sequitur. Ut rectè notat Aeturs. ad dict. §. si navis.*

§. 29. Voortsfoo hebbe ick geweten uferen in 't Jaer 1545. (niet tegenstaande den peys, dien de Keyferlicke Majesteyt ende de Koningh van Vranckrijck onderlinge hadden, dat een Capiteyn van Oorloge uyt Vranckrijck, toegerust tegens die Engelfchen, quam eenen Koop-vaerder van Zierickzee aen boort; bevelende dat hy soude strijcken; het welck die Koop-vaerder refuseerde te doen; sulcks dat sy-lieden onderlingen hielden Scheut-gevaert: Ende alsoo sekere gequetste personen, mitsgaders oock vele dooden waren in den Koop-vaerder) dat de schade van de gequetste ende verminckte betaelt werde over Schip ende goet, als Avarye groffe: *istud est contra text. in l. 2. §. cum in eadem nave D. ad l. Rhod.* Ende

Ende die doode personen, mitsgaders haer-lieder begravinge; werden insgelijcks getaxeert, ter arbitragie ende goetduncken van de goede Mannen, hun des verstaende; tot profijte van haer-lieder Weduwen ofte Erfgenamen; als Avarye groffe: overmits dat door sulcken verlies 't Schip ende Goet gesalveert was: 't welck naderhant de Keyserlicke Majesteyt bevinde redelick, heeft in den Jare 1571 op den 19 dagh Julii: by ordonnantie op de Zee-rechten sulcks gestatueert in 't 28. articule der voorz Zee-rechten: (1)

(1) Ende by Koning Philippus II. op den laetsten Octob. 1563. tit. van *Schip-b. ars.* 2: dat, indien yemandt in Schips-dienst ofte verweringe tegens vyanden of Zeeroovers wert beschadicht, gequest, verminckt, gekrenckt, ofte oock komt te sterven; de schade ende vergoedinge met de volle huer, voeringe ende kosten van begravinge gerekent sullen werden als Avarye groffe over Schip ende Goedt; ten seggen van goede Mannen. Ende komt over een met het 35. Art. van de Schips-rechten gemaeckt by de oude Handsche Steden: siet vorders Grot. *Inleyd. lib. 3. tit. 20. circa fin. vers.* Een Schips-gesal; & *ibi notat.* De sinter ende ontcieringe van het liehaem (*quamvis proprie pecuniâ sarciri nequeant, & Juri Romano id non convenit, l. 3. D. si quadrup: § l. ult. D. de his qui effud. vel dejet.*) werden by ons oock op geldt geschat, soo wanneer sulks wert verfocht. *Grot. Inleyd. lib. 3. pars. 34.*

§. 30. Voorts soo is de vrage; een Schip komende geladen van *Westen* voor de Stadt van der Sluys ofte in eenige andere Havenen, 't welck niet en derft bestaen, met sijnen geheelen last, de Haven of de Riviere op te komen: waer deur ontladet in eenige * *Heuden* ofte *Booten* sekere Koopmanschapen, de welcke met de Heuden verdrincken ofte bederven: of de andere goeden, in 't groote Schip, sullen gehouden wesen te contribuieren in 't verlies als Avarye groffe? hier af decidert de Text, in *l. Navis onusta. D. ad l. Rhod:* dat de goeden van de groote Schepen contribuieren sullen portie ende porties-gelijck in 't voornoemde verlies; in alder manieren of 't voorz verlies geschiet ware bij *werpinge*: (1) want alsoo de Schipper, om te prefereren de gemeene goeden, sijn Schip gelicht ende die ontladen goeden in hafart ende dangier gestelt heeft, de welcke nu verdroncken ofte bedorven zijn; soo is 't oock reden, dat die andere goeden, die daer door behouden ende gesalveert zijn, contribuieren in 't verlies voorz als groote Avarije. *l. 2. §. æquissimum. D. ad l. Rhod:* te meer,

* binnelantische Lichters. hoog van boort.

als die voornoemde ontladinge gefchiet is niet tegens danck ende wille van den Koopman, ende op behoorlicke tijde, ende in bequame Schepen; *ut expresse not. text l. Item queritur. §. si navicularius. D. locat. (2)* want anders soo soude de Koopman sijn actie *ex locato* intenteren tegens den Schipper, d. §. *si navicularius: versic. ceterum*; en 't gunt dat voorz. is moet verstaen zijn alleenlick van de ontladene goeden, de welcke sullen gebraght werden in Avarije; en niet de Schepen ofte Heuden waer in sij geladen zijn; welk verlies van de Heuden ofte Booten dragen moet de eygenaer van den Schepe.

(3)

(1) Ordonnantie van Keyser Karel, op de Zee-recht. *art. 50: dict. tit. van Schip-b. art. 10. Wb. Z. art. 55. 56.* (2) *Adde dict. art. 50.* van de Ordonnantie van Keyser Karel. (3) Die voor dat perijckel sijnen loon bedongen heeft *arg. l. ex conducto. 15. §. 1. D. locat: siet Peck. ad l. Rhod.* welke loon ofte onkosten komen moeten voor twee deelen tot laste van den Schipper, en 't derde deel ten laste van de goederen. *Grot. Inleyd. l. 3. tit. 29. versic. een Schip. in medio.*

§. 31. Waer deur men considereren mach, dat niet alleene in Avarije *grosse* behoort gerekent te werden dat men *kerft* of over boort *werpt*; maer oock 't gunt dat men doet om Schip ende goet te salveren; sonder het welke gedaen te hebben, perijckel soude hebben mogen komen op het voorz Schip ende goet; als hier in dit cas subjeet. (1)

(1) *Arg. l. 2. in fin. pr. & §. 2. in fin: siet Arnold. Vinn. in ad. lit. ad Pecc. de re. naut. l. 2. §. 1. D. eod. listera A. in fin.*

§. 32. Nu is de questie contrarie; ofte de goeden geladen in de voornoemde Heuden ofte Boots behouden waren, ende het groote Schip met goeden ende Koopmanschappen verdronken, of in dit cas eenige contributie vallen sal? De resolutie van desen is, *in d. l. navis onusta. §. contra si scapha. D. de l. Rhod.* dat'er geen contributie vallen en sal: *overmits dat contributie van Avarije grosse alleenlick gebeurt ende anders niet, dan als 't Schip deur de werpinge ofte verlies gepreseeveert ofte behouden wert,* (1) en niet als men schip en scharre verliest; in welcken gevalle de Kooplieden vermogen heurliedder goeden, die aen de strande komen of noch in Zee drijven, yegelick de sijne te aenvaerden, sonder eenige contributie

butie den anderen te doen, *d. §. contra si scapha, juncta l. amif-
 „ se navis. D. ad l. Rhod. ende Die meeft bergt, Die min
 „ verliest; in alder manieren ofte die uijt den brande ghaelt
 waren l. cum depressa. D. ad l. Rhod.*

(1) Het welk voornamelijk by de Koopluyden in acht genomen behoort te werden; seyt *Strach. tract. de Nav. part. 2. num. 19. ut supra quoque notavimus.* Ende wert *ad hanc l.* gemeenlijk verhandelt de questie, of, het eene Schip het ander by ongeluck overzeylende, die schade oock in Avarye komt. Ende is een gemeene sententie, dat daer in geen gemeene contributie plaets en heeft, *quum, ob communem utilitatem, naufragium factum non sit.* Maer wat Schipper eens anderens Schip overzeylt, indien het in sijn macht hadde geweest het selve te verhinderen, ofte door sijn schult waer toegekomen, soo moet hy self de geheele schade dragen; andersins indien het door storm, tempeest, of anders buyten schult van hem toegekomen is, soo wert de schade ten wederzijden by de Schippers en hare Reeders elcks half en half gedragen, *Placc. van K. Karel. 1551. art. 46. van Philipp. 1563. tit. van Schepen die malkanderen beschadigen. vide Vinn. in add. ad Pecc. l. 5. in pr. D. ad l. Rhod. litterâ B: Neostad. Sup. Holl. Cur. decis. 48. 49: Coren. Obs. 40.*

41:

§. 33. Niet te min indien eenigh Schip in perijckel ware van blijven, ende sekere goeden als dan geworpen werden om 't voorz Schip te lichten, 't welck nochtans namaels soncke; soo soude in dit cas, niet tegenstaende 't gunt voorz is, de gebergde goeden, ofte die gevicht zijn, moeten contribueeren aen de geworpene goeden; overmits dat de selfde tot sulcker intentie en meijninge geworpen zijn, om 't Schip en de reste van de goeden te prefereren: ende indien de voorz goeden niet geworpen waren geweest, soo soude de Koopman sijne fortuijne gehadt hebben, om insgelijcks sijn voorz goeden te bergen ende recouvreren, geheel ofte deels, 't zij nat of drooge; gelijk als andere Kooplieden gehad hebben: 't welck hem benomen is geweest deur de werpinge, ende sulcks useert men dagelicks. (1)

(1) *l. 2. §. 1. l. 4. §. 1. de l. Rh. Atque huic usui consentanea videntur, quae ibi habet Paul Cast. num. 1.* 't welck nochtans foodanig te verstaen is; datter ten minsten eenigen stont ofte redelicke distantie ende veranderinge van tijt ende plaetse tusschen het werpen, ende 't breken van het Schip moet gepasseert zijn, uytwijfende het navolgende exempel; *ut elegantur notas Pecc. ad D. l. 4. §. jed si navis. 1. D. ad l. Rhod.*

§. 34. Item, een Schipper van Calis zeijlende op Aremude, heeft ontrent de Reviere van Lysbonne bij tempeeste se-

kere Kooplieden-goeden geworpen; waer bij sijn Schip ge-licht zijnde, heeft sijn voyage gevordert; maer komende ontrent West-cappel in Zeclant, heeft Schip en Goet verloren: niet-temin deur Swemmers en Duyckelaers van West-cappel soo is opgehaelt ende gekregen groote menigte van goeden ende Koopmanschappen; is nu de questie, of de voornoemde opgehaelde goeden fullen gehouden zijn te contribuieren in 't verlies van de geworpen goeden ontrent Lysbonne ofte op de voorgaende plaetsen geschiet?

§. 35. De geschreven Rechten *in d. l. navis. §. sed si navis. D. ad l. Rhod.* verklaren, dat, overmits de geworpene goeden geworpen zijn om Schip ende goet te salveren, soo fullen die uytgehaelde goeden bij de Duyckelaers gehouden zijn te contribuieren in 't voorgaende verlies, als Avaryc grofsc. (1)

(1) *Sufficit enim semel negotium utiliter esse gestum. l. sed an ultro. 10. §. 1. D. de negot. gest.*

§. 36. Ende genomen, indien 't contrarie gebeurde; dat de geworpene goeden ontrent Lysbonne gevischt werden en de verdroncke goeden ontrent Westcappel geene oft luttel gesalveert waren, soo en soude nochtans in dit cas de geworpene goeden niet schuldigh wesen te gelden in 't verlies van de verdronckene goeden; want 't verlies van de verdronckene goeden en kan niet gerekent werden gedaen oft geschiet te zijn om 't Schip te salveren; gemerckt 't Schip geslaementlijcken met de goeden verdroncken is, *d. §. sed si navis.* (2)

(2) *Adde Accursj. Alberic. Bartol. Castrens. & alios.*

§. 37. Nu is de vrage; ofte het geworpen goet niet en behoort ende schuldigh is te dragen sijn quote part en portie van de gemeene gepreserveerde goeden? *Verbi gratia*; een Koopman heeft tot Lysbonne geladen 20 vaten Olye; waer af die tiene onder Engeland geworpen zijn; die, ge-estimeert ter uytterste weerde, gelijk die souden gegolden hebben ter plaetse van de ontladinge tot tien Ponden grooten Vlacms 't vat; *facit* hondert ponden: is de vrage; of die Koopman de voorz hondert pont vrij en suyer strijken sal? Dan of hij schuldigh is last te dragen naer rate van de voorz hondert ponden

Ponden grooten Vlaems?

§. 38. De *Gemeene Usantie* is; dat de voorz. thien vaten geworpen Olye dragen fullen last van gemeene contributie; gelyck ende in alder manieren als andere goeden die geprefereert zijn: (1) te weten; Indien de gemeene contributie, op elck hondert Pont grooten Vlaems goets, het welck in 't schip bevonden is geweest, bedraecht vijve; soo sal de voorz. Koopman over sijn tien vaten geworpen Olye moeten dragen ende supporteren, voor sijn contingent; de voorz. vijve: sulcks dat hy maer 95 ontfangen sal van 't gene dat 100 waerdigh was.

(1) l. 1. 2. §. 2. &c. 4. D. ad l. Rh. *Siet hier voor vers. in de taxatie. & ibi notata.*

§. 39. Want *lex Rhodia de jaetu* heeft sulke geïnteresseerde Kooplieden, die heur-lieder goet verloren hebben by werpinge, willen voorsien ende beschutten by forme ende maniere van gemeene contributie: om des wille, dat sy-lieden niet *alleene* dragen en souden de voornoemde schaden; maer dat onderlinge alle die Kooplieden-goeden, in 't Schip bevonden, gelijckelijck souden supporteren 't voorz. verlies; *Et sic prospectum est illis de damno vitando, non de lucro captando.* Nu, indien de voornoemde thien vaten Olye heurlieder contingent van schade niet en droegen; soo soude de conditie van den genen die sijn goet geworpen is beter ende profijtelicker zijn; dan des genen die sijn goet behouden ende geprefereert heeft: het welck ware onredelick ende tegens meyninge, intentie ende wille van *lex Rhodia*. (1) want hy soude genieten (soo 't boven verhaelt is) de hooghste marckte van sijne geworpene goeden, vry ende fuyver, sonder daer op eenige onkosten te dragen; 't welck den andere Kooplieden op heure geprefereerde goeden niet en mach gebeuren: Alsdan soo is 't wel redene, dat gemeene last ende verlies gedragen wert by den genen die in gemeen perijckel geweest zijn; ende dat na vaieur, ende estimatie van jegeliks goet.

(1) *Secundum naturam animi est, commoda cuiusque rei eum sequi, quem sequitur incommoda. l. 10. D. de reg. Jur. junct. l. unie. §. pro secundo. Cod. de Caduc. tollend: Nec alteri per alterum iniqua conditio inferri debet l. 74. D. eodem.*

§ 40. Al 't welke dat voorz. is moet verstaen worden,
van

van goeden, die geworpen zijn boven de helft van de voyage; want naerdien dat de selfde alsdan getaxcert werden, gelyck die gegolden fouden hebben ter plaetse van der ontladinge; soo is 't wel reden, dat sy-lieden heur portie van 't verlies mede helpen dragen. Maer die goeden, die geworpen sijn binnen de helft van der voyage, alsoo die alleenlick in taxatie komen ende ge-estimeert werden soo vele als die gekost hebben, en dragen geen verlies over heur-lieder contingent ende rate; maer die Koopman strijckt suyver 't gunt dat hy daer voor betaelt heeft (1), mitsgaders ook alle andere ongelden, ende onkosten van Tollen, Costumen, &c. daer op gehadt, ter ure van de ladinge toe; overmits dat men presumeert, dat hy genoegh verliest ende geinterresseert is, mits dat sijn Koopmanschappe ter hoogste marckt niet en heeft mogen arriveeren, alwaer de andere Kooplieden goeden deur 't verlies van de werpinge gearriveert zijn: hoewel nochtans de Kooplieden dikwils heurlieder goeden tot minder prijse geven, dan die ingekocht zijn; 't welk hier niet en valt in consideratie.

(1) *Atque ita videtur communi quâdam consuetudine hâc in parte recessum à distinctione l. 2. §. si navis 3. versic. portio autem. D. ad l. Rhod. nisi textus eodem modo temperetur & ad usum communem accommodetur. Conjunge. d. vers. in de taxatie, & ibi not.*

§. 41. Ende, in dese sake, hoewel die Arbiters ende goede Mannen, (1) gekoren tot maken van der Avarye geen vracht den Schipper en taxeren, als die goeden geworpen zijn binnen de helft van der voyage; nochtans is het selfde onredelik; maer behooren hem toe te leggen redelicke vracht; immers ten minsten naer advenant de mijlen die hy gezeylt heeft ende de selfde vracht brengen in de *Retule* met de geworpen goeden.

(1) *Nota*: dat de questien ende geschillen in materie van schip-vaerdye, van de welcke niet sekens by de beschreven Rechten is gestatueert ofte by gewoonten onderhouden wert, gestelt werden aen het oordeel van Mannen hun des verstaende ende neutrael zijnde. *Strach. de Navig. num. 25. Mornac. ad l. 9. D. ad l. Rhod. Wis-b. Zee-recht. art. 38.*

§. 42. *De Gemeene Costume* is in Avarye grosse; (1) dat de Schipper keure en optie heeft te stellen de weerde van sijn Schip in gemeene contributie, ofte de vracht van de *Reyse*; 't welck gedaen zijnde, soo hebben de Kooplieden de optie, indien

indien de Schipper zijn voorfz. Schip ten vjle prijfe gefteft heeft, 't voornoemde Schip voor den felven prijfe te aenvaerden ende accepteren; en dit al binnen *een getijde* ofte zes uren; welcken tijt verftreken zijnde, foo en zijn tot der voorfz. optie de Kooplieden niet ontfanckelick. Ende de tijt van *eender getijde* ofte zes uren begint te loopen, naer dien de Kooplieden ter plaetfe hebben mogen komen, alwaer het Schip ligt, om te vifiteren, ofte hen-lieden voor den prijs aentfaet als den Schipper gefet heeft: ende eer en loopt de tijt niet, 't welck men noemt *tempus utile*.

(1) *Wis-b. Zee-rechts:n. art. 38. en Placc. 1563. van fchipbr. art. 6.*

§. 43. Maer om des wille, dat defe Costume feer odieux wert bevonden, gemerckt men daer bij afhandig maekt eenen derden; te weten, de gemeene Reeders, van heur-lieder goet sonder heur-lieder confent; (1) foo is 't dat men dagelicks ufcert tot civile ende redelicke prijfe te ftellen de weerde van de helft van den Schepe ende de halve vracht

(1) *l. id quod nostrum 11. D. de R. I. junct. l. in re mandata 21. Cod. mandat.*

§. 44. Hoewel nochtans na redene ende equiteyt men behoorde in gemeene contributie te brengen de weerde van den geheelen Schepe, mitfgaders oock de geheele Vracht van den Schipper van die reyle: als beyde wiefende behouden ende geprefervceert deur de werpinge. (1)

(1) *arg. l. 2. in fin. p. et §. 2. in fin. D. ad l. Rhod.*

§. 45. Wel verftaende, indien den Schipper eenige Koopmanfchappengelaten werden voor de vrachten; daer af en foude hij niet fchuldigh zijn te contribuieren: maer alleene daer hij vracht af ontfanght; 't welck een oorfake geven foude den Schipper om te bet forge te dragen, ende niet foo haestelicken te procederen totter werpinge.

„ §. 46. Onder de Schipperen van Vranckrijck foo ufcert
 „ men generalicken, dat alle die Avaryen, fo wel groffe als
 „ commune, werden betaelt de twee deelen op die goeden
 „ ende Koopmanfchappen binnen den Schepe bevonden, en
 „ de het derden deel bij den Schipper: welke costume oc-
 „ casie is dat de Schipperen van Vranckrijck felden Avarye

Dd

bren-

brengen, ofte ten minsten de selfde van kleender importantie; waer deur sij-lieden, in tijde van payse, de ladinge ende de vrachten krijgen, en niet de gene die dagelicks gecostumeert zijn Avaryen te fileren ende practiseren; als doen de Biscayers ende de *Hulcken*.*

* booge
Boeijers,
§. 19. *Su-
pra*.

§. 47. De Schipper moet, alvorens de Kooplieden, ofte heur-lieden Facteurs indien daer eenige in 't Schip zijn, roepen eer hij werpt oft kerst; ende henlieden vertoonen het dangier ende noot; ende indien de Koopman ofte zijn Facteur refuscert de werpinge ende daer toe niet en wil verstaen, soo vermach de Schipper even wel te werpen bij rade van zijn Hoogboots-man, Stier-man ende Schie-man, als daer af better verstant ende experientie hebbende. *unicuique enim creditur in arte sua. l. certi juris. C. de judic. (1)*

(1) Mits dat hy ende de Schipsgefallen, aen lant komende, by eede verklaren; dat sulks by noot ende gemeenen raed geschiet is; het *voorsz. Place. van den laetsten Octob. 1563. tit. van Schip-breuck. art. 4. Wisb. Zeerecht. art. 20. 38. 39.* Het welke oock met de Zee-rechten van de Franschen ende andere natien over een komt. *Siet Vin. in addit, ad Pecc. l. 2. in pr. D. ad l. Rh. lit. a. in fin.*

§. 48. Ende alle die Boots-gefallen, hebbende in 't Schip meer dan een vat Vrachte, moeten contribuieren *solido pro libra* in de geworpene goeden: ten ware dat sij-lieden hen soo kloeckelik hielden in der noot; als dan soo zijn sij vry: Ende hier inne, volgende de *Gemeene Usantie*, soo heeft de Schipper geloove; al 't welck hen-lieden gepasseert wert bij de gemeene Kooplieden, die niet scharp op de *voeringe* van sulcke Boots-gefallen en zien; meer *ex liberalitate* dan *ex stricto jure*; want 't selfde doende, als boven, niet meer gedaen en hebben dan sij-lieden schuldigh en waren te doen; soo wel tot preservatie van de Kooplieden-goeden, daer voren sij hen verbonden hebben ende huyre ontfangen; als oock tot conservatie van heur-lieder eygen goet ende *voeringe*: ten ware de voornoemde *voeringe* merckelicke excedeerde de *taxe* gecostumeert van de Boots-gefallen; anders soo soude moeten sulcken Boorsgefelle gerekent worden voor een Koopman, en betalen als de andere. (1)

Wb. Z. art.
20.

(1) *Wisb. Zeerecht. art. 20. Coren. decis. 41. num. 3. in marg. Scheeps-recht. van West.cappel. art. 9.*

§. 49. En-

§. 49. Ende hoewel hier voren (1) gēleyt is, dat al 't gunt dat breeckt in den Schepe, niet gerekent en mach werden in Avarye, als daer toe gemaeckt zijnde om te besigen; ende wat dat breeckt, ge-estimeert werdt voor quaet ende snoo goet: nochtans als het selfde gebroken goet hinderlick soude vallen den Schepe, soo wêrt het selfde gestelt in de *Retule*, en gebracht in Avarye; *Verbi gratiâ*, de Mast breekt ende valt met de Meerse, ende de Ree over boort; ende om 't selfde stuk Mast quijt te werden, van vreesse ofte deur slingeren den Schepe hinderlick soude vallen, de Schipper kerft alle de hoofdtouwen ende de opstaende wanten van den Schepe om van het gebroken stuk Mast vrij te worden; soo sal niet alleen het stuk Mast met de Meerse, Zeylen ende Ree, maer oock alle heuren aenkleven, gestelt ende gebracht werden in Avarye, met het gekerfde Want: overmits dat men het een sonder het ander niet en kan quijt werden: ende dit al omme te schouwen het perijckel, dat daer deur den Schepe hadde mogen op-komen; 't welck stuk Mast men taxeren sal bij der inspectie van de reste van den Mast binnen den Schepe over-gebleven, stuck voor stuck soo dat gelden soude, ende niet vorder.

§. 50. Voorts soo is de vrage: Een Schipper komende uyt Spaengien na Aremuyde, heeft nergens-naer sijn volle ladinge, maer hem gebreeckt noch seker quantiteyt van Last; ende arriverende op de reede voor Douvres in Engelandt, heeft aldaer ingenomen seker menigthe van sijnne Engelsche Lakenen oft diergelijcke kostelicke waren, dewelcke hij benooidicht geweest is door storm, komende op de kust van Vlaenderen, te werpen. *Queritur*, of de goeden in Spaengien ingenomen, die niet gemeens en hebben gehadt met de voornoemde Lakenen namaels gescheept, sullen gehouden wesen te contribueren in 't voornoemde verlies?

§. 51. De resolutie is; dat Ja: overmidts dat de Schipper heeft bij het in-nemen van de Engelsche Lakenen tusschen alle de andere goeden ende Koop-manschappen, die binnen Schips-boort waren, onderlinge *tacitam societatem* ende heymelicke gemeenschap ende verbont gemaeckt van 't gene dat den eenen oft den anderen soude noch in de (1) voyage over-komen: sonder dat de Kooplieden, die heur-lieder goeden in

(1) *Ver-*
sic. Notan-
ter. & ibi
notata.

Spaengien gefcheept hebben, eenigh verhael, ter caufe van
 „ defen, pretenderen mogen jegens den Schipper: overmits
 „ dat de Schippers zeylende heur-lieder route ofte fchale, dat
 „ is te seggen, heur-lieder rechten wech; vermogen in te
 „ nemen Koopmanschappen sonder misdoen tot heur-lieder
 „ volle ladinge toe; genomen oock dat fy-lieden, in Spaen-
 „ gien zijnde, geprotestteert hadden van *faulx-fret*: want bij het
 „ innemen van andere Koopmanschappen, zeylende als bover
 „ heurlieder rechten wegh, hebben gefocht het voordeel ende
 „ profijt van den Koopman die hen-lieden fchuldigh was te be-
 „ talen het voornoemde faulx-fret; en midtsdien niet gehouden
 „ de *casu fortuito*; Anders, als de Schippers zeylen buyten
 „ heur-lieder wegh, soo soude de Koopman *fijn regres* ende
 „ verhael hebben jegens den Schipper; niet alleene van 't
 „ gunt hij betaelt hadde van fulcke Avarye, maer oock van fij-
 „ nen intereff, dat hy geleden heeft deur dien dat fijn Koop-
 „ manschappen soo fpade aen de Marckt gekomen zijn, ende
 „ achter de vente.

(1) *Arg. l. 31. in verb. communiter autem. D. pro socio.*

„ §. 52. Ende *contrarie* van defen werd ge-ufeert inde per-
 „ fonen van de Verfekeraers ofte *Affeuradeurs*; want hoe wel
 „ de verfekeraer volgende fijn Police hem felven ftelt in de plaet-
 „ fe van den Koopman, hem verbindende tot alle periculen,
 „ gepeynft en ongepeynft (1), volgende de Costuymen van
 „ Londen, ende de Beurfe van Antwerpen; (2), nochtans
 „ als een Schipper, uyt fijn wegh zeylende, deur fijn eygen
 „ wille, sonder deur tempeeft ofte storm daer toe bedwongen
 „ zijnde, yet over-boort werpt; soo is de Affeuradeur, dien
 „ men over al houd als een weefe ofte pupil, daer van ont-
 „ laft: want hy die rifque ofte fortune op fulcken *buyten-wegh*,
 „ als de Schipper gefeylt heeft, 't fijnen peri:ckele niet en heeft
 „ genomen: daeromme soo moet de Koopman fijn regres halen
 „ aen den Schipper. (3)

(1) *Definitionem Affecuratum & Affecurationis vide apud Strach. tractat. de
 Affecurat. prefat. n. 46.*

(3) Ordonnantie op Affeurantie, Amft. art. 7. Costuymen van Antwerp.
 iit. 54. art. 12. *Grot. Inleyd. lib. 5. iit. 24. num. 26.*

§. 53. Hieromme soo moeten de Schippers wel voordacht
 zijn, dat, als hen-lieden by den Koopman de volle ladinge
 niet

(2) Siet
 Costuym.
 van Ant-
 werp.

niet in-gegeven en werdt, volgende heurlieder *Charter-partie*; dat sij-lieden als dan *protesteren* jegens den voorz Koopman ofte sijne Facteurs van *faulx-fret*, ende komen met het gunt, dat hen-lieden ingegeven is, naer huys.

§. 54. Maer in cas dat de Koopman den Schipper niet in en geeft, soo vermagh sulcken Schipper (naer dat het voorz. protest van *faulx-fret* gedaen is) buyten sijn wegh te zeylen om vracht te soecken; welcke vracht komt tot af-slag van 't gunt de Schipper jegen den Koopman bedongen hadde: ende indien het Schip onderwege blijft, soo is de Koopman van *faulx-fret* te betalen geheel ontslagen.

§. 55. Ende uyt 't gene, dat voorz is, soo werdt geresolveert de vrage, als een Koopman het geheele Schip bevracht heeft, mits conditie, dat de Schipper geen andere goeden in sal nemen dan de sijne; ende volgende de *Charter-partie* daer af zijnde, soo heeft de Koopmanden Schipper sijn volle *vracht ingegeven*; nochtans de Schipper, desen niet tegenstaende, heeft feker packen van andere Kooplieden ingenomen op den Over-loop, de welcke hy geworpen heeft deur tempeest ende storm: *Queritur*, of de Koopman, die 't geheele Schip bevracht ende geladen heeft, schuldigh is te contribuieren in 't verlies van de packen?

§. 56. De resolutie is, dat de Koopman van de Packen sal aenspreken de andere goeden in den Schepe geladen (1), omme daer aen te verhalen de Avarye; als door sijn verlies behouden zijnde, ende in gemeen perijckel geweest te hebben (2); in aller manieren, gelijk twee gelach-genooten betalen moeten in *Waerdye de kosten van de gelage; niet tegenstaende eenigh contract ofte voorwaerde onder henlieden gemaect.

(1) *arg. d. l. 31. in verb. Communiter autem. D. pro socio.* (2) *arg. d. l. 2. in fin. pr. & §. 2. in fin. D. ad. l. Rhod.*

* Gastma-
le, waerd-
schap.

§. 57. Ende heeft sulcken Koopman *actie reële* op de selfde goeden, om daer aen te verhalen 't gunt hem competeert van de Avarye; hoewel de andere Koopman sijn regres verhalen mach aen den Schipper, de welcke in 't geheel van hem bevracht zijnde, heeft nochtans, contrarie sijn *Charter-partie*, andere Koopmanschappen ingenomen. Ende door dese ende diergelijke faken (1), soo wert te rechte een Schip-

per in 't François genaemt *Maistre de Navire*; want hoe wel hy 't geheele Schip verobligeert heeft aen den eersten Koopman: nochtans hy wesende Meester van den Schepe, vermach, tegens sijn *Chartre-partie* ofte bevrachtinge, tot zijnder perijckel ende schade te doene; maer en mag eenen derden, *cum habet Jus Commune pro se, ut hic*, by sijn voorgaende contracten ende conventien niet prejudiceren noch hinderlijck wesen. (2)

(1) Ende by ons een Schipper, *quasi Schipheer*; Schipperen, *Schipheeren per con- tractionem*: gelijk noch by sommige oude Schriften te sien is. Soo is 't ook dat de gene, welkers goederen geworpen zijn, geene actie van Avarije ofte Contributie en konnen institueren tegens de andere welkers goederen behouden zijn; maer moet sulks door den Schipper, als Meester van den Schepe, gedaen werden; die daer toe by weygeringe of versuym kan werden geconstrin- geert ende gedwongen, dat hy geene goederen uyt 't Schip en laet veruere- ken, voor en al-eer de geleden schade by contributie van Avarye sal zyn ver- goedet. l. 2. in pr. D. ad leg. Rhod. welcke maniere oock in andere gelegent- heyt gebruyckelik is. l. cum in plures annos eo. §. messem. 5. D. locati: l. Ju- lianus 13. §. pen. D. de act. empt: l. 75. §. ult. D. de leg. 1: & d. l. 2. in pr. & §. pen. D. ad. l. Rhod. (2) Res enim inter alios acta aliis prejudicare non potest. l. 63. D. de re jud. & tot. tijt. Cod. res inter al. act. vel jud. al. non noc.

§. 58. *Queritur*, in de meeste hette van den tempeeste, soo is'er een Kiste geworpen, in de welcke de Koopman segt dat'er kostelicke Juweelen, Peerlen, ende andere Baggen in geweest zijn, hoe dat men de Avarye van dese Kiste maken sal?

§. 59. Men sal sien by des Schrivents boek, hoe veel de voornoemde Kiste te vracht gegeven heeft, en waer voren hy die besteet heeft, en in wat plaetse die gestaen heeft, van wien hy die kostelickheyt gekocht heeft; insgelijks, waer voren hy die vertolt heeft, met meer circumstantien: Ende daer de Kiste voren vertolt ende bevracht is, daer voren sal die gestelt werden in de *Retule*; genomen ook, albleecke eenige Juweelen ofte Kostelickheyt daer inne geweest te zijn, de welcke men niet stellen en sal; overmits dat die behoorde a- part te wesen, ende niet met slechte goeden gemengelt, waer door de selfde over-gehouden sullen wesen; en die metten qua- de bevonden wert, wert daer mede gerekent. (1)

(1) Conform dese costuyne is by het Placc. van den lesten Octob. 1563. tit. van Schip-b. art 3. geordonneert: dat, indien daer yemant in den Schepe waer'die in sijn Kisten, ofte Paken hadde *golds, Gont, kostelicke Gesteenten*, ofte

ofte andere goeden van grooter waerden ; sal gehouden zijn 't selve aen den Schipper te verklaren goets tijds eer dat men werpt ; andersints sal in 't maken van de Avarye daer op geen meerder aenschouw genomen werden , als wel de selve Kisten ende Packen van buyten schijnen te welen.

§. 60. De Schippers moeten wel toe-sien, geen Koop-lie-den goeden te leggen op den Over-loop; maer zijn gehouden die te bergen, ende bequamelicken te stouwen onder de luy-ken van den Schepe: anders zijn gehouden de selfde goeden, indien die nat ofte bedorven werden, ofte oock over boort geworpen worden, den Koopman daer af contenteren en be-talen; want alsdan men presumeert dat hy sijn Schip overla-den heeft, ende dat alsulken verlies by des Schippers eygen schult toegekomen is; het welck men huydens daeghs niet en useert: waer door groot verlies ende inconvenientien komen; want de *Hulcken* dagelicks so veel Koopmans goet op haer-lieder Over-loop leggen, als een gemeen *Bartoen* met sijn-nen Schepe laden soude.

art. 8. tit-
van schip-
br. 1563.

AEN-

A E N T E I K E N I N G E N *

O P

M R. Q U I N T I J N W E I T S E N

Van de

A V A R I J E N.

VAN dit lof-waerdig Bockje en sijn mij geene oudere drukken te voren gekomen, dan der voorgaende eeuw van 1600: sulx dat ik niet hebbe konnen bekent krijgen, of het de Schrijver self heeft uitgegeven gehad bij sijn leven; of andere na sijne dood; die 't, onder sijne Papieren vindende, der openbare werrelt hebben waerd gevonden. 't Laetste wort bij mij naest vermoedt om de wille van fouten inde exemplaren; die evenwel niet konnen wesen vanden Auteur. Ik heb het, van mijne jonkheit af, in grooten prijs gehad; ja daer uit gefogen al wat ik van Gronden over de *Haverije*, hier voor in mijne Aenteikeningen op de Secregten, opbrengt. De afdeeling in §§., waer mede het nu sedert ettelijke jaren uitgaet, is eens uit een dagelijx boek van mij genomen geworden.

De Schrijver opent ons hier het gordijn met sijne *definitie* van *Avarije*; hij noemt dit woort los en onbepaelt; maer, bij uitstek meent hij daer de *Avarije groffe* in 't bijsonder. Daer is wettige reden, om niet geruft te wesen inde gaefheit der exemplaren; vermits alhier eene schrijf-of druk-fout is, welke wij in desen tegenwoordigen druk met eenekennelijke letter verhelpen: te weten, daer moet staen; *Avarie is gemeine contributie* van Schip, ende *van Goeden inden Schepe bevonden*, om &c. wesende 't woort *Schip* onverhoeds overgeslagen. 't Is in 't minste geen misflag vanden Aucteur, even als of hij sou gevoelt hebben, dat het *Schip* in dese gemeine Toelage niet en moeste begelden: Want hij leert sulx, in 't tegendeel, klaer ende krachtig in §. 25. 28. 42. De *definitie* dan, aldus verholpen, is volmactt; den beschouwer leveren-

Vitium
scriptionis,
aut typi.

Vitium
systematis.

rende eene bevattinge van 't werk , aen welke niets verder overig en blijft. Ende valt daer inne voor seer opmerkelijk aen te teikenen , dat onse Auteur voor *contribuerende Goeden* stelt fulke , *die inden Schepe sijn bevonden* ; dat is , *lichamelijke*: soo dat alle *onlichamelijke* effecten , tot bate en tot laste , hier van uitgefondert blijven. Derhalven ook het *leven* , de *vrijheit* , en *diergelijx*. Alle welke stellinge , in deser voegen , ook woordelijk legt in de antijke Haverije-wetten van *Rbodus* , die men ons opgedolven vertoont in *Vinnius ad Peck. de re naut. Vragtpenningen* reets verschenen , ondertuffchen , heeft men aen te merken voor lichamenlijk geldt ; ende niet voor wat onlichamenlijx. Wijders is 't voornaemste in de *definitie* hier van ; dat de Schade moet wesen *deliberative* ; en die van den schepe , de doenders daer af. Siet onse gronden *ad tit. van schipbr. 1563.*

§ 1.

't Woort *Avarije* of *Haverije* , is jong : in 't Italiaensche *Consolato del mare* , dat is dan te seggen , in de aeloude *Wisbuische See-rechten* , wort het (soo mij voorstaet) in geenig oudt dispositief gevonden ; ook niet in onse vorenstaende *Nederlantsche Gemeene Costuimen van der See*. Voor het jaer 1500. hebben wij 't in geene Acten bejegend ; ende wel eerst in de *Seerechten van Keiser Karel V. 1551.* hoewel 't daer al soo resoluut ter neder geplant wort , als of 't toen al een seer bekende term waer'. Des Aucteurs *Griexe* oirspronkelijkheit fullen wij hier voor sijne rekeninge laten ; als wesende in sijne eeuwe costumier , ende noch selfs lange daer na , onder menschen van letteren , om 't alles hier henen t'huis te wijfen : daer men nu , hand over hand , is komen te doorstikken , dat ons Nederduitsch regelrecht gevloeit is van eene *Tale* , (namelijk , de oude *Gottische*) welke met de *Griexe* recht fuster en broeder is. Den *Hollantschen Professor M. Z. Boxhornius* is het , dat wij hier in gelijk geven : ende even , gelijk als van , ons *Nederlantsch* , *bodem* komt *bodemerije* ; (sonder naer *Griekenlant* daerom te loopen) alsoo van *haven* , (in 't *Vlaemsch* , *ayen*) komt *haverije* oft *averije* , oft , soo als

Ee

als

als men in onse Acten sprekende van Turkschen handel wel ontmoet, *havenie*, *avenie*. Dit woort *haverije*, inde handen der Italianen gekomen, sal bij hen gestoken sijn in 't swierig pak van *Avaria*; soo als sij inde Seevaerte ook leven met ons *Kap-laken*, en *Ballast*: schrijvende, *Cappalaca*, *Balastro*: en meer diergelijk.

Laten wij ons dan voorts maer houden aen ons lants-manswoort, *Haverije*. Wij moeten hier noch tusschen seggen; dat 't gene ons beweegt om te gissen, dat de Aucteur dit Boekje, bij sijn leven, niet uitgegeven heeft; is ook voorname-lijk; Dat het voor eenen geleerden, ende teffens aensienelijken, Man in vele plaetsen vrij te ongebolstert van stijl opkomt; om bij sulck eenen, in die gestalte, der openbare uitgevinge waerd gehouden te sijn. Hij soude 't dan wel wat anders gepolijst gehad hebben met mindere *redites*, en state-lijker klem van woorden. Ook moest dat uitgeven geschiet wesen binnen 't jaer voor sijn dood. Wij houden 't, als noch, voor *Notulen* en *Adversaria*, bij Hem nagelaten; in substantie, ondertusschen, onwaerdeerlijk fraeij.

§. 2.

Hier wort voortgebracht eene tweederhande verdeelinge onser Nederlantsche Haverijen; te weten, *commune* en *grosse*: en de eerste wort uitgelegt van §. 3. tot 9. sonder dat daer duisterheit in overblijft.

Men hebbe hier wel te letten, dat men dese onses Lants verdeelinge niet en verwarre met die vande *Franschen*: Aldaer worden deselve verdeelt in *Avaries simples*, & *grosses*: ende de *Avaries grosses* heten daer met eenen *communes*; door welke men daer dan even het selfde verstaet als wij hier bij *Haverijen grosse* doen. Ende dan in 't tegendeel door *Avaries simples*, met eenen *particulieres* geheten, verstaet men daer *alle last*, *verminderinge* of *schade* soo aen 't schip alleen, als aen 't goed alleen; geene uitgesondert; geheel of ten deele: maer bij ieder eigenaer self gedragen. Dit kan men lesen inde *Ordonnance Louis XIV. 1681. tit. des Avaries*.

Edoch wij hebben in ons Lant met dat vande *Franschen*
niet

niet te doen; ende moeten in 't tegendeel, in onse rechts-faken; blijven bij onse eigene en gebruikelijke Verdeeling van Haverije *commune* en *grosse*.

§. 10.

Hier begint onse Aucteur nu het stuk van Haverije *grosse*; in 't welke de gantsche sake maken I, de *Schade*, die vergoedt moet worden; en II. de *Vergoedinge* en Beteringe selve.

De *Schade* ontleent hare regelmate, (1) of uit de algemeene Haverije-gronden: (2) of uit Vaderlantsche Infettingen.

Inde Beteringe der *Schaden* staet aen te merken

Eerst, welke effecten al contribuieren moeten: (3) 't behoudene Schip: (4) de Goederen te dier tijde inden Schepe bevonden; (5) soo behoudene als verlorene.

Ten tweeden, de Prijferinge van die effecten; (6) of naer den Inkoop; (7) of naer den Verkoop.

Dit alles weeft onse Aucteur dan alhier af.

(1. 2.) Uit de algemeene gronden verhandelt hij §. 11-14. en 36. wat, van 't gene'er anders wel schein naer te smaken, geen Haverije *grosse* en is. Daer na, overgaende tot 't gene het immers is, levert hij *generale* gronden, §. 17. 31. 32.

36. En wijders *articuliere*,

wegens *Schips*-schade, in §. 10. 16. 18. 19. 21. 29.

49.

wegens *Goedere*-schade, in §. 27. 30.

wegens de verlorene *Vracht*, in §. 41.

Nopende de *contribuerende* effecten telt hij

Eerst (3) het Schip, in §. 25. 28. 42. daer bij berichtende, dat dat Schip moet behouden overkomen; ende niet, §. 32.; schip en *scharre* verloren: of dat anders de heele contributie geen plaets en heeft. *Scherre*, *scharre*; *scherf* of *scharf* seggen wij in 't Hollants, *Splinter*. Dus spreken wij, 't Schip *berstede*, dat'er niet een *splinter* van te rechte *quam*. Ende dit uijtet de Aucteur in sijne Lantsprake, goed tonā goed Seeuws, naer bootsmans wijze, *schip* en *scharre* te *verliesen*.

Ten tweeden, de *Goederen*, te dien tijde inden schepe bevonden; (4. 5.) soo *behoudene* als *verlorene*, in §. 33.

34. 35. 37. 38. 39. 48. 50. 51.

De *Prijferinge* (6. 7.) dier effecten komt in §. 42. van 't *Schip*: en §. 22. 58. 59. vande *Goederen*.

Over welk alles de text onfes Auteurs soo helder en verftanlijk gaet; dat wij niet noodig en hebben bij ons vorig aengeteikende hier veel meer te voegen.

§. 23-25.

Gelt moet voor vaft ook contribuieren; alleen maer t'fijner halver waarde. *notat. noftr. ad art. 7. tit. van fchipbr. 1563.*

§. 28.

Hier verhandelt hij de *Haverije* uit fake van *vantsfoeneringe*.

§. 40.

Dat de *goederen*, *geworpen* binnen der helfte van de reife, ook gefet werden op de *Lijfte* der contribuierende effecten, is nu doorgaents costumier: tegens het bericht alhier in defen §.

§. 41.

De *Schipper*, *Werpinge* doende van eenig goedt uit fijne ladinge, werpt met enen, inde *See*, fijne *Vracht*; die, bij behoudene overkomfte, op dat goedt fou gefchreven geftaen hebben. Dese *Vracht* is reden, dat hem bij de gemeine contributie van *Schip* en *Lading* ook werde vergoedt. Onfe Aucteur meldt het ook hier: alleen in plaetfe van de diftinctie, daer hij van fijnen tijt verflagh van doet, soo is fij nu dese:

I. Of, 't fchip komt niet behouden over: *in casu* §. 33. 34. 35; Ende dan wort den fchipper de *Vracht* van 't te voren geworpene niet vergoedt bij de contributie:

II. Of, 't fchip komt immers behouden over: Ende alsdan wort fij hem ook immers bij die contributie vergoedt. De reden daer af is kennelijk.

§. 42.

§. 42.

Alhier is het, dat de Aucteur aenhaelt eene passagie uit de foo genaemde *Wisbuische See-rechten*, art. 38. §. 2.; onder den naem van *De Gemeene Costuimen*; die ook de ware en eigentlijke benaminge is. Hij segt wijders, de *Gemeene Usantie*. Siet hier voor pag. 37. 't Is mij seer bedenkelijk, dat in het Manuscript, bij onsen Schrijver seker gebesigt, noch wel wat meer sal gestaen hebben, dan inde mijne. Want, I. de Haverije *grosse* in cas van *Rantsonneringe*, die Hij'er ook uit aenhaelt, §. 27., en hadden wij inde onse, nochte inde gedrukte, niet. II. Dat *werpinge* uit een overladen schip geen Haverije *grosse* en maekt, (bij onsen Aucteur, §. 60.) vermoeden wij, dat hij insgelijx in sijn exemplaeur gehad hebbe: ende wel, namentlijk, in art. 42. *Wb. Z.*: daer in onse Manuscripten niets van *werpen* stont. Doch in onse slordige Drukken komen'er aldaer evenwel vier woorden van; geeenen sin uitmakende. Waerom, gelijk wij bevorens acnraken, het der pijnje wel waerd was; dat de Overheden onser Steden, ider in 't Hare, de archiven van outhet eens omstommelden. 't Kan niet misschen, of daer sal van gevonden worden; en ter plaetsen, daer men 't minst vermoedt.

§. 45.

De Schipper en is niet schuldig inde Haverije *grosse* te contribuieren wegens behoudene goederen, hem voor de Vracht gelaten oft geabandonneert: schijnende dit een oude herkomen in de Seevaert, 't *Gene geen Vracht betaelt, en betaelt ook geene Haverije*. Siet §. 24. *suprà*. In de Beschrevene Rechten, l. 2. §. 6. *ff. de L. Rb.*, hebben wij hier noch bij; Dat, iemant der inladers oft mede-reifers onmagtig wesende sijn aendeel inden ommesslagh te betalen, 't selve niet en komt tot bewarenisse des Schippers, maer der gemeine Contributie.

§. 51-54.

Hier lascht de Aucteur eene digressie in, nopende 't recht

222 AENTEIKENINGEN, Op *Q.W. van Avarijen.*
van *fout-vracht*; ende ook van 't *escaleren*, ofte uit de route
scilen. Siet 1563. *tit. assureur. art. 6.*

§. 56. 57.

't Gene hier geroert wort van *actie reële* in materie van Ha-
verije *grosse*; trekken wij hier voor aen, pag. 117. §. 3-5. Be-
toonende de Auteur ons hier, als met eene wenk; van, over
't gene hij van sijne Professie, ('t stuk der rechten, namelijk)
in dit Geschrift mengt, grif onderleit te sijn.

E I N D E.

AEN-

E E N I G E

B I J L A G E N

Van

ACTENS, DINGTALEN, en GEWIJSDENS,
In 't stuk der See-faken.

I. *Cognoscement.*

„ **I**K Schipper van 't Schip
 „ „ genaemt gereed leggende
 „ om, met den eersten goeden wind, dien God verleenen
 „ sal, te seylen naer
 „ alwaer mijne regte ontladinge sijn sal, bekenne ontfangen
 „ te hebben onder den overloop van mijn Schip, van U

„ al droog, wel geconditioneert, ende gemerkt met dit
 „ voorstaende Merk. Het welke ik belove te leveren (in-
 „ dien God my behouden reise verleent) aen
 „ of aen sijn ordre, mits betalende aen my, of ordre,
 „ voor Vragt
 „ en de Haverije naer de Costuimen van der See. Om te
 „ voldoen dat voorz. is, verbindt ik my selven, al mijn
 „ goed, en mijn voorz. Schip met sijne toebehooren. In
 „ kennisse der waerheid, heb ik drie Cognossementen onder-
 „ tekend; van een inhoud; het een voldaan sijnde, de ande-
 „ re van geener waerden. In den Anno

II. *Bodemerije op Schip.*

„ **I**K van Schipper (naest
 „ „ Godt) van mijnen Schepe, genaemt
 „ groot ontrent lasten, nu
 „ ter tijd greeet liggende voor om
 met

„ met den eersten goeden wint, dien God verleenen sal, te
 „ seilen na alwaer mijne rechte
 „ ontladinge sijn sal, bekenne mits desen ontfangen te heb-
 „ ben van U de somme van
 „ ende dat op *Bodemerije* ende *rechte*
 „ *avonture van der See*, op mijn voorsz. schips kiel ende schips
 „ *gereetschap*, soo ik het nu ter tijt voere: welke *avonture*
 „ ende perijkelen van der Zee geeindigt sullen sijn, ende de
 „ *Bodemerije* daer van verschenen, vier-en-twintig uren na
 „ dat ik mijn anker sal hebben laten vallen op de Reede ofte
 „ Haven ter plaetsen van
 „ voorsz. Welke voorsz somme van
 „ daerenboven het opgeldt van dien, voor de *avonture van*
 „ *der See*, tegen ten hondert,
 „ makende te samen de somme van
 „ ik belove (*soo verre dese voorsz. bodem soo veel te lande brengt*)
 „ te betalen aen den Eerfamen Sr.
 „ *dagen na arrivement* tot voorsz, van
 „ mijn voorsz schip ofte daer het sijnen last breken sal, in
 „ goeden gankbaren gelde, kosteloos ende schadeloos. Tot
 „ voldoeninge van het gene voorsz is, verbinde ik eerst
 „ *mijn voorsz Schip ende gereetschappen* van dien, ook mijn
 „ perfoon, goederen, jegenwoordige ende toekomstige,
 „ roerende ende onroerende, de selve stellende onder be-
 „ dwang tot reale executie, van alle Heeren, Hoven, Rech-
 „ ters en Gerechten; verwerpende alle 't gene hier tegens
 „ soude mogen contrariëren; ja het recht dispenserende ge-
 „ nerale renunciatie, 't en sijn dat speciale voor gaet. 't Oir-
 „ konde der waerheit hebbe ik hier van onder mijn ge-
 „ woonlijke hant-merk onderteekent drie *Bodemerije*-brie-
 „ ven van eenen inhoudt, waer van den eenen voldacn heb-
 „ bende, zijn de andere van geener waerden. Geschreven
 „ in op den dag Anno

Wb. Z. art.
49.

III. *Bodemerije op Koopmanschappen.*

„ IK ondergeschreven bekenne ontfangen te
 „ hebben uit handen van de Somma van
 „ en-

ende dat op *Bodemerije ende rechte avonture*
 „ *van der See*, op de naergenoemde *Goederen* ;
 „ in 't Schip van Schipper
 „ van genaemt ; nu gereedt
 „ leggende voor om, met den eersten goe-
 „ den wint, dien GOD verleenen sal, te toilen naer
 „ ; alwaer de rechte ontladinge sal wesen: welke bo-
 „ vengemelde somme van met het opgelt van
 „ dien, tegen ten hondert voor de avonture van
 „ der See, makende te samen
 „ ik belove (*foo verre dit voorfz. verbodemde goed foo vele te*
 „ *lande brengt*) te betalen door
 „ aen Sr. ofte den rechten Toonder deses,
 „ *dagen na behouden overkomfte van de gemelde Goederen*
 „ tot voornoemt. Tot voldoeninge hier
 „ van verbinde ik voor eerst *de bovengemelde Goederen*; ook
 „ myn perfoon en goederen, foo wel tegenwoordige als toe-
 „ komende, geene uitgefondert; deselve stellende onder be-
 „ dwang tot reale executie van alle Heeren, Hoven, Rech-
 „ teren ende Gerichten; verwerpende alles dat hier tegens
 „ soude mogen ftryden. Tot bevestiginge der waerheit,
 „ hebbe ik hier van twee aleens-luidende *Bodemerye-brieven*
 „ onderteikent; waer van, den eenen voldaan hebbende, sal
 „ de andere van geener waerden zyn. Gedaen tot
 „ den Anno

Wb. Z. art.
40.
pag. 173.
Supra.

IV. *Bodemerije*, op het *Cognoscement* gefchreven:
 foo als in *Smirne* dagelijx gefchiet.

„ *Le sodette mercanzia vanno obligate e hipotegate al Signor'*
 „ *Pier' Antonio in Amsterdam, per la somma di Ristaleri 1000*
 „ *correnti, dà piuchi 50 l'uno, (compresovi il cambio maritimo)*
 „ *per esser' pagati al detto Pier' Antonio, 40. giorni dopo il sal-*
 „ *vo arrivo dilà. Per la valuta havuta qui in contanti dal Fa-*
 „ *bio Costanzi. Dovendone esser corso il rischio maritimo dal*
 „ *detto Pier' Antonio.*

Dat is;

„ De voorfz. Koopmanschappen gaen verbodemt en gehy-
 Ff po-

„ pothekeert aen de adresse van *Pier' Antonio* tot Amster-
 „ dam, voor 1000. Rijxdalers courant gelt, van 50 stuivers
 „ 't stuk ('t opgelt der Bodemerije daer onder begrepen) om-
 „ me aen dien *Pier' Antonio* te moeten betaelt worden 40.
 „ dagen na behouden aenkomst aldær. Voor de waerde
 „ hier in contanten genoten van *Fabio Costanzi*. Sullende
 „ de *avonture van der See* daer af geloopen worden bij den
 „ gemelten *Pier' Antonio*.

Dit laet men dan aldær den Schipper onderteikenen, met
 foodanig effect; als in onsen text. §. 31.

Eens maer is 't mij voorgekomen met dese woorden daer
 noch bij; 't welk, bij verkorting, 'er anders maer onder
 verstaen wort:

„ *Il quale P. A. (ricevuto che havrà detti Ristaleri 1000, ed*
 „ *ogni spesa che potesse haver fatto di Datii, Noli, Provigion'*
 „ *ed altro) debba consegnar' all'ordine del detto caricatore le me-*
 „ *desime mercanzie.*

Dat is;

„ Welke *Pier' Antonio* (na alvorens betaelt te sijn van die
 „ 1000. Rijxdalers, mitsgaders van 's Lants-rechten, Vrach-
 „ ten, Provific en anders) de voornoemde Koopmanschap-
 „ pen moet ter hand stellen aen de ordre vanden voorgemel-
 „ ten aflader.

't Formulier van andere Gewesten van daen is hier uit nu
 licht te rooijen.

V. *Conclusie*, in cas van *Charterpartije* of *Cognoscement*,
 voor den Schipper, 't *Goed* noch onder hem
 hebbende.

„ Tot kennen ofte ontkennen &c. Dat voorts de gedaeg-
 „ de (*Inlader*) sal werden gecondemneert aen den eisscher
 „ (*Schipper*) tegens gereede ende behoorlijke uitleveringe van
 „ de voorz. Koopmanschappen, te betalen (ten minsten bij
 „ provific te namptiseren) de somme van f 1000: ter sake
 „ vande Vracht en alle verder ongelt: vermogens de *Charter-*
 „ *partije*, (of *Cognoscement*) met de interessen *à morà*; ins-
 „ gelijk met vergoedinge van alle verdere kosten, schaden,
 en-

„ ende interessen alreede geleden, ende noch te lijden: ende
 „ dat de voorfz. Koopmanschappen sullen werden verklaert
 „ daer voren verbonden ende executabel. *cum expensis.*

VI. in 't selfde cas, voor eenen *Inlader.*

„ Dat voorts de gedaegde (*Schipper*) sal werden gecondem-
 „ neert aen den eiffcher, (*Inlader*) tegens gereede betalinge
 „ vande Vragt ende alle ongelt, behoorlijk uit te leveren (ten
 „ minsten bij provisie) de voorfz. Koopmanschappen: met
 „ expurgatie onder eede van niets daer van achter te hou-
 „ den ofte ter quader trouwe weerloos geworden te sijn: ins-
 „ gelijx met vergoedinge van alle kosten, schaden ende inte-
 „ ressen alreede geleden ende noch te lijden: ende dat het
 „ voorfz. Schip met de gevolgen ende aenkleven sal werden
 „ verklaert daer voren verbonden ende executabel. *c, e.*

Waer jegens de Schipper, 't Goedt niet konnende leveren,
 bij antwoorde deduceert het feit ende oirfake, waerom; con-
 cluderende (sijne fake daer toe gedisponeert wesende) tot *ont-
 slaginge*: Indien niet, *presentatie* doende van dat te betalen ten
 prijse, als het ter gedestineerde plaetsse, ten tijde vande ontlof-
 schinge, soude gegolden gehad hebben, afgaende alle ongelt
 tot de uiterlijke verkooping toe; ende mits hem schipper
 dan ook gewordende sijne Vracht en Haverije.

1563. tit.
 van assureur.
 art. 19.

Op welken eifch ende tegen-dingtale dan valt Regt te doen.
 Sijnde in acht te nemen; of de schipper, (ofte die van den
 schepe, als wier bedrijf hij gestant moet doen) hier in anders
 bestaende dan bij de *goede trouwe*, met dese presentatie wel
 soude mogen volstaen.

VII. in cas van *Bodemerije.*

„ Dat voorts de gedaegde sal werden gecondemneert aen
 „ den eiffcher, *soo verre het voorfz schip (oft Goed) soo vele te*
 „ *lande brengt*, te betalen (ten minsten bij provisie te namp-
 „ tifieren) den inhoude der selver Bodemerije ter somme van
 „ *f 1000*, met de interessen *à morâ*: ende dat het verbonden
 „ schip met de gevolgen ende aenkleven (oft Goed) sal wer-

Wb. 2.
 art. 40.

„ den verklaert daer voren verbonden ende executabel. *c, e.*
 Men meene niet, dat de claufule, *foo verre het voorsz. &c.* essentiëlijk gerequireert sij; om sulke justitie te erlangen, als wij van de Bodemerijen, in dit Tractaet, bewefen hebben. Geenffins. Die eigene justitie legt'er onwedersprekelijk in, als de brief maer inhoudt de woorden, *op bodemerije en rechte avonture vander See.* Want de Wet (*art. 40.*) vervult de rest. Ik voege 't 'er bij voor den Debitteur of gedaegden; die hier bij, in allen gevalle, is gedekt in cas van *executie.*

VIII. in cas van *Overseilinge.*

Twee Schepen, elkanderen (buiten schult) aen-oft overfeilt hebbende, krijgen te gelijk met hunne ladingen aen schade,

A. *f* 8000. }
 B. *f* 1000. } maekt voor beide te samen *f* 9000.

Volgens *art. 1. tit. van sch. die elk. besch. 1563.* moet dese schade gedragen worden *half ende half.* Dat is; A moet dragen *f* 4500: en B ook soo veel.

A, voor *f* 8000, ende sulx 't meest, beschadigt; dingtaelt, om niet meer dan *f* 4500. te dragen, tegens B, die maer *f* 1000 aen schade heeft, aldus:

„ Dat de gedaegde (B, minst-beschadigde) sal werden
 „ gecondemneert aen den eiffcher (A, meest-beschadigden)
 „ de helfte fijner schade, van schip ende ladinge, te betalen:
 „ onder kortinge van de helfte van alfulke schaden, als bij
 „ den gedaegden insgelijx aen schip ende ladinge, door de
 „ aen-oft-overseilinge in questie, sijn geleden: mette interessen à morâ: ende dat des gedaegdens voorsz. schip, mitsgaders de goederen bij 't overseilen daer inne bevonden ende onder den schipper genomen in arreste, fullen werden
 „ verklaert, naer rate van elx waerde ende contingent, daer
 „ voren verbonden ende executabel. *c, e.*

A, lanx desen wegh bekomende van B *f* 3500, (dat is, *f* 4000, min *f* 500.) behoudt *f* 4500. aen schade.

Gelijk daer tegens B, lijdende self *f* 1000.; en vergoeden-

dende aen A f 3500, draegt mede f 4500. aen schade. Soo als de wet voorschrijft.

IX. in cas van *Haverije Grosse*; fiet de Formulieren, pag. 112.

X. *Sententie* (in cas van *Charter-partije*) van den Hoogen Rade in Holland, van 9 Meij 1683; ontseggende de geëischte halve Vracht aen eenen Schipper, binnen *Rotterdam* gehuert voor *gaen en komen*; de gints-reise afgelegd hebbende, doch op de wederomreise hier voor 't Lant verongelukt: gestipuleert sijnde van *de Vracht te betalen na beboorlijke leverantie, vande in te ladene Koopmanschappen, tot Rotterdam voorsz.*

In der sake, hangende voor den Hoogen Rade in Holland, tusschen *Johan Heidanus*, Schepen der Stad Rotterdam, *Willem Pedij*, out Commissaris vande See-saken binnen de gemelte Stad, ende *Jan Ritfert*, Koopman mede aldaer, impetranten in *Cas d'Appel*, ter eenre: ende de respectieve *Reeders van den Schepe genaemt Oranje*, gedaegdens in 't voorsz. Cas, ter andere sijde; questie wescnde ontstaen wegens de helfte van de fragt-loon, ofte huerpenningen, bij den Schipper van 't voorsz. verongelukte schip bedongen; ende bij de gedaegdens in desen, impetranten voor den voorsz. Hove gepretendeert, eerst in *Rau-Actie* voor den Hove van Hollandt, ende in *Cas d'Appel* voor desen Hoogen Rade; Was bij de gedaegdens in desen, voor den selven Hove, gedaen allegeren; Dat sij door Pieter van der Velde, Schipper op 't voorsz. schip, op den 4. September 1680, met de gedaegdens, als huerders ende bevragters van 't selve schip, hadden aengegaen feker Contract van Bevragtinge, op de naervolgende condition: namentlijk; Dat de voornoemde Schipper, met 't schip, uit desen Lande soude moeten verseilen na Lissabon in Portugael, ende aldaer sijne ingeladene goederen lossen, ende wederom innemen ende laden alfulke goederen als 't den voornoemden gedaegdens, of der selver ordre, soude gelieven: Dat wijders de voornoemde Schipper met 't voorsz. schip, tot het doen van de voorsz. losschinge, gehouden soude sijn 40 dagen

agtereenvolgende tot Lissabon voorz. te blijven leggen, 't en ware de voorz. Schipper aldaer geen vragt konnende bekomen middelerwijlen ordre soude krijgen van na St. Ubes tefeilen, ende aldaer eene Sout-ladinge in te nemen; ende daer mede, met den eersten, te verfeilen regt toe na de Stad Rotterdam: hebbende de gedaegdens yder *in solidum* beloofst aen den voorz. Schipper voor vragt-loon te betalen 31. guldens 10. stuivers per Laft, te rekenen 4 kiiten Suiker, of 4 pijpen Olie, voor een Laft: ende het Sout ende andere Koopmanschappen naer Costuime; ende daerenboven voor des Schippers Cap-laken soo veel als de Discretie van de gedaegdens soude medebrengen; voorts Avarie en pilotage als naer Costuimen van der Sec: ende dat wijders de gedaegdens gehouden souden sijn den Schipper tot Lissabon op rekeninge, ende in minderinge, van sijne voorz. vragt, soo veel geld te doen hebben als hij tot scheeps-behoeft van noode soude hebben; en dat die penningen na den Cours van den wissel als dan gerekent, ende den Schipper alhier te lande aen sijne vragtpenningen gekort souden werden; hebbende de gedaegdens, voor de praestatie ende naerkominge van 't voorz. niet alleen verbonden de ingeladene goederen, maer ook hare personen ende alle hare goederen. Sijnde den voornoemden Schipper met het voorz. schip, volgens het voorz. Contract, uit dese Landen na Lissabon gevaren, ende, aldaer sijne ingeladene goederen ontladen hebbende, na St. Ubes voorz. gefeilt, ende aldaer eene Sout-ladinge ingenomen; ende na Rotterdam vertrokken. Ende hadde het ongeluk gewilt, dat het voorz. Schip in 't inkomen van de Mase met de ingeladene goederen was komen te blijven. Ende of nu welde gedaegdens in allen gevallen den impetranten, of den voorz. Schipper, hadden behooren te betalen de helfte van den Vragt-loon of huerpenningen bij hem bedongen; soo hadden sij daer toe, niettegenstaende verscheidene minnelijke interpellationen aen haer gedaen, niet konnen werden gedisponeert: sulks dat de impetranten eindelijk genootsaekt waren geweest haer te adresseren aen desen Ed. Hove, en op haer deugdelijk te kennen geven geobtineert hebbende Mandament van rau-actie, ende het selve hebbende gedaen exploicteren aen de gedaegdens in de-

desen, voorts ten dage dienende eisch gedaen ende geconclueert „ tot kennen ofte ontkennen van 't contract van hure „ oft Charter-partije, ofte copie authentijcq van dien ; „ Dat voorts de gedaegdens yder *in solidum*, (mits, den een „ voldoende, de andere bevrijd soude sijn) souden werden ge- „ condemneert aen de impetranten op te leggen ende te be- „ talen, ten minsten, bij *provisie*, te *namptijeren*, de gereg- „ te helfte van den vracht-loon ofte huerpenningen bij de voor- „ noemde impetranten bedongen; makende eisch van kosten: „ ofte tot anderen fine ende conclusie, den voornoemden im- „ petranten oorbaerlijxt sijnde. Waer tegens, van wegens de voornoemde gedaegdens, gcallegeert was geweest, Dat sijluiden op den 4. September 1680, voor den Notaris Philips Basteels ende sekere getuigen tot Rotterdam, als huerders ende bevragters ter eenre, ende Pieter Janz. van der Velden, Schipper op het Fluit-schip de *Oranje* genaemt, ter andere sijde, hadden aengegaen ende gemaakt een Contract van Bevraginge; waer bij gestipuleert ende bedongen was, dat de voornoemde Schipper het voorsz. schip, op 't einde van de maend September, in dien staet soude brengen, dat het als dan bequaem soude sijn om de gedaegdens te dienen, ende Koopmansgoederen te laden: gelijk de gedaegdens gehouden souden sijn het selve schip tot Rotterdam af te laden met Graen, ende andere Koopmanschappen, tot de volle ende bequame ladinge van 't voorsz. schip toe: Sulx in voegen als voren geladen sijnde, dat de voorsz. Schipper met het voorsz. schip, onder het geleide van 's Lants oorlogschip, genaemt *Wassenaer*, van Rotterdam soude vertrekken ende seilen na Lissabon in Portugael: alwaer hij sijne geladene goederen soude moeten lossen, en aldaer weder innemen ende laden sulke Koopmanschappen, als den bevragters, gedaegdens in desen of der selver order hebbende, gelieven soude, tot de volle en bequame ladinge van 't voorsz. schip toe; tot welke lossinge ende weder-ladinge tot Lissabon voorsz. de Schipper met het voorsz. schip ten dienste van de gedaegdens soude moeten leggen den tijd van 40. atereenvolgende dagen: ten ware hij aldaer sijne ladinge niet konnende bekomen middelerwijle ordre kreeg om na St. Ubes te seilen, ende aldaer een Sout-

Sout-ladinge in te nemen, 't welk hij gehouden soude sijn te doen: ende alsoo tot Lissabon of tot St. Ubes afgeladen sijnde, dat de Schipper met het voorz. schip van sijne lading-plaets met het eerste Convoij, dat als dan sijn aldaer soude presenteren, soude moeten vertrekken, en regt door komen na Rotterdam: alwaer sijne eindelijke ontladinge soude sijn: voor welke voorz. voiage de voornoemde bevragters, gedaegdens in desen, yder *in solidum* beloofd hadden, *aen den voorn. Schipper, na behoorelijke leverantie van de inteladene Koopmanschappen tot Rotterdam, voor vragt-loon te sullen betalen f 31: 10. per Last: te rekenen 4. Kisten Suiker, of 4. pijpen Olie voor een Last: ende het Sout en andere Koopmanschappen naer Costuime; ende daer-en-boven voor des Schippers Kaplaken soo veel als de gedaegdens hare discretie soude mede brengen; voorts Haverije en pilotage naer Costuimen van der See: dat wijders de gedaegdens gehouden souden sijn den Schipper tot Lissabon op rekeninge ende in minderinge van sijne vragt soo veel te doen hebben, als hij tot scheeps-behoefte van noode soude hebben; en welke penningen, na den Cours van den Wissel als dan gerekent, den voorz. Schipper tot Rotterdam van sijne vragt-penningen gekort souden worden: Soo invoegen als het selve bij de voorn. Charter-partije was uitgedrukt, ende ter neder gestelt. Dat, in gevolge van 't voorz. Contract den voorz. Schipper met sijn schip sijnde vertrokken van Rotterdam na Lissabon, hij aldaer sijne ingeladene Goederen ende Koopmanschappen hadde ontladen, ende tot St. Ubes weder eene Sout-ladinge ingenomen: dog dat de selve, met alle de ingeladene goederen, in sijne wederkomst was komen te blijven: Ende dat, of wel de reeders van den voorz. schepe, sijnde impetranten in desen, geen regt of actie ter werrelt hadden tot laste van de voorz. gedaegdens, omme uit kragte van den voorz. contracte eenigh het minste vragt-loon van hen te kenneneiffchen; dien-nietemin hadde het den voorz. Schipper geluft gehad de gedaegdens tegens den 7. Juny 1681. daer over te doen citeren voor Commissarissen van See-saken, of Waterregt, tot Rotterdam; dan, bemerkende sijn notoir ongelijk, hadde hij goetgevonden die sake aldaer te laten varen, ende sulks op 't*

ver-

verfoek van de gedaegdens te laten decerneren *Comparuit*, ende absolutie van de instantie *cum expensis*; evenwel met die intentie (foo het schein) om daer over de gedaegdens niet te laten ongemolesteert: gelijk alsdan de impetranten, voorbijgaende die Commissarissen van de See-faken, goed gevonden hadden, bij requeste, haer te adresseren aen den Ed. Hove, ende op haer ondeugdelijk te kennengeven te verfoeken, en ook te obtineren, Mandament in rau-actie; ende uit kragte van dien de gedaegdens tot sekeren dage te doen dagvaerden voor den voorsz. Hove, eisch doende ende provisie verfoekende, als hier voren is verhaelt: „ Daer tegens de voorsz. „ gedaegdens antwoordende concludeerden ten sine van niet „ ontfankelijk, ende bij *ordine* dat den impetranten hare eisch „ en conclusie, mitsgaders versogte provisie, soude werden „ ontfait; makende mede eisch van kosten; ofte tot anderen „ soodanigen sine ende conclusie, als bevonden soude werden te behooren: Jegens welke antwoorde de voornoemde impetranten persisterden voor replicq foo ten principale als bij hare versogte provisie: ende, naer dat van wegens de gedaegdens geperlisteert was voor duplicq, foo hebben de voorsz. partijen, in conformité van den Appointement dispositijs van den voorsz. Hove, geschreven bij Memorien ende Advertissementen van regten; ende daer van, mitsgaders alfulke stukken ende munimenten als henluiden belieft hadde te exhiberen, onder den voorsz. Hove gediend, ende regt versogt; „ hadde het voorsz. Hof, met rijpe deliberatie van „ rade, deurgesien ende overwogen hebbende alle het gunt „ ter materie dienende was, doende regt in den name ende „ van wegen de Hooge Overigheid, ende Graeffelijkheid „ van Hollandt, Seelandt ende Vrieslandt, *gecondemneert de „ gedaegdens ieder in solidum* (mits, de een voldoende, de „ ander bevrijt sal wesen) *aen de impetranten op te leggen „ ende te betalen de geregte helfte van den vragt-loon of „ of huer-penningen bij de impetranten bedongen*; ende gecompenseert de kosten van den processe, om redenen den Hove daer toe moverende; ende de gedaegdens niettemin mede gecondemneert in de kosten van de Segels ter somme van f 10: 4. t Segel tot de Sententie daer inne begrepen:

„ (Gedaen in den Hage, bij de Heeren M^{rs}. *Willem Goes*,
 „ Heere van Bockhorstenburg, *Frederik Lier*, *Cornelis Baen*,
 „ *Paul Andreas vander Meulen*, en *Jacob Vallensis*, Raets-
 „ luiden van Holland; ende gepronuntieert den 31. July 1682.)
 Bij welke Sententie de impetranten in desen meinende te
 wesen beswaert, hadden hen daer van geconstitueert appel-
 lanten aen desen Hoogen Rade, en op hun te kennen geven
 op den 30. Augusti 1682. geobtincert hebbende Mandement
 in cas d'Appell, en de gedaegdens uit kragte van dien gedaen
 dagvaerden, voor desen Hoogen Rade, tot sekeren dage; ten
 dage dienende, „ eisch doende, geconcludeert hadden bij
 „ middelen van den voorz. Mandamente, en andere in tijden
 „ en wijlen des noots nader te allegeren, tot nullité ofte cor-
 „ rectie van de Sententie van den Rade Provinciael, in ques-
 „ tie; ende doende dat die van den selven Hove behoorden
 „ gedaen te hebben, dat den gedaegdens hare eisch ende con-
 „ clusie voor den gemelte Hove Provinciael gedaen ende ge-
 „ nomen, bij desen Hoogen Rade als noch soude werden
 „ ontfait, *cum expensis*; ofte tot anderen fine en conclusie,
 „ den voornoemden impetranten oorbaerlijxt sijnde. Waer
 „ jegens Abraham Selkart van Wouw, als Procureur van
 „ de voornoemde gedaegdens, antwoordende geconcludeert
 „ hadde ten fine van niet ontfankelijk, ende bij ordie tot
 „ approbatie van de Sententie van den Rade Provinciael in
 „ questie, *cum expensis*; Jegens welke voorz. antwoorde Lam-
 bert Vijfhuizen, als Procureur van dese impetranten, repli-
 cerende geperfsiteert hadde voor replicq bij sijnen eisch: En-
 de naerdien de voorn. Van Wouw insgelijx geperfsiteert
 hadde voor duplijcq bij sijne voorz. antwoorde, sulks had-
 de het proces, voor den Rade Provinciael beleid, ontfan-
 gen als proces bij geschrifte, omme getermineert te wer-
 den; ordonnerende te dien fine de impetranten het selve
 proces behoorelijk gefurneert ende gesloten overtedoebren-
 gen in de Griffie van desen Hoogen Rade binnen den
 tijde, op pene als in de Ordonnantie begrepen: Waer naer
 hadden de impetranten hen op den 3. November 1682. gead-
 dresseert aen de Hooge Overigheid, ende van de Selve ver-
 sogt ende geobtineert Requeste Civile; verfoekende, onder
 be-

beneficie der selver, gereleveert te sijn van den staet van den processe ende vervolgens geadmitteert omme te mogen posceren ende verifiren Nieuwe feiten, ende deselve tot sekeren dage presenteren, concluderende ten interinemente van deselve, naer hare forme ende innehouden; makende, in cas van contradictie, eisch van kosten: Waer jegens de voorn. van Wouw, als Procureur van de gedaegdens ende gerequireerdens antwoordende geconcludeert hadde tot rejectie van de voorsz. Requeste Civile als incivile, ende aflacnde vervolgens de Nieuwe feiten, onderbeneficie van deselve overgelcit, bij denegatie, impertinentie ende irrelevantie, *cum expensis*: Jegens welke voorsz. antwoorde de voornoemde Vijfhuizen replicerende geperfisiteert hadde voor replic bij sijn versogte interinement; ende nadien de voornoemde van Wouw insgelijks geperfisiteert hadde voor duplic bij sijne voorsz. antwoorde, sulks had 't Hof verklaert ende geordonneert, dat acte van alles gemaekt ende met de voorsz. Requeste Civile ende Nieuwe feiten gevoegt soude werden bij den processe; omme, in 't visiteren van dien, daer op alfulk regard genomen te werden als naer behooren: Alle 't welke invoegen voorsz. geschiedt, van stukken ende munimenten gediend, ende de sake in volkomen state van wijsen gebragt sijnde, hadden partijen instantelijk versogt, dat hun regt ende justitie soude werden geadministreert: „'t Hof, met rijpe deliberatie „ van rade deurgesien, ende overwogen hebbende alle het „ gunt ter materie dienende was, doende regt in den name „ ende van wegen de Hooge Overigheid ende Graeffelijkheid „ van Holland, Seeland, ende Vriesland, *Doet te niete de „ Sententie van den Rade Provinciael in questie, ende, doende „ dat die van den selven Rade hadden behooren gedaen te „ hebben, ontfiet de gedaegdens haren eisch ende Conclusie, op en- „ de jegens de impetranten voor den gemelten Rade gedaen ende „ genomen; ende compenseert de kosten van den processe om- „ me redenen; condemneert niettemin de gedaegdens in de „ kosten van de Segels, die getaxeert werden ter somme van „ f 7: 6.*

„ Gepronuntieert den 9. Mey 1683. In kennisse van my,
„ *Johan vander Haer.*

XI. *Vonnisse* in cas van *Bodemerije op Schip*.

Extract uit de *Rolle van Seefaken* der Stad *Amsterdam*.

P. T. contra D. V. als reeder en eigenaer, mitsgaders geveest Schipper van 't verongelukte Schip de *Sancta Mater Dei*.

Commissarissen verklaren den Eisscher gerechtig te sijn; om van het provenu van de geborgene Scheeps-gereetichappen van 't Schip de *Sancta Mater Dei*, ende de Vragten bij het selve op sijn Voijagie van hier naer *Marscille* verdient, te mogen verhalen het beloop van f 1000. volgens *Bodemerije*-brief in dato den 1 November 1698.

Actum den 11. November 1700. praesentibus de Heeren *Backer, Van Collen, en Van de Poll, Commissarissen*.

XII. *Vonnisse* van *Amsterdam* in cas van *Bodemerije op Goederen*; waer in ik, neffens den houder des Briefs, ook geraekt was.

Extract uit de *Vierschare* der Stad *Amsterdam* van 8. 10. en 11. *Februarius* 1707.

Hager Nicolai en *Gialap Verdi*, (*Armenische Koopluiden*) hebben ten *Vierschare* gedaen dagvaerden P. B. cum *sociis*; en deden seggen; dat sij Eisschers in *Smirna* in het Schip de Stad *Livorno*, Schipper *Adriaen Voshol*, hebbende geladen 41 *Balen Turks Garen*, alle gemerkt &c. ende op deselve op *Bodemerije* genomen een *summa* van 2950. *Leeuwendalers, na behouden arrivement* alhier in *Amsterdam*, met het opgeld van dien te betalen met 3068. *Rijksdalers*. Dat het voorz. Schip, op sijne *Voijagie* herwaerts, geavancert tot het *Texel* deser *Landen*, aldaer bij ongeluk verbrant is: soodanig dat van die *Balen Turx Garen* niet dan eenige gefalveert, ende die nogtans ook beschadigt, sijn geworden: Dat de voorz. gedaegde deselve gefalveerde *Balen* met gemeen
goed-

goedvinden, dog onvermindert een yder sijn segt, opgeslagen ende ontfangen hadden; ende daer van dan ook aengenomen te betalen de Vragten, Avarijen, Bergloonen en verdere onkosten die daer van hadden moeten betaelt werden; en verders ook aengenomen te besorgen, dat deselve gesalveerde Balen souden gereddet ende gesuyvert werden: Ende, mits het welke, de Eisschers, doende eisch, concludeerden, dat het gemelte verlies en schade, op de gemelte 41. Balen Turx Garen gevallen, bij vonnisse van desen Ed. Agtb. Geregte sal werden verklaert,

„ Te sijn gemeen in verlies en schade: foodanigh dat de
 „ gedaegdens in deselve schade sullen te dragen hebben *prorato*
 „ *to* van alle foodanige verdere somma, als de voorfz. 41. Ba-
 „ len Turx Garen meer, als de gemelte 2950. Leeuwenda-
 „ lers inkoop, ende met alle onkosten tot aen boord, gekoist
 „ hebben gehadt, ende sulks ter somme van 3950. Rijxdalers;
 „ makende met de gemelte 2950. Leeuwendalers te samen een
 „ somme van 6900. Rijxdalers:

„ En dat dan ook, naer deselve proportie, onder de eif-
 „ schers ende gedaegdens sal werden verdeelt het suivere
 „ provenu van de voorfz. gesalveerde Balen, naer aftrek van
 „ de vragten, avarijen, bergloonen, en verdere onkosten,
 „ geprocedeert: ende sulx dan ook de gedaegde gecondem-
 „ neert der eisschers contingent aen haer uit te keeren ende te
 „ laten volgen: immers alles *bij provisie*, met de kosten.

Schrik (Procureur) voor de gedaegdens, doende, alvorens te antwoorden, presentatie, segt te vrede ende bereid te sijn de gesalveerde Balen Turks Garen, bij de Klagte gemelt, aen de Eisschers over te leveren ende tot derselver dispositie te laten: mits dat de Eisschers daer en tegens aen de gedaegdens restitueren al het gunt deswegen, voor vragten, avarije, bergloonen, onkosten van redden en suiveren en andersints, door de gedaegdens is gedebourseert ende uitgeschoten; ende daerenboven te betalen de bodemerije-gelden, bij de Klagte insgelijks gemeld, bedragende met het opgeld te samen 3068. Rijxdalers, alles met de interessén *à morá* tot de effectuele restitutie ende voldoeninge toe: ofte ook andersints te vrede te sijn de voorfz. Balen Turx Garen met concurrentie van de

Eiffchers te verkoopen ende te gelde te maken; ende aen de eiffchers te laten toekomen en volgen alle sodanige kooppenningen als, naer aftrek van de gemelde vragten, avarije, bergloonen, kosten van redden en fuiveren, mitsgaders bodemerije-gelden met het opgeld, en de interessen benevens de kosten van den verkoop, daer voor fuiver sullen worden ontfangen ende komen overteschieten: Sustinerende met deselve presentatie te mogen volstaen; ende dat sulks bij den Regter ook sal werden verklaert: ende bij refuis, ende onder beneficie van dien, antwoordende concludeert tot verders oft anders niet ontfankelijk: ende, bij ordre, tot ontfegginge van den verderen eisch met de kosten: Sustinerende, dat voor de eiffchers in defen ook geene provisie en valt.

Waer op, bij replijcq de presentatie afgeslagen; en voorts, (foo als mede bij duplijcq) op alles geperfitteert; is, met rejectie van den heelen eisch, gevolgt voor *Vonnisse*:

Schepenen verklaren de gedaegdens met hunne gedane presentatie te mogen volstaen, ende condemnren haer in deselve: met compensatie van kosten. Den 9. April 1707. *presentibus* de Heeren Mr. Nicolaes Six, Jacob Scott, Mr. Nicolaes de Vicq, Mr. Jacob van Strijen ende Mr. Arnold van Aelst. *juncto* Hillebrant Bentes, *Schepenen*.

XIII. *Vonnisse* van Amsterdam in cas van *Bodemerije* op *Goederen*.

I. d. P. eiffcher ende arrestant, *contra* H. v. H. verweerder ende oppofant.

Stamborff (*Procureur*) voor den eiffcher en arrestant, als houder van den Bodemerije-brief hier na gemeld, gevende redenen van den arreste, uit desselfs naem in 't pakhuis van de Westindische Compagnie op den 3. July 1709. door den Bode.... gedaen, segt; Dat Jan Goedvriend op Curaçao van Coudercq en Le Boiteux op Bodemerije-wissel heeft genomen de somme van 400. stukken van achten, tot 49. stuivers 't stuk courant geld; ende sulx op 90 Canasters Tabak, geladen in 't Schip de Juffrouw Helena, Kapt. Pieter Vlaek, om, op ses weken naer behouden arrivement alhier, door H. v. H.

aen

aen hem eiffcher ende arrestant te werden voldaan en betaeld: Dat hij eiffcher ende arrestant, naer het selve behouden arriement, den voorfz. Bodemerije-wiffelbrief ook wel ter acceptatie heeft geprefenteert gehad, doch dat de gemelte H. v. H. defelve niet anders als onder onaennemelijke conditien heeft willen accepteren; ende hij eiffcher ende arrestant mits dien genootfaekt is geworden den felven Bodemerije-brief van *non-acceptatie* te doen protefteren; ende vervolgens ook de voorfz. 90. Canafters Tabak heeft genomen in arrest. Mits welken de voornoemde Procureur in den name als boven, concludeert tot decretatie van den felven arreste, ende dat vervolgens de gemelte 90. Canafters Tabak verklaert fullen werden voor den inhoude van den voorfz. Bodemerije-brief, met de interefften van dien *à morá*, te wesen verbonden ende executabel: ende hij eiffcher ende arrestant geadmitteert fijne executie daer aen te dirigeren, ende uit het provenu van dien fijn voorfz. agterwefen met de interefften te ontfangen, fonder cautie; en de oppofant en verweerder gecondemneert fulx te gehengen ende gedoogen: immers ende in allen gevalle *bij provifie* onder cautie: alles vermogens den felven Bodemerije-brief, van dato den 20. October 1708, ende verdere befcheiden daer van fijnde: makende, in cas van verdere contradictie, eifch van kosten, fchaden; ende interefften, met de kosten van den proceffe: ofte tot anderen. &c.

Waer jegens de Oppofant, doende praefentatie, fegt te vrede te fijn, foo als hij altoos is geweest; aen den eiffcher ende arrestant te voldoen ende te betalen de 400. ftukken van agten, bij Eifch gemeld, jegens 49. ftuivers ieder ftuk van agten:

„ Mits nochtans, dat de eiffcher ende arrestant, nevens de
 „ voldoeninge van defelve 400. ftukken van agten, fal heb-
 „ ben te gedoogen, dat de oppofant daer aen kome te korten.
 „ een fomme van *f* 29: 17 ft.; fijnde fijn aendeel, na propor-
 „ tie van de gemelte 400. ftukken van agten, in de fomme
 „ van *f* 342: 17. wegens de fchade op de partije Tabak in
 „ queftie gevallen; ende nogh een fomme van *f* 19: 12; me-
 „ de voor des eiffchers portie, naer rato als voren, in een fom-
 „ me van *f* 180: 6., ter fake van de extraordinaris avarije,
 door

„ door den opposant op de gemelte partij Tabak reets uit-
 „ geschoten ende betaeld;

„ Ende mits dat de eisscher ende arrestant dan ook mede
 „ voor de voldoeninge van het gene hij verder voor sijn aen-
 „ deel in de gemelte extraordinaris avarijie sal moeten dra-
 „ gen, stelle behoorlijke cautie:

Suttinerende met dese billijke presentatie te mogen vol-
 slaen: ende bij refuis, ende onder beneficie van dien, con-
 cludeert ten sine van niet ontankelijk; afdoeninge van 't ar-
 rest kost-ende schadeloos; ontfegginge van den Eisch met de
 kosten: suttinerende, datter geene provisie en valt.

Schepenen decreteren het gedane arrest; verklaren de 90.
 Canassers Tabak voor den Bodemerijs-wissel van 400. stukken
 van agten verbonden ende executabel; admitteren den eisscher
 ende arrestant sijn achterwesen daer aen ter executie te leg-
 gen; ende condemnieren den verweerder ende opposant sulx
 te gehengen ende te gedoogen: met compensatie van kosten.
 Den 6. Septemb. 1709. *praesentibus* de Heeren Valkenier, Hui-
 dekooper, Slicher, van Harn, en Hooft.

Van welk Vonnisse bij H. v. H. sijnde geappelleert voor
 't Hof Provinciael, en de sake in 't collegie van den Raed
 mondeling bepleit; soo is 't selve aldaer geconfirmeert.

't Hof, met rijpe deliberatie van rade, deurgesien ende o-
 verwogen hebbende alle 't gunt ter materie dienende is, doen-
 de recht in den name ende van wegen de Hooge Overrig-
 heit ende Graeffelijkheid van Hollant, Seelant en Westvries-
 lant, interinceert de clausule van relief, in des impetrants
 mandement geinsereert; releveert hem dienvolgende van de
 indebite interjectie, verheffinge, ende prosecutie, sijner appella-
 tie: verklaert niettemin den impetrant bij 't Vonnisse van Sche-
 penen der Stad Amsterdam van date den 6. Septemb. 1709,
 alhier in questie, te weien niet beswaert: ende condemneert
 den selven impetrant in de kosten van dese ende van de voor-
 gaende instantie, tot taxatie ende moderatie van den voorsz.
 Hove; mitsgaders in de boete van 't *fol* appel.

Gepronuncieert den 15. October 1710.

XIV. *Extrakt* uit de Resolutien van de Heeren Staten van Holland en West-vriesland, in Hare Ed. Groot-Mog. Vergaderinge genomen op

Woensdag, den 12. December 1663.

De H^r. Pensionaris Van Slingeland heeft ter Vergaderinge gerapporteerd de Consideratiën en 't Advijs van de Heeren Harer Edele Groot-Mog. Gecommitteerden, hebbende, in gevolge ende tot voldoeninge van der Selver Resolutie Commissoriael in dato den 27. November laetleden, geëxamineert sekere Missive van de Raden ende M^{rs}. van de Rekeningen over Harer Ed. Groot-Mog. Domeijnen, geschreven alhier in den Hage den 21. September laetleden; houdende Berigt op de klagten bij de Heeren Gedeputeerden der Stad Amsterdam den 3. daerbevorens alhier ter Vergaderinge gedaen over ende ter sake dat de gemelte Raden ende M^{rs}. van de Rekeningen voornoemt uit den hoofde van de Heerlijkheid vander Schellingh aen de Gronden en de Stranden van deselve Heerlijkheid, pretenderen een *Strant-regt*, tot tien ten hondert van alle de *Schepen* ende *Goederen*, aldaer komende te verongelukken of aen te drijven: Ende daer op in achtinge genomen de redenen bij de gemelte Heeren Gedeputeerden van Amsterdam ter contrarie voortgebracht; mitsgaders dienthalven de meergemelde Raden ende M^{rs}. van de Rekeningen voornoemt nader gehoort hebbende;

Waer op gedelibereert sijnde, Is goed gevonden ende verstaen; „ Dat het voorz. *regt* van den *tienden penning*, soo op „ de Eilanden vander Schelling, ende 't gunt aen alle ande- „ re plaetsen waer het selve uit den naem ende van wegen Ha- „ re Edele Groot-Mogentheden geëxerceert mogte werden, *af-* „ *geschafft* ende *vernietigt* sal werden: gelijk het selve *afge-* „ *schaft* ende *vernietigt* werd bij desen: Met dien verstande „ nogtans, dat het geseide *regt* soo lang gecontinueerd sal „ werden ten regarde van foodanige Princen, Potentaten, „ Staten, Provincien ende Steden, mitsgaders derselver sub-
 Hh jec-

„ jecten ende ingesetenen, dewelke bevonden sullen werden
„ gelijk regt, in den Haren, ten opsigte van Harer Ed. Groot-
„ Mog. onderdanen, te practiseren.

Ende sal de bovenstaende Resolutie copielijk gefonden werden aen de meergemelde Raden ende M^{rs}. van de Rckeningen over Harer Ed. Groot-Mog. Domeijnen; omme, na den inhoud van dien, Hen *præcisè* te reguleren.

E I N D E.

B L A D -

BLADWIJSER

Eeniger voorname Dingen.

A.

Abandonnement aen den assureur. Gerooft goet aenstonts. 135. Moet met effect geschieden. 176

America, ontdekt. 33

Amiraelschap. 20. 45. Contributie. 124

Amsterdamsch oud Waterregt. 18-29

Arrest op maentgelt. 96

Avarye, siet Haverie.

Autoriteit van 't oud Nederlantsch Waterrecht. 38

B.

Bergloon. 104. Preferentie. 157

Berginge, contributie. 111. 123

Bevragten, wat te seggen. 95

Bevrachtinge, recht. 77-79. 170.

Wort niet gebroken by ranfonneren. 82

Bodemerije. 21. Wet voor Schippers. 134. Hollantsch regt. 141-177

Borgtocht-verbant in Koophandel. 171

Brasijl, bevaren. 33

C.

CAnariën; ontdekt. 33

Christoforo Colombo. 33

Compagnons-verbant. 171

Contributie en prijsferinge in werpen, strangen, kerven. 109-111. In

Overseilinge, Rantsonneringe, Berginge, Amiraelschap, Reclamatiekosten. 111. 121-124

Del credere staen. 172

Cuba. 33

D.

Damme, wanneer gesticht. 32.

Groote Scheepvaart. 32

F.

Formulieren van Actens, Dingtalen, en Gewijsdeus. 233. & seqq.

G.

Gelt, Goud, Silver contribueert ter halver waerde. 112

Goederen, by den Schipper aengetaft, hoe te vergoeden. 135. Weggemaakt, mag men benaderen. 138

Graven van Hollant, hebben 't Amsterdamsch Waterregt opgevolgt. 43

H.

Haring kaken, gevonden. 34

Haverije, wat. 102-117. 22

Weitsen. 191-222

Hollants Scheepvaart, gevordert. 34

Honts-Damme, siet Damme

I.

Indië gedeelt onder Spanje en Portugal. 34

Inladers-verbant en preferentie. 118.

157

K.

Kerven. 9.20

Koch, koch-age. 11. 41

L.

Ledsage. 17. 43

Legdagen, waer in bestaen. 81

Leveranciers-verbant en preferentie. 157

Loots-mans gelt. 114

M.

Madera, ontdekt. 33

Maelvloet. 44.

Mars diep, doorgeyloeit. 33

H h 2 Noort-

B L A D W I J S E R.

N.

Nederduitsche tale, welke de regte. 178
 Neminge van schip, wanneer onteigent. 81
 Noort-hollants oud Waterregt. 18-29

O.

Olerons Waterrecht is copije van ons Nederlantfch. 39
 Ontladinge des Schippers sonder behoorlijke oorfsake. 83
 Ooften, wat oord. 44
 Overfeilinge, recht en contributie 120. & feqq.
 Overftemminge in reederijen, der meerderheit. 27. 48. minderheit. 154. In bodemerijen. 142

P.

Preferentie, Verbant, Privilegie, Retentie van Schippers en Schiplieden. 76. 115. 117. 157. Bergers, Inladers, Leveranciers, Werkliuden, Verftrekkers, Bodemerijen. 157.

Q.

Quintijn Weitsen. Vaderlant. 185
Quanti unquam plurimi. geen
 Hollants regt. 137

S.

Scheepvaert in Nederlant begonnen en voortgefet. 31-34
 Schipman ftervende, nalatenschap aen 't Waterrecht. 96
 Schipbreukig goed, hoe de vracht afstemaken. 66. 105 & feqq.
 Schipper en Schiplieden recht, preferentie, retentie. 115. 117. 157.
 Schrift van outheit, geen spellinge te veranderen. 37
 Seelants, Suiet-hollants oud Waterrecht. 5-17
 Strangen, wat. 109

T.

Tercera, ontdekt. 53
 Texel, doorgevoeit. 33

V.

Venus-fiekte aen Schiplieden. 26. 47.
 Vlaenderen, outft in Scheepvaert. 31
 Voeringe, in ongebruik. 95
 Vracht van fchipbreukig goed. 66. 105
 Vracht, goederen mag men den Schipper niet laten. 83. Half te betalen, eigenwillig weder uitlofchende. 94
 Vrankrijks Bodemerij-recht en Nederlants, onderscheit. 160
 Vriellant, outft in Scheepvaert. 31

W.

Waren in voorkoop, niet leverende, hoe te vergoeden. 137
 Waterrecht van Damme, Seelant, Suiet-hollant. 5-17. Ouhheit. 35.
 Van Noorthollant. 18-29. 44. Ouhheit. 35. Van Wisbui, oneigen. 5-29. Gemeene Costuimen genaemt. 37. 38. Eigen. 1-4. *Consolato del Mare*: tot Rome gevonden; door J. Mefsenius naer Sweden overgebracht. 50-60. Van K. Karel V. 61-68. Van K. Filips, 69-138

Werpen. 8. 18. 28
 Wefsen, wat oord. 39. 203
 Wefkappels See-recht. 5-17
 Wisbuische naem abusijf aen 't Hollants See-regt. 36
 Wisselrecht, contrarie 't Algemeene. 171

D R U K - F O U T E N.

pag. 23. lin. 5. voor sij, leesf hij.
 80. — 20. art. 4, art. 5.
 111. — 11. art. 35, art. 38.
 113. — 11. 1680, 1681.
 173. — 26. bij, volkeren, voegs, aldaer.

E I N D E.

